

ISSN 2409-9805 (Print)

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF CULTURE OF UKRAINE

**Бібліотекознавство.
Документознавство.
Інформологія**

Library Science. Record Studies. Informology

**Науковий журнал
Виходить щоквартально**

Quarterly Scientific Journal

**№ 4
2025**

Київ – 2025

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія : наук. журн. / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ : НАКККиМ, 2025. № 4. 110 с.

У фаховому науковому журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» висвітлюють актуальні питання в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Видання адресоване фахівцям у галузі бібліотекознавства, документознавства, архівознавства, соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, а також науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, усім, хто прагне набути ґрунтовні знання теоретичного та прикладного характеру.

Редакційна колегія

Вікторія Добровольська –	доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, <i>головний редактор</i>
Оксана Збанацька –	доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв, <i>заступник головного редактора</i>
Оксана Бугайова –	кандидат філологічних наук, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, <i>відповідальний секретар</i>
Валентина Бездрабко –	доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Тетяна Білуцзяк –	кандидат історичних наук, Національний університет «Львівська політехніка»
Наталія Веретеннікова –	кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська політехніка»
Наталія Вовк –	кандидат історичних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка»
Юрій Горбань –	кандидат культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Любов Дубровіна –	доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
Олексій Кобелєв –	доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Харківська державна академія культури
Юлія Куліш –	кандидат наук із соціальних комунікацій, Київський національний університет культури і мистецтв
Наталія Кунанець –	доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Національний університет «Львівська політехніка»
Сергій Литвин –	доктор історичних наук, професор, академік ГО НАН ВО України, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Україна
Володимир Маслак –	доктор історичних наук, професор, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Тетяна Новальська –	доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв
Збігнєв Осінський –	доктор наук (габілітований), професор, Університет Марії Кюрі-Скłodовської (Польща, Люблін)
Анатолій Ржеуський –	кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Львівська політехніка»
Оксана Тур –	доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського
Людмила Чередник –	кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
(протокол № 6 від 22.12.2025)*

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») в галузі соціальних комунікацій зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / В 13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» (Наказ МОН України від 26.11.2020 № 1471)

Журнал індексується в міжнародних базах даних:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE

Статті, подані до редакції журналу, *рецензують члени редакційної колегії*

Автори зберігають за собою право на авторство роботи без обмежень та передають журналу право першої публікації цієї роботи на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.

Засновник залишає за собою право на дизайн верстки, художнє оформлення та назву журналу.

За точність викладених фактів та коректність цитування відповідальність несе автор.

Рік заснування – 2004

Ідентифікатор медіа – R30-03465

Рішення Національної ради України з питань

телебачення та радіомовлення № 781, протокол № 10 від 14.03.2024

© Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2025

© Автори

Library Science. Record Studies. Informology : scientific journal / Ministry of Culture of Ukraine, National Academy of Culture and Arts Management. Kyiv : NACAM, 2025. № 4. 110 c.

The academic journal “Library Science. Document Studies. Information Science” addresses topical issues in the fields of information, library, and archival research.

The publication is intended for specialists in library science, document studies, archival studies, social communications, and information activities, as well as for researchers, lecturers, postgraduate students, students, and all those seeking to acquire in-depth theoretical and applied knowledge.

Editorial Board

Victoriya Dobrovolska –	Doctor of Science of Social Communications, Professor, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine, <i>Editor-in-Chief</i>
Oksana Zbanatska –	Doctor of Science of Social Communications, Associate Professor, Professor, Kyiv University of Culture, Ukraine, <i>Deputy Editor-in-Chief</i>
Oksana Buhaiova –	PhD in Philological Sciences, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine, <i>Managing Editor</i>
Valentyna Bezdrabko –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Tetiana Bilushchak –	PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Nataliia Veretennikova –	PhD in Social Communication, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Nataliia Vovk –	PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Yuriy Horban –	PhD in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Liubov Dubrovina –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, The Director General of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine, Ukraine
Oleksii Kobieliev –	Doctor of Science of Social Communications, Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Ukraine
Yuliia Kulish –	PhD in Social Communications, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Serhii Lytvyn –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, National Academy of Culture and Arts Management, Ukraine
Zbigniew Osinski –	Doctor of Science (Habilitation), Professor, Maria Curie-Skłodowska University, Poland
Nataliia Kunanets –	Doctor of Science of Social Communications, Professor, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Volodymyr Maslak –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of Ukraine, Kremenchuk Mykhaylo Ostrohradsky National University, Ukraine
Tetiana Novalska –	Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine
Antonii Rzhewskiy –	PhD in Social Communications, Assistant, Lviv Polytechnic National University, Ukraine
Oksana Tur –	Doctor of Science of Social Communications, Kremenchuk Mykhaylo Ostrohradsky National University, Ukraine
Liudmyla Cherednyk –	PhD in Philology, Associate Professor, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Ukraine

*Recommended for publication by the Academic Council
of the National Academy of Culture and Arts Management
(minutes dated December 22, 2025, No. 6)*

The journal is included in the List of Scientific Professional Publications of Ukraine (Category “B”) in the field of social communications under specialty 029 “Information, Library and Archival Studies” / B 13 “Library, Information and Archival Studies” (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated November 26, 2020, No. 1471).

The journal is indexed in international databases:
Google Scholar; Research Bible; Polish Scholarly Bibliography; BASE.

Articles submitted to the journal’s editorial office are reviewed by members of the Editorial Board.

The authors retain the right to the authorship of the work without restrictions and transfer to the journal the right to first publish this work under the terms of the Creative Commons Attribution License International CC-BY.

The founder reserves the right to design the layout, artwork and title of the journal. The author is responsible for the accuracy of the facts presented and the correctness of citations.

The year of foundation – 2004

Media identifier – R30-03465

Decision of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting
No. 781, minutes No. 10 dated March 14, 2024

© National Academy of Culture and
Arts Management, 2025

© Authors

Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія

Науковий журнал	Виходить щоквартально	Заснований у лютому 2004 р.	№ 4 2025
--------------------	--------------------------	--------------------------------	-------------

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

<i>Збанацька О. М.</i> Історичний ракурс сучасного бібліотекознавства	6
<i>Kupanets N., Demchuk N., Kvikvinia A.</i> Principles, Priorities and Features of Information and Analytical Activities of a Modern Library [Засади, переваги та особливості інформаційно-аналітичної діяльності сучасної бібліотеки]	18
<i>Наливайко О. О.</i> Вплив цифровізації на поняттєву систему бібліотечної справи	31
<i>Ніколайчук А. П.</i> «Третє місце» як стратегія розвитку публічних бібліотек України в умовах війни	37
<i>Нудищук Г. М.</i> Публічні бібліотеки як «інститути довіри» в контексті російсько-української інформаційної війни	43
<i>Цімох О. В.</i> Публічні бібліотеки як інститути культурної дипломатії: теоретичні засади та закордонний дискурс	51

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, АРХІВОЗНАВСТВО

<i>Денисюк Ж. З.</i> Архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни: комунікативний вимір	58
<i>Думанський Н. О., Вовк Н. С.</i> Використання VR- та AR-технологій у збереженні культурної спадщини України	65
<i>Курасова С. І.</i> Цифрова репрезентація нематеріальної культурної спадщини України в бібліотечно-інформаційних проєктах	74

ІНФОРМОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

<i>Хома І. Я.</i> Профспілкова преса як форма організаційно-управлінської документації (на прикладі українських товариств «Зоря» та «Сила»)	81
<i>Прокопенко Л. І., Горбань Ю. І.</i> Мобільні застосунки як інструмент оптимізації онлайн-обслуговування бібліотек та забезпечення інформаційних потреб користувачів	89

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

<i>Добровольська В. В.</i> Місце і роль навчальної дисципліни «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» в підготовці докторів філософії за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»	97
---	----

ПОДІЇ ТА ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

<i>II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»</i>	104
<i>Кафедра артменеджменту та інформаційних технологій оголошує набір</i>	107
<i>Показчик змісту за 2025 рік</i>	108

CONTENT

LIBRARY STUDIES

<i>Zbanatska O.</i> Historical outlook of modern library science	6
<i>Kunanets N., Demchuk N., Kvikvinia A.</i> Principles, Priorities and Features of Information and Analytical Activities of a Modern Library	18
<i>Nalyvaiko O.</i> The impact of digitisation on the conceptual system of library science	31
<i>Nikolaychuk A.</i> «Third Place» as a Strategy for the Development of Public Libraries in Ukraine in War Conditions	37
<i>Nudyshchuk H.</i> Public Libraries as "Institutions of Trust" in the Context of the Russian-Ukrainian Information War	43
<i>Tsimokh O.</i> Public Libraries as Institutions of Cultural Diplomacy: Theoretical Foundations and International Discourse	51

RECORD STUDIES. ARCHIVAL STUDIES

<i>Denysiuk Zh.</i> Archiving and Documenting National Cultural Heritage in Wartime: A Communicative Dimension	58
<i>Dumanskyi N., Vovk N.</i> Implementation of VR and AR Technologies in the Preservation of Ukraine's Cultural Heritage	65
<i>Kurasova S.</i> Digital Representation of Ukraine's Intangible Cultural Heritage in Library and Information Projects	74

INFORMOLOGY. SOCIAL COMMUNICATIONS

<i>Khoma I.</i> Trade Union Press as a Form of Organisational and Administrative Documentation (Case Study of the Ukrainian Societies "Zoria" and "Syla")	81
<i>Prokopenko L., Horban Yu.</i> Mobile applications as a tool for optimizing online library services and meeting users' information needs	89

TRAINING OF SPECIALISTS

<i>Dobrovolska V.</i> The Place and Role of the Course 'Library and Archival Studies' in the Training of Postgraduate Students in Specialty b13 'Library, Information and Archival Science'	97
---	----

EVENTS AND FACTS OF ACADEMIC LIFE

<i>2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation "Culture, Information, Communication: Interdisciplinary Dialogue"</i>	104
<i>Department of Art Management and Information Technologies announcing a call for the enrollment</i>	107
<i>Contents for 2025</i>	108

БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВО

УДК 02(091)

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351517

Цитування:

Збанацька О. М. Історичний ракурс сучасного бібліотекознавства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 6–17.

Zbanatska O. (2025). Historical outlook of modern library science. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 6–17 [in Ukrainian].

Збанацька Оксана Миколаївна,
докторка наук з соціальних комунікацій,
професорка, професорка кафедри інформаційної
діяльності та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету
культури і мистецтв, головна бібліотекарка
відділу лінгвістичного забезпечення
інформаційно-пошукових систем
Національної бібліотеки України
імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0000-0003-0413-7576>
ZbanatskaO@i.ua

ІСТОРИЧНИЙ РАКУРС СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

Мета статті – висвітлити основні історичні етапи становлення та розвитку зарубіжного й українського бібліотекознавства, запропонувати визначення терміна «бібліотекознавство», окреслити структуру, міждисциплінарні зв'язки, наукову періодику сучасного бібліотекознавства. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні методів наукового аналізу, синтезу, узагальнення, які дали змогу виявити, дослідити й узагальнити відомості про бібліотекознавство. Історико-логічний метод сприяв виявленню формування наукових поглядів на бібліотекознавство; термінологічний – визначенню терміна «бібліотекознавство»; структурний – окресленню структури бібліотекознавства. **Наукова новизна** роботи полягає в актуалізації досліджень з бібліотекознавства в контексті уточнення його історичних джерел, об'єкта, предмета, структури. Висловлено думку щодо зміни об'єкта сучасного бібліотекознавства і нагальної потреби в підручнику з бібліотекознавства. **Висновки.** Бібліотекознавство як наука у своєму розвитку пройшло тривалий шлях – від порад щодо створення бібліотеки та зародження бібліотекознавчої думки до комплексної системи знань. Інтенсивно воно почало розвиватися лише на початку XX ст. Об'єктом бібліотекознавства є бібліотека, предметом – вивчення процесів, закономірностей виникнення, становлення, функціонування і розвитку бібліотек. Цілком імовірно, що в найближчому майбутньому об'єктом бібліотекознавства стане не бібліотека, а бібліотечний соціальний інститут. Структура сучасного бібліотекознавства має загально-теоретичний і теоретико-прикладний рівні, складається з теорії, методології, методики та історії бібліотечної справи, прикладного бібліотекознавства. Має сформовану терміносистему, специфічні методи досліджень, численні зв'язки з іншими науками. Початок XXI ст. для українського бібліотекознавства відзначився низкою оригінальних комплексних досліджень, які потребують узагальнення та оформлення в новому сучасному підручнику з бібліотекознавства.

Ключові слова: бібліотеки, бібліотекознавство, бібліотечна періодика, бібліотечна справа, історія бібліотекознавства, об'єкт бібліотекознавства, предмет бібліотекознавства, структура бібліотекознавства.

Zbanatska Oksana,

Doctor of Sciences in Social Communications, Professor,
Professor, Department of Information Activities and Public Relations,
Faculty of PR, journalism and information policy,
Kyiv National University of Culture and Arts
Chief Librarian, Department of linguistic support of information search systems,
Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine

HISTORICAL OUTLOOK OF MODERN LIBRARY SCIENCE

The purpose of the article is to highlight the main historical stages of the formation and development of foreign and Ukrainian library science, proposing a definition of the term «library science», outlining the structure, interdisciplinary connections, and scientific periodicals of modern library science. The research methodology consists in applying the methods of scientific analysis, synthesis, and generalization, which allowed us to identify, investigate, and generalize information about library science. The historical-logical method made it possible to investigate the formation of scientific views on library science; the terminological method allowed us to define the term «library science»; the structural method allowed us to outline the structure. The scientific novelty of the work lies in the actualization of research on library science in the context of clarifying its historical origins, object, subject, and structure. The opinion is expressed on the change in the object of modern library science and the urgent need to write a textbook on library science. Conclusions. Library science as a science has come a long way in its development, from advice on creating a library and the emergence of library thought to a complex system of knowledge. It began to develop intensively only at the beginning of the 20th century. The object of library science is the library, the subject is the study of processes, patterns of the emergence, formation, functioning and development of libraries. It is quite likely that in the near future the object of library science will not be the library, but the library social institution. The structure of modern library science has a general theoretical and theoretical-applied level, consists of theory, methodology, techniques and history of library work, applied library science. It has a developed terminological system, specific research methods, numerous connections with other sciences. The beginning of the 21st century for Ukrainian library science was marked by a number of original studies that require generalization and design in a new modern textbook on library science.

Keywords: libraries, library science, library periodicals, library work, history of library science, object of library science, subject of library science, structure of library science.

Актуальність теми дослідження. Кожна наука проходить свій шлях становлення, має власне історичне підґрунтя. Без розуміння історичних передумов формування наукового знання неможливо зрозуміти сучасний стан науки. І хоча сучасне бібліотекознавство має всі ознаки науки, остаточно його формування не завершилось. Під впливом інформаційно-комунікаційних технологій уточнюються об'єкт, предмет, структура, взаємозв'язки з іншими науками. Якщо такі галузі, як маркетинг, менеджмент, економіка мають вдосталь навчальних видань для різних рівнів освіти, то бібліотекознавство озброєне україномовним підручником 1993 р. [4], кількома довідково-методичними посібниками 2016 р. [1; 2] та енциклопедичними статтями [7; 11; 14; 20]. Підсилює питання підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», оскільки бібліотечна складова посідає перше місце в назві спеціальності. Тому на часі підготовка та видання нового фундаментального підручника з бібліотекознавства, що й актуалізує тему нашої статті.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти становлення і розвитку бібліотекознавства висвітлювали зарубіжні дослідники (Л. Батлер, Ф. Бекон, Д. Браун, А. Грезель, К. Дзяцко, М. Дьюї, Г. Ноде, Ш. Рангантан, М. Шреттінгер й ін.).

Становлення українського бібліотекознавства пов'язане з іменами Х. Алчевської, Д. Балики, Л. Биковського, В. Кордта, Ю. Меженка, І. Огієнка, К. Рубинського, С. Сірополка, Л. Хавкіної.

Наприкінці ХХ ст. над розробкою питань бібліотекознавства працювали І. Антоненко, В. Бабич, В. Волинець, Т. Добко, В. Дригайло, Л. Дубровіна, В. Загуменна, В. Ільганаєва, О. Кириленко, Т. Ківшар, Г. Ковальчук, А. Корнієнко, Н. Кушнарєнко, О. Онищенко, В. Пашкова, Л. Петрова, М. Слободяник, Л. Філіпова, А. Чачко, Я. Чепуренко, Г. Швецова-Водка, В. Шейко, Т. Ярошенко та ін.

Л. Дубровіна та О. Онищенко на загальнонаціональному рівні проаналізували розвиток бібліотечної справи в Україні у ХХ ст., Н. Кунанець – на західноукраїнських землях.

Початок ХХІ ст. відзначився для українського бібліотекознавства низкою оригінальних комплексних досліджень. Серед них – стратегія розвитку бібліотек (І. Давидова), бібліотеки як загальнодоступні інформаційні бази та інформаційні центри (В. Горовий), як суб'єкти політичної комунікації (Т. Гранчак), наукової комунікації (Г. Шемаєва), бібліотечна термінологія (Н. Стрішенець), система документопостачання (А. Соляник), комплексна технологія організації знанневих ресурсів (К. Лобузін), стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України (О. Воскобойнікова-Гузева) тощо. Досліджують також окремі напрями бібліотечно-інформаційної діяльності: інформаційно-аналітичний (О. Кобелєв), довідково-бібліографічний (Т. Добко), довідкова бібліографістика (В. Попик), бібліотечне читачезнавство (Т. Новальська), бібліотечна систематизація (О. Сербін), документна евристика (О. Збанацька), вища бібліотечно-інформаційна освіта (А. Гуменчук).

Мета статті – висвітлити основні історичні етапи становлення та розвитку зарубіжного та українського бібліотекознавства, запропонувати визначення терміна «бібліотекознавство», окреслити структуру, міждисциплінарні зв'язки, наукову періодику сучасного бібліотекознавства.

Виклад основного матеріалу. Дефініцію «бібліотекознавство» відображено в сучасних друкованих та електронних довідкових виданнях України, таких як Енциклопедія Сучасної України (О. Онищенко) [14], Енциклопедія історії України (О. Ясь) [20], Українська архівна енциклопедія (О. Воскобойнікова-Гузева) [7], Велика українська енциклопедія (О. Збанацька) [11], Wikipedia [23].

Узагальнюючи визначення попередників, зазначимо, що бібліотекознавство, бібліотечна наука – комплексна соціогуманітарна наука про бібліотеки та бібліотечну справу, що вивчає «закономірності формування, розвитку і функціонування бібліотек» [12] «у конкретних соціокультурних умовах певної історичної доби» [20], розробляє теоретичні, правові та методичні питання бібліотечної справи, досліджує типологічний склад бібліотечних фондів, «еволюцію бібліотечно-інформаційних ресурсів, їх формування та використання» [7, 142], обслуговування користувачів. У ДСТУ 7448:2013 «Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять» подано таке визначення бібліотекознавства: це «наукова дисципліна, яка вивчає теорію, історію, методологію, технологію, методику та організацію бібліотечної справи» [6, 4]. Водночас бібліотечна справа тлумачиться як «галузь інформаційної, культурної та освітньої діяльності суспільства, спрямована на

створення та розвиток мережі бібліотек, формування, опрацювання, упорядкування та зберігання бібліотечних фондів, організацію бібліотечного, інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки, підготовку та підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців, наукове та методичне забезпечення розвитку бібліотечної діяльності» [6, 4]. Отже, національний стандарт показує, що бібліотекознавство – це наукова дисципліна (теорія), а бібліотечна справа – інформаційна, культурна та освітня діяльність (практика).

У розвитку бібліотекознавства можна виокремити такі основні етапи:

1. «Донауковий» («пропедевтичний») етап (із середини II тисячоріччя до н.е. до кінця XVIII ст.), позначений визначенням «бібліотекознавча думка» [3].

2. Науковий (з початку XIX ст. й дотепер), що розглядає становлення та розвиток бібліотекознавства як науки й навчальної дисципліни [3].

«Донауковий» («пропедевтичний») етап. Всі великі цивілізації мали бібліотеку, прикріплену до храмів і королівських палаців, враховуючи чесноту, що приписувалась книгам як священним, магічним або силовим елементам. У стародавній Халдеї, регіоні Нижньої Месопотамії або Іраку, перша бібліотека існувала у 1700 р. до н.е. [24]. Найдавніша з відомих нам бібліотек – бібліотека асирійського царя Ашурбаніпала, яка містила 30 000 глиняних табличок клинопису. Перші спроби складання каталогів з використанням методу класифікування можна спостерігати в праці грецького вченого, бібліографа і поета Каллімаха «Таблиці тих, хто уславилися з усіх галузей знань, і того, що вони написали» (250 р. до н.е.), обсяг якої становив 120 томів. В описах наводили не тільки ім'я автора та назву, але й початкові рядки кожного твору. Матеріал було згруповано в розділах: епос, лірика, історія, філософія тощо. Класифікацію було створено для Александрійської бібліотеки, у якій до 47 р. до н.е. нараховувалося близько 700 тис. томів (сувоїв папірусу) [21].

Іншими бібліотеками, важливими для формування бібліотекознавчої думки, є бібліотеки Середньовіччя, що існували при монастирях, так звані монастирські бібліотеки, доступ до яких було дозволено лише духовенству й знаті для отримання знань, а отже, і влади [11].

Завдяки винаходу книгодрукування Й. Гуттенберга, відбувається активне поширення інформації і секуляризація знань. В епоху Відродження з'являються бібліотеки, однією з характеристик яких є доступність книг для публіки.

Вважається, що найбільш ранньою працею про роботу бібліотеки є «Порада щодо створення

бібліотеки» (*Avis pour dresser une bibliothèque*), яку опублікував у 1627 р. французький бібліотекар і вчений Г. Ноде, що багато писав, створюючи твори на теми політики, релігії, історії і надприродних явищ. Г. Ноде втілював у життя всі ідеї, викладені в «Пораді», коли створював та обслуговував бібліотеку кардинала Ж. Мазаріні. У 1661 р. книга була перекладена на англійську мову [3, 21–22].

Науковий етап, XIX ст. З початку XIX ст. починається другий, науковий, етап у розвитку бібліотекознавства, який триває по теперішній час. Подальший розвиток бібліотечної справи потребував наукового підґрунтя. Під впливом практичних потреб накопичилися емпіричні знання, а уявлення про бібліотеки трансформувалися в певну наукову систему, яка згодом отримала назву «бібліотекознавство» [4].

В основі бібліотекознавства цього періоду панували норми й цінності західних країн, і в масштабах світу це був «єдиний потік». Українське бібліотекознавство, хоча й мало деякі специфічні риси, переважно повністю розвивалося в руслі цього потоку [4].

Першим, хто усвідомив гостру потребу ввести поняття «бібліотекознавство», був мюнхенський бібліотекар М. Шреттінгер [4]. Він уперше в історії використав слово «бібліотекознавство» в назві своєї двотомної праці «Досвід вичерпного підручника з бібліотекознавства, або Керівництво з досконалого ведення справ бібліотекаря» (*Versuch eines vollständigen Lehrbuchs der Bibliothek-Wissenschaft oder Anleitung zur vollkommenen Geschäftsführung eines Bibliothekars*), що видавалася з 1808 до 1829 р. Замість того, щоб класифікувати інформацію на основі природно-орієнтованих елементів, як це робилося раніше в його баварській бібліотеці, М. Шреттінгер організував книги в алфавітному порядку. У 1834 р. робота була перевидана під назвою «Керівництво з бібліотекознавства» [4].

Теоретичні позиції М. Шреттінгера були обмежені історичними умовами. Бібліотекознавство ще не відокремилось від бібліотечної справи, під якою він розумів практичні знання. Особливістю його поглядів була підвищена увага до практичних питань організації і функціонування бібліотеки, у чому він вбачав сутність бібліотечної роботи, а також бібліотекознавства. Ця позиція залишила глибокий відбиток на всьому зарубіжному бібліотекознавстві XIX і початку XX ст., що згодом дало підставу розглядати його як вузько-технічну, практичну, прикладну науку, позбавлену соціального змісту [4].

Фундаментальна праця М. Шреттінгера поклала початок цілій серії видань з питань бібліотекознавства, які за своїм ідейно-теоретичним

змістом поділяли його погляди [4].

Президент Конфедерації Т. Джефферсон утримував власну приватну бібліотеку у своєму маєтку в Монтічелло. Колекція бібліотеки складалася з декількох тисяч книг, які Т. Джефферсон організував за допомогою власної системи класифікації. Ця система класифікації заснована на методі Ф. Бекона, який групував книги за предметами, а не в алфавітному порядку, як це було раніше. Колекція Т. Джефферсона дала початок Бібліотеці Конгресу [3].

У кінці XIX ст. з'явилися перші ознаки відокремлення бібліотекознавства як науки від практики. Найбільш істотний внесок зробив у цей процес німецький бібліотекознавець А. Грезель. У своїй праці «Базовий курс бібліотекознавства» (*Handbuch der Bibliothekslehre*) (1902) він структурував цю наукову дисципліну на дві рівнозначні складові: учення про бібліотеку загалом та бібліотечний фонд. Отже, бібліотекознавство починає виступати не як практичне знання, а як сукупність наукових знань, тобто як наукова дисципліна [4].

До другої половини XIX ст. в західних країнах набули поширення різноманітні за тематикою книги, і характер роботи бібліотекаря був кардинально змінений. Начитаність вже не була достатньою характеристикою для посади. Бібліотекар потребував навичок ідентифікації книг, організаційних та адміністративних вмінь, і незабаром стала зрозумілою потреба в спеціалізованому навчанні. Перші курси в галузі бібліотечної економіки *École Nationale des Chartes* (Національна школа хартій) було відкрито у Франції в 1821 р.

Перша американська школа бібліотекознавства розпочала офіційні аудиторні заняття в Колумбійському університеті під керівництвом М. Дьюї 5 січня 1887 р. Тодішня академічна програма М. Дьюї була офіційно відома як Школа бібліотечної економіки [19]. Передумовою запровадження цього курсу було створення Американської бібліотечної асоціації (ALA), видання першого спеціалізованого журналу – *Library Journal* («Бібліотечного журналу» та поява Десяткової класифікації Дьюї (1876). Навчальні програми в США переросли в програми магістратури з бібліотечної освіти, акредитовані Американською бібліотечною асоціацією. Термін «бібліотечна економіка» був поширений у США до початку 1942 р., а термін «бібліотекознавство» переважав протягом більшої частини XX ст. [22].

У 1888 р. в публічній бібліотеці Клеркенвелла Д. Браун створив єдину в Англії систему класифікації – вільний доступ до книжкових полиць [21].

Одночасно в бібліотекознавстві виявилися і безперспективні тенденції. Так, наприклад,

зародився історико-книгознавчий напрям на чолі з К. Дзяцко, який акцентував на вивченні рукописів і стародруків, що абсолютно невинновдано розширювало як предмет, так і структуру бібліотекознавства. Точно так само непродуктивними виявилися спроби включити до складу бібліотекознавства такі науки, як книгознавство, літературознавство, бібліографія та ін. [4].

Процес становлення бібліотекознавства супроводжувався збільшенням числа праць з бібліотечної справи, бібліотекознавства, організації перших бібліотекознавчих журналів («Серапейм» (Serapeum, Німеччина, 1840), «Бібліотечний журнал» (Library Journal, США, 1976), професійних бібліотечних асоціацій: Американська бібліотечна асоціація (ALA, США, 1876), Бібліотечна асоціація (Великобританія, 1877); освітніх наукових центрів у галузі бібліотекознавства, найважливіший з яких перебував у Німеччині [4].

Розвиваючись як наукова дисципліна, бібліотекознавство в XIX ст. у зв'язку з появою перших бібліотечних шкіл і курсів викладали і як навчальну дисципліну. При цьому обидва процеси відбувалися майже паралельно. Вже в першому визначенні бібліотекознавства М. Шреттінгер зафіксував його навчальний аспект. Як навчальна дисципліна бібліотекознавство також характеризувалося прикладною, практичною спрямованістю [4].

І хоча бібліотеки існували з давніх часів, але тільки в другій половині XIX ст. бібліотекознавство виникло як окрема галузь вивчення.

XX ст. Першим підручником з бібліотекознавства в США став «Посібник з бібліотечної економіки» (Manual of library economy) Д. Брауна, виданий у 1903 р.

У 1916 р. А. Дікінсон використав термін «бібліотекознавство» в праці «Бібліотечний буквар Пенджабу» (Punjab Library Primer), виданій Університетом Пенджабу в Пакистані. Цей університет був першим в Азії, у якому почали викладати «бібліотекознавство», а «Бібліотечний буквар Пенджабу» був першим підручником з бібліотекознавства, виданим англійською мовою.

У 1923 р. С. Вільямсон, який був призначений корпорацією Карнегі в Нью-Йорку (CCNY), опублікував оцінку бібліотечно-наукової освіти під назвою «Звіт Вільямсона» (Williamson Report), у якій зазначалося, що університети повинні забезпечувати навчання бібліотекознавству [26, 84–85]. Звіт мав значний вплив на підготовку фахівців з бібліотекознавства [23].

Ш. Ранганатан використав термін «бібліотекознавство» в назві свого знаменитого твору «П'ять законів бібліотекознавства» (Five laws of library science), опублікованому в 1931 р. У творі

сформульовано правила, які, за словами Ш. Ранганатана, є найважливішими в професії бібліотекаря. Він розробив першу велику аналітико-синтетичну систему класифікації, більш відому як фасетна класифікація. В Індії Ш. Ранганатан вважається «батьком бібліотекознавства, документації та інформатики».

Л. Батлер включив цей же термін у назву своєї роботи «Вступ до бібліотекознавства» (An Introduction To Library Science), опублікованої Університетом Чиказької преси в 1933 р. [22]. У США новий підхід Л. Батлера декларував дослідження з використанням кількісних методів та ідей у соціальних науках з метою використання бібліотекознавства для задоволення інформаційних потреб суспільства. Він був одним з перших викладачів Вищої бібліотечної школи Чиказького університету, яка змінила структуру та спрямованість освіти для бібліотекознавства у XX ст. Ця програма досліджень суперечила більш процедурному підходу «бібліотечної економіки», який здебільшого обмежувався практичними проблемами в управлінні бібліотеками [22].

З 1914 до 1939 р. В. Меррілл опублікував кілька видань «Код для класифікаторів» (Code for Classifiers), у яких застосовувався більш прагматичний підхід до бібліотекознавства, обстоюючи пропозиції, які впливали безпосередньо з глибоких баз знань про кожен галузь дослідження, рекомендуючи конкретні класифікаційні системи [22]. Хоча Ш. Ранганатан прийняв переважно філософську позицію, він торкнувся більше аспектів повсякденного управління бібліотечними операціями.

У 1995 р. М. Горман опублікував ремейк теорій і гіпотез Ш. Ранганатана з відредагованими постійними посиланнями на книги, який отримав назву «Наші стійкі цінності: бібліотекознавство у XXI столітті» (Our Enduring Values: Library Science in the 21st Century). Ця робота містить вісім принципів, необхідних бібліотечним фахівцям і включає знання та інформацію у всіх формах, що дозволило розглянути цифрові дані [22].

У XX ст. досягнення в засобах збору, організації та отримання інформації змінили спрямованість бібліотек, дозволивши великій кількості установ та організацій, а також окремих осіб проводити власний пошук інформації без залучення бібліотечного персоналу. У результаті заклади вищої освіти стали пропонувати комбіновані програми магістратури з бібліотекознавства та інформатики. Особливості вступу та вимоги до курсу варіюються від школи до школи. У США і Канаді доцільність магістерських програм з бібліотекознавства та інформатики при підготовці студентів до того, щоб стати професійними бібліотекарями,

як і раніше, забезпечується акредитацією ALA. Однак усе частіше випускники цих програм обіймають різні професійні посади в інших сферах інформаційної індустрії.

З вибухом знань у XX ст. бібліотекознавство поступово було підпорядковане більш загальній галузі – інформатиці.

XXI ст. Цифрова ера змінила спосіб доступу до інформації та її отримання. Бібліотека зараз є частиною складної та динамічної освітньої, рекреаційної та інформаційної інфраструктури [26]. Мобільні пристрої та програми з бездротовими мережами, високошвидкісними комп'ютерами, а також хмарні технології глибоко вплинули та розвинули інформаційні науки й послуги [25]. Враховуючи зміни в діяльності бібліотек, Г. Швецова-Водка термін «бібліотекознавство» ототожнює з терміном «бібліотечно-інформаційна наука» [19].

Сучасне бібліотекознавство пов'язане з етичними і правовими питаннями доступу до інформації, новими засобами пошуку інформації, навичками інформаційної грамотності користувачів. Всі каталоги, бази даних, а також все більша кількість книг доступні в інтернеті. Крім того, розширення вільного доступу до журналів і джерел з відкритим кодом, таких як Вікіпедія, докорінно вплинуло на те, як здійснюється доступ до інформації. Інформаційна грамотність – це здатність визначати обсяг необхідної інформації, швидко й ефективно отримувати доступ до необхідної інформації, критично оцінювати інформацію та її джерела, включати вибрану інформацію до своєї бази знань, ефективно використовувати інформацію для досягнення певної мети, розуміти економічні, правові та соціальні питання, пов'язані з використанням інформації, а також отримувати доступ і використовувати інформацію етично та в правовому полі.

Бібліотекознавство в Україні. Історичний ракурс становлення бібліотекознавства багатоаспектно та детально представлено в енциклопедичній статті «Бібліотекознавство» О. Онищенко [14]. Автор зазначає, що процеси збирання, накопичення, зберігання книжок одночасно формували й початкові бібліотекознавчі уявлення про комплектування, упорядкування, використання книжкового фонду. У створеній Ярославом Мудрим при Софійському соборі бібліотеці-скрипторії здійснювалось оброблення першоджерел, писали літописи, повчання, слова, трактати. У Київській Русі бібліотечними центрами й водночас центрами формування бібліотекознавства були монастирі, згодом православні братства, зокрема львівські. Помітна роль у бібліотекотворенні та формуванні українського бібліотекознавства належить православним церковним ієрархам,

зокрема П. Могили [14].

Із часом центрами розвитку бібліотечних знань стають бібліотеки закладів вищої освіти. Створюються бібліотекознавчі школи Києво-Могилянської академії, Ставропігійського інституту у Львові, Львівського, Харківського, Київського, Одеського та Чернівецького університетів. Вагомий внесок у бібліотекознавство зробили великі публічні бібліотеки, зокрема товариства «Прогрес», Наукового товариства імені Шевченка [14].

Як самостійна наука бібліотекознавство в Україні формується наприкінці XIX – на початку XX ст. Засновниками харківської школи бібліотекознавства були Х. Алчевська, К. Рубинський, Л. Хавкіна. Х. Алчевська була першою українською дослідницею попиту читача; К. Рубинський розробляв питання предмета бібліотекознавства; Л. Хавкіна створила в Харківській громадській бібліотеці перший вітчизняний науковий підрозділ – відділ бібліотекознавства, досліджувала проблеми бібліотечної освіти, організації бібліотек і керування ними. Паралельно розвивалася школа бібліотекознавства в Києві, найвідомішими представниками якої були директор бібліотеки Університету св. Володимира в Києві В. Кордт та завідувач бібліотеки Київської духовної академії К. Думитрашко, котрі зробили значний внесок у теорію і практику організації бібліотек, формування їх фондів. Особливо активізувалися бібліотекознавчі розроблення під час і після створення (1918) Національної бібліотеки Української Держави в Києві. Закон про утворення фонду цієї бібліотеки (підготували М. Василенко, В. Вернадський та В. Кордт) – перший законодавчий документ про бібліотечну справу в Україні. У відозві «Від Тимчасового Комітету для заснування Національної Бібліотеки Української Держави в м. Києві», інструкції цьому Комітетові та «Статуті Національної Бібліотеки Української Народної Республіки в м. Києві при Українській академії наук» було закладено модель універсальної наукової бібліотеки, вимоги до її фондів, структури, функцій. У відозві Тимчасового комітету Національна бібліотека розуміється як велика книгозбірня «всесвітнього типу», у якій нагромаджувалося «все, що витворено людською думкою та знанням по всіх науках». Одночасно вперше ставили спеціальні завдання – «закласти Український Відділ, себто відділ *Ucrainica*, присвячений літературі про Україну та про український народ», створити повну національну бібліографію – зібрати «все, що друкувалося будь-коли і будь-де українською мовою», літературу, «писану всіма мовами» про все, що стосується України; завдання каталогізації – створювати «зручні для користування каталоги» та організувати «спільний каталог всіх головних

громадських і державних бібліотек України». Модель Національної бібліотеки, запропонована В. Вернадським, С. Єфремовим, Г. Житецьким, В. Кордтом, А. Кримським та Є. Перфецьким, і досі є зразком формування і розвитку універсальних наукових бібліотек [14].

У першій половині ХХ ст. значний вплив на розвиток українського бібліотекознавства мали директори НБУВ – Є. Кивлицький (комплектування, каталогізація), С. Постернак (структура, функції бібліотеки, бібліотекознавча аспірантура), В. Іваницький (організація і технологія бібліотечної справи), Н. Миколенко (культурно-просвітницька функція бібліотеки), В. Іванушкін (фондознавство, читачознавство, міжнародний книгообмін) та ін. Найяскравішою постаттю серед українських бібліотекознавців першої половини ХХ ст. був Ю. Меженко – автор концепції національної бібліографії та основоположник питань бібліотечної технології. У 20-х рр. ХХ ст. в Києві в галузі бібліотекознавства розпочинали дослідну і практичну роботу Д. Балика, Л. Биковський, І. Огієнко, О. Оглоблин, С. Сірополко та ін., які продовжили бібліотекознавчу діяльність за межами України. У ХХ ст. українська діаспора сформувала бібліотеки, які синтезували вітчизняний і зарубіжний досвід бібліотекознавства: Український вільний університет (Відень, Мюнхен), Наукове товариство імені Шевченка (США, Канада), Канадський інститут українських студій, Гарвардський інститут українознавства та ін. Серед діаспорних бібліотекознавців кінця ХХ ст. слід назвати Б. Ясінського, Д. Штогрину, С. Андрушків. 1917–1921 рр. створюються спеціалізовані установи й організації бібліотекознавчого профілю: Бібліотечно-архівний відділ Центральної ради, Науково-дослідний інститут бібліотекознавства, Український науковий інститут книгознавства, відділи, музеї-лабораторії при великих бібліотеках. 1935 р. у Харкові створено Український бібліотечний інститут, який очолив педагогічну і дослідницьку роботу в галузі бібліотекознавства. Завідувачкою кафедри й деканом факультету бібліотекознавства Інституту була Н. Фрідьєва – одна з основоположників української бібліотекознавчої науки. У 1920–1940-х рр. поступово в Україні сформувалася і бібліотекознавча періодика: «Книжний вісник» (1919), «Бібліологічні вісті» (1923–1930), «Бібліотечний журнал» (1925–1926), «Бібліотечний збірник» (1926–1927), «Журнал бібліотекознавства та бібліографії» (1927–1930), «Труди Харьковського государственного библиотечного института» (1940), «Журнал Бібліотеки Академії наук УРСР», бюлетені, збірники [14].

Теоретичні дослідження охопили коло важливих бібліотекознавчих проблем: предмет і

структура бібліотекознавства, фондознавство, бібліотечні класифікації, каталогізація, обслуговування читачів, збереження фондів, управління бібліотеками і бібліотечною справою. Новий етап у розвитку бібліотекознавства. – початок автоматизації бібліотечних процесів і застосування комп'ютерних технологій (1970–1980-і рр.). Створено Київський інститут культури і його Миколаївську і Рівненську філії з бібліотечними факультетами. Розширено міждисциплінарні бібліотекознавчі дослідження. Універсальні наукові бібліотеки реорганізовано в науково-дослідні установи з питань бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформатики, культурології. 1990-ті рр. позначені піднесенням бібліотекознавства в контексті загального соціального і культурного оновлення. Бібліотечні навчальні заклади набули вищого статусу: Харківський інститут культури та Київський інститут підвищення кваліфікації працівників культури перетворено на академії, Київський інститут культури і його Рівненську філію – на університети. Виникли асоціації бібліотек і бібліотекарів. Засновано низку бібліотекознавчих науково-практичних журналів. У Харківській державній академії культури, Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київському національному університеті культури і мистецтв, Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відкрито аспірантури, докторантури і спеціалізовані ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій з бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства [14], а з 2015 р. об'єднаної спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» на здобуття наукових ступенів доктор філософії та доктор наук. З 2025 р. маємо оновлену спеціальність В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» [15].

Одночасно з бібліотечними закладами вищої освіти функції центрів бібліотекознавчих досліджень виконують інші бібліотеки (національні, наукові, галузеві, обласні, публічні). Друга половина ХХ ст. відзначилася працями В. Бабица, В. Волинець, Л. Ковальчук, А. Корнієнка, Р. Павленко, А. Чачко, Г. Швецової та ін.). Наприкінці ХХ ст. працює «нова генерація» бібліотекознавців: О. Башун, А. Бровкін, Т. Добко, В. Дерлемєнко, В. Дригайло, Л. Дубровіна, В. Жук, В. Загумєнна, В. Ільганаєва, Т. Ківшар, О. Кириленко, Г. Ковальчук, О. Колосовська, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, І. Мейжис, Л. Муха, Т. Павлуша, В. Пашкова, Л. Петрова, В. Попроцька, В. Снар, М. Слободяник, О. Степченко, Л. Філіпова, В. Шейко, Я. Чепурєнко, Т. Ярошенко, В. Ярошук та ін. Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. в українському бібліотекознавстві ознаменувалися посиленою увагою до розроблення моделей бібліотеки

інформаційного суспільства, бібліотечних комп'ютерних технологій, розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування, менеджменту, маркетингу, теорії і практики національної бібліографії і біобібліографії, бібліотечної соціології, психології і педагогіки, технології збереження, консервації і реставрації бібліотечних фондів. Вивчаються проблеми перенесення інформації з паперових на електронні носії, формування електронних бібліотек і каталогів, удосконалення бібліотечних класифікацій. Активізувалися дослідження меморіальної, когнітивної і культурологічної функцій бібліотек, історії бібліотечної справи. Українське бібліотекознавство перетворюється в багатопрофільну міждисциплінарну науку, що теоретично обґрунтовує розвиток бібліотек як триєдиного – бібліотечно-бібліографічного, науково-інформаційного і культурологічного комплексу, адаптацію бібліотек до потреб інформаційного суспільства [14].

Перше десятиліття XXI ст. відзначилося для українського бібліотекознавства низкою оригінальних комплексних досліджень. За цей період учені зробили помітний внесок у формування теоретичної бази оновленої парадигми розвитку сучасної бібліотеки та бібліотечно-інформаційної сфери загалом в аспекті інноваційної політики як стратегії розвитку бібліотек (І. Давидова), позиціонування бібліотек як загальнодоступної інформаційної бази та інформаційних центрів постіндустріального суспільства (В. Горовий), суб'єктів політичної комунікації (Т. Гранчак) і наукової комунікації (Г. Шемаєва) тощо. Велику увагу приділено теоретико-методологічним питанням організації інформації і знання в бібліотеках з позицій термінознавства (Н. Стрішенець), розвитку системи документопостачання (А. Соляник) та комплексної технології організації знань ресурсів і БІД (К. Лобузін). Окремий комплекс становлять дослідження, що поглиблюють теоретико-методологічні засади розвитку окремих напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності – інформаційно-аналітичного (О. Кобелєв), довідково-бібліографічного (Т. Добко), розвитку ресурсів довідкової біографістики (В. Попик) [8, 31].

Значний доробок українських дослідників і в історичному бібліотекознавстві: на засадах історичного об'єктивізму на загальнонаціональному рівні проаналізовано розвиток бібліотечної справи в Україні у XX ст. (Л. Дубровіна, О. Онищенко), з використанням документальних джерел від XIII до середини XX ст. представлено консолідований інформаційний ресурс щодо розвитку бібліотечної справи на західноукраїнських землях (Н. Кунанець), проаналізовано понад сторічний досвід вивчення читача в українському

бібліотекознавстві (Т. Новальська). [8, 31–32].

Друге та третє десятиліття XXI ст. відзначилися появою досліджень процесів розвитку і трансформації бібліотечно-інформаційної сфери України в період 1990–2010-х рр. (О. Воскобойнікова-Гузєва) [8], систематизації інформації в контексті розвитку класифікації наук (О. Сербін) [18], документної евристики в системі соціальних комунікацій, зокрема бібліотекознавстві (О. Збанацька) [12], вищої бібліотечно-інформаційної освіти (А. Гуменчук) [10].

У 2025 р. відбулось кілька значних подій. Перша – змінились шифр та назва спеціальності з 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» на В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» [15]. Набір на навчання на названу спеціальність за освітнім напрямом бакалавра в рік зміни здійснювали 48 закладів вищої освіти (ЗВО) та їхні відокремлені підрозділи; за напрямом магістра – 35; за напрямом доктор філософії – 7 ЗВО + Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [9]. Друга подія – затверджено професійні стандарти «Бібліотекар» та «Бібліограф» [16, 17]. З огляду на це, кожен ЗВО, враховуючи свою специфіку, розробляє освітні програми з відповідними освітніми компонентами. Більшість з них містять освітню компоненту «Бібліотекознавство», хоча це може бути й поєднання кількох складових, як-от «Бібліотекознавство та автоматизовані бібліотечно-інформаційні системи», «Бібліотекознавство та книгознавство». В освітніх програмах деяких ЗВО викладається «Бібліотечна справа», «Історія бібліотечної справи». Звичайно, що кожний освітній заклад розробляє відповідні навчально-методичні ресурси, проте, на нашу думку, має бути єдиний підхід у викладанні фундаментальних питань бібліотекознавства.

Одним із проблемних питань бібліотекознавства є визначення об'єкта й предмета бібліотечної науки. З XIX ст. почалася розробка цих визначень. До 70-х років XX ст. об'єкт і предмет бібліотекознавства не різнилися: об'єкт бібліотекознавства – бібліотека. Пізніше, у зв'язку із поширенням у науці системного підходу про бібліотеку, стали говорити як про системний об'єкт бібліотекознавства, що складається з низки взаємозалежних і взаємозумовлених елементів [3], а також визначали його як бібліотечний соціальний інститут або еволюцію бібліотеки у часі та просторі [8, 28]. До об'єктів дослідження в бібліотекознавстві належать бібліотечно-інформаційні ресурси, державна політика в галузі бібліотечної справи, діяльність бібліотечних установ у конкретних соціокультурних умовах певної історичної доби та ін. [11].

Предметна галузь бібліотекознавства охоплює тенденції та закономірності розвитку

бібліотечної справи, бібліотечних фондів, формування взаємозв'язку «бібліотеки – суспільство», функціонування інформації в мікропросторі (інформаційні потреби людини) та макропросторі (інформаційні потреби суспільства), етику бібліотечної діяльності [11]. В. Ільганаєва та співавтори підручника «Бібліотекознавство: теорія, історія, організація діяльності бібліотек» (1993) предмет бібліотекознавства визначили «як вивчення процесів, закономірностей виникнення, становлення, функціонування і розвитку бібліотечного соціального інституту» [5, 74].

Поступово формувалося уявлення про структуру бібліотекознавства як науки. Спочатку це було щось нероздільне, синкретичне, пізніше в ньому виділилися два рівноцінних розділи: вчення про бібліотеку і вчення про бібліотечні фонди. Структура сучасного бібліотекознавства складається з теорії, методології, методики та історії бібліотечної справи, прикладного бібліотекознавства, зокрема з вивчення форм та напрямів практичної діяльності, функціонального й типологічного поділу бібліотек, обслуговування читачів та установ, каталогізації, інформаційних технологій та їх впровадження у бібліотечну справу, організації та управління тощо. У системі бібліотекознавства Г. Швецова-Водка розглядає бібліотеку як центральний елемент, який організовує та регулює взаємовідносини між основними масивами друкованої інформації та її споживачами [19].

На думку О. Онищенка, бібліотекознавство як наука має загальнотеоретичний і теоретико-прикладний рівні. Загальна теорія містить: власне теорію (система знання, ідеї, концепції, моделі, закони, понятійний апарат, типології, класифікації, загалом – опис і пояснення суті бібліотечної справи); методологію (логіка, методи, принципи і способи бібліотекознавчого пізнання); історію (вивчення виникнення і розвитку бібліотекознавства в контексті суспільних трансформацій). Загальна теорія дає цілісну картину уявлень про суть, механізми, тенденції і перспективи розвитку бібліотечної справи і становить наукову базу для спеціальних бібліотекознавчих теорій, що стосуються конкретних галузей бібліотечної справи. До них належать теорії: комплектування; бібліотечно-бібліографічні класифікації; каталогізації; фондознавства і ресурсознавства; комп'ютеризації бібліотек; бібліотечно-інформаційного сервісу; управління бібліотечними процесами [13].

Бібліотекознавство має розгалужені міждисциплінарні зв'язки [19]. Історично воно

пов'язане з бібліографознавством і книгознавством, а також із джерелознавством, архівознавством, документознавством, музеєзнавством, палеографією, археографією, інформатикою, книговидавничою і книгорозповсюджувальною справою [14]. Системний підхід до бібліотеки та бібліотечних фондів зумовлює зв'язок з технічними, природничими та соціально-гуманітарними науками. Так, сьогодні до бібліотечної проблематики належать бібліотечна філософія, психологія, педагогіка, соціологія, етика, естетика, валеологія, статистика, економіка, політика, право, професіологія, маркетинг, менеджмент, журналістика.

Каналом наукової комунікації в бібліотекознавстві є бібліотечна періодика. До сучасних бібліотекознавчих журналів належать: австралійський «Австралійський бібліотечний журнал» (Australian Library Journal), американські «Бібліотечний журнал» (Library Journal) та «Журнал бібліотекознавства електронних ресурсів» (Journal of Electronic Resources Librarianship), британський «Журнал бібліотекознавства та інформатики» (Journal of Librarianship and Information Science), індійський «Аннали бібліотекознавства та інформатики» (Bulletin des Archives de France), канадський «Канадський журнал інформації та бібліотекознавства» (Canadian Journal of Information and Library Science), перуанський «Бібліос» (Biblios) та ін.

Українські бібліотекознавчі журнали: «Бібліотечний вісник» (заснований у 1993 р. Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського), «Бібліотечна планета» (заснований у 1998 р. Національною парламентською бібліотекою України (нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого)), «Вісник Книжкової палати» (заснований у 1996 р. державною культурно-науковою установою «Книжкова палата України»), «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (заснований у 2004 р. Державною академією керівних кадрів культури і мистецтв (нині – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв)), «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика» (засновано у 2015 р. Оленою Башун за інформаційної підтримки Української бібліотечної асоціації, на сайті журналу зазначено, що з 2025 р. він тимчасово видаватись не буде), «Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук» (засновано у 2018 р. Київським національним університетом культури і мистецтв) та ін. (рис. 1).

Рис. 1. Фахова періодика з бібліотекознавства

Наукова новизна роботи полягає в актуалізації досліджень з бібліотекознавства в контексті уточнення його історичних витоків, об'єкта, предмета, структури. Висловлено думку щодо зміни об'єкта сучасного бібліотекознавства і нагальної потреби в написанні сучасного підручника з бібліотекознавства.

Висновки. Бібліотекознавство як наука у своєму розвитку пройшло тривалий шлях – від порад щодо створення бібліотеки та зародження бібліотекознавчої думки до комплексної системи знань. Інтенсивно воно почало розвиватися лише на початку ХХ ст. Об'єктом бібліотекознавства є бібліотека, предметом – вивчення процесів, закономірностей виникнення, становлення, функціонування і

розвитку бібліотек. Цілком імовірно, що в найближчому майбутньому об'єктом бібліотекознавства стане не бібліотека, а бібліотечний соціальний інститут. Структура сучасного бібліотекознавства має загальнотеоретичний і теоретико-прикладний рівні, складається з теорії, методології, методики та історії бібліотечної справи, прикладного бібліотекознавства. Має сформовану терміносистему, специфічні методи досліджень, численні зв'язки з іншими науками. Початок ХХІ ст. для українського бібліотекознавства відзначився низкою оригінальних комплексних досліджень, які потребують узагальнення і оформлення у новому сучасному підручнику з бібліотекознавства.

Список використаних джерел

1. Бачинська Н. А., Салата Г. В. Бібліотекознавство : довід. для ВНЗ : спец.: 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, каф. книгознавства і бібліотекознавства. Київ : Медінформ, 2016. 227 с.
2. Бачинська Н. А., Салата Г. В. Бібліотекознавство : посіб. для ВНЗ спец. 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, каф. книгознавства і бібліотекознавства. Київ : Медінформ, 2016. 241 с.

3. Бібліотекознавство. *nina.az*. 2021. URL: <https://www.wiki.uk-ua.nina.az/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.html> (дата звернення: 11.10.2022).
4. Бібліотекознавство. URL: <https://www.librarys.com/etapi-rozvitku/38-viniknennyi.html?limitstart> (дата звернення: 11.10.2022).
5. Бібліотекознавство. Теорія, історія, організація діяльності бібліотек : підруч. для бібл. ф-тів ін-тів культури та училищ культури по спец. 05.25.03 / В. О. Ільганаєва та ін. ; за ред. М. С. Слободяника, В. О. Ільганаєвої. Харків : Основа, 1993. 194 с.
6. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять : ДСТУ 7448:2013. [Чинний від 2014.07.01]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. III, 44 с. (Національний стандарт України) (Інформація та документація).
7. Воскобойнікова-Гузева О. В. Бібліотекознавство. *Українська архівна енциклопедія*. Київ, 2006. А–Г. Робочий зошит. С. 142.
8. Воскобойнікова-Гузева О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.
9. Вступ.ОСВІТА.UA : сайт. 2025. URL: <https://vstup.osvita.ua/> (дата звернення: 20.10.2025).
10. Гуменчук А. В. Вища бібліотечно-інформаційна освіта: еволюційні трансформації та закономірності розвитку. Київ : Ліра-К, 2024. 283 с.
11. Збанацька О. М. Бібліотекознавство. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Бібліотекознавство> (дата звернення: 09.09.2025).
12. Збанацька О. М. Комунікаційні засади документної евристики / М-во культури України, Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. Київ : НАКККіМ, 2018. 377 с.
13. Кушнарченко Н. М., Удалова В. К. Наукова обробка документів : підручник. Київ : Вікар, 2003. 328 с.
14. Онищенко О. С. Бібліотекознавство. *Енциклопедія Сучасної України* / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Ін-т енцикл. дослідж. НАН України, 2003. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=39814 (дата звернення: 11.10.2022).
15. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 1021. *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. сайт. Київ, 1994–2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2025).
16. Професійний стандарт «Бібліотекар» : затв. наказом Держ. агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти від 10.03.2025 № 17. *Національне агентство кваліфікацій*. 2019–2023. 24 с. URL: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/728-bibliotekar.pdf> (дата звернення: 20.10.2025).
17. Професійний стандарт «Бібліограф» : затв. наказом Держ. агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти від 09.12.2025 № 60. *Національне агентство кваліфікацій*. 2019–2023. 25 с. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/852-ps_bibliograf_cory.pdf (дата звернення: 09.12.2025).
18. Сербін О. О. Систематизація інформації в контексті розвитку класифікацій наук / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2015. 430 с.
19. Швецова-Водка Г. Бібліотекознавство в системі наук ноокомунікологічного циклу: термінологічний аспект. *Бібліотечний вісник*. 2019. № 5. С. 3–12.
20. Ясь О. В. Бібліотекознавство // *Енциклопедія історії України*: Т. 1: А–В / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України. Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2003. 688 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Bibliotekoznavstvo> (дата звернення: 11.10.2022).
21. *Biblioteconomia*. *Wikipédia*. 2022. URL: <https://pt.wikipedia.org/wiki/Biblioteconomia> (дата звернення: 11.10.2022).
22. Developmental history of librarianship. *BecomeALibrarian.org*. 2016. URL: <https://www.becomealibrarian.org/education/developmental-history-of-librarianship/> (дата звернення: 11.10.2022).
23. Library science. *Wikipedia*. 2022. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Library_science#cite_note-rangan (дата звернення: 11.10.2022).
24. Historia de la biblioteca. *Traducciones Agora - Prohibida su reproducción*. 2002–2023. URL: <https://agorafs.com/historia-de-la-biblioteca/> (дата звернення: 11.10.2022).
25. Hu Sharon. Technology impacts on curriculum of library science (LIS) – a United States (US) perspective. *LIBRES: Library & Information Science Research Electronic Journal*. 2013. 23 (2): 1–9. Archived from the original on June 5, 2014. Retrieved October 20, 2014.
26. Rubin Richard E. Foundations of Library and Information Science. New York: Neal-Schuman Publishers. 2010. 471 p.

References

1. Bachynska, N. A., Salata, H. V. (2016). Library science : [reference for universities: special: 029 «Information, library and archival affairs»] / Kyiv. National University of Culture and Arts, Department of Book and Library Science. Kyiv: Medinform, 227 [in Ukrainian].
2. Bachynska, N. A., Salata, H. V. (2016). Library science : [manual for universities, special 029 «Information, library and archival affairs»] / Kyiv. National University of Culture and Arts, Department of Book and Library Studies. Kyiv: Medinform, 241 [in Ukrainian].

3. Library science (2021) // nina.az. Retrieved from: <https://www.wiki.uk-ua.nina.az/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.html> [in Azerbaijan].
4. Library science (2022). Retrieved from: <https://www.llibrarys.com/etapi-rozvitku/38-viniknenny.html?limitstart> [in Ukrainian].
5. Library science. Theory, history, organization of library activities (1993) : manual for libraries of cultural institutes and cultural schools on the speciality 05.25.03 / V. O. Ilganeaeva [et al.] ; edited by M. S. Slobodanyk, V. O. Ilganeaeva. Kharkiv : Osnova, 194 [in Ukrainian].
6. Library and information activities. Terms and definitions (2014) : DSTU 7448:2013. [Effective from 2014.07.01]. Kyiv: Ministry of Economic Development of Ukraine, III, 44 [in Ukrainian].
7. Voskoboinikova-Huzieva, O. V. (2006). Library science // Ukrainian Archival Encyclopedia. Kyiv, A–G. Workbook, 142 [in Ukrainian].
8. Voskoboinikova-Huzieva, O. V. (2014). Strategies for the development of the library and information sphere of Ukraine: genesis, concepts, modernization: monograph / NAS of Ukraine, National University of Ukraine named after V. I. Vernadsky. Kyiv: Akademperiodyka, 362 [in Ukrainian].
9. Vstup.OSVITA.UA: website (2025). Retrieved from: <https://vstup.osvita.ua/> [in Ukrainian].
10. Humenchuk, A. V. (2024). Higher library and information education: evolutionary transformations and patterns of development. Kyiv: Lira-K, 283 [in Ukrainian].
11. Zbanatska, O. M. (2025). Library Science // Great Ukrainian Encyclopedia. Retrieved from: <https://vue.gov.ua/Бібліотекознавство> [in Ukrainian].
12. Zbanatska, O. M. (2018). Communicational basis of documentary heuristics / Ministry of Culture of Ukraine, National Academy of Management of Culture and Arts Personnel, Yaroslav the Wise National University of Ukraine. Kyiv: NAKKKiM, 377 [in Ukrainian].
13. Kushnarenko, N. M., Udalova, V. K. (2003). Scientific document processing: textbook. Kyiv: Vikar, 328 [in Ukrainian].
14. On amendments to the list of branches of knowledge and specialties in which applicants for higher and professional pre-higher education are trained (2024, 30 August). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated № 1021 // Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine: official website. Kyiv, Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
15. Professional standard «Librarian» (2025.03.10). Approved by order of the State Agency of Ukraine for Arts and Art Education dated. № 17 // National Qualifications Agency. [24]. Retrieved from: <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/728-bibliotekar.pdf> [in Ukrainian].
16. Professional standard «Bibliographer» (2025.12.09). Approved by order of the State Agency of Ukraine for Arts and Art Education dated. № 60 // National Qualifications Agency. [25]. Retrieved from: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/852-ps_bibliograf_copy.pdf [in Ukrainian].
17. Onyshchenko, O. S. (2003). Library science // Encyclopedia of Modern Ukraine: electronic version [online] / editors-in-chief: I. M. Dzyuba, A. I. Zhukovsky, M. G. Zheleznyak and others; NAS of Ukraine, Scientific Research Center. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of NAS of Ukraine. Retrieved from: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=39814 [in Ukrainian].
18. Serbin, O. O. (2015). Systematization of information in the context of the development of classifications of sciences / Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv. National University named after Taras Shevchenko. Kyiv: VPC «Kyiv. University», 430 [in Ukrainian].
19. Shvetsova-Vodka, H. (2019). Library science in the system of sciences of the neo-communicological cycle: terminological aspect // Library Bulletin, 5, 3–12. [in Ukrainian].
20. Ias, O. V. (2003). Library science // Encyclopedia of the History of Ukraine: Vol. 1: A-B / editors: V. A. Smolii (chairman) and others; NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine. Kyiv: Nauk. Dumka, 688. Retrieved from: <http://www.history.org.ua/?termin=Bibliotekoznavstvo> [in Ukrainian].
21. Biblioteconomia (2022). / Wikipédia. Retrieved from: <https://pt.wikipedia.org/wiki/Biblioteconomia> [in Portuguese].
22. Developmental history of librarianship (2016). BecomeALibrarian.org. Retrieved from: <https://www.becomealibrarian.org/education/developmental-history-of-librarianship/> [in English].
23. Library science (2022). Wikipedia. Retrieved from: https://en.wikipedia.org/wiki/Library_science#cite_note-rangan [in English].
24. Historia de la biblioteca (2023) // Traducciones Agora - Prohibida su reproducción. 2002–2023. Retrieved from: <https://agorafs.com/historia-de-la-biblioteca/> [in English].
25. Hu, Sharon (2013). Technology impacts on curriculum of library science (LIS) – a United States (US) perspective // LIBRES: Library & Information Science Research Electronic Journal. 2013. 23 (2): 1–9. Archived from the original on June 5, 2014. Retrieved October 20, 2014 [in English].
26. Rubin, Richard E. (2010). Foundations of Library and Information Science. New York : Neal-Schuman Publishers, 471 [in English].

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 10.12.2025
Прийнято до друку 18.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

UDC 027.7:002:004.9

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351518

Цитування:

Kunanets N., Demchuk N., Kvikvinia A. (2025). Principles, Priorities and Features of Information and Analytical Activities of a Modern Library. Library Science. Record Studies. Informology, 4, 18–30 [in English].

Кунанець Н., Демчук Н., Квіквінія А. Засади, переваги та особливості інформаційно-аналітичної діяльності сучасної бібліотеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 18–30.

Kunanets Nataliia,

doctor in Sciences in Social Communications,
Professor, Lviv Polytechnic National University
<https://orcid.org/0000-0003-3007-2462>
nek.lviv@gmail.com

Demchuk Nataliia,

PhD in Philology, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv
<https://orcid.org/0000-0003-4236-7794>
ndemch@ukr.net

Kvikvinia Artyr,

Master's Student,
Ivan Franko National University of Lviv
<https://orcid.org/0009-0008-5564-0212>
artyrchukc@ukr.net

PRINCIPLES, PRIORITIES AND FEATURES OF INFORMATION AND ANALYTICAL ACTIVITIES OF A MODERN LIBRARY

The purpose of the article is to analyse the principles, priorities, and features of the information and analytical activities of modern libraries in the context of the digital transformation of society and to determine the role of the library as an information and analytical hub. The research methodology is based on a combination of general scientific and specialised methods, including analysis and synthesis to generalise theoretical approaches; the comparative method to compare practices of organising information and analytical activities in different types of libraries; systemic and structural-functional approaches to consider information and analytical activity as an integrated component of the library system; as well as heuristic methods to forecast prospects for its development under conditions of digital change. The scientific novelty of the study lies in substantiating the conceptual foundations and priority directions of the information and analytical activities of the modern library as an integrative process that combines traditional library functions with innovative digital services, analytical technologies, and new forms of communication with users. Conclusions. It is demonstrated that information and analytical activity is a key factor in transforming libraries into multifunctional information and communication centres capable of producing analytical products, supporting scholarly communication, and facilitating managerial decision-making. It is established that the effectiveness of this activity should be based on the principles of systematisation, innovation, and user orientation, while key priorities include the development of electronic resources, the creation of information and analytical products for science, education, and management, and the integration of libraries into the global information space. Emphasis is placed on the growing role of information and analytical centres and national analytical resources in shaping the digital landscape and supporting knowledge-based societies.

Keywords: knowledge management, digital transformation, electronic resources, analytical products, information services.

Кунанець Наталія,

доктор наук із соціальних комунікацій, професор
Національного університету «Львівська політехніка»

Демчук Наталія,

кандидат філологічних наук, доцент
Львівського національного університету ім. Івана Франка

Квіквінія Артур,

магістрант Львівського національного університету ім. Івана Франка

ЗАСАДИ, ПЕРЕВАГИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Мета статті полягає в аналізі принципів, пріоритетів та особливостей інформаційно-аналітичної діяльності сучасних бібліотек у контексті цифрової трансформації суспільства й визначенні ролі бібліотеки як інформаційно-аналітичного хабу. **Методологія дослідження** базується на поєднанні загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема аналізу та синтезу для узагальнення теоретичних підходів, порівняльного методу – для зіставлення практик організації інформаційно-аналітичної діяльності в різних типах бібліотек, системного та структурно-функціонального підходів – для розгляду інформаційно-аналітичної діяльності як інтегрованої складової бібліотечної системи, а також евристичних методів прогнозування перспектив її розвитку в умовах цифрових змін. **Наукова новизна** дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад і пріоритетних напрямів інформаційно-аналітичної діяльності сучасної бібліотеки як інтегративного процесу, що поєднує традиційні бібліотечні функції з інноваційними цифровими сервісами, аналітичними технологіями та новими формами комунікації з користувачами. **Висновки.** Доведено, що інформаційно-аналітична діяльність є ключовим чинником трансформації бібліотек у багатофункціональні інформаційно-комунікаційні центри, здатні продукувати аналітичні продукти, підтримувати наукову комунікацію та прийняття управлінських рішень. Визначено, що ефективність цієї діяльності має ґрунтуватися на принципах системності, інноваційності та орієнтації на потреби користувачів, а пріоритетами виступають розвиток електронних ресурсів, створення інформаційно-аналітичних продуктів для науки, освіти й управління та інтеграція бібліотек у глобальний інформаційний простір. Наголошено на зростаючій ролі інформаційно-аналітичних центрів і національних аналітичних ресурсів у формуванні цифрового ландшафту та підтримці суспільства, заснованого на знаннях.

Ключові слова: управління знаннями, цифрова трансформація, електронні ресурси, аналітичні продукти, інформаційні послуги.

Relevance of the research topic. The research relevance was determined by the need to define the foundations and priorities of information and analytical activity of libraries in the digital era. The modern library had evolved from a repository of documents into a multifunctional information and communication centre, offering high-quality resources, services, and analytics. In the context of knowledge globalisation and societal digitalisation, the information and analytical activities of libraries have gained strategic role. These activities not only ensure access to information but also systematise, evaluate, and present it in ways that effectively meet the needs of diverse users, supporting decision-making in science, education, culture, and governance. Libraries were central in supporting social processes and integrating Ukraine into the global information space.

Analysis of research and publications. O. Kobieliiev et al. (2022) [1] analysed the organisational structure of information and analytical activities in Ukrainian national libraries and argued that establishing dedicated analytical departments was a promising direction. V. Horovyi (2024) [2] stated that scientific-information and information-analytical activities of Ukrainian libraries were gaining increasing importance. A significant number of libraries, both in terms of the professional qualifications of their staff and the technological level of their infrastructure, were capable of monitoring the content of hostile information attacks in the modern

information space and preparing information-analytical and analytical products to counteract hostile propaganda. A. Guraliuk (2024a) [3] considered the activities of a modern library as providers of information-analytical products and services, emphasising the need for digital transformation. M. Pinto et al. (2024) [4] examined how academic libraries assessed and developed competencies of readers in information, media, and data literacy in the context of analytical activity development. P. Roy (2024) [5] conducted a study on the factors influencing the adoption of data analytics in Australian university libraries, while in a subsequent study, P. Roy (2025) [6] analysed how Big Data analytics can transform decision-making processes in libraries. N. Tara et al. (2024) [7] provided an analytical review of the role of Big Data in academic library operations, exploring whether such technologies bring tangible benefits.

K. Shahzad & S.A. Khan (2024) [8] investigated various factors affecting the implementation of big-data processing technologies in libraries. O. Klymenko & O. Sokur (2024) [9] noted that digitalisation processes have led to a new trend of transforming libraries into information hubs for the comprehensive processing of all types of information flows. According to A. Guraliuk (2024b) [10], the role of libraries required reconsideration, as it should become systemic aggregators of scientific knowledge and active participants in information-analytical activities – supporting education, verifying

data, presenting information in user-friendly formats, and providing expert consulting on various issues. N. Ivanova (2024) [11] explored how information and analytical activities were organised in a state-level library during martial law – identifying priorities, altered approaches, and modern challenges. The study aimed to analyse the priority directions of the information and analytical activities of the modern library in the context of digital transformation. The scientific novelty of the study was determined by substantiation of the conceptual foundations and

priority areas of information and analytical activity of the modern library as an integrative process that combined traditional functions with innovative digital services in the context of digital transformation.

The purpose of the article is to analyse the principles, priorities, and features of the information and analytical activities of modern libraries in the context of the digital transformation of society and to determine the role of the library as an information and analytical hub.

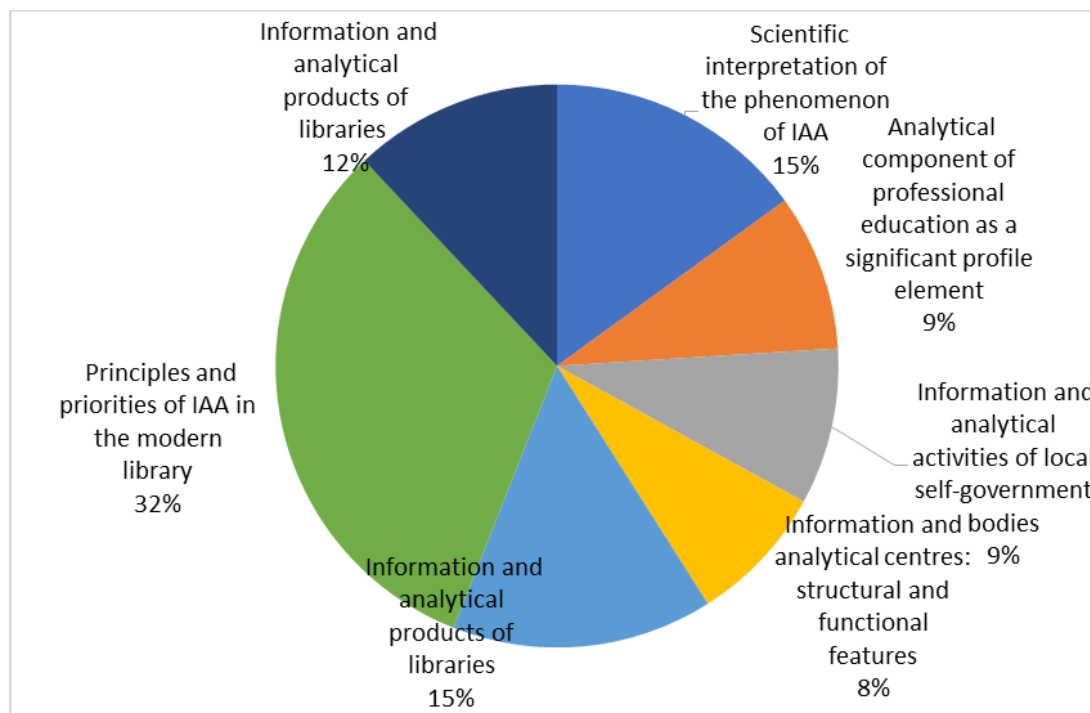

Figure 1. *Thematic distribution of publications*

Source: developed by the authors

Presentation of the main material. The materials of the study included scientific publications in the fields of library science, information and social communications, and analytical technologies, as well as strategic documents and regulatory acts governing the activities of libraries in the digital environment, such as the Draft Law of Ministry of Culture of Ukraine (2015) [12] and the Law of Ukraine No. 2807-IX (2022) [13]. The total number of scientific publications in various periodicals and serial editions, which served as the source base for the research, as well as their distribution over the years 2018-2024, indicated permanent scholarly and practical interest in the topic. For instance, in 2018 the topic was represented by 13 publications, in 2019 by 19, in 2020 by 14, in 2021 by 16, and in 2022 by 19. Thematically, the largest number of publications was concentrated in the subject “Foundations, priorities, and features of information and analytical activity of the modern library”, which reflected the priorities of

scientific research (Fig. 1).

Thus, information and analytical activity, in the context of social resonance and significance for the improvement and development of professional practice, required further research. Furthermore, the study analysed the experience of modern Ukrainian libraries that implemented information and analytical services, electronic catalogues, and digital user service platforms, such as Vernadsky National Library of Ukraine (n.d.b), Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine (n.d.), Lviv Polytechnic National University Scientific and Technical Library (n.d.), Kharkiv State Scientific Library named after V.H. Korolenko (n.d.), as well as foreign institution Library of Congress (n.d.). A set of methods was applied in the study, including general scientific methods of analysis and synthesis for the systematisation of scientific approaches to definition of the essence of information and analytical activities, comparative analysis to identify similarities and

differences in the practice of organising information and analytical processes in different types of libraries – national, public and special, a systems approach to consider information and analytical activities as an integrated component of the library system, the structural-functional method for analysing the priority areas and features of organising information and analytical processes, as well as heuristic methods to forecast possible directions for the development of analytical functions of libraries under digital transformation. These methods were used to comprehensively characterise the principles, priorities, and features of information and analytical activities of libraries, identify problem areas, and determine promising vectors of development.

Information and analytical activity (IAA) is a crucial component of libraries in the modern information society. It emphasised not only access to information but also data processing and analysis to create high-quality information products and services. Modern libraries performed functions related to the professional collection, systematisation, and analysis of information flows, creating a system of information products. Librarians analyse user information needs and establish priorities for strategic communication systems and professional activities. The use of electronic resources, databases, and search systems ensured effective information retrieval and analysis, rapid responses to user requests, and the provision of reliable information. The development of information of librarians and analytical competencies and the application of advanced technologies enhance service quality, optimise resource use, and underline the role of libraries as an information and analytical centre.

The concept of IAA was not defined in 2025, therefore researchers proposed perspectives on the notion of “information and analytical activity”. In regulatory and legislative documents, IAA was interpreted as “methods and tools for collecting, processing, and analysing data based on information, a certain set of actions and measures grounded in normative and methodological materials” (Order of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine No. 34, 2023) [14]. This approach emphasised the practical nature of the activity, oriented toward management processes. In educational and scientific works, the multifunctionality was highlighted. For instance, the textbook by V. Varenko (2014) [15] highlighted the managerial, diagnostic, preventive, and cognitive-mental functions of IAA in public administration. The study considered the library as “a universal form of information mediation”, while information and analytical efforts were defined as “a process of creative thinking”. I. Zakharova & L. Filipova (2013) [16] defined IAA as “a set of information processes (collection, search, processing) necessary for effective management”. Notably, the

authors emphasised that only those processes of collecting, processing, and analysing materials that result in a system of information products can be considered IAA.

In terminological publications, IAA was interpreted as the process of semantic data processing and a set of measures aimed at compiling analytical reports for decision-making (Savchenko & Yahupov, 2014) [17]. Similar positions were found in the study by O. Nesterenko (2020) [18], defining IAA as the process of acquiring new knowledge through the creative consolidation of information. The study highlighted the role of professionalism, socio-professional motivation, communication with colleagues, and mastery of the instrumental and modelling base. Researcher also emphasised the primacy of knowledge-seeking as the quintessence of the information process and the importance of knowledge management in administrative governance. IAA was substantial in bibliographic and methodological resources. In summary, scholars highlighted several key points: IAA was a component of the structure of information activity; the technology of analytical work was aimed at generating new knowledge. Thus, IAA was a type of information technology that ensured the transformation of information resources into information products, which can be defined as a professional activity focused on searching, collecting, systematising, processing, and analysing information with the aim of acquiring new knowledge, preparing information products, and supporting informed decision-making processes. In a broader sense, information and analytical work encompassed a set of processes including monitoring and selecting information resources; critical analysis and interpretation of data; summarising results in the form of reference notes, reviews, reports, forecasts; and transforming information into knowledge. In the library and information field, this type of activity was considered a component of the information function of a library, providing the creation of analytical products (reviews, abstracts, digests, analytical reports) to meet user needs and support decision-making in various domains.

In multifunctional information centres, such as modern libraries, information and analytical technologies (IAT) were substantial. They ensured high-quality information services for users, supporting scientific research, and facilitated communication processes. With IAT, libraries could not only to accumulate resources but also to create information products of an analytical nature. Among the main areas of implementation of such technologies in library practice were the use of Big Data and machine learning algorithms for analysing information flows, the integration of business intelligence systems for resource management and

strategic planning, the development of information retrieval systems with filtering and personalisation capabilities, and the use of web analytics to assess user activity and improve electronic library services. These tools increased the efficiency of managerial decision-making, improved interaction with users, ensured the creation of relevant information products, and expanded the range of services in the digital environment. This, in turn, contributed to the formation of intelligent services capable of tracking scientific trends and offering personalised information solutions. At the same time, the introduction of information and analytical technologies was accompanied by challenges, including a lack of qualified personnel, limited funding, the need for a more developed legal framework, and compliance with ethical standards, particularly in the field of personal data protection. Information and analytical technologies were crucial in the modernisation of libraries, facilitating their integration into the global information ecosystem, addressing the evolving demands of users, and reinforcing their position as central institutions in the knowledge society. These developments promoted advanced analytics and management capabilities, necessitating the development of new competencies for professionals, particularly in operating intelligent systems and integrating both traditional and advanced analytics.

V. Varenko (2019) [19] emphasised the value of development of efficient protection methods, improving the legal framework, and regulating information processes due to the growing risk of data misuse. The study highlighted the significance of systems analysis methods, such as structural and functional system analysis, which improved modelling of complex systems and optimised processes, especially for big data processing. The study proposed a five-stage methodology for information and analytical activities: problem diagnosis, information collection, data systematisation, problem analysis, and solution search. These methods increased the efficiency and validity of analytical processes, with the choice of methods depending on research objectives and context. The study also highlighted the strategic role of libraries, especially specialised and scientific libraries. The future of this field includes the establishment of specialised information centres, the expansion of training and professional development systems for staff, and the building of partnerships between libraries and government structures to strengthen communication processes at the regional level.

The establishment of information and analytical centres (IACs) in libraries was a natural stage in their transformation into multipurpose information hub institutions. The main goal of

creating IACs was to provide the academic community, government bodies, business, and the public with reliable, verified, and analytically processed information. In libraries, IACs were usually organised as specialised units with their internal information resources, technical infrastructure, and professional staff. Their structure typically included departments of information resources, analytical divisions, and user service units. This combined the functions of collection and preservation of information with critical analysis and practical application in the form of information and analytical products. The operation of IACs relied on advanced information technologies, such as database management systems, automated information retrieval platforms, business intelligence tools, machine learning techniques, and web analytics. Figure 4 demonstrated architecture of IAC.

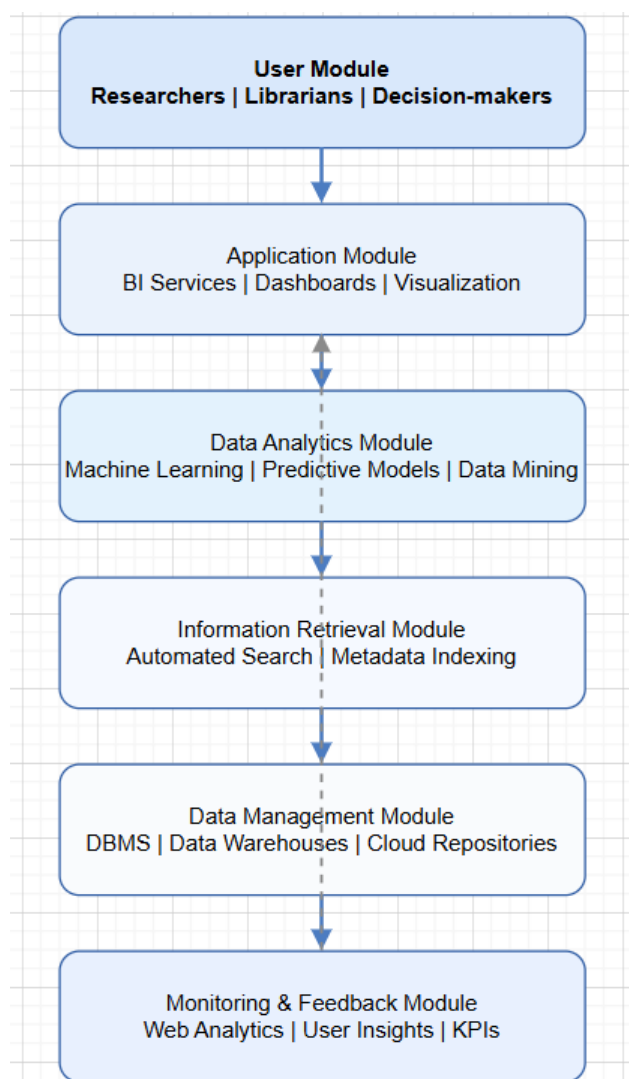

Figure 2. *Architecture of information and analytical centres*

Source: developed by the authors

These made it possible not only to process large volumes of data but also to ensure their structuring, visualisation, and forecasting. Further development of library IACs involved integration into international information networks, use of innovative technologies (Big Data, cloud services, blockchain), expansion of the range of information, analytical products, services, and the strengthening of the communicative function of libraries. The specific features of establishment of IACs in libraries incorporate their multifunctional structure, technological orientation, high requirements for human resources, and constant adaptation to new informational and social challenges. Central to their activities were departments of information resources, responsible for the collection, organisation, and maintenance of databases, electronic journals, and book collections. A substantial subdivision was the analytical (or research) department, which conducted in-depth information processing and prepared analytical reports. Alongside them, user service departments provided consultations, conduct training activities, and assist users in mastering information resources. The study emphasised that IAC were evolving into multifunctional institutions that not only accumulate data but also convert it into applied information products. In the modern context, IACs have become essential components of the regional information and research infrastructure.

According to V. Horovyi et al. (2024) [20] the activities of the Centre for Information and Analytical Support (CIAS) were aimed both at addressing current tasks and at preparing the groundwork for promptly responding to new requests that arise in the process of political communication – a substantial component of the modern information and communication environment. This environment was multifaceted and, accordingly, created a plurality of scientific approaches to interpreting the concept of “political communication”, which constituted the theoretical foundation for the analytical work of CIAS researchers, prioritising high-quality socio-political information for government authorities and society. O. Zhelai (2022) [21] analysed the experience of the Special Information and Analytical Service (SIAZ) of the Vernadsky National Library of Ukraine and confirmed their significant role in providing information based on analytical processing of sources. Libraries were able to provide information and analytical services for government bodies and regional institutions, which contributed to the development of strategic communications. In practice, such cooperation improved the quality of decisions, optimised information flows, and supported the development of regional communication policies. The development of

analytical structures in national libraries drawn on the experience of the Congressional Research Service of the U.S. Library of Congress (n.d.) [22] and the analytical divisions of the Vernadsky National Library of Ukraine [23].

Vernadsky National Library of Ukraine served as an example of establishing effective analytical structures to meet users’ information needs, enhance trust in the library as a key information centre, and ensure interaction with other library departments. In particular, the SIAZ and the Centre for Analysis and Forecasting of Socio-Political Processes operated within the library, providing analytical reports, information reviews, and expert assessments for government institutions, research organisations, and regional administrations. The development of such analytical structures in national libraries was strategic for providing high-quality information required for public administration and research activities. Regional information and analytical centres act as key institutions in the system of information support for regional development. According to S. Palii & V. Medvedieva (2019) [24], their creation was determined by the need to support research activities, stimulate innovation, and enhance the educational environment of regions. It served as integration hubs that provided access to relevant research resources and information services. S. Palii (2020) [25] considered limited financial resources reduce the ability to modernise infrastructure and support information systems.

Content analysis of websites of Ukrainian IACs revealed several key development trends. The analysis of the website of the Vernadsky National Library of Ukraine [26] (n.d.b) revealed an expansion in the volume and variety of information resources. The analysis of the Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine (n.d.) [27] highlighted the active implementation of advanced technologies, such as Artificial Intelligence, machine learning, and data analytics, aimed at improving the quality of information retrieval and organisation. The data analysis of the Kharkiv State Scientific Library named after V.G. Korolenko (n.d.) [28] demonstrated the dynamic development of electronic libraries and digital archives, which ensured the preservation and dissemination of scientific knowledge. Thus, modern Ukrainian information and analytical centres showed a trend of adaptation and improvement in response to the challenges of the digital age. The trend included active expansion of the range of their services, improvement of digital platforms and communication with users through social networks. This reflected their growing role in disseminating knowledge and shaping the information environment of contemporary society.

The functioning of information and analytical centres contributed to the effective creation and dissemination of information and analytical products, which were the practical embodiment of their activities. These products determined the efficiency of the centres by providing relevant information for decision-making for government bodies, the academic community, and society. Therefore, a logical continuation of the analysis of the structural and functional characteristics of IACs was the examination of the spectrum of information and analytical products they generate. These products were not only the result of the efforts of the centres but also a key tool for the development of scholarly communication, educational practices, and the information support of management processes. V. Bondarenko (2015) [29] believed that library information and analytical products contributed to the improvement of remote Internet services, as it provided information from various sources in a convenient format. This ensured prompt access to up-to-date data disseminated across various information resources. S. Harahulia et al. (2022) [30] noted that the advanced analytical tools integrated into most global data aggregation platforms of abstract and citation resources can be used for in-depth content analysis of scientific publications. These systems uncovered hidden semantic relationships among scholarly texts, generated impact coefficients and bibliometric rankings based on citation data, and identified networks of co-authorship. The application of semantic technologies in abstract databases was particularly promising, since nearly all information

contained in an abstract – except for functional parts of speech – constituted a set of keywords, making the abstract text highly semantic and exceptionally rich in informational content. A substantial information and analytical product of Vernadsky National Library of Ukraine was the abstract database “Ukrainica Scientific” (Fig. 3).

According to Yu. Eysmont (2021) [31], this specialised electronic resource was created for the collection, systematisation, and dissemination of scientific information about Ukraine. It was created in several stages aimed at ensuring the quality and scholarly significance of information: selection of materials from scientific journals, monographs, and conference publications; evaluation of the content’s relevance to the database’s scope; editing and structuring texts; preparation of abstract records. Abstract information was characterised by a concise and concentrated presentation of publication content. To facilitate retrieval, mandatory metadata, author, title, keywords, year of publication, source, index terms were included as search options, ensuring fast and convenient user access to the required information. The resource was maintained through constant updates and content renewal. The project team monitors new publications, engaged additional sources, and covered changes in the scientific environment and user feedback, which enhanced the quality of the resource. As a result, “Ukrainica Scientific” had become an essential tool for researchers, lecturers, students, and all those interested in accessing Ukrainian scholarly achievements.

Scientific periodicals of Ukraine - simple search

Search type
Keywords (without endings) - for example: computer technology

Search

Full-text search

Current status: 3047 - journals; 67229 - issues; 1531779 - full texts of articles

List of publications in alphabetical order by title:

A B C D E F G H I J L M N O P R S T U V W
A B C D E E E Z H I L K L M N O P R S T U V F H C H W S H E Y Y

Software and technological solutions and technological support of the information resource "Scientific Periodicals of Ukraine" are provided by
the Department of Information and Communication Technologies of the National Library of Ukraine.

New technological platform, software solutions, [new rules for formation](#), search interface and design
of the information resource "Scientific Periodicals of Ukraine":
[Kateryna Viliutiivna Lobuzina](#), Doctor of Social Sciences, Head of the Department of Information and Communication Technologies

[Author index](#) [Publication title index](#)

Figure 3. Database “Ukrainica Scientific”

Source: Vernadsky National Library of Ukraine (n.d.a) [23]

An abstract database was a structured collection of bibliographic records with concise summaries of scientific documents, such as journal articles, dissertations, reports, and conference proceedings. It was a vital component of the information support system for science and education,

providing crucial information regarding publication without the need to read the full text. Records included key metadata – bibliographic descriptions, identifiers (DOI, ORCID, ISSN), keywords, classification indexes, and links to full texts when available. Abstract databases in library information

and analytical efforts can be used for monitoring of thematic developments in research, tracking trends in specific fields, and preparing scientific reviews and analytical reports. These databases were the foundation for creation of analytical products such as literature digests, bibliometric reports, and briefing documents for researchers or management. Modern content analysis tools are used by librarians to identify new topics, map co-authorship networks, assess research activity, and compared publication performance across scientific fields. Abstract information was substantial in scientometric and bibliometric studies, used for citation analysis, impact indices, and identifying relationships among publications. In library analytics, it helped evaluate research effectiveness, create rankings, and identify leading areas of scientific advancement. The creation of abstract databases involved automated collection, processing, and organisation of abstract data, ensuring timely updates and relevance.

Abstract databases were increasingly integrated with other library resources, such as electronic catalogues, repositories, and scientometric platforms. It supported data exchange through standardised protocols (e.g., OAI-PMH, OpenURL) and metadata formats (e.g., Dublin Core, MARC 21, JATS). This integration enabled librarians to build analytical dashboards, visualise research activity, and provide quick user access to relevant information. The example of the abstract database “Ukrainica Scientific” confirmed the high value of national electronic resources for consolidating, updating, and disseminating research information. Overall, abstract databases and other analytical resources have become central for scholarly communication and scientometric evaluation, enhancing the visibility of research and the integration of Ukrainian scholarship into the global knowledge space. Further advancement of such products required technological modernisation, standardisation of metadata, and the adoption of innovative digital tools to ensure the quality and sustainability of information support systems.

The information and analytical products represented the practical outcome of the activities of libraries and information and analytical centres, determining their role in scientific communication and the educational process. However, to fully determine the significance of these products, it was necessary to analyse the conditions, under which it was created and function. New challenges arising from quarantine restrictions and wartime conditions pose complex tasks for library information and analytical structures, requiring the reorganisation of their continuous operation. According to O. Zhelai (2022) [23], this was relevant for national and parliamentary libraries serving public institutions. The methodology of providing users with information

and analytical products and services was based on close cooperation with foreign partners (such as the Centre for Policy Research – CPR, the Research Library and Reference Bureau – RLRB), specialising in research and analytics, as well as on the introduction of professional analytical technologies and webinar formats. In this context, it was necessary to define the key criteria for adaptive mechanisms of library functioning during crisis periods (pandemic, war). The growing importance of their activities was linked to the need to apply crisis management principles and to develop special initiatives for the creation of information products with a specific target purpose.

I. Tereshchenko (2014) [32] believed that the use of social networks was a substantial factor in the effectiveness of information and analytical activity of libraries. Their potential in promoting information and analytical products and in communicating with users was particularly significant. Social networks provided interactivity, feedback monitoring, and involved users in the creation of new information products. The use of social networks required comprehensive strategies that included creative approaches to content, active audience interaction, promotional campaigns, and cooperation with organisations and opinion leaders. The analysis of user responses in social networks forms the basis for improving libraries’ information and analytical services, enhancing their relevance and effectiveness. Therefore, the presence of libraries on social networks was viewed as a necessary condition for their activity in the modern information environment, significantly strengthening their capabilities in advertising, dissemination, and adaptation of information and analytical products. The systemic integration of social networks into library activities created a new level of advertising and communication strategies, contributed to the promotion of innovative information products.

In the information society, the quality of information and analytical activity directly depended on the level of professional training of specialists, ensuring the creation, processing, and dissemination of information products. The constant growth of data volumes, the dynamics of digital technology development, and the need to provide reliable information support for managerial decision-making form the demand for a new generation of professionals. These specialists must combine profound theoretical knowledge with practical skills in handling large volumes of information, business analytics methods, Artificial Intelligence, and forecasting tools. The training of professional analysts became a strategic task for the system of higher education, since the competencies of such specialists determined not only the effectiveness of individual organisations but also the development of

the information infrastructure of society. Therefore, the issue of training analyst specialists deserved separate consideration, including modern challenges and trends that shape new approaches to education and professional development.

As noted by T. Lysenko (2022) [33], a key condition for the successful functioning of information and analytical centres was the analytical competence of employees. This competence encompassed cognitive, professional, and socio-communicative components, which in synergy form the ability to perform effectively. Among the main components were knowledge of data analysis methods, the ability to apply models and machine learning algorithms, and mastery of modern tools. Support and development of analytical skills should be based both on the individual responsibility of employees and on systemic organisational support (training, professional development, participation in seminars, exchange of experience). L. Filipova & I. Zakharova (2009) [34] emphasised that in the context of business analytics development, leading trends in the use of systems for data collection, analysis, and application were identified. The growing significance was related to the need for informed managerial decision-making in the context of rapidly increasing information flows. Artificial Intelligence, machine learning, and Big Data analytics were substantial. The main elements of business analytics systems included data collection and preparation, analysis, visualisation, and dissemination of results. Training specialists in the field of business analytics was crucial, as further development required mastery of modern data analysis methods and the constant improvement of professional skills. The continuous updating of business analytics tools and the active involvement of specialists in this process were essential. In the library sphere, such systems should be applied to planning, managing institutional activities, and improving communication with users, thereby enhancing competitiveness and service quality.

Among the main challenges were a shortage of qualified staff, the absence of standardised training programmes, insufficient funding for educational institutions, and declining quality of teaching specialised disciplines. Improvements included updating training standards for specialists in information analysis, engaging more lecturers with practical experience, and increasing higher education funding through sponsorship programmes and research projects. Implementation of these measures will contribute not only to raising the professional competence of library specialists but also to meeting the needs of modern society in analytical information products. As noted by A. Zlenko & A. Ivashchenko (2021) [35], research into the historical aspects of training specialists in the field of documentation support for management and information activities highlighted the close connection with socio-political conditions. At the

same time, modern educational programmes do not always meet labour market needs. To address this issue, it was advisable to systematically update curricula, integrate modern information technologies with traditional approaches, and thereby improve practical training and digital environment handling skills among students. Information and analytical competence involved developing the ability to analyse, process, and interpret information to support managerial decision-making. O. Kobieliev (2018) [36] stated that particular the formation of such competencies among students specialising in international relations should be emphasised due to the need to process information from international sources, study regional specificities and ensure effective communication in the intergovernmental context. Thus, the training of analyst specialists in Ukraine must be based on a combination of historical experience and modern educational approaches, the integration of innovative technologies into the learning process, and the development of a system of professional competencies that corresponded to the challenges of the modern information society. N. Yakunina (2022) [37] believed that the rapid growth of the needs of university library users in information support had affected the entire activity of libraries. Moreover, studies confirmed that libraries were central in the development of digital literacy and in supporting educational and research processes (IFLA, n.d.). C. Tenopir et al. (2012) [38] addressed the implementation of information technologies and electronic resources, which had become the foundation for developing new forms of analytical activity. Yu. Horban et al. (2024) [39] noted that libraries were increasingly integrating into national and global information systems, providing information and analytical support for educational and cultural initiatives. Yu. Mostova & O. Karakoz (2023) [40] revealed that the process of expanded production of information resources had become one of the most noticeable and significant features of the modern civilisation, starting from the middle of the 20th century. This integration involved the creation of analytical products based on data systematisation, the generalisation of information flows, and the development of new services for users.

The scientific novelty of the study lies in a systematic conceptual rethinking of the information and analytical activities of the modern library in the context of the digital transformation of society, which makes it possible to consider these activities not as an auxiliary function but as an integrative strategic process aimed at producing analytical knowledge and supporting managerial and scholarly decision-making.

In contrast to previous studies, the article:

Clarifies and expands the content of the concept of “information and analytical activity of the library”, substantiating it as a multilevel system of

processes (monitoring, critical analysis, interpretation, generalisation, and transformation of information into knowledge), rather than merely a set of information services or bibliographic practices.

Proposes an integrative approach to organising information and analytical activities that combines traditional library functions with innovative digital technologies (Big Data analytics, business analytics, semantic and abstract databases, and web analytics), which had previously been addressed fragmentarily in library and information science research.

Substantiates the role of the library as an information and analytical hub capable not only of providing access to resources but also of producing analytical products for science, education, culture, and public administration, thereby shifting the emphasis from a service-oriented library model to a knowledge-production model.

Systematises the principles and priorities of the information and analytical activities of modern libraries (systematicity, innovativeness, user orientation, and integration into the global information space), which makes it possible to form a coherent methodological basis for further applied and theoretical research in this field.

For the first time, provides a generalised analysis of the functioning of library information and analytical centres as structural elements of the national information infrastructure and demonstrates their significance for the formation of analytical resources and the support of a knowledge-based society.

Emphasises abstract and national analytical resources (in particular, the “Ukrainica Scientifica” database) as key instruments of contemporary library analytics, which combine traditional editorial preparation with automated metadata processing and analytical content analysis.

Thus, the scientific novelty of the article consists in the formation of a holistic concept of the library’s information and analytical activities as a strategic resource of the digital society, which creates a theoretical foundation for the further development of formalised models, intelligent analytical services, and the integration of library systems with artificial

intelligence and big data technologies.

Conclusions. The study demonstrated that information and analytical activities were a strategic component of modern library development, central in transforming libraries into multifunctional information and communication hubs. Efficient analytical operations required the integration of traditional library functions with advanced digital technologies. An analysis of both Ukrainian and international practices revealed that information and analytical centres within libraries were essential for the collection, organisation, and interpretation of information, thereby improving scientific communication and supporting decision-making in areas such as education, culture, and governance. The study identified “Ukrainica Scientifica” as a key instrument for the accumulation, processing, and dissemination of scientific information about Ukraine. The database combined traditional editorial methods with automated metadata processing and content analysis technologies, ensuring high-quality, up-to-date abstracts. It facilitated the identification of modern research trends, supported bibliometric evaluations, and enhanced the international visibility of Ukrainian science.

The findings highlighted a growing demand for reliable, systematically processed, and analytically interpreted information products among researchers, educators, and policymakers. This demand underscored the increasing importance of libraries as producers of analytical resources that supported informed decision-making and scientific foresight. The research further suggested that libraries should establish specialised information and analytical departments, equipped with skilled personnel and modern technological infrastructure, to expand their analytical capabilities and maintain continuous monitoring of knowledge. In conclusion, abstract databases and information and analytical centres formed the backbone of Ukrainian scientific and information infrastructure, reinforcing the essential role of libraries in the modern information landscape. A promising direction for further research is the development of formalised models for integrating library information and analytical services with artificial intelligence tools and big data processing to support managerial and scientific decision-making in the digital environment.

References

1. Kobieliiev, O. (2018). Information and analytical component of training specialists in the field “International relations, public communications and regional studies”. *Herald of the Kharkiv State Academy of Culture. Series: Social Communications*, 52, 103–111 [in Ukrainian].
2. Horovyi, V. (2024). Library document and resource centres as important information institutions under conditions of international military confrontation in Ukraine. *Academic Papers of the Vernadsky National Library of Ukraine*, 70, 11–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.70.011> [in Ukrainian].
3. Guraliuk, A. (2024). Information and analytical activity of the modern library. *Proceedings of the Sixth International Scientific and Practical WEB Forum “Development of a Unified Open Information Space for Lifelong Education”* (pp. 195–198). Nilan-LTD [in Ukrainian].
4. Pinto, M., García-Marco, J., Caballero, D., Manso, R., Uribe, A., & Gómez, C. (2024). Assessing information, media and data literacy in academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*, 50(5), Article 102920.

DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102920> [in English].

5. Roy, P. (2024). What drives the adoption of data analytics at Australian university libraries? *The Journal of Academic Librarianship*, 50(5), Article 102927. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102927> [in English].
6. Roy, P. (2025). Big data analytics in university libraries on today's librarianship decision-making. *IFLA Journal*, 51(4), 1013–1033. DOI: <https://doi.org/10.1177/03400352251318753> [in English].
7. Tara, N., Rafi, M., & Ahmad, K. (2024). Evaluating the implementations of big data analytics in academic libraries. *Performance Measurement and Metrics*, 25(3–4), 215–227. DOI: <https://doi.org/10.1108/PMM-08-2023-0022> [in English].
8. Shahzad, K., & Khan, S. A. (2024). Factors influencing the adoption of big data in libraries. *The Electronic Library*, 42(5), 722–740. DOI: <https://doi.org/10.1108/EL-02-2024-0057> [in English].
9. Klymenko, O., & Sokur, O. (2024). Functioning of Ukrainian libraries under conditions of digitisation. *Visnyk Knyzhkovoi Palaty*, 12, 19–24. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.12\(341\).19-24](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.12(341).19-24) [in Ukrainian].
10. Guraliuk, A. (2024). The role of the library as a component of the information and educational space of the educational institution. *Research and Educational Studies*, 8, 217–231. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-217-231> [in English].
11. Ivanova, N. (2024). Information and analytical activity of the National Law Library of the Vernadsky National Library of Ukraine during wartime. *Academic Papers of the Vernadsky National Library of Ukraine*, 70, 86–99. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.70.086> [in Ukrainian].
12. Draft Law of Ukraine. (2015). Strategy for the development of library affairs until 2025 “Qualitative changes of libraries to ensure sustainable development of Ukraine”. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1592> [in Ukrainian].
13. Law of Ukraine. (2022). On the National Informatisation Programme (No. 2807-IX). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> [in Ukrainian].
14. Order of the Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2023). On approval of the methodology for determining the attribution of budget programmes, tasks, projects, and works to the field of informatisation (No. 34). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0625-23> [in Ukrainian].
15. Varenko, V. (2014). *Information and analytical activity*. Kyiv: University “Ukraine” [in Ukrainian].
16. Zakharova, V., & Filipova, L. (2013). *Fundamentals of information and analytical activity*. Kyiv: Centre of Educational Literature [in Ukrainian].
17. Savchenko, I., & Yahupov, V. (2014). *Information and analytical activity of pedagogical staff of vocational education institutions*. National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
18. Nesterenko, O. (2020). *Methodology for building systems of information and analytical support of administrative management*. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
19. Varenko, V. (2019). Methods of system analysis in analytics. *Visnyk Knyzhkovoi Palaty*, 10, 43–47. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2019.10\(279\).43-47](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2019.10(279).43-47) [in Ukrainian].
20. Horovyi, V., et al. (2024). *Resources of scientific libraries as a component of the informational basis of modern national development*. National Academy of Sciences of Ukraine; Vernadsky National Library of Ukraine [in Ukrainian].
21. Zhelai, O. (2022). Activities of analytical and research structures of leading libraries of the world in crisis periods. *Academic Papers of the Vernadsky National Library of Ukraine*, 64, 120–139 [in Ukrainian].
22. Library of Congress. (n.d.). <https://www.loc.gov> [in English].
23. Vernadsky National Library of Ukraine. (n.d.). <http://www.nbuv.gov.ua> [in Ukrainian].
24. Palii, S. (2020). National information and analytical centres of cultural heritage. *Proceedings of the 3rd International Scientific Conference “Information, Communication and Knowledge Management in the Globalised World”* (pp. 158–160). Lira-K [in Ukrainian].
25. Palii, S., & Medvedieva, V. (2019). Information and analytical centres of Ukraine as institutions of national memory. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference “Participation of Libraries in Preserving Cultural Heritage and Restoring Historical Memory”* (pp. 206–207). Kyiv [in Ukrainian].
26. Vernadsky National Library of Ukraine. (n.d.). Abstract database “Ukrainika Naukova”. Retrieved from: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> [in Ukrainian].
27. Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine. (n.d.). Retrieved from: <https://nlu.org.ua> [in Ukrainian].
28. Kharkiv State Scientific Library named after V. H. Korolenko. (n.d.). Retrieved from: <https://korolenko.kharkov.com/> [in Ukrainian].
29. Bondarenko, V. (2015). Library information and analytical product as a factor in improving the quality of remote Internet services. *Proceedings of the Sixth International Scientific and Practical Conference “Modern Problems of Library Activity in the Information Society”* (pp. 317–320). Lviv Polytechnic National University, Scientific and Technical Library [in Ukrainian].
30. Harahuliia, S., Hrytsenko, N., Kyrilenko, S., et al. (2022). Abstract information segment. In K. Lobuzina (Ed.), *Library knowledge portals* (pp. 137–175). National Academy of Sciences of Ukraine; Vernadsky National Library of Ukraine [in Ukrainian].
31. Eysmont, Yu. (2021). Abstract database “Ukrainika Naukova”: Editorial preparation of the electronic resource. *Visnyk Knyzhkovoi Palaty*, 9, 16–19. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2021.9\(302\).16-19](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2021.9(302).16-19) [in Ukrainian].
32. Tereshchenko, I. (2014). Innovative technologies in the development of library products. *Proceedings of the International Scientific Conference “The Role and Place of Libraries in Shaping the National Information Space”*. Vernadsky National Library of Ukraine [in Ukrainian].
33. Lysenko, T. (2022). Present status and leading trends in the activity of Ukrainian information centres. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 9, 148–163. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022>.

259195 [in Ukrainian].

34. Filipova, L., & Zakharova, I. (2009). Analytical component of information activity: Clarification of essence, features, and processes. *Herald of the Kharkiv State Academy of Culture*, 28, 44–52 [in Ukrainian].

35. Zlenko, A., & Ivashchenko, A. (2021). Training of specialists in documentation management and information activity. *Society. Document. Communication*, 6(2), 145–170. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-12-145-170> [in English].

36. Kobieliiev, O., Karpenko, O., Safonova, T., & Zimenko, O. (2022). Information analytics in the structure of Ukrainian national libraries activity. *University Library at a New Stage of Social Communications Development*, 7, 57–65. DOI: https://doi.org/10.15802/unilib/2022_270186 [in Ukrainian].

37. Yakunina, N. (2022). Libraries of Ukraine in information and analytical provision of users. *Library Mercury*, 1, 123–128. [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1\(27\).256415](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1(27).256415) [in Ukrainian].

38. Tenopir, C., Birch, B., & Allard, S. (2012). *Academic libraries and research data services*. Association of College & Research Libraries [in English].

39. Horban, Y., Dolbenko, T., Kobyzhcha, N., Kasian, V., Karakoz, O., & Haisyniuk, N. (2024). Digital transformation of Ukrainian libraries: Current state and prospects. *African Journal of Applied Research*, 10(1), 117–129. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v10i1.672> [in English].

40. Mostova, Yu., & Karakoz, O. (2023). The library as a modern information institution: Today's challenges. *Proceedings of the Fifth International Scientific Conference "Technologies, Tools, and Strategies for Implementing Scientific Research"* (pp. 297–299). ICSR [in Ukrainian].

Список використаних джерел

1. Kobieliiev O. et al. Information analytics in the structure of Ukrainian national libraries activity // *University Library at a New Stage of Social Communications Development*. 2022. Iss. 7. P. 57–65. DOI: https://doi.org/10.15802/unilib/2022_270186.

2. Горовий В. Бібліотечні документно-ресурсні центри як важливі інформаційні інституції в умовах міжнародного воєнного протистояння в Україні. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 70. С. 11–22. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.70.011>.

3. Гуралюк А. Інформаційно-аналітична діяльність сучасної бібліотеки. *Розвиток єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. вебфоруму. Київ; Харків : Нілан-ЛТД, 2024. С. 195–198.

4. Pinto M. et al. Assessing information, media and data literacy in academic libraries. *The Journal of Academic Librarianship*. 2024. Vol. 50, No. 5. Art. 102920. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102920>.

5. Roy P. What drives the adoption of data analytics at Australian university libraries? *The Journal of Academic Librarianship*. 2024. Vol. 50, No. 5. Art. 102927. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102927>.

6. Roy P. Big data analytics in university libraries. *IFLA Journal*. 2025. Vol. 51, No. 4. P. 1013–1033. DOI: <https://doi.org/10.1177/03400352251318753>.

7. Tara N. et al. Evaluating big data analytics in academic libraries. *Performance Measurement and Metrics*. 2024. Vol. 25, No. 3–4. P. 215–227. DOI: <https://doi.org/10.1108/PMM-08-2023-0022>.

8. Shahzad K., Khan S. A. Factors influencing the adoption of big data in libraries. *The Electronic Library*. 2024. Vol. 42, No. 5. P. 722–740. DOI: <https://doi.org/10.1108/EL-02-2024-0057>.

9. Клименко О., Сокур О. Функціонування бібліотек України в умовах цифровізації. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 12. С. 19–24. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.12\(341\).19-24](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2024.12(341).19-24).

10. Guraliuk A. The role of the library as a component of the information and educational space of the educational institution. *Research and Educational Studies*. 2024. No. 8. P. 217–231. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-217-231>.

11. Иванова Н. Інформаційно-аналітична діяльність Національної юридичної бібліотеки НБУВ в умовах воєнного стану. *Наукові праці НБУВ*. 2024. Вип. 70. С. 86–99. DOI: [10.15407/np.70.086](https://doi.org/10.15407/np.70.086).

12. Стратегія розвитку бібліотечної справи до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : проект Закону України. 2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1592> (дата звернення: 10.09.2025).

13. Про Національну програму інформатизації : Закон України № 2807-IX від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 10.09.2025).

14. Наказ Міністерства цифрової трансформації України № 34 від 23.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0625-23> (дата звернення: 10.09.2025).

15. Варенко В. Інформаційно-аналітична діяльність. Київ : Університет «Україна», 2014. 320 с.

16. Захарова В., Філіпова Л. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 336 с.

17. Савченко І., Ягулов В. Інформаційно-аналітична діяльність педагогічних працівників ПТНЗ. Київ : НАПН України, 2014. 248 с.

18. Нестеренко О. Методологія побудови систем інформаційно-аналітичного забезпечення адміністративного управління : дис. ... д-ра техн. наук. Київ, 2020. 412 с.

19. Варенко В. Методи системного аналізу в аналітиці. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 10. С. 43–47. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2019.10\(279\).43-47](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2019.10(279).43-47).

20. Горовий В. та ін. Ресурси наукових бібліотек як складова інформаційної основи сучасного національного розвитку. Київ : НАН України, НБУВ, 2024. 324 с.
21. Желай О. Діяльність аналітичних структур провідних бібліотек світу в кризові періоди. *Наукові праці НБУВ*. 2022. Вип. 64. С. 120–139.
22. Library of Congress. Mode of access: URL: <https://doi.org/https://www.loc.gov>.
23. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <https://doi.org/http://www.nbuv.gov.ua>.
24. Палій С. Національні інформаційно-аналітичні центри культурної спадщини. *Information, communication and knowledge management in the globalised world*. Київ : Ліра-К, 2020. С. 158–160.
25. Палій С., Медведєва В. Інформаційно-аналітичні центри України як інституції національної пам'яті. *Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини...*. Київ, 2019. С. 206–207.
26. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Реферативна база даних «Україніка наукова». URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 10.09.2025).
27. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua> (дата звернення: 10.09.2025).
28. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка. URL: <https://korolenko.kharkov.com/> (дата звернення: 10.09.2025).
29. Бондаренко В. Бібліотечний інформаційно-аналітичний продукт як чинник підвищення якості дистанційного інтернет-обслуговування. *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Львів : НУ «Львівська політехніка», Наук.-техн. б-ка, 2015. С. 317–320.
30. Гарагулія С., Гриценко Н., Кириленко С. та ін. Реферативний інформаційний сегмент. *Портали бібліотечних знань* / за ред. К. Лобузіної. Київ : НАН України, НБУВ, 2022. С. 137–175.
31. Ейсмонт Ю. Реферативна база даних «Україніка наукова»: редакційна підготовка електронного ресурсу. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 9. С. 16–19. DOI: [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2021.9\(302\).16-19](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2021.9(302).16-19).
32. Терещенко І. Інноваційні технології в розвитку бібліотечних продуктів. *Роль і місце бібліотек у формуванні національного інформаційного простору*. Київ : НБУВ, 2014.
33. Лисенко Т. Сучасний стан і провідні тенденції діяльності українських інформаційних центрів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. 9. С. 148–163. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.9.2022.259195>.
34. Філіпова Л., Захарова І. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2009. Вип. 28. С. 44–52.
35. Zlenko A., Ivashchenko A. Training of specialists in documentation management and information activity. *Society. Document. Communication*. 2021. Vol. 6, No. 2. P. 145–170. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2021-12-145-170>.
36. Кобелев О. Інформаційно-аналітична складова підготовки фахівців спеціальності «Міжнародні відносини...». *Вісник ХДАК. Соціальні комунікації*. 2018. Вип. 52. С. 103–111.
37. Якуніна Н. Бібліотеки України в інформаційно-аналітичному забезпеченні користувачів. *Бібліотечний меркурій*. 2022. № 1. С. 123–128. DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1\(27\).256415](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2022.1(27).256415).
38. Tenopir C. et al. Academic libraries and research data services. Chicago : ACRL, 2012. 384 p.
39. Horban Y. et al. Digital transformation of Ukrainian libraries: Current state and prospects. *African Journal of Applied Research*. 2024. Vol. 10, No. 1. P. 117–129. DOI: <https://doi.org/10.26437/ajar.v10i1.672>.
40. Мостова Ю., Каракоз О. Бібліотека як сучасний інформаційний інститут: виклики сьогодення. *Technologies, tools, and strategies for implementing scientific research* : матеріали V Міжнар. наук. конф. Київ : ICSR, 2023. С. 297–299.

Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

УДК 002.5:378

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351574

Цитування:

Наливайко О. О. Вплив цифровізації на поняттєву систему бібліотечної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 31–36.

Nalyvaiko O. (2025). The impact of digitisation on the conceptual system of library science. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 31–36 [in Ukrainian].

Наливайко Орест Олегович,
аспірант Національного університету
«Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0008-0923-9188>
orest.o.nalyvaiko@lpnu.ua

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ПОНЯТТЄВУ СИСТЕМУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ

Мета статті полягає у вивченні виявів впливу цифровізації на розвиток поняттєвої системи бібліотечної справи. **Методологія дослідження.** Методи порівняння, логічних узагальнень, контент-аналізу наукових публікацій у вітчизняних і закордонних наукових журналах, енциклопедіях, словниках, нормативних документах застосовано для визначення особливостей семантичної структури термінів: електронний документ, електронна колекція, електронний бібліотечний фонд, електронна бібліотека та встановлення співвідношення терміноелементів: електронний і цифровий. **Наукова новизна** роботи полягає у з'ясуванні та уточненні співвідношення семантики бібліотечних термінів у період переходу від традиційної концепції збереження та організації фондів до створення електронних сховищ зі структурованим контентом і функціональними зв'язками між джерелами. **Висновки.** Вітчизняні і міжнародні термінологічні стандарти, енциклопедичні й інші термінографічні джерела свідчать про відмінності в дефініціях термінів, що містять терміноелементи: електронний і цифровий. Електронні ресурси охоплюють ширший спектр електронних форматів, включаючи цифрові документи, а також мультимедійні та інтерактивні об'єкти. Цифровий документ існує виключно в цифровому форматі або був оцифрований з аналогових носіїв. Термін «цифрова бібліотека» точніший порівняно з терміном «електронна бібліотека», він коректніше відображає способи подання інформації. Процес формування електронних бібліотечних фондів розгортається у двох напрямках: створення електронних документів без друкованих аналогів та оцифрування традиційних видань. Доведено, що електронний фонд бібліотеки як підмножина бібліотечного фонду охоплює всі електронні ресурси бібліотеки, тоді як електронна колекція є підмножиною фонду, сформованою за певними критеріями. Електронний документ тлумачено як окремий інформаційний об'єкт, що потребує забезпечення цілісності метайнформації, сумісності форматів та впровадження нових семантичних моделей бібліографічних описів.

Ключові слова: електронний документ, цифровий документ, електронна колекція, електронний бібліотечний фонд, електронна бібліотека.

Nalyvaiko Orest,
Postgraduate student of the Lviv Polytechnic National University

**THE IMPACT OF DIGITISATION ON
THE CONCEPTUAL SYSTEM OF LIBRARY SCIENCE**

The purpose of the article is to study the manifestations of the impact of digitalisation on the development of the conceptual system of librarianship. **Research methodology.** Methods of comparison, logical generalisations, content analysis of scientific publications in domestic and foreign scientific journals, encyclopaedias, dictionaries, and regulatory documents were used to determine the semantic structure of the terms electronic document, electronic collection, electronic library fund, electronic library, and to establish the relationship between the terms electronic and digital. **The scientific novelty** of the work lies in clarifying and refining the relationship between the semantics of library terms during the transition from the traditional concept of preserving and organising collections to the creation of electronic repositories with structured content and functional links between sources. **Conclusions.** Domestic and international terminology standards, encyclopaedic and other terminological sources indicate differences in the definitions of terms

containing the terms *electronic* and *digital*. *Electronic resources* cover a wider range of *electronic formats*, including *digital documents*, as well as *multimedia* and *interactive objects*. A *digital document* exists exclusively in *digital format* or has been *digitised* from *analogue media*. The term *digital library* is more accurate than the term *electronic library*, as it more correctly reflects the methods of presenting information. The process of forming *electronic library collections* is unfolding in two directions: the creation of *electronic documents* without printed counterparts and the *digitisation* of traditional publications. It has been proven that the *electronic library collection*, as a subset of the library collection, covers all *electronic resources* of the library, while the *electronic collection* is a subset of the collection formed according to certain criteria. An *electronic document* is interpreted as a separate information object that requires ensuring the integrity of *meta-information*, *format compatibility*, and the implementation of new semantic models of bibliographic descriptions.

Keywords: *electronic document, digital document, electronic collection, electronic library collection, electronic library.*

Актуальність теми дослідження. Процеси інформатизації зумовлюють зміни в поданні бібліотечної інформації, яка розглядається як окремий вид інформації, як форма зберігання первинної інформації у вигляді сукупності даних, включаючи оцифровані та/або інформаційні ресурси, що мають від початку цифровий вигляд, та вторинної інформації, відображеної в пошуковому апараті бібліотеки. Концепція зберігання і використання бібліотечних фондів зазнає змін й у поняттєво-термінологічному аспекті в контексті імплементації інноваційних технологій для акумулювання, опрацювання, систематизації, розповсюдження інформації відповідно до ціннісних орієнтацій користувачів. Формування цифрової концепції бібліотечно-інформаційного обслуговування реалізується завдяки генеруванню та диверсифікації видів бібліотечних документів та інформаційних ресурсів. Імплементація інноваційних технологій зберігання інформації актуалізує необхідність уточнення поняттєво-термінологічного апарату щодо документа як одиниці бібліотечного фонду, опрацювання бібліотечних документів та способів вдосконалення документування в бібліотеках.

Аналіз досліджень і публікацій. Бібліотечна діяльність в умовах цифрових трансформацій визначає потребу переосмислення уявлень про її сутність. У цьому контексті стратегічними напрямками є дослідження у галузі філософії інформації, удосконалення теоретичних основ соціальної комунікації, а також модернізація методологічних підходів у сфері бібліотекознавства та суміжних соціокомунікаційних наук. Уніфікація, кодифікація, стандартизація поняттєво-категоріального апарату та використання сучасних аналітично-дослідницьких методів слугує запорукою поступу у сфері інформаційної діяльності [8]. Для аналізу семантичної бази термінів *бібліотечний фонд*, *документ*, *бібліотечний документ* важливими є дослідження тенденцій розвитку лексико-семантичних і словотвірних особливостей термінології з бібліотекознавства та інформаційних наук [9].

Електронні та друковані ресурси забезпечують можливість не тільки зберігати необхідні знання, а й мають інструментарій для орієнтування користувачів в інформаційному середовищі для пошуку інформації. Розвиток інформаційних технологій стимулює установи впроваджувати інноваційні рішення для ефективного інформаційного забезпечення. Інтелектуальний аналіз інформації є інструментом для ідентифікації тенденцій інформаційних процесів та прийняття стратегій інформаційного пошуку [6].

Мета дослідження полягає у вивченні виявів впливу цифровізації на розвиток поняттєвої системи бібліотечної справи.

Виклад основного матеріалу. Контент-аналіз наукових публікацій у вітчизняних і закордонних наукових журналах, енциклопедіях, словниках, нормативних документах надає можливість визначити особливості семантичної структури термінів *електронний документ*, *електронна колекція*, *електронний бібліотечний фонд*, *електронна бібліотека* та встановити співвідношення терміноелементів *електронний* і *цифровий*. Завдання бібліотеки охоплюють різні аспекти акумуляції, впорядкування та зберігання інформації на різних носіях, що формують *бібліотечний фонд*. Відповідно до чинного законодавства України, бібліотечний фонд визначено, як упорядковане зібрання документів, які зберігаються в бібліотеці, та формується за видом та користувацьким призначенням установи [3]. Розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій та їхнє використання в діяльності бібліотек створило передумови використання поняття *бібліотечні ресурси*, що охоплюють: упорядковані бібліотечні фонди документів на різних носіях інформації, бази даних, мережеві інформаційні ресурси, довідково-пошуковий апарат, матеріально-технічні засоби опрацювання, зберігання та передачі інформації [3, 5]. Відповідно до закордонних наукових джерел, бібліотечний фонд (*library collection*) розглядається як сукупність інформаційних ресурсів, зібраних та організованих бібліотекою для задоволення

інформаційних потреб користувачів [20].

У науковому обігу відсутнє уніфіковане загальноприйняте визначення документа. Документ паралельно розглядається як інформація, зафіксована на матеріальному носії, як сам матеріальний носій або як нерозривна єдність інформації та носія: середовище, в якому передається повідомлення (інформація) [21]; будь-який матеріальний (субстанціальний, речовинний) об'єкт, який може бути використаний для передавання інформації в суспільстві [11]; матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксованої на папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску або іншому [3]; інформація, зафіксована на матеріальному носії, яку можна використовувати як одиницю в документаційному процесі [15]. Бібліотечний документ (library document) визначається як будь-який документ, що є частиною бібліотечного фонду та доступний для використання користувачами [19].

Особливості структури бібліотечного фонду в умовах цифровізації зумовлюють необхідність уточнення понять *електронний документ*, *електронна колекція*, *електронний бібліотечний фонд*, *електронна бібліотека* та визначення їхнього співвідношення.

Електронний документ визначається як документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Він може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму [4,5]. Це визначення ґрунтується на розгляді документа як об'єкта, здатного передавати інформацію, зафіксовану на матеріальному носії, який існує у певному просторі та часі. Електронні документи розглядаються як результат поєднання різноманіття документів і комп'ютерних технологій, що набули властивостей традиційного документа. Їх позиціонують як обов'язкову одиницю бібліотечного фонду та об'єкт, що поєднує його традиційні та електронні сегменти [7]. Електронний документ сприймається як інформаційний об'єкт, що вимагає цілісності метаданих, сумісності форматів та впровадження нових семантичних моделей бібліографічних описів [10].

Відповідно до Електронної бібліотечної енциклопедії, *електронна колекція* – це цілісна сукупність електронних документів, взаємопов'язаних певними ознаками, які достатньо повно розкривають об'єкт колекції за тривалий період його існування з багатоаспектною можливістю автоматизованого пошуку її елементів. Ця систематизована сукупність цифрових інформаційних ресурсів, об'єднаних за певним критерієм, забезпечує інтегрований доступ до джерел історико-культурної спадщини, структурованих відповідно до

наукових, бібліотечних і технологічних вимог.

Поняття *електронний бібліотечний фонд* визначається як сукупність електронних документів, програмно-апаратних засобів для керування бібліотечним фондом і його використанням [5]. Електронний бібліотечний фонд включає усі електронні ресурси, які зберігаються в бібліотеці, незалежно від їхньої тематики чи призначення. Електронний фонд є частиною загального бібліотечного фонду, який може включати як цифрові, так і фізичні ресурси [7]. Електронні бібліотеки, як правило, містять документи, розміщені на серверах з наявністю резервного копіювання та цілодобовим доступом через Інтернет.

У сучасній бібліотечній практиці електронні фонди розглядаються як компонент загальної системи фондів, що забезпечують доступ до цифрових та електронних джерел інформації. Їх доцільно поділяти на три основні категорії залежно від формату носія, способу зберігання та типу доступу: 1. матеріали на фізичних носіях, до яких належать електронні ресурси, що зберігаються на компакт-дисках, USB-накопичувачах та інших пристроях та охоплюють повнотекстові документи різних типів – як мультимедійні, так і текстові, створені у цифровій формі або переведені з друкованих версій; 2. ресурси віддаленого мережевого доступу, що охоплюють електронні документи, до яких бібліотеки отримують тимчасовий або постійний доступ через інтернет. Зазвичай вони зберігаються на зовнішніх серверах постачальників інформації або інтегруються до бібліотечних систем на основі ліцензійних угод; 3. фонди електронних бібліотек, що включають електронні версії традиційних друкованих документів та ресурси, що були створені безпосередньо у цифровому середовищі; їхня структура передбачає наявність актуального сегмента для щоденного користування та архівної частини для тривалого зберігання [16].

Електронна бібліотека – це інформаційна система, призначена для накопичення, впорядкування, обліку, опрацювання, зберігання, керування та використання електронних документів і для обслуговування користувачів бібліотеки через телекомунікаційні мережі [5]. Термін *електронна бібліотека* охоплює створення та розповсюдження у вебпросторі всіх типів інформації від оцифрованих друкованих матеріалів до видів інформації, які не мають аналогів у фізичному середовищі [12]. Більш точно визначення електронної бібліотеки розглядає її як систему, що об'єднує електронні документи (тексти, зображення, аудіо, відео) з метаданими, технологіями та інфраструктурою, спрямованими на ефективне управління, збереження та надання доступу до цього контенту [22].

Електронні документи та їхні метадані є основою для формування електронних бібліотек. Зміст електронних бібліотек охоплює дані, метадані, що описують різні аспекти даних (наприклад, представлення, автор, власник, права на відтворення), а також метадані, що складаються з посилань або відносин до інших даних чи метаданих, як внутрішніх, так і зовнішніх щодо електронної бібліотеки. Електронні бібліотеки, які є сконструйовані, зібрані та організовані спільнотою користувачів, підтримують інформаційні потреби цієї спільноти. Вони є компонентом спільнот, в яких окремі особи та групи взаємодіють між собою, використовуючи дані, інформаційні ресурси та системи. У цьому сенсі вони є розширенням, вдосконаленням та інтеграцією різних інформаційних установ як фізичних місць [13].

Співвідношення семантичних полів базових термінів періоду цифровізації *електронна бібліотека, електронна колекція та електронний фонд бібліотеки*, свідчить про їхню нетотожність. Термінологічний аналіз семантики цих термінів свідчить, що електронний фонд бібліотеки як підмножина бібліотечного фонду охоплює всі електронні ресурси бібліотеки, тоді як електронна колекція є підмножиною фонду, сформованою за певними критеріями.

У процесі аналізу дефініцій понять *електронний документ, електронна колекція, електронна бібліотека та електронний бібліотечний фонд*, заснованих на положеннях стандартів, енциклопедичних та термінологічних джерел, спостерігається переважне використання саме прикметника *електронний*. Водночас у науковому та професійному дискурсі доволі поширеною є практика вживання термінів *електронний* та *цифровий* як синонімів, що підтверджується численними прикладами з фахових публікацій [17].

Під *цифровими ресурсами* розуміють матеріали, які існують виключно в цифровому форматі або були оцифровані з аналогових носіїв. У французькому професійному довіднику Enssib зазначається, що цифрова книга – це твір, опублікований і поширюваний у цифровій формі, призначений для читання з екрана, який може бути створений безпосередньо у цифровому форматі або оцифрований з друкованих видань чи рукописів [18]. Науковці поділяють цифрові ресурси на *оцифровані копії культурних об'єктів* та *цифрові за походженням об'єкти* [2]. *Цифровий документ* включає неструктуровані дані, які є зручними для читання людиною та легко опрацьовуються комп'ютерами. Складність визначення поняття *цифровий документ* полягає в тому, що електронна пошта та технічний звіт, створений за допомогою текстового процесора, також можуть бути визначені як цифрові документи [14]. Натомість *електронний документ* – це подання даних, яке може бути

машинозчитуваним, але не призначене для редагування, тоді як цифровий документ включає дані, які є зручними для читання людиною, але не структуровані та легко опрацьовуються комп'ютерами. Відмінність між електронними документами та іншими цифровими документами, такими як PDF, полягає в тому, що вони зазвичай поширюються за допомогою онлайн-платформ або програмного забезпечення.

Семантика терміноелементів *електронний і цифровий* нерівнозначна. Електронні ресурси охоплюють ширший спектр матеріалів, включаючи цифрові, інші електронні формати (мультимедійні та інтерактивні об'єкти). Електронні ресурси можуть включати повнотекстові бази даних, електронні журнали, колекції зображень, мультимедіа у вигляді компакт-дисків, стрічок, інтернету та вебтехнологій [1]. Доцільно використовувати термін *цифрова бібліотека* як більш точний порівняно з терміном *електронна бібліотека*, оскільки він коректніше відображає способи подання інформації. Відсутність єдиної термінологічної усталеності ускладнює опис ресурсів, формування політик збереження та обслуговування користувачів, а також ускладнює міжінституційну комунікацію. Важливо використовувати нормативні джерела, що формують термінологічну базу в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної діяльності та сприяють уніфікації професійної мови.

Наукова новизна роботи полягає в уточненні співвідношення семантики бібліотечних термінів у період переходу від традиційної концепції збереження та організації фондів до створення електронних сховищ зі структурованим контентом і функціональними зв'язками між джерелами.

Висновки. Електронний документ сприймається як окремий інформаційний об'єкт, що вимагає забезпечення цілісності метаінформації, сумісності форматів та впровадження нових семантичних моделей бібліографічних описів. Сучасна електронна колекція розглядається як організований ресурс, який забезпечує інтегрований доступ до джерел історико-культурної спадщини, структурованих відповідно до наукових, бібліотечних і технологічних вимог, а також як систематизована сукупність цифрових інформаційних ресурсів, об'єднаних за певним критерієм. Електронний фонд бібліотеки як підмножина бібліотечного фонду охоплює всі електронні ресурси бібліотеки, тоді як електронна колекція є підмножиною фонду, сформованою за певними критеріями. Електронні ресурси охоплюють ширший спектр матеріалів, включаючи як цифрові, так і інші електронні формати. Цифровий документ існує виключно в цифровому форматі або був оцифрований з аналогових носіїв. Термін *цифрова бібліотека* точніший порівняно з терміном *електронна бібліотека*, він коректніше відображає способи подання інформації.

Список використаних джерел

1. Бондар І. В. Систематизація форм і методів функціонування електронних ресурсів в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 55–62.
2. Добровольська В. В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури України в епоху цифрового суспільства : автореферат дис. ... д-ра н. із соц. ком.: спец. 27.00.02 «Документознавство, архівознавство». Київ : Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2020.
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України, прийнятий 27.01.1995 р. № 32/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 7. С. 45.
4. Закон України : Про електронні документи та електронний документообіг, прийнятий 22.05.2003 р. № 851-IV. 2003. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 36. С. 275.
5. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять: ДСТУ 7448 : 2013. [Чинний від 2013-11-29]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 41 с.
6. Катаєва Ю. Є., Якименко Д. О. Метод визначення атрибуції друкованих документів. *Управління розвитком складних систем*. 2023. № 52.
7. Кобижча Н. Специфіка електронних документів у системі бібліотечних фондів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2019. № 3. С. 36–43.
8. Ковальська Л. А. Сучасні концепції в інформаційній, бібліотечній та архівній галузі: тенденції розвитку. *Інформація і соціум : матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції*. 2024. С. 49–53. URL: <https://ijas.donnu.edu.ua/article/view/16308> (дата звернення: 10.10.2025).
9. Комова М. В. Українська документознавча термінологія: шляхи формування та функційні особливості: монографія. Львів : Вид-во НУ «Львів. політехніка», 2011. 315 с.
10. Перенесієнко І. П. Організація тематичного доступу до електронних бібліотечних колекцій : автореферат дис. ... к. н. із соц. ком.: 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство». Київ : Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2018. 19 с.
11. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : словник-довідник термінів і понять : навч. посіб. 2-е вид. Київ : Знання, 2012. 320 с.
12. Arms W. Y. *Digital Libraries The MIT Press*. 2001. URL: <https://mitpress.mit.edu/9780262511278/digital-libraries/> (дата звернення: 10.10.2025).
13. Borgman C. L. The Invisible Library: Paradox of the Global Information Infrastructure. *Library Trends*. 2003. № 51 (4). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/4817823.pdf> (дата звернення: 10.10.2025).
14. Buckland M. What is a digital document? URL: https://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/digdoc.html?utm_source=chatgpt.com 1998 (дата звернення: 10.10.2025).
15. Information and documentation – Foundation and vocabulary : ISO 5127:2017. 2017. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:59743:en> (дата звернення: 10.10.2025).
16. Johnson S., Evensen O. G., Gelfand J., Lammers G., Sipe L., Schmolling R. K. Issues for E-Resource Collection Development: A Guide for Libraries *International Federation of Library Associations and Institutions*. 2012. URL: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/acquisition-collection-development/publications/Electronic-resource-guide.pdf> (дата звернення: 10.10.2025).
17. Kunjam B. K., Raipur K. U. Digital Library. *International Journal of Engineering Research and Technology*. 2020. № 9(8). URL: <https://doi.org/10.17577/IJERTV9IS080313> (дата звернення: 10.10.2025).
18. Les livres numériques. Enssib. – 2022. URL: <https://questions-reponses.enssib.fr/question/les-livres-numeriques> (дата звернення: 10.10.2025).
19. Levine-Clark M., Carter T., Bartlett J. A., Cagna R., Macke S., Reichardt C. A., et al. Editions ALA Glossary of Library and Information Science (Fourth Edition). 2013. URL: <https://alastore.ala.org/content/ala-glossary-library-and-information-science-fourth-edition> (дата звернення: 10.10.2025).
20. McDonald J. D., Levine-Clark M. *Encyclopedia of Library and Information Science (Fourth Edition)*. CRC Press. 2017. URL: <https://doi.org/10.1081/E-ELIS4> (дата звернення: 10.10.2025).
21. McLuhan M. Understanding media: The extensions of man. The MIT Press, 1964. 389 p. URL: <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> (дата звернення: 10.10.2025).
22. Nikesh N. Open Archives Initiatives For Metadata Harvesting. University of Mysore, 2010. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/open-archives-initiatives-for-metadata-harvesting/3235590> (дата звернення: 10.10.2025).

References

1. Bondar, I. V. (2022). Systematisation of forms and methods of functioning of electronic resources in Ukraine. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 4, 55–62 [in Ukrainian].
2. Dobrovolska, V. V. (2020). Information and documentation support for the development of Ukraine's socio-communicative cultural space in the era of the digital society. Extended abstract of Doctor's thesis, Kyiv: V. I. Vernadsky National Library of Ukraine [in Ukrainian].

3. Law of Ukraine on libraries and librarianship from January 27, 1995 № 32/95-BP. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 7, 45 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
4. Law of Ukraine on electronic documents and electronic document management from May 22, 2003 № 851-IV (2003). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine, 36, 275. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> [in Ukrainian].
5. Information and documentation. Library and information activities. Terms and definitions. DSTU 7448 : 2013. Kyiv : Minekonomrozvytku Ukrainy, 2014 Retrieved from: <https://lib.nure.ua/storage/app/media/nmbk/doc/dstu.pdf> [in Ukrainian].
6. Kataieva, Yu. Ye., & Yakymenko, D. O. (2023). Method for determining the attribution of printed documents. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*, 52 [in Ukrainian].
7. Kobyzhcha, N. (2019). Specific features of electronic documents in the library collection system. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinoi diialnosti*, 3, 36-43 [in Ukrainian].
8. Kovalska, L. A. (2024). Contemporary concepts in the information, library and archival fields: Development trends. Proceedings from: The 9th International Scientific and Practical Conference 'Information and Society', pp. 49-53 Retrieved from: <https://jias.donnu.edu.ua/article/view/16308> [in Ukrainian].
9. Komova, M. V. (2011). Ukrainian document science terminology: ways of formation and functional features: monograph. Lviv: Lvivska politekhnikha NU [in Ukrainian].
10. Perenesiienko, I. P. (2018). Organization of thematic access to electronic library collections. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv : National Academy of Sciences of Ukraine. V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine [in Ukrainian].
11. Shvetsova-Vodka, H. M. (2012). Document science: dictionary-reference book of terms and concepts. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].
12. Arms, W. Y. (2001). Digital Libraries. The MIT Press. Retrieved from: <https://mitpress.mit.edu/9780262511278/digital-libraries/> [in English].
13. Borgman, C. L. (2003). The Invisible Library: Paradox of the Global Information Infrastructure. *Library Trends*, 51 (4). Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/4817823.pdf> [in English].
14. Buckland, M. (1998). What is a digital document? Retrieved from: https://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/digdoc.html?utm_source=chatgpt.com 1998 in English].
15. Information and documentation – Foundation and vocabulary : ISO 5127:2017. (2017). Retrieved from: <https://www.iso.org/obp/ui/en/#iso:std:59743:en> [in English].
16. Johnson, S., Evensen, O. G., Gelfand, J., Lammers, G., Sipe, L., & Schmolling, R. (2012). Key Issues for E-Resource Collection Development: A Guide for Libraries. International Federation of Library Associations and Institutions. Retrieved from: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/acquisition-collection-development/publications/Electronic-resource-guide.pdf> [in English].
17. Kunjam, B. K., & Raipur, K. U. (2020). Digital Library. *International Journal of Engineering Research and Technology*, 9(8). Retrieved from: <https://doi.org/10.17577/IJERTV9IS080313> [in English].
18. Les livres numériques. (2022). Enssib. Retrieved from: <https://questions-reponses.enssib.fr/question/les-livres-numeriques> [in English].
19. Levine-Clark, M., Carter, T., Bartlett, J. A., Cagna, R., Macke, S., Reichardt, C. A., & Vyhnanek, K. (2013). ALA Glossary of Library and Information Science (Fourth Edition). ALA Editions. Retrieved from: <https://alastore.ala.org/content/ala-glossary-library-and-information-science-fourth-edition> [in English].
20. McDonald, J. D., & Levine-Clark, M. (2017). Encyclopedia of Library and Information Science (Fourth Edition). CRC Press. Retrieved from: <https://doi.org/10.1081/E-ELIS4> [in English].
21. McLuhan, M. (1964). Understanding media: The extensions of man. The MIT Press. Retrieved from: <https://designopendata.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> [in English].
22. Nikesh, N. (2010). Open Archives Initiatives For Metadata Harvesting. University of Mysore. Retrieved from: <https://www.slideshare.net/slideshow/open-archives-initiatives-for-metadata-harvesting/3235590> [in English].

Стаття надійшла до редакції 30.10.2025
 Отримано після доопрацювання 01.12.2025
 Прийнято до друку 12.12.2025
 Опубліковано 29.12.2025

УДК 027.7(477)

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351579

Цитування:

Ніколайчук А. П. «Третє місце» як стратегія розвитку публічних бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 37–42.

Nikolaychuk A. (2025). «Third Place» as a Strategy for the Development of Public Libraries in Ukraine in War Conditions. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 37–42 [in Ukrainian].

Ніколайчук Антон Петрович,
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0008-9439-4245>
antiknik7@gmail.com

«ТРЕТЄ МІСЦЕ» ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мета статті – показати, що публічна бібліотека як «третє місце» в умовах війни виконує стратегічну роль як у формуванні нових векторів розвитку бібліотечної справи, так і у збереженні соціокультурної тканини українського суспільства. **Методологія дослідження** ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує бібліотекознавчий, соціокультурний та просторово-комунікативний аналіз. Застосовано методи теоретичного аналізу й узагальнення наукових джерел щодо концепції бібліотеки як «третього місця»; для осмислення трансформацій соціокультурної ролі бібліотек використано системний підхід, який дозволяє розглядати бібліотеку як елемент локальної спільноти та інфраструктури соціокультурної резильєнтності. **Наукова новизна** дослідження. Уперше концепцію «третього місця» застосовано до аналізу діяльності публічних бібліотек у контексті воєнних викликів та кризових трансформацій; уточнено зміст поняття «бібліотека як третє місце» з урахуванням функцій безпеки, психологічної підтримки та соціокультурної резильєнтності. **Висновки.** Концепція бібліотеки як «третього місця» в умовах війни набуває якісно нового змісту та виходить за межі традиційних уявлень про соціокультурні функції бібліотек. Воєнний контекст трансформує публічну бібліотеку з переважно інформаційної інституції у багатовимірний публічний простір, здатний реагувати на гуманітарні, психосоціальні та культурні виклики. Реалізація моделі «третього місця» забезпечує публічним бібліотекам підвищену адаптивність і стійкість у кризових умовах, сприяючи збереженню соціальної згуртованості, підтримці локальних спільнот і формуванню довіри. Бібліотеки виступають важливими елементами інфраструктури культурної та інформаційної безпеки, поєднуючи збереження культурної спадщини з активною участю в процесах соціальної взаємодії та ідентифікації. Через інтеграцію гуманітарних, комунікативних і культурно-ідентифікаційних практик публічні бібліотеки відіграють значну роль у підтримці соціокультурної резильєнтності українського суспільства. Їхня діяльність сприяє відновленню відчуття стабільності та нормальності повсякденного життя навіть в умовах тривалої війни.

Ключові слова: публічна бібліотека, «третє місце», війна, резильєнтність, соціальна згуртованість, культурна безпека.

Nikolaychuk Anton,
PhD Student,
Kyiv National University of Culture and Arts

«THIRD PLACE» AS A STRATEGY FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC LIBRARIES IN UKRAINE IN WAR CONDITIONS

The purpose of the article is to show that the public library as a “third place” in wartime conditions plays a strategic role both in the formation of new vectors of library development and in preserving the socio-cultural fabric of Ukrainian society. **The research methodology** is based on an interdisciplinary approach that combines library science, socio-cultural, and spatial-communicative analysis. Methods of theoretical analysis and generalization of scientific sources on the concept of the library as a “third place” were applied;

to understand the transformations of the socio-cultural role of libraries, a systematic approach was used, which allows considering the library as an element of the local community and the infrastructure of socio-cultural resilience. **Scientific novelty of the study.** For the first time, the concept of the "third place" was applied to the analysis of the activities of public libraries in the context of war challenges and crisis transformations; the content of the concept of "library as a third place" was clarified, taking into account the functions of security, psychological support, and socio-cultural resilience. **Conclusions.** The concept of the library as a "third place" in wartime conditions acquires a qualitatively new meaning and goes beyond traditional ideas about the socio-cultural functions of libraries. The war context transforms the public library from a predominantly information institution into a multidimensional public space capable of responding to humanitarian, psychosocial and cultural challenges. The implementation of the "third place" model provides public libraries with increased adaptability and resilience in crisis conditions, contributing to the preservation of social cohesion, support of local communities and the formation of trust. Libraries act as important elements of the infrastructure of cultural and information security, combining the preservation of cultural heritage with active participation in the processes of social interaction and identification. Through the integration of humanitarian, communicative and cultural-identification practices, public libraries play a significant role in supporting the socio-cultural resilience of Ukrainian society. Their activities contribute to the restoration of a sense of stability and normality of everyday life even in the face of prolonged war.

Keywords: public library, "third place", war, resilience, social cohesion, cultural security.

Актуальність теми дослідження. Повномасштабна війна стала для бібліотек України екзистенційним викликом. Руйнування інфраструктури, вимушена міграція населення, скорочення фінансування та постійна небезпека поставили під сумнів доцільність традиційних функцій і послуг бібліотечних установ. Водночас саме в умовах війни, перетворюючись на багатофункціональні соціокультурні простори, бібліотеки продемонстрували здатність не лише до швидкої адаптації, а й до набуття нових аспектів діяльності.

У цьому контексті особливої актуальності набуває запропонована Р. Олденбургом концепція «третього місця». Адже саме вона описує публічні простори поза домом і роботою, які сприяють комунікації, довірі та відчуттю стабільності, що особливо актуально в умовах виживання спільноти в кризових умовах.

Війна актуалізувала суспільний запит на безпечні публічні простори, соціальну підтримку, культурну стабільність і доступ до достовірної інформації. У цих умовах концепція «третього місця» дозволяє розглядати бібліотеку не лише як інформаційну установу, а як простір соціальної взаємодії, психологічної підтримки та соціокультурної резилієнтності. Як зазначає З. Велаг'ї, ідея бібліотеки як «третього простору» не є випадковим продуктом сучасних трансформацій, а має глибоке історичне підґрунтя, пов'язане з еволюцією бібліотеки як соціального інституту, орієнтованого на спільноту, комунікацію та участь громадян у житті суспільства. У різні історичні періоди бібліотека виконувала функції простору зустрічей, обміну ідеями та формування колективної ідентичності, що дозволяє розглядати концепцію «третього простору» як логічне продовження її соціальної місії [17, 29–43].

Аналіз досліджень і публікацій. У зарубіжній та вітчизняній науці накопичено значний масив публікацій про бібліотеки як «третє місце». Так, дисертаційна праця Р. Гамільтон-Ніксон присвячена аналізу академічних бібліотек як «третього місця» на прикладі Університету Йоганнесбурга. Авторка досліджує просторову трансформацію бібліотечних навчальних середовищ у відповідь на зміну освітніх практик, цифровізацію та зростання потреб у колективному й неформальному навчанні. Робота акцентує на взаємозв'язку між архітектурними рішеннями, організацією простору та користувацьким досвідом. Доведено, що модель бібліотеки як третього місця сприяє підвищенню залучення студентів і формуванню академічної спільноти [11]. Н. Гребович-Лендо досліджує впровадження концепції «третього простору» в бібліотеках закладів вищої освіти. Обґрунтовується, що реалізація концепції сприяє підвищенню академічної успішності, залученню користувачів і формуванню спільнот у межах університету [16]. У статті Х. Галло-Леон здійснено критичний аналіз концепції бібліотеки як «третього місця» з позицій сучасної бібліотечно-інформаційної науки. Автор розглядає як переваги, так і обмеження цієї моделі, звертаючи увагу на ризики спрощеного або некритичного її впровадження в бібліотечну практику. Стаття має важливе теоретичне значення для переосмислення ролі бібліотек як соціально-комунікативних просторів [10].

У статті української дослідниці Т. Вилегжаниної проаналізовано роль публічної бібліотеки як «третього місця» в структурі громадського простору. Наголошується, що бібліотека як третє місце сприяє зміцненню соціального капіталу та підвищенню якості життя громади [3]. У публікації

С. Кравченко розглядаються сучасні трансформації бібліотечного простору крізь призму концепції «третього місця». Автор аналізує зміну ролі бібліотеки від традиційного інформаційного закладу до багатофункціонального простору соціальної взаємодії, навчання та культурної комунікації. Окреслюються нові виклики та можливості для бібліотек в умовах цифровізації і суспільних змін, підкреслюється значення відкритості, гнучкості та орієнтації на користувача [3]. Інформаційний бюлетень колективу дослідників «Бібліотека як «третє місце» [1] присвячений осмисленню концепції бібліотеки як «третього місця» у контексті розвитку публічних бібліотек України. У виданні розглядаються теоретичні засади поняття «третє місце», його значення для формування відкритого громадського простору та активізації локальних спільнот. Особливу увагу приділено практичним прикладам трансформації бібліотек у соціально-комунікативні та культурні центри, орієнтовані на потреби громади. Матеріал має прикладний характер і може бути використаний у стратегічному плануванні бібліотечної діяльності [1].

Незважаючи на наявність досліджень концепції «третього місця» у бібліотекознавстві, воєнний контекст її реалізації залишається недостатньо осмисленим у вітчизняній науці. Переважна більшість наукових робіт розглядає бібліотеку як «третє місце» в умовах стабільного суспільства, тоді як досвід українських бібліотек під час війни потребує окремого аналізу.

Мета статті – показати, що публічна бібліотека як «третє місце» в умовах війни виконує стратегічну роль як у формуванні нових векторів розвитку бібліотечної справи, так і у збереженні соціокультурної тканини українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Поняття «третє місце» охоплює простори, які є нейтральними, доступними, відкритими для різних соціальних груп і не вимагають формальної належності. Їхніми ключовими ознаками є неієрархічність, регулярність відвідування, неформальна комунікація та відчуття приналежності.

Публічна бібліотека органічно відповідає цим критеріям: вона є безкоштовною, інклюзивною, орієнтованою на знання і діалог. Адже сучасні бібліотеки поступово перетворилися із традиційних інформаційних осередків у багатофункціональні простори, які поєднують навчання, дослідження, соціальну взаємодію та неформальну комунікацію, зокрема завдяки змінам у просторовому дизайні, гнучкості середовища та інтеграції цифрових і фізичних сервісів [16]. Дослідники наголошують, що бібліотека і надалі залишатиметься значущим третім місцем як для користувачів інформаційних технологій, так і для тих, хто

ними не користується, оскільки вона забезпечує нейтральний простір соціальної взаємодії та доступу до знань [12, 28].

У мирний час «третє місце» в бібліотеці сприяє розвитку громадської активності та культурного обміну. Водночас така концепція сприяє можливості швидкої адаптації до конкретних соціальних, культурних та інституційних контекстів [10] та різних викликів. Особливо яскраво це проявилось в умовах війни, коли бібліотека набула додаткового виміру як простір психологічної та почасти символічної безпеки.

Російсько-українська війна радикально розширила спектр бібліотечних функцій. Окрім збереження та надання доступу до інформації, бібліотеки виконують такі функції: гуманітарну – як пункти обігріву, укриття, зарядки гаджетів, доступу до інтернету; психосоціальну – через заходи неформальної освіти, арттерапію, спільні читання, зустрічі для внутрішньо переміщених осіб; комунікативну – як місця горизонтального спілкування та взаємної підтримки; культурно-ідентифікаційну функцію збереження мови, пам'яті, наративів єдності та опору, тощо.

Соціальна резильєнтність передбачає здатність спільнот зберігати цілісність і функціональність в умовах тривалої кризи. Публічна бібліотека як «третє місце» відіграють у цьому процесі ключову роль, адже: знижують рівень соціальної ізоляції; підтримують довіру між незнайомими людьми; створюють безпечне середовище для обміну досвідом, зокрема війни; сприяють відновленню відчуття нормальності повсякденного життя.

У воєнний час навіть сама можливість прийти у знайомий публічний простір, почитати книгу чи поспілкуватися з іншими набуває терапевтичного значення. Так бібліотека перестає бути лише інституцією пам'яті та стає живим простором співприсутності, взаємодії, а особливо соціальної та культурної резильєнтності, наповну реалізуючи соціокультурні функції бібліотеки, акцентуючи увагу на здатності забезпечувати комунікацію, інтеграцію різних соціальних груп та формування громадянської активності [5]. Це простір, в якому користувачі не зобов'язані ні споживати, ні виробляти, а можуть просто бути присутніми [13, 78].

Повномасштабна війна в Україні актуалізувала поняття культурної резильєнтності як здатності суспільства зберігати, відновлювати й трансформувати культурні практики, ідентичність та сенси в умовах тривалої кризи. У цьому контексті публічна бібліотека постають не лише як інформаційні інституції, а як ключові актори культурної стійкості, що забезпечують безперервність культурного життя та соціальної пам'яті.

Культурна резилієнтність передбачає не пасивне збереження культурних ресурсів, а активну адаптацію до екстремальних умов. Українські бібліотеки в умовах війни поєднують збереження культурної спадщини з новими формами комунікації, освіти та соціальної взаємодії.

Важливим аспектом культурної резилієнтності бібліотек є захист і відтворення національної та локальної ідентичності. Через популяризацію української мови, літератури, історії та мистецтва бібліотеки протистоять культурній деструкції та інформаційній агресії. В умовах війни бібліотечні заходи – публічні читання, виставки, дискусії, зустрічі з митцями – набувають символічного значення як акти культурного спротиву.

Культурна резилієнтність тісно пов'язана з відновленням відчуття «нормальності» та безпеки. Тому не менш важливою є роль публічних бібліотек у психосоціальній стабілізації населення. Бібліотеки як «третє місце» створюють простір для емоційної підтримки, неформального спілкування та колективного переживання досвіду війни. Саме культурні практики – читання, творчість, спільні події – стають інструментами подолання травм.

Відтак у ширшому суспільному вимірі публічні бібліотеки виступають інфраструктурою культурної безпеки. Вони забезпечують доступ до достовірної інформації, протидіють дезінформації та сприяють формуванню критичного мислення. Так соціокультурна резилієнтність бібліотек включає як збереження символічного капіталу культури, так і підтримку демократичних цінностей українського суспільства.

Отже, в умовах війни публічні бібліотеки України перетворюються на стратегічні центри соціокультурної резилієнтності. Їхня діяльність виходить за межі традиційної місії й набуває екзистенційного значення для суспільства.

Крім того, досвід війни показав, що бібліотеки, які змогли трансформуватися у «третє місце», виявилися більш стійкими до криз. Це створює підґрунтя для переосмислення ролі бібліотек у післявоєнній відбудові – як просторів пам'яті, ідентичності, солідарності та культурного відновлення. Тому можна стверджувати, що така модель бібліотек відкриває перспективи для післявоєнного розвитку, зокрема у таких аспектах: інтеграція бібліотек у системи місцевої соціальної політики; розширення партнерств з громадськими та освітніми організаціями; переосмислення бібліотечного простору як простору співтворення; посилення ролі бібліотек у формуванні культурної безпеки держави. Отже, «третє місце» слід розглядати не лише як тимчасову реакцію на військовий кризу, а й як довгострокову стратегію.

Відтак концепція бібліотеки як «третього місця» в умовах війни набуває стратегічного значення. Бібліотеки дійсно «стають центрами не тільки наукової, а й соціально значущої інформації» [4, с. 5], вони «...пройшли процес трансформації з традиційного середовища до соціального майданчика, який здатний протистояти інформаційним, культурним і психологічним впливам ворога» [2, 44]. Це дає змогу бібліотекам не лише вижити в екстремальних обставинах, а й зміцнити свою суспільну легітимність, перетворившись на осередки підтримки, довіри та культурної стійкості. У післявоєнний період саме цей досвід може стати фундаментом для оновлення бібліотечної місії та глибшої інтеграції бібліотек у життя громад. Отже, модель бібліотеки як «третього місця» доцільно розглядати не як ситуативну відповідь на кризу, а як стратегічний напрям розвитку бібліотечної справи.

Наукова новизна дослідження. Уперше концепцію «третього місця» застосовано до аналізу діяльності публічних бібліотек у контексті воєнних викликів та кризових трансформацій; уточнено зміст поняття «бібліотека як третє місце» з урахуванням функцій безпеки, психологічної підтримки та соціокультурної резилієнтності. Отримані результати розширюють теоретичні засади сучасного бібліотекознавства та можуть бути використані у формуванні стратегій розвитку бібліотек, культурної політики та програм відновлення громад, зокрема у воєнних та післявоєнних умовах.

Висновки. Концепція бібліотеки як «третього місця» в умовах війни набуває якісно нового змісту та виходить за межі традиційних уявлень про соціокультурні функції бібліотек. Воєнний контекст трансформує публічну бібліотеку з переважно інформаційної інституції у багатовимірний публічний простір, здатний реагувати на гуманітарні, психосоціальні та культурні виклики.

Реалізація моделі «третього місця» забезпечує бібліотекам підвищену адаптивність і стійкість у кризових умовах, сприяючи збереженню соціальної згуртованості, підтримці локальних спільнот і формуванню довіри. Публічні бібліотеки виступають важливими елементами інфраструктури культурної та інформаційної безпеки, поєднуючи збереження культурної спадщини з активною участю у процесах соціальної взаємодії та ідентифікації.

Через інтеграцію гуманітарних, комунікативних і культурно-ідентифікаційних практик публічні бібліотеки відіграють значну роль у підтримці соціокультурної резилієнтності українського суспільства. Їхня діяльність сприяє відновленню відчуття стабільності та нормальності повсякденного життя навіть в умовах тривалої війни.

Досвід воєнного часу створює підґрунтя для подальшого переосмислення ролі бібліотек у післявоєнній відбудові – як центрів культурної пам'яті, соціальної солідарності та сталого розвитку громад, що потребує окремої уваги з боку науковців.

Список використаних джерел

1. Бібліотека як «третє місце»: інформаційний бюлетень / за заг. ред. О. Остапчук, Н. Тарасенко. Житомир, 2016. 27 с.
2. Биркович Т. І., Вільчинська І. Ю. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293970>.
3. Вилегжаніна Т. І. Публічна бібліотека як «третє місце» в громадському просторі. *Бібліотечна планета : науково-практичний професійний журнал*. 2018. № 2 (80). С. 4–6.
4. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5–11.
5. Кравченко С. В. Бібліотека як «третє місце» або нові реалії бібліотечного простору. URL: https://ulibrv.com.ua/wp-content/uploads/2019/12/novi_realii.pdf (дата звернення: 03.10.2025).
6. Обласний флеш-семінар «Бібліотека як третє місце та центр розвитку громади». URL: https://fayni-pavu.blogspot.com/2017/09/blog-post_50.html (дата звернення: 03.10.2025).
7. Третє місце, або Нове обличчя старої бібліотеки: методико-бібліографічні матеріали / уклад. Т. В. Смекалова ; ред. С. О. Андрус ; Управління культури і туризму Харківської облдержадміністрації. Харків, 2017. 20 с.
8. Цимбалюк С. Я., Кочур М. І. Бібліотека як «третє місце». *Парадигма розвитку бібліотек в умовах інформаційного суспільства : семінар-нарада директорів бібліотек ВНЗ III–IV рівнів акредитації Київського та Харківського зональних методичних об'єднань* (Харків, 22–25 вересня 2014 р.). Харків, 2014. URI: <https://ekhnur.karazin.ua/items/48f5b0e3-1718-446b-af2a-24fd7e5181c1> (дата звернення: 03.10.2025).
9. Elmborg J. K. Libraries as the Spaces Between Us: Recognizing and Valuing the Third Space. *Reference & User Services Quarterly*. 2011. № 50(4). P. 338–350.
10. Gallo-León J.-P. Crítica y ratificación del modelo del tercer lugar para las bibliotecas. *Anuario ThinkEPI*, 13. 2019. DOI: <https://doi.org/10.3145/thinkepi.2019.e13b01>.
11. Hamilton-Nixon R. Academic libraries as third place: Spatial transformation of the library learning environments at the University of Johannesburg: thesis, University of Johannesburg, 2019.
12. Houghton K., Foth M., Miller E. The continuing relevance of the library as a third place for users and non-users of IT: The case of Canada Bay. *The Australian Library Journal*. 2013. № 62. P. 27–39. DOI: <https://doi.org/10.1080/00049670.2013.771764>.
13. Ille J. Dom, posao, nešto treće: knjižnica kao treći prostor, u: Dunja Marija Gabriel, Jelica Leščić (ur.), *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova, Nacionalna i sveučilišna biblioteka*, Zagreb, 2015. P. 77–85.
14. Lin H., Pang N., Luyt B. Is the library a third place for young people? *Journal of Librarianship and Information Science*. 2014. № 47. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000614532303>.
15. Montgomery S. E., Miller J. The third place: The library as collaborative and community space in a time of fiscal restraint. *College & undergraduate libraries*. 2011. № 18 (2/3). P. 228–238. DOI: <https://doi.org/10.1080/10691316.2011.577683>.
16. Grebović-Lendo N. Implementation of the Third Space Concept in Higher Education Libraries. *Društvene i Humanističke Studije*, 2025. Vol 10. № 1(27). DOI: <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2025.10.1.273>.
17. Velagić Z. Povijesnost koncepcije knjižničnog trećeg prostora, u: Dunja Marija Gabriel, Jelica Leščić (ur.), *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova, Nacionalna i sveučilišna biblioteka*, Zagreb, 2015. P. 29–43.

References

1. Library as a “third place”: newsletter / Ed. O. Ostapchuk, N. Tarasenko. Zhytomyr, 2016 [in Ukrainian].
2. Byrkovych, T., Vilchynska, I. (2023). Information and communication activities of libraries of Ukraine in wartime. *Library science. Document science. Informology*, 4, 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.293970> [in Ukrainian].
3. Vylegzhanina, T. I. (2018). Public library as a «third place» in public space. *Library planet: scientific and practical professional journal*, 2 (80), 4–6 [in Ukrainian].
4. Dobrovolska, V. V., Cherednyk, L. A. (2023). Innovative activity of libraries in the conditions of digital society. *Library science. Document science. Informology*. 1, 5–11 [in Ukrainian].
5. Kravchenko, S. V. Library as a «third place» or new realities of library space. Retrieved from: https://ulibrv.com.ua/wp-content/uploads/2019/12/novi_realii.pdf [in Ukrainian].
6. Regional flash seminar «Library as a third place and a center for community development». Retrieved from: https://fayni-pavu.blogspot.com/2017/09/blog-post_50.html [in Ukrainian].

7. The Third Place, or the New Face of the Old Library: Methodological and Bibliographic Materials / [compiled by T. V. Smekalova; edited by S. O. Andrus]; Department of Culture and Tourism of the Kharkiv Regional State Administration. Kharkiv, 2017 [in Ukrainian].
8. Tsymbalyuk, S., Kochur, M. (2014). The Library as a "Third Place". Seminar-meeting of directors of libraries of higher education institutions of III–IV levels of accreditation of the Kyiv and Kharkiv zonal methodological associations "Paradigm of library development in the conditions of the information society". Retrieved from: <https://ekhnuir.karazin.ua/items/48f5b0e3-1718-446b-af2a-24fd7e5181c1> [in Ukrainian].
9. Elmborg, J. K. (2011). Libraries as the Spaces Between Us: Recognizing and Valuing the Third Space. *Reference & User Services Quarterly*, 50(4), 338–350 [in English].
10. Gallo-León, J.-P. (2019) Crítica y ratificación del modelo del tercer lugar para las bibliotecas. *Anuario ThinkEPI*, 13. DOI: <https://doi.org/10.3145/thinkepi.2019.e13b01> [in Spanish].
11. Hamilton-Nixon, R. (2019) Academic libraries as third place: Spatial transformation of the library learning environments at the University of Johannesburg: thesis, University of Johannesburg [in English].
12. Houghton, K., Foth, M., Miller, E. (2013) The continuing relevance of the library as a third place for users and non-users of IT: The case of Canada Bay. *The Australian Library Journal*, 62, 27–39. DOI: <https://doi.org/10.1080/00049670.2013.771764>. [in English].
13. Ille, J. (2015). Dom, posao, nešto treće: knjižnica kao treći prostor", u: Dunja Marija Gabriel, Jelica Lešćić (ur.), *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 77–85 [in Serbian].
14. Lin, H., Pang, N., Luyt, B. (2014) Is the library a third place for young people? *Journal of Librarianship and Information Science*, 47. DOI: <https://doi.org/10.1177/0961000614532303>. [in English].
15. Montgomery, S. E., Miller, J. The third place: The library as collaborative and community space in a time of fiscal restraint. *College & undergraduate libraries*. 2011. № 18 (2/3). P. 228– 238. DOI: <https://doi.org/10.1080/10691316.2011.577683>[in English].
16. Grebović-Lendo, N. (2025) Implementation of the Third Space Concept in Higher Education Libraries, *Društvene i Humanističke Studije*, 10, 1(27) [in English]. DOI: <https://doi.org/10.51558/2490-3647.2025.10.1.273>.
17. Velagić, Z. (2015) Povijesnost koncepcije knjižničnog trećeg prostora, u: Dunja Marija Gabriel, Jelica Lešćić (ur.). *Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 29–43 [in Serbian].

Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 05.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

УДК 027.022:316.614.5]:355.01(477-651.2:470-651.1)
DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351580

Цитування:

Нудишук Г. М. Публічні бібліотеки як «інститути довіри» в контексті російсько-української інформаційної війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 43–50.

Nudyshchuk H. (2025). Public Libraries as "Institutions of Trust" in the Context of the Russian-Ukrainian Information War. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 43–50 [in Ukrainian].

Нудишук Галина Миколаївна,
здобувачка Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-9078-2605>
galina.nudyshyk@gmail.com

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ ЯК «ІНСТИТУТИ ДОВІРИ» В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Мета роботи – здійснити комплексний аналіз трансформації публічних бібліотек України в інститути довіри в умовах російсько-української інформаційної війни та епохи постправди. **Методологія дослідження** ґрунтується на комплексі теоретичних та емпіричних методів, що зумовлено міждисциплінарним характером проблеми. Системний аналіз використаний для розгляду бібліотеки як соціального інституту в умовах глобальних інформаційних викликів. Порівняльно-історичний метод застосовано для вивчення еволюції функцій бібліотеки від архіву знань до центру довіри. Метод концептуалізації дозволив сформулювати трирівневу модель довіри (епістемічна, соціальна, інституційна). Аналіз кейсів став основним методом для вивчення українського досвіду, дозволивши систематизувати практики бібліотек в умовах війни на основі опублікованих звітів, презентацій та інформації в ЗМІ. **Наукова новизна** статті полягає в інтегративному осмисленні українського воєнного досвіду діяльності публічних бібліотек у межах глобального дискурсу про інформаційну стійкість та довіру. **Висновки.** Російсько-українська гібридна війна стала каталізатором якісної трансформації публічних бібліотек України, які перетворилися з установ культури на багаторівневі інститути довіри та критичну соціальну інфраструктуру. Ця трансформація реалізується через формування епістемічної (до фактів), соціальної (у громаді) та інституційної (до установи) довіри. Український досвід демонструє здатність бібліотек до прискореної адаптації та проактивної діяльності в екстремальних умовах, поєднуючи функції центру фізичного захисту, гуманітарного хабу, архіву пам'яті, платформи медіаграмотності та простору соціальної інтеграції. Ця гібридність є відповіддю на комплексний характер сучасних загроз. У процесі адаптації українські бібліотеки виробили низку унікальних контекстно-згенерованих механізмів побудови довіри, таких як локалізоване документування в реальному часі, «вертикаль довіри» через соціальні медіа, персоналізований фактчекінг та створення просторів «навмисного спокою».

Ключові слова: публічні бібліотеки, інститут довіри, російсько-українська війна, постправда, інформаційна стійкість, медіаграмотність, соціальний капітал, український досвід.

Nudyshchuk Halyna,
Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

PUBLIC LIBRARIES AS "INSTITUTIONS OF TRUST" IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN INFORMATION WAR

The purpose of the work is to conduct a comprehensive analysis of the transformation of public libraries in Ukraine into institutions of trust in the context of the Russian-Ukrainian information war and the era of post-truth. **The research methodology** is based on a combination of theoretical and empirical methods, which is determined by the interdisciplinary nature of the problem. System analysis was used to consider the library as a social institution in the context of global information challenges. The comparative-historical method was applied to study the evolution of library functions from an archive of knowledge to a center of trust. The conceptualization method allowed for the formulation of a three-level model of trust (epistemic, social, institutional). Case study analysis became the main method for studying the Ukrainian experience, allowing

for the systematization of library practices in wartime based on published reports, presentations, and media information. **The scientific novelty** lies in the integrative understanding of the Ukrainian wartime experience of public libraries' activities within the global discourse on information resilience and trust. **Conclusions.** The Russian-Ukrainian hybrid war has become a catalyst for the qualitative transformation of public libraries in Ukraine, which have evolved from cultural institutions into multi-level institutions of trust and critical social infrastructure. This transformation is realized through the formation of epistemic (in facts), social (in the community), and institutional (in the institution) trust. The Ukrainian experience demonstrates the ability of libraries to accelerate adaptation and engage in proactive activities under extreme conditions, combining the functions of a physical protection center, a humanitarian hub, a memory archive, a media literacy platform, and a space for social integration. This hybridity is a response to the complex nature of modern threats. In the process of adaptation, Ukrainian libraries have developed a number of unique contextually generated mechanisms for building trust, such as localized real-time documentation, a "vertical of trust" through social media, personalized fact-checking, and the creation of "intentional calm" spaces.

Keywords: public libraries, institution of trust, Russian-Ukrainian war, post-truth, information resilience, media literacy, social capital, Ukrainian experience.

Актуальність теми дослідження. Сучасний інформаційний простір характеризується глибокою турбулентністю, детермінованою парадигмою «постправди», де об'єктивні факти мають значно менший вплив на формування суспільної думки, ніж емоції та особисті переконання. Цей глобальний феномен в Україні набув характеру екзистенційного виклику внаслідок повномасштабної російської агресії, яка ведеться не лише на полі бою, але й в інформаційній сфері. Російська інформаційно-психологічна війна має на меті дестабілізувати суспільство, розмити поняття істини, поширити фаталізм, розколоти соціальну єдність та підірвати довіру до інституцій влади, ЗМІ, міжнародних партнерів. У цих умовах традиційні «інститути довіри» – медіа, освіта, наука – зазнають безпрецедентного тиску. Суспільство, втомлене від інформаційного шуму, маніпуляцій та цілеспрямованої брехні, інстинктивно шукає острівці достовірності, спокою та інтелектуальної безпеки. Саме тут публічні бібліотеки, як один з найдавніших і найбільш універсальних громадських інститутів, отримують історичний шанс переосмислити свою роль та перетворитися з пасивних архівів знань на архітекторів інформаційної стійкості та соціальної довіри.

Актуальність дослідження публічних бібліотек саме як «інститутів довіри» обумовлена низкою ключових чинників: по-перше, дефіцитом нейтральних та безпечних майданчиків для рефлексії (на відміну від соціальних мереж та партійних медіа, що ведуть пропагандистські лінії, бібліотека фізично та філософськи є простором, де панують плюралізм думок, доступ до різних джерел і культура уважного, критичного читання); по-друге, боротьбою за епістемічну ясність в умовах, коли противник активно використовує технології ревізії історії, заперечення очевидних фактів і створення паралельних реальностей; по-третє, необхідність зміцнення «медіа-імунітету нації», де просвітницька функція публічних бібліотек є прямою відповіддю на виклики інформаційної

війни та спрямована на створення критично мислячої, стійкої до впливу громади; по-четверте, відновленням соціального капіталу та локальної ідентичності. Отже, дослідження публічних бібліотек як «інститутів довіри» в контексті російсько-української інформаційної війни є не просто актуальним, а нагально необхідним. Воно дозволяє переосмислити їхню стратегічну роль у захисті інформаційного суверенітету, зміцненні громадянського суспільства та формуванні соціальної стійкості. Це дослідження про те, як скромна районна чи міська бібліотека здатна стати одним із ключових форпостів у боротьбі за розум та ідентичність нації в епоху, коли правда стала найважливішим полем бою.

Аналіз досліджень і публікацій. Зарубіжні вчені пропонують теоретичну рамку та концепції (довіра, інформаційна стійкість, повільне знання). Український контекст за останні два роки надав безцінний емпіричний матеріал, що демонструє істотну трансформацію бібліотек у умовах екстремального інформаційного тиску. Останні п'ять років (з 2019-го) стали періодом знакового прориву, де теоретичні концепції були перевірені практикою, особливо в контексті пандемії COVID-19 та повномасштабної російської агресії проти України.

Сучасні публікації, зокрема роботи вчених зі Скандинавії, Канади та США (наприклад дослідження в журналах *Library Quarterly*, *Journal of Documentation*) зміщують акцент на бібліотеку як інфраструктуру для побудови інформаційної стійкості (information resilience) суспільства. Це включає не тільки навчання, але й створення психологічно безпечного середовища для роботи зі складними та травматичними темами. Звіти та стратегічні документи IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) за 2020–2024 pp. [14; 15; 18] постійно підкреслюють роль бібліотек як найбільш довірених громадських інституцій у багатьох країнах. Приміром, А. Варгайм [19] і М. Войцеховська [20] аналізують, як довіра, сформована нейтральністю, доступністю

та експертизою, стає ключовим соціальним капіталом та активом бібліотеки в боротьбі з дезінформацією. Запропоновано модель «довіра через прозорість» – бібліотеки не приховують процесів відбору та оцінки інформації. У відповідь на культуру плинності й «тиранію моменту» в соцмережах, у західних публікаціях пропонують розглядати бібліотеки як простір «повільної інформації» (slow information), де цінуються контекст, глибина та верифікація [16]. Це пряма протидія культурі постправди. Також залишається актуальною дискусія про межі нейтральності. Праці багатьох зарубіжних та українських авторів проблематизують тему нейтральності щодо контенту, що закликає до ненависті або є очевидно фальшивим. Паралельно з цим формується консенсус, що бібліотеки повинні бути не нейтральними, а чесними та справедливими, підтримуючи демократичні цінності та права людини [5; 17].

В Україні активно розвивається напрямок досліджень про роль бібліотек у збереженні пам'яті. Це не лише збирання літератури, а й документування воєнних злочинів, історій очевидців, аналогів «народного архіву». Зокрема, англomовний історичний спецпроект про рух опору в Україні, який запустила платформа WeAreUkraine.info [8], та аналогічні ініціативи регіональних бібліотек стали об'єктом низки статей та досліджень. Велика кількість публікацій описує трансформацію бібліотек у центри виживання: бомбосховища, пункти незламності, координаційні центри для ВПО, простори для психологічної реабілітації тощо [2; 12]. Діяльність Української бібліотечної асоціації та інших організацій з підготовки бібліотекарів до навчання медіаграмотності знайшла широке висвітлення. Основний акцент робиться на фактчекінгу в режимі реального часу, розпізнаванні пропагандистських наративів й кібербезпеці [6; 13]. Досліджуються успішні кейси, коли бібліотеки через соціальні мережі (Telegram, Facebook) стали потужними каналами поширення перевіреної інформації, альтернативними до офіційних ЗМІ, але з більш високим рівнем довіри на місцевому рівні [9]. Разом з тим, поки що бракує комплексних академічних досліджень саме в теоретичній площині «інституту довіри». Наявні публікації часто є описовими кейсами або методичними рекомендаціями. Не вивчено достатньо глибинно та комплексно, як саме формується, вимірюється та підтримується довіра до бібліотеки в умовах інформаційної війни, бракує соціологічних замірів цієї довіри серед різних груп населення, а також недостатньо порівняльного аналізу з досвідом інших країн, що переживають схожі конфлікти.

Метою статті є комплексний і теоретичний аналіз трансформації публічних бібліотек України в ключові інститути довіри та центри інформаційної стійкості в умовах гібридної війни та

епохи постправди.

Виклад основного матеріалу. В умовах інформаційної війни довіра перестає бути абстрактною соціальною цінністю і стає критичним ресурсом національної безпеки та соціальної стійкості. Пропаганда та дезінформація працюють як «інженери недовіри», систематично руйнуючи її в трьох сферах: довіру до фактів (епістемічна), довіру до інших громадян (соціальна) і довіру до інститутів. Тому «інститут довіри» – це не просто установа, якій довіряють, а соціальний інститут, що продукує, зберігає та відновлює довіру як суспільне благо. Концептуалізація цього поняття для публічних бібліотек потребує розгляду його через призму їхніх унікальних атрибутів.

Довіра – дефіцитний ресурс епохи постправди. У свою чергу, довіра до бібліотеки є комплексним феноменом й ґрунтується на трьох взаємопов'язаних рівнях. Перший – епістемічний. Це довіра до того, що інформація, отримана в бібліотеці або за її посередництва, є максимально об'єктивною, верифікованою, репрезентативною та позбавленою навмисних спотворень, а, отже, є протидією епістемічному хаосу, створюваному постправдою. Формується вона на базі доступу до першоджерел та довгострокової пам'яті, прозорості методології («довіра через відкритість»), принципу кураторства замість алгоритму, коли на відміну від соцмереж, де контент підбирається непрозорим алгоритмом для максимізації залучення, бібліотека оперує принципами професійного відбору (collection development) на основі критеріїв релевантності, авторитетності джерела та плюралізму поглядів. Другий – соціальний, тобто довіра в громаді та до громади. Йдеться про довіру до бібліотеки як безпечного, інклюзивного та неполітизованого публічного простору, в якому відбувається конструктивна комунікація між різними групами громади. Це протидія соціальній поляризації, яку розпалює пропаганда. У цьому ключі публічна бібліотека є територією, вільною від агресії, дискримінації та маніпулятивного тиску, є простором діалогу, а не тролінгу, адже здатна організовувати дискусії на складні теми за чітко окресленими правилами (повага, аргументи, посилання на джерела), моделюючи культуру цивілізованої суперечності, а також не є штаб-квартирою політичної сили чи комерційною структурою, що робить її ідеальним майданчиком для місцевих ініціатив, груп взаємодопомоги, клубів за інтересами. І третій рівень – інституційний – довіра до публічної бібліотеки як стабільного та компетентного інституту, що діє в інтересах громади, а не окремих політичних або економічних груп. Вона задовольняє потреби користувачів, а не є засобом контролю, тоді як бібліотечний працівник виступає не як ідеолог чи пропагандист, а як фасилітатор доступу до інформації, що

дотримується принципів конфіденційності, неупередженості та професійної допомоги. Бібліотека залишається відкритою та доступною в умовах кризи (війни, пандемії), стаючи символом незламності соціальної інфраструктури. Там, де пропагандистські інституції (підконтрольні ЗМІ, групи експертів тощо) змінюють лінії відповідно до політичної кон'юнктури, бібліотека не відходить від своїх базових принципів: доступність, плюралізм й служіння суспільству [7].

З огляду на це, публічна бібліотека як «інститут довіри» відрізняється від інших інституцій: від медіа тим, що не продукує новини, а курує та архівує інформаційний потік, зосереджуючись на глибині, а не швидкості, її бізнес-модель не залежить від кліків та реклами, що знижує стимули до сенсаційності; від освітніх установ, бо не видає дипломів й не має обов'язкової навчальної програми, а довіру будує на добровільності, самоорганізації та відсутності ієрархії «викладач-студент»; від органів влади, адже не має владних повноважень, а її вплив ґрунтується виключно на авторитеті знань та соціальному капіталі. Отже, публічна бібліотека як «інститут довіри» – це соціальний інститут, який через механізми професійного кураторства інформації (епістемічна довіра), створення інклюзивного публічного простору (соціальна довіра) та послідовного служіння інтересам громади (інституційна довіра) відновлює та підтримує здатність суспільства до поміркованого та раціонального розуміння реальності в умовах, коли цю здатність цілеспрямовано руйнують технології пропаганди та дезінформації.

Український досвід не просто доповнює світову практику, а є унікальним кейсом прискореної еволюції публічної бібліотеки під тиском екзистенційної загрози. Війна виступила потужним каталізатором, що стиснув у два-три роки трансформаційні процеси, які в мирних умовах зайняли б десятиліття. Ідеться про, по-перше, вимушене перепрофілювання, коли чимало публічних бібліотек в Україні перетворилися на «центри виживання», виконуючи функції фізичного захисту та гуманітарного хабу [10]. Підвали та захищені приміщення бібліотек (особливо обласних, центральних міських) були одними з перших адаптованих громадських просторів для захисту від обстрілів, а довіра почала будуватися на базовому рівні безпеки. Бібліотеки, завдяки своїй розгалуженій мережі, локаціям і соціальним зв'язкам, стали пунктами видачі продовольчих наборів, ліків, теплого одягу, акумуляторів, координували волонтерські зусилля, працювали як інформаційні точки про місце отримання допомоги.

По-друге, прискорена еволюція від виживання до відновлення: бібліотеки почали відновлювати та переосмислювати свою культурно-освітню місію в новому контексті, а також виконувати

функцію соціального клею та архіватора пам'яті. У західних та центральних регіонах бібліотеки стали ключовими майданчиками для адаптації мілльйонів переміщених осіб (курси мови, правові консультації, організація дитячого дозвілля, психологічні гуртки тощо) та посередниками між місцевою громадою та новоприбулими, зменшуючи соціальну напругу. Поряд із простором психологічного розвантаження (організація майстер-класів, книжкових клубів, кінопоказів, літературних вечорів) виник потужний інноваційний напрям, коли публічні бібліотеки почали системно збирати й архівувати матеріали, що фіксують воєнну реальність (фото / відео зруйнованих будинків, злочинів окупантів, свідчення очевидців, обгорілі книги, уламки снарядів, листівки, власні видання окупаційної влади, вірші, пісні, меми, плакати, вишиванки – все, що формує «хронологію спротиву»). Це не просто збереження пам'яті, більше – акт верифікації історії в режимі реального часу, а також створення неспростовного документального масиву проти пропагандистського заперечення.

Ну і, по-третє, мова про публічну бібліотеку в статусі «центру інформаційної самооборони та критичної грамотності» (функція медіа-імунітету громади): локалізований фактчекінг та протидія фейкам, тренінги з критичного мислення та кібербезпеки, продукування та поширення перевіреного контенту (багато публічних бібліотек створили потужні Telegram-канали та сторінки у соцмережах, які агрегують офіційну інформацію від влади, правові поради, новини культури), робота з вразливими групами (літні люди, які найбільш схильні до впливу пропаганди через телебачення).

Зміни торкнулися практично кожної публічної бібліотеки в Україні, а не були пілотними проектами окремих установ. Трансформація відбувалася від базових (фізичне виживання) до складних (інформаційна безпека, ідентичність) потреб, а громади почали сприймати бібліотеку не як заклад культури, а радше як критичну соціальну інфраструктуру, подібну до лікарні чи служби порятунку, що підняло її інституційну вагомість на новий безпрецедентний рівень. Власне, український воєнний досвід демонструє, що публічна бібліотека здатна не лише адаптуватися до екстремальних умов, але й активно формувати простір стійкості, поєднуючи в собі фізичний, соціальний та інформаційний захист. Цей досвід є лабораторною моделлю для бібліотек світу, що опиняються в умовах глибоких суспільних криз, політичної поляризації чи інформаційних воєн. Він наочно демонструє, як довіра будується через послідовне служіння найактуальнішим потребам громади – від порятунку життя до захисту мислення.

Українські бібліотеки, перебуваючи в епіцентрі інформаційної війни з Росією, не лише

адаптували світові практики, а й винайшли цілий ряд унікальних, контекстно-обумовлених механізмів побудови довіри, які варто сприймати як практичний інструментарій, що реалізує вище окреслену триєдину структуру довіри. Перша група – документально-архівні механізми як онтологічна основа довіри. Ці механізми працюють на відновлення довіри до факту та історичної правди. Мова зокрема про документування в режимі реального часу як акт верифікації», коли, приміром, бібліотека у прифронтовому місті створює цифрову колекцію знімків зруйнованого будинку культури з геотегами, свідченнями мешканців, офіційними висновками про тип озброєння, що формує епістемічну довіру на основі першоджерел й перетворює її з архіву на активного учасника встановлення істини. Або ж механізм локалізації пам'яті та створення наративів спротиву: від макроексперименту «Архів Опору» до локальних колекцій «Війна очима наших дітей» або архіву місцевого волонтерського руху. Бібліотека стає редактором та куратором колективної біографії громади під час війни. Так, Центральна бібліотека Херсонської області після деокупації збирає листівки окупаційної влади, підпільні видання, історії полонених мешканців, що створює альтернативу російському наративу та формує соціальну довіру: люди довіряють інституції, яка легалізує та зберігає їхню правду, підтверджує значущість їхнього досвіду. Серед іншого, можна згадати ініціативу та проєкт «Голоси живої історії» Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Отамановського у 2022 р., покликаний зберегти живу пам'ять про драматичні злами та досвіди, які формують сучасну колективну ідентичність [11], створення Закарпатською обласною універсальною науковою бібліотекою імені Федора Потушняка онлайн-ресурсу «Полеглі війни Закарпаття в російсько-українській війні», який поєднує функцію джерела історичної інформації з простором для вшанування, скорботи та колективного осмислення втрати [1], та чимало інших кейсів.

Друга група – комунікаційно-просвітницькі механізми, які направлені на відновлення довіри до інформаційного середовища. Це може бути механізм, коли публічна бібліотека виступає медіумом між офіційною (часто бюрократичною) інформацією від державних органів і потребами людини, коли бере сухі накази Міністерства чи ДСНС й переводить їх у формат «Як отримати допомогу: 3 кроки». Так, Telegram-канали бібліотек Дніпра або Харкова публікують не просто посилання на держсайти, а чіткі інструкції, інфографіку, відповіді на конкретні запитання з коментарів. Це створює ланцюг «Офіційне джерело → Довірений посередник (бібліотека) → Громадянин» та зрештою формує інституційну довіру до бібліотеки. Теж саме стосується і публічних бібліотек

Черкащини: «На протидію дезінформаційним фейковим кампаніям ворога, на допомогу інформаційному протистоянню у війні, для широкого загалу поширювалась достовірна інформація за допомогою сайтів, сторінок у соцмережах, власних електронних ресурсів, проводились просвітницькі історичні екскурси та лекторії національно-патріотичного та інформаційно-безпекового спрямування» [4, 14]. До цієї ж групи можна віднести персоналізований фактчекінг, коли бібліотекарі працюють з найвразливішими групами (людьми похилого віку), де розбирають конкретні сумнівні повідомлення, які користувач отримав у Viber або побачив по телебаченню.

Третя група – соціально-інтеграційні механізми або побудова довіри через відновлення зв'язків. Ці механізми відновлюють соціальний капітал, знищений війною та пропагандою. Найперше фасилітація «гібридних» спільнот: місцеві + внутрішньо переміщені особи. Бібліотека свідомо створює події та простори, де неможливо розділити людей за статусом «місцевий» чи «переселенець». Замість окремих клубів для ВПО – загальні майстер-класи чи літературні вечори. До прикладу, проєкт «Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади», що реалізовувався Житомирською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. О. Ольжича і Житомирською обласною молодіжною громадською організацією «Паритет» протягом вересня-листопада 2015 р., до участі в якому запрошувалися публічні бібліотеки області, серед яких Житомирська обласна бібліотека для дітей, бібліотеки Андрушівського, Баранівського, Брусилівського, Коростенського районів, міст Бердичів, Коростень, Новоград-Волинський [3]. Також можна виокремити механізм створення просторів «навмисного спокою» (intentional calm), адже у світі постійних тривог й надлишку стимулів бібліотека свідомо культивує свою фізичну та акустичну атмосферу як терапевтичну, надаючи можливість для психологічного відновлення та концентрації. Приклад – відведені зони в багатьох українських публічних бібліотеках, де можна не лише читати, але й просто сидіти у кріслі, пити чай, дивитися у вікно, або організація «тихих годин» для людей з особистими травмами, що формує глибоку емоційну довіру, коли людина починає асоціювати бібліотеку з відчуттям безпеки, стабільності та турботи про її психічний стан, що є найвищим проявом інституційної лояльності.

У чому унікальність цих механізмів? Відповідаючи на це питання, варто наголосити, що вони виростили не з теоретичних моделей, а з загальних потреб війни, що робить їх надзвичайно практичними та ефективними (контекстно згенеровані та детерміновані), кожен механізм одночасно працює на кілька рівнів довіри (гібридність й

комплексність), в основі – не технології, а людський капітал бібліотекарів та їхній особистий авторитет у громаді (людиноцентризм), до того ж, публічна бібліотека активно інтегрується в громаду (в онлайн та офлайн) з інструментами верифікації, підтримки та об'єднання (проактивність). Отже, українські бібліотеки в умовах війни розробили потужну, ефективну модель довіроцентричного сервісу, де довіра не є абстрактною цінністю, а конкретним продуктом, що виробляється через документацію, просвіту та інтеграцію. Ці механізми є ключовим компонентом формування нової парадигми бібліотеки як інфраструктури громадянської стійкості.

Наукова новизна статті полягає у комплексному теоретичному осмисленні трансформації публічних бібліотек як «інститутів довіри» в умовах повномасштабної війни України з Росією, що дозволяє заповнити існуючі прогалини у наявних дослідженнях.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що російсько-українська війна стала каталізатором глибинної трансформації публічних бібліотек України, які пройшли шлях від пасивних архівів знань до активних інститутів довіри і центрів інформаційної стійкості. Ця трансформація носить не випадковий та ситуативний, а системний характер й ґрунтується на трьох взаємопов'язаних засадах.

По-перше, теоретично обґрунтовано, що довіра до публічної бібліотеки в епоху постправди формується як гібридний феномен на трьох рівнях: епістемічному (довіра до верифікованих знань через професійне кураторство), соціальному (довіра як до безпечного, інклюзивного простору для діалогу) та інституційному (довіра як до стабільної установи, що діє в інтересах громади). Ця триєдина структура дозволяє бібліотеці протистояти технологіям пропаганди, що системно руйнують довіру до фактів, сусідів та інституцій.

По-друге, український досвід 2022–2024 рр. демонструє, що публічні бібліотеки здатні не лише адаптуватися до екстремальних умов, але й активно формувати середовище соціальної та інформаційної резильєнтності. Вони перетворилися на критичну інфраструктуру, що поєднує в собі функції центру фізичного захисту, гуманітарного хабу, архіватора колективної пам'яті, інструменту забезпечення медіаіммунітету та майданчика для соціальної реінтеграції.

По-третє, в ході дослідження виявлено унікальні, контекстно-згенеровані механізми побудови довіри, такі як локалізоване документування в режимі реального часу, вертикаль довіри через соціальні медіа бібліотек, персоналізований фактчекінг та створення просторів «навмисного спокою». Ці механізми, засновані на людському капіталі бібліотекарів та проактивній комунікації, є практичним інструментарієм для відновлення епістемічної ясності та соціального зв'язку.

Отже, публічна бібліотека сьогодні – це не лише культурно-освітній заклад, а ключовий компонент системи громадянського захисту та інформаційної безпеки нації. Її роль як «інституту довіри» виявляється найбільш затребуваною саме в умовах кризи, коли суспільство потребує не просто інформації, а верифікованого знання, не просто комунікації, а безпечного діалогу, не просто послуг, а стабільної та передбачуваної підтримки. Майбутнє бібліотеки як «інституту довіри» залежатиме від здатності закріпити та інституціалізувати нові функції, набуті під час війни, інтегрувавши їх у поствоєнну стратегію відновлення та розвитку громад. Подальші дослідження мають бути спрямовані на соціологічне вимірювання рівня довіри до бібліотек серед різних груп населення, порівняльний аналіз з досвідом інших країн, що переживають конфлікти, та розробку конкретних стандартів і протоколів діяльності бібліотек як майданчиків інформаційної стійкості.

Список використаних джерел

1. Бадида М. Полеглі воїни Закарпаття в російсько-українській війні. *Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потошняка*. URL: <https://www.ounb.uz.ua/war/show-data.php?id=825> (дата звернення: 06.10.2025).
2. Бібліотека як безпечне місце : методичні поради бібліотекарям зі створення безпечного простору в бібліотеках / уклад. Л. Лугова. Київ, 2022. 42 с. URL: <https://ula.org.ua/images/documents/5062/Safe%20place%20Library.pdf> (дата звернення: 06.10.2025).
3. Бібліотека як міст культурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцеві громади : досвід реалізації проекту / уклад. О. Люблянська. Житомир, 2016. 16 с. URL: <https://www.lib.zt.ua/sites/default/files/publication/file117.pdf> (дата звернення: 06.10.2025).
4. Вплив російської збройної агресії на діяльність публічних бібліотек Черкаської області : соціолог. дослідж. / уклад. К. С. Бугаєнко. Черкаси, 2022. 20 с. URL: <http://new.library.ck.ua/images/ounb/pdf/2023/The%20impact%20of%20Russian%20aggression.pdf> (дата звернення: 06.10.2025).
5. Годлюк А. Бібліотеки як суб'єкти правової комунікації в сучасному інформаційному просторі. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 218–229. DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.67.218>.

6. Жданова Ю. Д., Спасітелєва С. О., Шевченко С. М. Застосування бібліотеки класів Security. Stuxtopography для практичної підготовки спеціалістів з кібербезпеки. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. 2019. № 4. С. 44–53. DOI: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2019.4.4453>.
7. Карашук О. Бібліотеки як засіб протидії дезінформації в сучасному світі в контексті російської агресії щодо України. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 73. С. 118–138. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.73.118>.
8. Морозов О. Англомовний історичний спецпроект Орір про рух опору в Україні запустила платформа WeAreUkraine. *Віледж*. 2023. 27 червня. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/340557-anglomovniy-istorichniy-spetsproekt-opir-pro-ruh-oporu-v-ukrayini-zapustila-platforma-weareukraine> (дата звернення: 06.10.2025).
9. Пікалова В. В. Соціальні мережі як ефективний засіб формування іміджу бібліотеки. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері* : зб. матеріалів X Всеукр. наук. студент. конф., м. Вінниця, 11 квіт. 2025 р. Вінниця, 2025. С. 123–126. URL: <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/17628> (дата звернення: 06.10.2025).
10. Потіха А. Діяльність бібліотек України в умовах російської воєнної агресії. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 64. С. 55–73. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.64.055>.
11. Проект «Голоси живої історії». *Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені Валентина Отамановського*. 2022. URL: <https://library.vn.ua/news-and-events/projects/2022-rik/proekt-golosi-zhivoi-istori>-2022 (дата звернення: 16.10.2025).
12. Пугач Л. Ю. Діяльність публічних бібліотек в умовах трансформацій, викликаних повномасштабною російською військовою агресією. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290979>.
13. Слободянюк А. О. Роль бібліотек у формуванні медіаграмотності населення. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері* : зб. матеріалів IX Всеукр. наук. студент. конф., м. Вінниця, 12 квіт. 2024 р. Вінниця, 2024. С. 114–117.
14. Ifla Statement on libraries and open and good governance (2020). *International Federation of Library Associations and Institutions*. 2020. December 11. URL: https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/ifla_statement_on_libraries_and_open_and_good_governance.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
15. Ifla Strategy 2019-2024. *International Federation of Library Associations and Institutions*. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/25/1/ifla-strategy-2019-2024-en.pdf> (дата звернення: 06.10.2025).
16. Kagan O. Slow Info: Where Libraries, Reading, and Well-Being Converge. *Medium*. 2018. January 23. URL: <https://medium.com/everylibrary/slow-info-where-libraries-reading-and-well-being-converge-44de619df0b8> (дата звернення: 06.10.2025).
17. Khymysia N., Morusko O. The Role of Libraries, Archives and Information Centres in the Formation of Critical Thinking and Civic Values in the Digital Society: Global, European and Ukrainian Strategies. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*. 2025. No. 67. P. 24–31. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.02>.
18. Mackenzie C. IFLA: World Library and Information Congress- Day 1 Highlights! *The Librarian Times Pty Ltd*. 2021. August 21. URL: <https://www.thelibrariantimes.com/2021-august/ifla-world-library-and-information-congress-day-1-highlights/> (дата звернення: 06.10.2025).
19. Vårheim A. Trust in Libraries and Trust in Most People: Social Capital Creation in the Public Library. *The Library Quarterly*. 2014. Vol. 84(3). P. 258–277. DOI: <https://doi.org/10.1086/676487>.
20. Wojciechowska D. M. Trust as a factor in building cognitive social capital among library workers and users. Implications for library managers. *The Journal of Academic Librarianship*. 2021. Vol. 47(1). 102300. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102300>.

References

1. Badyda, M. Fallen soldiers of Transcarpathia in the Russian-Ukrainian war. Transcarpathian Regional Universal Scientific Library named after F. Potushnyak. Retrieved from: <https://www.ounb.uz.ua/war/show-data.php?id=825> [in Ukrainian].
2. Luhova, L. (Comp.). (2022). Library as a safe place: methodological advice to librarians on creating a safe space in libraries. Kyiv. Retrieved from: <https://ula.org.ua/images/documents/5062/Safe%20place%20Library.pdf> [in Ukrainian].
3. Liublianska, O. (Comp.). (2016). Library as a bridge of cultural integration of internally displaced persons into local communities: experience of project implementation. Zhytomyr. Retrieved from: <https://www.lib.zt.ua/sites/default/files/publication/file117.pdf> [in Ukrainian].
4. Buhaienko, K. S. (Comp.). (2022). The impact of Russian armed aggression on the activities of public libraries of Cherkasy region: sociological. research. Cherkasy. Retrieved from: <http://new.library.ck.ua/images/ounb/pdf/2023/The%20impact%20of%20Russian%20aggression.pdf> [in Ukrainian].
5. Hodliuk, A. (2023). Libraries as subjects of legal communication in the modern information space. Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 67, 218–229. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.67.218> [in Ukrainian].

6. Zhdanova, Yu. D., Spasitielieva, S. O., & Shevchenko, S. M. (2019). Application of the Security.Cryptography class library for practical training of cybersecurity specialists. *Cybersecurity: education, science, technology*, 4, 44–53. DOI: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2019.4.4453> [in Ukrainian].
7. Karashchuk, O. (2024). Libraries as a means of countering disinformation in the modern world in the context of Russian aggression against Ukraine. *Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 73, 118–138. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.73.118> [in Ukrainian].
8. Morozov, O. (2023). The English-language historical special project Opir about the resistance movement in Ukraine was launched by the WeAreUkraine platform. *Village*, June 27. Retrieved from: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/340557-anglomovniy-istorichniy-spetsproekt-opir-pro-ruh-oporu-v-ukrayini-zapustila-platforma-weareukraine> [in Ukrainian].
9. Pikalova, V. V. (2025). Social networks as an effective means of forming the image of the library. *Information technologies and systems in the field of document studies: collection of materials of the X All-Ukrainian scientific student conference*, Vinnytsia, April 11, 2025. Vinnytsia, 123–126. Retrieved from: <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/17628> [in Ukrainian].
10. Potikha, A. (2022). Activities of libraries of Ukraine in conditions of Russian military aggression. *Scientific works of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky*, 64, 55–73. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.64.055> [in Ukrainian].
11. Project "Voices of Living History". (2022). Vinnytsia Regional Universal Scientific Library named after Valentyn Otamanovsky. Retrieved from: <https://library.vn.ua/news-and-events/projects/2022-rik/proekt-golosi-zhivoi-istorii-2022> [in Ukrainian].
12. Puhach, L. Yu. (2023). The activities of public libraries in the context of transformations caused by full-scale Russian military aggression. *Library science. Document science. Informology*, 3, 28–33. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290979> [in Ukrainian].
13. Slobodianiuk, A. O. (2024). The role of libraries in the formation of media literacy of the population. *Information technologies and systems in the field of document studies: collection of materials of the IX All-Ukrainian Scientific Student Conference*, Vinnytsia, April 12, 2024. Vinnytsia, 114–117 [in Ukrainian].
14. Ifla Statement on libraries and open and good governance (2020). (2020). International Federation of Library Associations and Institutions. December 11. Retrieved from: https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/libraries-development/documents/ifla_statement_on_libraries_and_open_and_good_governance.pdf [in English].
15. Ifla Strategy 2019-2024. International Federation of Library Associations and Institutions. Retrieved from: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/25/1/ifla-strategy-2019-2024-en.pdf> [in English].
16. Kagan, O. (2018). Slow Info: Where Libraries, Reading, and Well-Being Converge. *Medium*, January 23. Retrieved from: <https://medium.com/everylibrary/slow-info-where-libraries-reading-and-well-being-converge-44de619df0b8> [in English].
17. Khymytsia, N., & Morusko, O. (2025). The Role of Libraries, Archives and Information Centres in the Formation of Critical Thinking and Civic Values in the Digital Society: Global, European and Ukrainian Strategies. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 67, 24–31. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.02> [in English].
18. Mackenzie, C. (2021). IFLA: World Library and Information Congress- Day 1 Highlights! *The Librarian Times Pty Ltd*, August 21. Retrieved from: <https://www.thelibrariantimes.com/2021-august/ifla-world-library-and-information-congress-day-1-highlights/> [in English].
19. Vårheim, A. (2014). Trust in Libraries and Trust in Most People: Social Capital Creation in the Public Library. *The Library Quarterly*, 84(3), 258–277. DOI: <https://doi.org/10.1086/676487> [in English].
20. Wojciechowska, D. M. (2021). Trust as a factor in building cognitive social capital among library workers and users. Implications for library managers. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(1), 102300. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102300> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 31.10.2025
Отримано після доопрацювання 01.12.2025
Прийнято до друку 10.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 027.021:327.5(100):930.85

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351581

Цитування:

Цімох О. В. Публічні бібліотеки як інститути культурної дипломатії: теоретичні засади та закордонний дискурс. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 51–57.

Цімох Олександр Васильович,
здобувач Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0009-0000-3343-4495>
a.tsimokh@gmail.com

Tsimokh O. (2025). Public Libraries as Institutions of Cultural Diplomacy: Theoretical Foundations and International Discourse. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 51–57 [in Ukrainian].

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ ЯК ІНСТИТУТИ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДИСКУРС

Мета статті – проаналізувати концептуальні підходи закордонних дослідників до формування теоретичних засад дослідження публічних бібліотек як інститутів культурної дипломатії та виявити стратегії, спрямовані на оптимізацію їх діяльності. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: аналізу і синтезу, контент-аналізу, структурно-функціонального та узагальнення. **Наукова новизна**. Обґрунтовано необхідність застосування міждисциплінарного та комплексного підходу на основі аналізу сучасного доробку закордонних вчених до вивчення бібліотечної дипломатії як міжгалузевого напрямку, а також потенціалу публічних бібліотек як інститутів культурної дипломатії. **Висновки**. Наголошено, що використання публічних бібліотек як інструменту зовнішньої політики й дипломатії виявило їхній значний потенціал і, зрештою, сприяло формуванню навколо бібліотечної практики бібліотечної дипломатії як міжгалузевого напрямку та пов'язаного з ним дискурсу, який можна трактувати як стратегію залучення країн, організацій, установ і товариств до міжнародної бібліотечної роботи, додаючи програми взаємовигідних відносин та партнерства з метою підтримки рішень глобальних проблем. Зазначено, що, на відміну від традиційних дипломатичних механізмів, коли державні структури створюють відділи культури, економіки та науки в посольствах, консульствах і культурних центрах для просування національних інтересів, публічні бібліотеки сьогодні є не менш, а можливо, і більш впливовими рушійними силами нової дипломатії в просуванні взаємовигідної міжкультурної політики та адвокації на світовій арені. Проаналізовано низку концептів і стратегій (бібліотека культурного центру як «публічний простір», «дипломатія відкритих знань», мультидіалогічний підхід, стратегія культурної скромності) зарубіжних вчених, спрямованих на оптимізацію роботи публічних бібліотек як осередків культурної дипломатії.

Ключові слова: бібліотеки, публічні бібліотеки, бібліотечна дипломатія, культурна дипломатія, зарубіжний академічний дискурс, комунікації, «м'яка сила».

Tsimokh Oleksandr,
Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

PUBLIC LIBRARIES AS INSTITUTIONS OF CULTURAL DIPLOMACY: THEORETICAL FOUNDATIONS AND INTERNATIONAL DISCOURSE

The purpose of this article is to analyze the conceptual approaches of foreign researchers to the formation of theoretical foundations for the study of public libraries as institutions of cultural diplomacy and to identify strategies aimed at optimizing their activities. **The research methodology** consists of applying general scientific and special research methods: analysis and synthesis, content analysis, structural-functional analysis, and generalization. **The scientific novelty**. The necessity of applying an interdisciplinary and comprehensive approach to the analysis of the current work of foreign scientists on the study of both library diplomacy as an interdisciplinary field and the potential of public libraries as institutions of cultural diplomacy is substantiated. **Conclusions**. It is emphasized that the use of public libraries as a tool of foreign policy and

diplomacy has revealed their significant potential and, ultimately, contributed to the formation of library diplomacy as an interdisciplinary field and the associated discourse, which can be interpreted as a strategy for involving countries, organizations, institutions, and societies in international library work, adding programs of mutually beneficial relations and partnerships to support solutions to global problems. It is noted that, unlike traditional diplomatic mechanisms, where state structures create departments of culture, economy, and science in embassies, consulates, and cultural centers to promote national interests, public libraries today are no less, and perhaps even more influential driving forces of new diplomacy in promoting mutually beneficial intercultural policies and advocacy on the world stage. A number of concepts and strategies (the library as a cultural center “public space,” “open knowledge diplomacy,” a multi-dialogical approach, a strategy of cultural modesty) developed by foreign scholars aimed at optimizing the work of public libraries as centers of cultural diplomacy are analyzed.

Keywords: libraries, public libraries, library diplomacy, cultural diplomacy, foreign academic discourse, communications, soft power.

Актуальність теми дослідження. 18–19 жовтня 2023 р. в Україні пройшла міжнародна науково-практична конференція-марафон на тему «Культурна дипломатія бібліотеки», у межах якої обговорювали практичні кейси окремих бібліотечних установ країни, пов'язані з реалізацією міжнародних проєктів та співпрацею з партнерами щодо поширення інформації про українську бібліотечну спільноту, питання підтримки бібліотек, що постраждали від наслідків російсько-української війни, а також їхню участь у популяризації української культурної спадщини та поширення української автентичності [2]. Цей захід вкотре підтвердив актуальність і важливість як бібліотечної дипломатії як галузі, так й участі та позиціонування бібліотек, музеїв й інших культурних центрів, що давно пропагують як інструменти для обміну знаннями, культурного обміну та наукової співпраці, розвитку міжособистісних зв'язків та взаєморозуміння в міжнародній системі. Незважаючи на внесок бібліотек як публічних установ, центрів пам'яті для історичних наративів, артефактів та культурної спадщини й місць соціальних зустрічей для сприяння розвитку мультикультурних суспільств, вони все ще стикаються з невизначеностями та викликами ХХІ ст., такими як: інформаційна та культурна криза в період нової холодної війни, а також поширення інформаційного шуму та інфодемічної кризи [10; 17]. На відміну від традиційних дипломатичних механізмів, коли державні структури в усьому світі створюють відділи культури, економіки та науки в посольствах, консульствах та культурних центрах для просування своїх національних інтересів, забезпечуючи діалог і взаєморозуміння по всьому світу, недержавні структури, такі як міжнародні організації, інститути громадянського суспільства, університети та дослідницькі інститути, а також впливові особи в бізнесі та медіа, сьогодні є не менш, а можливо, і більш впливовими рушійними силами так званої нової дипломатії в просуванні взаємовигідної та міжкультурної політики й адвокації на світовій арені [18]. Сюди ж зараховують і публічні

бібліотеки, робота яких у ролі інститутів культурної дипломатії належним чином не осмислена в українських академічних колах і, відповідно, недооцінена в контексті просування глобальних рішень, які не може вирішити жодна окремо взята країна, група націй та організацій.

Аналіз досліджень і публікацій. Варто відзначити, що в Україні й досі немає комплексних і ґрунтовних досліджень, присвячених бібліотечній дипломатії та ролі публічних бібліотек у культурних дипломатичних ініціативах. Не кажучи вже про теоретичні аспекти діяльності публічних бібліотек як інститутів культурної дипломатії, на відміну від зарубіжного дискурсу, де активно досліджують цю тематику. Зокрема, Х. Х. Прієто-Гутьєррес й Ф. Сегадо-Бой здійснили типологічний аналіз бібліотек (майже 2200), якими керують культурні центри за кордоном, і дійшли висновку, що, окрім традиційних послуг, вони пропонують допомогу та сервіс з питань освіти, грамотності, співпраці, соціальних питань тощо. Ці опції можна віднести до категорії дій культурної дипломатії [16]. Р. Маріано та А. Варгайм прагнуть з'ясувати й окреслити нові напрями досліджень бібліотек, музеїв і культурних центрів у зовнішній політиці та культурній дипломатії в межах ширших дослідницьких парадигм міжнародних відносин, соціальних наук, освіти та бібліотечно-інформаційних студій шляхом систематичного картування ключових концепцій і визначення типів дискурсів та прогалів у знаннях [12]. У ще одній своїй апробації «Чому бібліотеки важливі в епоху нової дипломатії?» Р. Маріано намагається відповісти на поставлене запитання, дослідивши основні концепції бібліотечної дипломатії, особливо через географічне охоплення та аналіз у різних контекстах [13]. Зазначимо міждисциплінарну роботу Е. Белл та М. А. Кеннан, де розкрито зв'язок бібліотек з концепціями м'якої сили та публічної й культурної дипломатії, а також виявлено три ключові прогалини: по-перше, досліджень, що безпосередньо стосуються теми «бібліотеки як м'якої сили», мало, по-друге, нечисленні

бібліотечно-інформаційні розвідки в межах тематики бібліотек та м'якої сили рідко враховують сучасний дискурс, і, по-третє, література часто має імпліцитну ліберальну інституціоналістську перспективу, ігноруючи негативні або гегемоністичні аспекти «м'якої сили» [5]. З огляду на те, що «м'яка сила» вважається чимдалі актуальнішою в плані представлення національних інтересів, розуміння статусу та впливу публічних бібліотек у міжнародних відносинах вимагає подальших досліджень.

Водночас серед українських досліджень варто зазначити комплексне дослідження В. Медведєвої та О. Шендрик «Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України», присвячене проблемі міжнародного співробітництва публічних бібліотек України періоду 90-х років XX ст. – початку XXI ст. [1]. Зокрема, у монографії приділено увагу культурній політиці України як основі державної підтримки міжнародного співробітництва бібліотек.

Мета роботи – проаналізувати концептуальні підходи закордонних дослідників до формування теоретичних засад дослідження публічних бібліотек як інститутів культурної дипломатії та виявити стратегії, спрямовані на оптимізацію їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Значення та статус публічних бібліотек як «м'якої сили» та дипломатичних інститутів детерміновані сучасною концепцією бібліотечної дипломатії, згідно з якою остання визначається як стратегія залучення країн, організацій, установ та товариств до міжнародної бібліотечної роботи та програм взаємовигідних відносин і партнерства з метою підтримки рішень глобальних проблем. Прагнучи з'ясувати, чому бібліотечна дипломатія важлива в новому контексті дипломатії, як політики й експерти в галузі міжнародної та глобальної бібліотечної справи використовують концепцію бібліотечної дипломатії, Р. Маріано виокремлює три концептуальні виміри останньої: бібліотеки в дипломатії: стосується учасників бібліотечної діяльності, зокрема окремого бібліотекаря або групи бібліотекарів, фахівців з інформації, керівників бібліотек та прихильників участі в зовнішній дипломатичній політиці та міжнародних процесах, які впливають на стандарти та глобальні політичні дії; дипломатія для бібліотек: виникає, коли бібліотечні учасники та стейкхолдери, включаючи співпрацю між країнами, між установами та країнами і навпаки, працюють спільно для розвитку бібліотек, бібліотечної справи та бібліотечної співпраці; бібліотеки для дипломатії: практика та взаємодія, у яких бібліотечні учасники, експерти та фахівці з інформації створюють платформи для налагодження

відносин, зміцнення взаєморозуміння та слугують інструментами міжнародної дипломатії з країнами та установами за кордоном [13, 99].

Важливим напрямом культурної дипломатії, що практикує багато країн з кінця XIX ст. (наприклад Французький альянс з 1883 р.), є розвиток культурних та лінгвістичних мережевих центрів по всьому світу. Вони адаптувалися до потреб та інтересів людей у країнах їхнього перебування. В історичному плані своєю присутністю та діями, Британська Рада, Французький альянс, Французький інститут, Інститут Гете, Інститут Сервантеса, Інститути Камоенса та Конфуція були дуже активними в багатьох країнах й зосереджені на вивченні та просуванні мови й культури своїх країн за межами національних кордонів. Основна діяльність цих мережевих центрів полягає в наданні послуг місцевим громадам і громадянам: виставки, публікації, інтерв'ю, корпоративна звітність та офіційні заходи, які документують у соціальних мережах тощо. Також вони керують бібліотеками, доступними, як для здобувачів освіти, так і для широкої громадськості. Ці бібліотеки пропонують широкий спектр послуг, включаючи численні технологічні послуги, які взаємодіють та створюють особливе середовище. Як інструменти стратегічної комунікації, роль бібліотек як інструментів публічної дипломатії полягає в тому, щоб «розуміти, інформувати та навіть впливати на громадські рішення» [11].

Х. Х. Прієто-Гутьєррес, характеризуючи роботу близько 1600 бібліотек з понад 100 країн, якими керують зазначені вище інституції, вважає за доцільне називати ці простори публічними бібліотеками, бо вони відповідають визначенню Маніфесту Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ ІФЛА / ЮНЕСКО, яке передбачає рівний доступ для всіх, незалежно від віку, раси, статі, релігії, національності, мови чи соціального статусу. Дванадцять місій, викладених у Маніфесті, включають формування і розвиток звичок читання у дітей, підтримку освіти, забезпечення базису особистісного розвитку, сприяння міжкультурному діалогу та культурному розмаїттю. Однак, на думку дослідника, розглянуті бібліотеки функціонують як інструменти публічної дипломатії, оскільки виходять за межі своєї традиційної діяльності, щоб задовольнити потреби різних категорій громадян і широкої громадськості. Також, підсумовує Х. Х. Прієто-Гутьєррес, було б доцільно створити глобальну мережу, зосереджену на бібліотеках усіх культурних та лінгвістичних центрів у межах Національних інститутів культури ЄС (European Union National Institutes for Culture, EUNIC), а також було б корисно створити секцію в ІФЛА з метою захисту

колективних інтересів їхніх бібліотек у культурних та лінгвістичних центрах [15].

Необхідно додати, що бібліотеки культурних центрів за кордоном є одними з найбільш відвідуваних місць серед культурних закладів. Вони пропонують послуги не лише здобувачам освіти, які вивчають іноземні мови, чи громадянам, зацікавленим у культурі країни, але й тим, хто має різноманітні інтереси – від цифрової грамотності та інформації про програми співпраці й стипендії до базового доступу до Інтернету. Оскільки бібліотеки культурних центрів відкриті для широкої публіки практично без обмежень, багато місцевих жителів сприймають їх як публічні бібліотеки. Важливо розуміти, що публічні бібліотеки адаптують та планують пропозиції й послуги відповідно до потреб і характеристик своєї громади, при цьому мають низку спільних рис: читальна зала для ознайомлення з документами та інформацією, окремі послуги спеціалізованої бібліографічної інформації, міжбібліотечний абонемент, пошук документів, онлайн-доступ до автоматизованих каталогів, доступ до інтернету, читацькі заходи та конкурси, послуги з навчання цифровій грамотності, пошуку документів та інформації. Так, К. Гарріс [8] та С. Аабо [3] визначають, як публічні бібліотеки формують переваги і можливості для громадян, інтегруючись різними способами в громаду чи місцевість. Програми бібліотек культурних центрів розроблені для кожної соціальної групи без обмежень щодо віку, економічного рівня, освіти, статі чи раси.

Е. Белл, спираючись на аналіз міжнародних відносин, наукові комунікації і бібліотечно-інформаційну галузь, а також проблематизуючи концепцію «м'якої сили» в бібліотечному дискурсі, пропонує та обґрунтовує концепт «дипломатія відкритих знань» (open knowledge diplomacy) [12]. Визначення ролі досліджень та знань як конкурентного впливу і престижу підтримує фокус дослідницької уваги на м'якій силі. Принципи м'якої сили конфліктують зі спільними партнерськими відносинами у сфері знань й культури, які підтримують взаємність у вирішенні спільних глобальних проблем. Мікшування парадигм влади та дипломатії в відкритому доступі може вплинути на справедливе виробництво та доступ до знань. Бібліотекарям, вважає дослідниця, необхідно визначити явні та неявні характеристики підходів до відкритих принципів. «Дипломатія відкритих знань – це керівна рамка, яка пропонує альтернативу принципам м'якої сили. Концепція дипломатії відкритих знань зосереджена на мотиваціях, що підтримують взаємні цілі та взаємну дослідницьку практику, позиціонуючи відкритість як реляційний спосіб залучення місцевих знань» [6, 12–13]. Якщо змістити акцент з

академічних (як це у авторки) на публічні бібліотеки, то виявиться, що у глобальному ландшафті соціальних комунікацій дипломатія відкритих знань є можливістю для досягнення спільних культурних практик.

Аналіз поглядів, підходів й ідей сімнадцяти провідних американських бібліотечних експертів, залучених до практики бібліотечної дипломатії XXI ст. виявив станом на початок третього десятиліття чотири основні теми бібліотечної дипломатії: (1) учасники демонстрували неявну та явну ролі в дипломатичній участі; (2) головною метою бібліотечної дипломатії є сприяння діалогу знань; (3) стратегії, спрямовані на сприяння культурній скромності та стриманості; та (4) цифровізація як важливий та ефективний інструмент у міжнародній бібліотечній роботі [14]. І все це на фоні існуючих глобальних викликів, пов'язаних зі свободою інформації, цінностями рівності, плюралізму, інклюзивності та доступності, а також зусиллями щодо сталого розвитку. Якщо мова заходить про сприяння культурній скромності, важливими є міжнародні процеси та стратегії для досягнення порозуміння, які охоплюють діалог, обмін і переговори. Потрібно звернути увагу на чотири підтеми: активне слухання, надійна професія та установа, локально-глобальна (глобальна) перспектива, спільні виклики та зобов'язання. Зокрема, підтема активного слухання привертає увагу до стратегій слухання, що використовуються бібліотечними діячами для взаєморозуміння та діалогу з різноманітними спільнотами, створенні безпечного навчального середовища, яке сприяє партнерству. Окремі бібліотечні експерти контекстуалізували стратегії слухання, підкреслюючи необхідність визначення інформаційної поведінки та потреб аудиторії, як-от, їхнього рівня інформаційної грамотності та взаємодії в цифровому світі, наголосивши, що вміння слухати є важливим для розвитку самосвідомості власної культурної ідентичності. Водночас нав'язування культурних переконань, своїх стереотипів та упереджень іншим, формує середовище, яке перешкоджає розумінню і діалогу. Підтема надійної професії та установи фіксує тривалу традицію довіри до бібліотек, включаючи їхні колекції, персонал та приміщення. Експерти зазначили, що бібліотекарі здобувають прихильність та довіру у своїй громаді завдяки нейтральності та відкритості, а бібліотеки, будучи безпечними та нейтральними зонами, допомагають об'єднати ідеї людей, тим самим визнаючи плюралізм позицій в громаді. Р. Маріано підкреслює: «Я також вважаю, що з точки зору дипломатії, куди б ви не прямували у світі, бібліотекарі – це справді довірені люди в громадах, а бібліотеки – це надійні місця» [14, 221]. Локально-глобальний підхід є важливим для

побудови міжнародних бібліотечних програм, які є цікавими та актуальними як для внутрішньої, так і для міжнародної аудиторії. В першу чергу, це важливо для тих, хто шукає доступ до міжнародно представлених колекцій у бібліотеці, чи тих, хто хоче отримати доступ до мереж корінних та регіональних спільнот через бібліотечні програми. Натомість підтема «спільні виклики і зобов'язання» підкреслює життєво важливу роль бібліотек як медіаторів у сприянні спільному зобов'язанню поширювати знання та культурні цінності. Бібліотечні експерти наголосили на важливості взаємних зобов'язань бібліотек стосовно міжнародної співпраці з метою вирішення глобальних проблем та викликів, а ще підкреслили спільні цілі та спільні виклики, які мотивують бібліотеки бути взаємозалежними та працювати разом для досягнення спільних цілей та дій.

Це дослідження визначає культурну скромність як центральну тему в описі стратегій, що використовуються бібліотечними діями для ініціювання програм бібліотечної дипломатії. Культурна скромність, як її визначили фахівці у царині бібліотечної дипломатії [9; 7] передбачає саморефлексивне визнання своєї культури, звичаїв, переконань і цінностей, а також готовність вчитися на досвіді та практиках інших. Культурна стриманість зазвичай практикується в охороні здоров'я та соціальній роботі, але також набирає обертів у сфері бібліотечної дипломатії. Тим більше, що такий хід думок й висновки відповідають існуючим дослідженням культурної дипломатії, які висвітлюють міжкультурний діалог, визнання дисбалансу сил та сприяння взаємовигідному культурному обміну в бібліотеках та культурних центрах [4]. А тому, як висловився один із американських експертів, визнання нюансованих ідентичностей сприяє розвитку рефлексії над власною ідентичністю та світоглядом на основі не монокультурного, а мультидіалогічного підходу: «...переходячи від менталітету культурної компетентності до культурної скромності та розуміння складнощів культурного обміну, я не думаю, що хтось насправді прагне повернутися до монокультурного менталітету дипломатії, а натомість підходить до речей набагато більш нюансовано» [14, 223]. При цьому, такий підхід підсилений концепцією глокальної перспективи, коли мова про підтримку знань та культурних контактів на низовому рівні, поєднуючи глобальні цілі з місцевою актуальністю, як це видно з практики ініціатив та обговорень, представлених на міжнародній науково-практичній конференції на тему «Культурна дипломатія бібліотеки», що відбулася у позаминулому році.

Наукова новизна статті. Обґрунтовано необхідність застосування міждисциплінарного та

комплексного підходу на основні аналізу сучасного доробку закордонних вчених до вивчення, як бібліотечної дипломатії як міжгалузевого напрямку, так і потенціалу публічних бібліотек як інститутів культурної дипломатії.

Висновки. Отже, впродовж століть, як і всі інші форми знань та комунікації, бібліотеки також розвивалися та еволюціонували. Хоча використання публічних (і не лише) бібліотек як інструменту зовнішньої політики та дипломатії досить обмежене кількома великими та економічно розвиненими країнами, їхній потенціал у цьому напрямку досить вражаючий. Зрештою, це сприяло формуванню навколо цієї бібліотечної практики бібліотечної дипломатії як міжгалузевого напрямку і пов'язаного з нею дискурсу, яку можна трактувати як стратегію залучення країн, організацій, установ і товариств до міжнародної бібліотечної роботи, додаючи сюди програми взаємовигідних відносин та партнерства з метою підтримки рішень глобальних проблем. На відміну від традиційних дипломатичних опцій, коли державні структури створюють відділи культури, економіки та науки в посольствах, консульствах та культурних центрах для просування національних інтересів, інститути громадянського суспільства, університети та дослідницькі інститути, а також публічні бібліотеки сьогодні є не менш, а можливо й більш впливовими рушійними силами так званої нової дипломатії у просуванні взаємовигідної та міжкультурної політики та адвокації на світовій арені.

Сучасні дослідники виокремлюють три концептуальні виміри бібліотечної дипломатії: «бібліотеки в дипломатії», «дипломатія для бібліотек» та «бібліотеки для дипломатії». Під час розгляду кейсу культурно-дипломатичних ініціатив та місій публічних бібліотек, найбільше підходять перший та третій виміри і обидва застосовуються практиками та теоретиками в галузі залежно від акценту. Дослідники звертаються до функціонування бібліотек міжнародних інститутів та організацій як до публічних просторів взаємодії, які діють локалізовано та таргетовано на місцях, а програми таких бібліотек розроблені для кожної соціальної групи без обмежень відносно віку, економічного рівня, освіти, статі чи раси. Важливим аспектом сучасного зарубіжного бібліотечного дискурсу постає проблематизація концепції «м'якої сили» в бібліотечному дискурсі та обґрунтування концепту «дипломатія відкритих знань», де, якщо змістити акцент з наукових на публічні бібліотеки, то виявиться, що у глобальному ландшафті соціальних комунікацій дипломатія відкритих знань є можливістю для досягнення справедливих та спільних культурних практик. Не менш важливим аспектом у роботі публічних бібліотек як осередків

культурної дипломатії є стратегія культурної скромності та стриманості, передбачає, по-перше, мультидіалогічний підхід, а, по-друге, саморефлексивне визнання власної культури, звичаїв, переконань й цінностей, готовність вчитися на досвіді та практиках інших. Перспективи подальших

розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розгляді культурної дипломатії публічних бібліотек України та вивченні потенціалу використання згаданої концепції бібліотечної дипломатії в межах національних бібліотечних практик.

Список використаних джерел

1. Медведєва В., Шендрік О. Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України : монографія. Київ : Ліра-К, 2020. 248 с.
2. Підсумки міжнародної наукової конференції «Культурна дипломатія бібліотеки». *Одеська національна наукова бібліотека*. 28.10.2023. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4398 (дата звернення: 05.05.2025).
3. Aabo S. The role and value of public libraries in the age of digital technologies. *Journal of Librarianship and Information Science*. 2005. 37(4). P. 205–211.
4. Andrews N., Ki S. Implementing cultural humility training at the Seattle Public Library. *MLIS*. 2017. URL: <https://ischool.uw.edu/capstone/projects/2017/implementing-cultural-humility-training-seattle-public-library> (дата звернення: 05.05.2025).
5. Bell E., Kennan M. A. The library as soft-power actor: A review. *Journal of the Australian Library and Information Association*. 2021. № 48. P. 706–716.
6. Bell E. C. Open knowledge through soft power, diplomacy, and the library: A theoretical analysis and critique. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*. 2025. № 12(2). URL: <https://www.iastatedigitalpress.com/jlsc/article/18276/galley/17033/view/> (дата звернення: 05.05.2025).
7. Goodman X., Nugent R. (2020). Teaching cultural competence and cultural humility in dental medicine. *Medical Reference Services Quarterly*. 2020. № 39(4). P. 309–322.
8. Harris K. Open to interpretation: Community perceptions of the social benefits of public libraries. *British Library Research and Innovation Centre Report*. No. 88. Community Development Foundation, London. 1998. 32 p.
9. Hurley D., Kosteletzky S., Townsend L. Cultural humility in libraries. *Reference Services Review*. 2019. № 47(4). P. 544–555.
10. Jankowicz N. How to Lose the Information War: Russia, Fake News, and the Future of Conflict. London : I. B. Tauris & Company, Limited. 2020. 288 p.
11. Krause P., Van Evera S. Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas, Discussion Paper. Middle East Policy Archives. *Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School*. 2009. №16. P. 3. URL: https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/71646/VanEvera_Public%20Diplomacy.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 05.05.2025).
12. Mariano R., Varheim A. Libraries, museums and cultural centers in foreign policy and cultural diplomacy: a scoping review. *Journal of Documentation*. 2021. № 78(3). P. 651–672.
13. Mariano R. Why Libraries Matter in the New Diplomacy Era? *Informaatitutkimus*. 2022. № 41(2–3). P. 97–101.
14. Mariano R. Understanding US library diplomacy practices in the 21st century. *IFLA Journal*. 2024. № 50(2). P. 211–227.
15. Prieto-Gutierrez J. J. World Libraries, the Diplomatic Role of Cultural Agencies. *European Review*. 2015. № 23(3). P. 361–368.
16. Prieto-Gutierrez J. J., Segado-Boj F. The role of libraries in cultural centres abroad: an insight. *New Library World*. 2016. № 117(7-8). P. 475-484. URL: <http://eprints.rclis.org/32186/1/The%20role%20of%20Libraries%20in%20Cultural%20Centres%20Abroad%20-%20an%20insight.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).
17. Stengel R. Information Wars: How We Lost the Global Battle Against Disinformation and What We Can Do About It. *Atlantic Monthly Press*. 2019. 302 p.
18. Snow N., Cull N. J. Routledge Handbook of Public Diplomacy. *Routledge*. 2020. 121 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Nancy-Snow-5/publication/345358990_Routledge_Handbook_of_Public_Diplomacy/links/60192c72a6fdcc071bac58b0/Routledge-Handbook-of-Public-Diplomacy.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

References

1. Medvedeva, V., Shendryk, O. (2020). International cooperation of public libraries in Ukraine: monograph. Kyiv: Lira-K Publishing House [in Ukrainian]
2. Results of the international scientific conference "Cultural Diplomacy of the Library" (2023). Odesa National Scientific Library. Retrieved from: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4398 [in Ukrainian].
3. Aabø, S. (2005). The role and value of public libraries in the age of digital technologies. *Journal of Librarianship and Information Science*, 37(4), 205–211 [in English].
4. Andrews, N., & Kim, S. (2017). Implementing cultural humility training at the Seattle Public Library. Retrieved from: <https://ischool.uw.edu/capstone/projects/2017/implementing-cultural-humility-training-seattle-public-librar> [in English].

5. Bell E., & Kennan, M. A. (2021). The library as soft-power actor: A review. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 48, 706–716 [in English].
6. Bell, E. C. (2025). Open knowledge through soft power, diplomacy, and the library: A theoretical analysis and critique. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*, 12(2). Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/390004097_Open_knowledge_through_soft_power_diplomacy_and_the_library_A_theoretical_analysis_and_critique [in English].
7. Goodman, X., & Nugent, R. (2020) Teaching cultural competence and cultural humility in dental medicine. *Medical Reference Services Quarterly*, 39(4), 309–322 [in English].
8. Harris, K. (1998). Open to interpretation: community perceptions of the social benefits of public libraries. London: Community Development Foundation [in English].
9. Hurley, D., Kostecky, S., & Townsend, L. (2019). Cultural humility in libraries. *Reference Services Review*, 47(4), 544–555 [in English].
10. Jankowicz, N. (2020). How to Lose the Information War: Russia, Fake News, and the Future of Conflict. I. B. Tauris & Company, Limited [in English].
11. Krause, P. & Van Evera, S. (2009) Public Diplomacy: Ideas for the War of Ideas, Discussion Paper. Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School [in English].
12. Mariano, R., & Vårheim, A. (2021). Libraries, museums and cultural centers in foreign policy and cultural diplomacy: a scoping review. *Journal of Documentation*, 78(3), 651–672 [in English].
13. Mariano, R. (2022). Why Libraries Matter in the New Diplomacy Era? *Informaatitutkimus*, 41(2–3), 97–101 [in English].
14. Mariano, R. (2024). Understanding US library diplomacy practices in the 21st century. *IFLA Journal*, 50(2), 211–227 [in English].
15. Prieto-Gutierrez, J. J. (2015). World Libraries, the Diplomatic Role of Cultural Agencies. *European Review*, 23(3), 361–368 [in English].
16. Prieto-Gutierrez, J. J., & Segado-Boj, F. (2016). The role of libraries in cultural centres abroad: an insight. *New Library World*, 117(7/8). Retrieved from: <http://eprints.rclis.org/32186/1/The%20role%20of%20Libraries%20in%20Cultural%20Centres%20Abroad%20-%20an%20insight.pdf> [in English].
17. Stengel, R. (2019). Information Wars: How We Lost the Global Battle Against Disinformation and What We Can Do About It. Atlantic Monthly Press [in English].
18. Snow, N., & Cull, N. J. (2020). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. Routledge [in English].

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 10.12.2025
Прийнято до друку 18.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, АРХІВОЗНАВСТВО

УДК 930.85:304.44

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351583

Цитування:

Денисюк Ж. З. Архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни: комунікативний вимір. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 58–64.

Denysiuk Zh. (2025). Archiving and Documenting National Cultural Heritage in Wartime: A Communicative Dimension. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 58–64 [in Ukrainian].

Денисюк Жанна Захарівна,
доктор культурології, доцент,
проректор з наукової та виховної роботи
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-0833-2993>
<http://www.researcherid.com/rid/G-9549-2019>
jdenesuk@dakkkim.edu.ua

АРХІВУВАННЯ І ДОКУМЕНТУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: КОМУНІКАТИВНИЙ ВИМІР

Метою статті є аналіз архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни як багатовимірного комунікативного процесу, що поєднує функції збереження культурної пам'яті, формування національної ідентичності та протидії деструктивним інформаційним гібридним впливам. **Методологічну основу** дослідження становить сукупність методів: культурологічного, комунікативного та соціокультурного. Застосовано також метод порівняльного аналізу й елементи кейс-стаді для осмислення сучасних практик цифрового архівування, музейних пам'яток та громадських ініціатив зі збереження культурної спадщини в умовах війни. **Наукова новизна** дослідження полягає в концептуалізації архівування і документування культурної спадщини як комунікативної стратегії, що виходить за межі суто фіксаційної функції, набуваючи значення інструмента культурної дипломатії та інформаційної безпеки й символічного спротиву. Систематизовано комунікативні рівні взаємодії між культурними інституціями, що акумулюють і зберігають об'єкти культурної спадщини суспільством та міжнародною спільнотою в контексті викликів воєнного часу. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження доведено, що в умовах війни архівування та документування національної культурної спадщини трансформуються в динамічний процес публічної комунікації, що спрямований на збереження історичної пам'яті, консолідацію суспільства та репрезентацію національного культурного наративу в глобальному інформаційному просторі. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від інтеграції цифрових технологій, інституційної співпраці та усвідомлення комунікативного потенціалу культурної спадщини в процесах збереження національної ідентичності, репрезентативності української культури на міжнародній арені в умовах війни, що триває.

Ключові слова: національна культурна спадщина, архівування, документування, війна, комунікація, культурна пам'ять, інформаційна безпека.

Denysiuk Zhanna,
Doctor Science of Cultural Studies, Associate Professor,
Vice-Rector for Scientific and Educational Work
of National Academy of Management Culture and Arts

**ARCHIVING AND DOCUMENTING NATIONAL CULTURAL HERITAGE
IN WARTIME: A COMMUNICATIVE DIMENSION**

The purpose of the article is to analyse the archiving and documentation of national cultural heritage in wartime as a multidimensional communicative process that combines the functions of preserving cultural memory, forming national identity, and countering destructive information hybrid influences. **Research methodology.** The methodological basis of the study is a set of methods: cultural, communicative, and socio-cultural. The method of comparative analysis was also used, as well as elements of a case study to understand

modern practices of digital archiving, museum monuments, and public initiatives to preserve cultural heritage in wartime. **The scientific novelty** of the study lies in the conceptualisation of archiving and documenting cultural heritage as a communicative strategy that goes beyond the purely fixation function, becoming an instrument of cultural diplomacy, information security, and symbolic resistance. The communicative levels of interaction between cultural institutions that accumulate and preserve cultural heritage objects, society and the international community in the context of wartime challenges are systematised. **Conclusions.** The study proves that in wartime, archiving and documentation of national cultural heritage are transformed into a dynamic process of public communication aimed at preserving historical memory, consolidating society and representing the national cultural narrative in the global information space. The effectiveness of these processes largely depends on the integration of digital technologies, institutional cooperation and awareness of the communicative potential of cultural heritage in the processes of preserving national identity, representativeness of Ukrainian culture in the international arena in the context of ongoing war.

Keywords: national cultural heritage, archiving, documentation, war, communication, cultural memory, information security.

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах повномасштабної війни та гібридних впливів національна культурна спадщина стає не лише об'єктом фізичного знищення, але й об'єктом цілеспрямованих інформаційних та атак та інтервенцій, пов'язаних з символічно-ціннісною складовою. Численні руйнування пам'яток української культури, музейних колекцій, архівних фондів, які ми спостерігаємо протягом останніх років, а також спроби перекручування історичної пам'яті й культурних наративів спрямовані найперше на підриз основ національно-культурної ідентичності українського суспільства, вплив на масову свідомість з метою послаблення його стійкості. За таких умов процеси архівування й документування культурної спадщини виходять за межі традиційних функцій збереження та відтворення культурної спадщини, набуваючи фактично стратегічного значення та виступаючи інструментами культурного спротиву.

Особливого значення у цьому контексті набуває комунікативний вимір процесів архівування й документування, оскільки вони забезпечують не лише фіксацію матеріальних і нематеріальних культурних цінностей, а й формування публічного дискурсу навколо них як для українського фахового середовища, так і в межах міжнародного інформаційного поля. Архіви, музеї, бібліотеки, цифрові платформи та громадські ініціативи дедалі активніше (і доволі якісно) виконують роль комунікаторів, що транслюють національний культурний досвід, засвідчують факти культурних втрат і воєнних злочинів проти національного культурного надбання, сприяючи при цьому міжнародній солідарності й розвиваючи так культурну дипломатію.

Окрім цього, стрімкий розвиток цифровізації, зокрема для процесів архівування і документування в умовах війни, стає не лише технічним засобом збереження інформації, а й чинником оперативного поширення достовірних фіксованих свідчень. Водночас ці процеси потребують

наукового осмислення з позицій культурологічного знання, сучасних теорій комунікації, зокрема щодо етичних, правових і смислотворчих аспектів репрезентації культурної спадщини в умовах війни як комунікативного феномену, найперше з метою формування ефективних стратегій збереження культурної пам'яті та зміцнення національної ідентичності в умовах війни.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема архівування та документування культурної спадщини як під впливом розвитку цифрових технологій, так і в умовах війни останні роки викликала чималий інтерес у полі наукових досліджень. Так, зокрема дослідниця Ю. Коваленко вивчала вплив воєнних дій на збереження культурної спадщини України та роль цифрових технологій у фіксації культурних та історичних даних, а також впровадження міжнародних стандартів, зокрема у діяльності державних архівних установ [22].

Проблеми збереження музейної спадщини в умовах війни розглядає у своїй праці О. Кадол, аналізуючи виклики, з якими стикаються українські музеї, включно з руйнуванням інфраструктури та обмеженими ресурсами [7]. Також слід зазначити, що в низці робіт висвітлюються правові та організаційні аспекти захисту культурної спадщини під час війни, зокрема фіксація злочинів проти культурних об'єктів, оновлення нормативної бази, питання охорони нематеріальної спадщини, це такі автори, як: А. Берегелська [1], О. Вербіцька [2], І. Возьянов [4], Л. Грінберг [5], В. Добровольська [6], Л. Капітан [8], К. Логвіненко [10], Т. Лозинська [11], В. Надольська [13], М. Охріменко [15], Н. Сенченко [17], О. Сенченко [17], Я. Товтин [8] та ін.

Метою статті є аналіз архівування й документування національної культурної спадщини в умовах війни як багатовимірного комунікативного процесу, що поєднує функції збереження культурної пам'яті, формування національної ідентичності та протидії деструктивним інформаційним гібридним впливам.

Виклад основного матеріалу. Дослідження останніх років засвідчують, що війна радикально змінює умови збереження культурної спадщини, зокрема архівних фондів, музейних колекцій, документальних джерел та ін. Як слушно констатує Т. Лозинська, стандартні практики зберігання документів та артефактів під впливом воєнних дій часто виявляються недостатніми через руйнування інфраструктури, втрату фізичного доступу до архівів, загрозу повного знищення матеріалів тощо. Це, своєю чергою, створює нагальну потребу в адаптації архівної діяльності до кризових умов і використанні інноваційних підходів, особливо цифрових технологій для збереження й доступу до культурної пам'яті [11, 13].

Загалом на міжнародному рівні механізми захисту культурної спадщини закріплено в Гаазькій конвенції 1954 року, яка вимагає від держав-учасниць створювати профілактичні плани та забезпечувати охорону культурної власності під час збройних конфліктів. Це включає заходи з евакуації цінних об'єктів, складання детальних інвентарів пам'яток та документів, а також встановлення позначення захищених об'єктів [21].

У ситуації воєнного стану архіви відіграють важливу роль у формуванні національної ідентичності та збереженні історичної пам'яті, стаючи не лише технічним засобом фіксації культурних об'єктів, але й середовищем для репрезентації наративів української культури, що важливо саме в умовах загрози їх знищення [10, 428]. Окрім цього, в сучасному світі зростає значення самих архівних матеріалів як джерел для документування не лише матеріальної, але й нематеріальної спадщини, зокрема усної історії, фольклору, що потребують спеціальних мережевих ресурсів і електронних платформ для фіксації й збереження [18, 73].

Паралельно з осмисленням проблематики в теоретичному дискурсі, активно розвиваються громадські та міжнародні проекти документування війни, до яких належать різні симпозиуми, відкриті архіви, громадські реєстри, сприяючи залученню спільнот до процесу фіксації подій, свідчень, культурних артефактів тощо. Такі ініціативи утворюють нові формати взаємодії між архівами, дослідниками і громадським сектором, підсилюючи роль архівів як платформ для колективного осмислення минулого [14].

У цьому аспекті дієвим проектом став мультиплатформний проект «Бібліотеки Харківщини в умовах воєнного стану: хронологія бібліотечного спротиву», що охоплює тематичні розділи «Державна політика», «Докази російської агресії», «Докази українського спротиву», «Волонтерський рух в Україні», «Міжнародна підтримка» та «Культура під час війни». Наразі станом на

квітень 2025 о. платформа містить 11307 документів [3, 30; 34].

Національна історична бібліотека України започаткувала проєкт «Міста і села України. Втрати воєнного часу», що має не меті оперативне відображення інформації про зруйновані або пошкоджені об'єкти культурної спадщини в різних регіонах України. Перелік об'єктів визначається на основі інформаційного ресурсу Міністерства культури та інформаційної політики «Зафіксовані воєнні злочини», оскільки там зазначені лише ті пам'ятки культурної спадщини, які пройшли верифікацію та складається з низки бібліографічних списків, присвячених окремому регіону [5, 78].

Загалом, як пишуть дослідники, «окремим важливим документно-інформаційним напрямом соціокультурного життя в умовах війни виступає питання документування досвіду війни. До питання збереження документів та інформації про злочини війни, встановлення фактів порушення державної цілісності та зазіхання на життя громадян відносяться різні проєкти документування війни та програми архівування документів про війну. Такі ініціативи стають можливими завдяки активній міжнародній співпраці та спільним проєктам, які пропонують дослідникам-документознавцям, архівістам широкий спектр шляхів, мотивацій, методологій документування надзвичайних подій: збереження культурної спадщини, документування перебігу воєнних дій, збір доказів про воєнні злочини та звірства, відстеження руйнувань інфраструктури та будівель, фіксацію множинності щоденних досвідів та побуту війни» [9, 14].

На рівні державної політики питання збереження та архівування культурної спадщини також знаходить підтримку: це розроблення та впровадження стратегій і програм, спрямованих на посилення системи архівної справи, адаптованої до викликів війни, що дозволить забезпечити комплексну відповідь на загрози для культурної пам'яті та інформаційної безпеки. Так, зокрема, наприкінці 2024 р. рішенням уряду було затверджено «Стратегію захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року», завданням якої стало подолання залишків пострадянської моделі управління архівною справою у відповідь на запит українського суспільства щодо утвердження його національної ідентичності, історичної пам'яті та інвестування у майбутнє, активним розвитком технологій нового покоління, необхідністю прискорення інтеграції України в міжнародний культурний простір, а також подоланням викликів, що виникли внаслідок збройної агресії РФ проти України. Стратегічними цілями документу є: цифровізація сфери архівної справи та забезпечення її відповідності інформаційним потребам

суспільства, забезпечення спроможності архівів зберігати та примножувати національні інформаційні ресурси суспільства, формування та розвиток комунікаційної політики архівних установ [16].

Вагомим напрямом роботи в сучасних умовах, на думку І. Возьянова, є ініціативне документування подій війни, збір свідчень та матеріалів, що відображають події війни, що може формувати нові архівні колекції та фонди, які містять документальні свідчення про події російсько-української війни, свідчення воєнних злочинів, порушення прав людини, злочини проти мирного населення, у тому числі, свідчення від очевидців, журналістів, військових, дипломатів, що стануть частиною Національного архівного фонду та становитимуть джерельну базу для майбутніх наукових досліджень [4, 25]. У цьому зв'язку важливою складовою документування воєнного часу є також фіксація свідчень очевидців і локальних подій, що відбуваються на окупованих та звільнених територіях. Наприклад, проекти документування свідчень, що розробляються, зокрема, під егідою Українського інституту національної пам'яті (усної історії, фото- та відеоархівів) матимуть на меті формування та систематизацію особистих розповідей, що мають значення для майбутніх поколінь та для юридичних процедур встановлення фактів порушення прав людини під час війни [12].

Одним із ключових напрямів у цьому контексті є також цифровізація архівів та документів. У цьому зв'язку дослідниця Ю. Коваленко наголошує, що аналіз практик цифрового збереження аудіовізуальної спадщини в Україні під час війни показує, що інтеграція цифрових технологій та міжнародних стандартів архівування дозволяє не лише захистити документи від фізичного знищення, а й забезпечити їхню доступність для громадськості та світової наукової спільноти [22, 79]. На думку вчених, «цифрові архіви не лише фіксують культурні практики, але й забезпечують глобальний доступ до них, і паралельно сприяють збереженню різноманіття культурних проявів у світовому масштабі» [8, 550], а «оцифрування документальної спадщини в Україні є невід'ємним етапом в збереженні та популяризації національного культурного надбання в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Законодавство визначає широкий комплекс заходів для ефективного використання цифрових інформаційних ресурсів, сприяє активній співпраці між різними суб'єктами та передбачає належне фінансове забезпечення цієї діяльності» [17, 21].

Оцифрування фондів, створення онлайн-архівів, використання 3D-моделювання та мережних платформ розширюють комунікативні можливості культурної спадщини, забезпечують її

доступність для національної та міжнародної аудиторії, а також сприяють інтеграції українського культурного наративу у глобальний інформаційний простір. Водночас ефективність цифровізації безпосередньо залежить від дотримання фахових стандартів, міжінституційної координації, правового забезпечення процесів архівування та ін. факторів. Отже, застосування технологій 3D-сканування та віртуальної реальності для документування небезпечних об'єктів робить можливим створення повноцінних цифрових моделей архітектурних пам'яток та музейних експонатів, що складно або небезпечно фіксувати традиційними методами.

Необхідною і вкрай важливою складовою збереження культурної спадщини є також правове документування втрат і шкоди, завданої архівним установам і культурним об'єктам, пам'яткам внаслідок російської військової агресії. Це включає найперше систематизацію даних про пошкоджені або знищені об'єкти та документи, облік втрат для майбутніх компенсаційних та реституційних процесів, а також можливе використання таких даних у міжнародних судах щодо притягнення винних до відповідальності [19].

На сьогодні архіви, бібліотеки, музеї та інші заклади культури, різні громадські ініціативи з документування культурної спадщини, інших актуальних процесів виступають активними суб'єктами комунікації, що формують суспільний дискурс про війну, культурні втрати, стійкість культури та ін. Архівні матеріали в цьому сенсі виконують не лише меморіальну, а й доказову, освітню та дипломатичну функції, зокрема в контексті фіксації злочинів проти культурної спадщини та посилення міжнародної солідарності України.

Отже, сучасні практики архівування та документування культурної спадщини в умовах війни є комплексним поєднанням цифрових технологій, інституційної співпраці, міжнародного права та громадських ініціатив. Вони не лише спрямовані на захист фізичних об'єктів і документів, а й формують нові моделі комунікації культурної пам'яті, що здатні протистояти інформаційним та символічним загрозам у кризові часи.

Наукова новизна дослідження полягає у концептуалізації архівування й документування культурної спадщини як комунікативної стратегії, що виходить за межі суто фіксаційної функції, набуваючи значення інструмента культурної дипломатії та інформаційної безпеки й символічного спротиву. Систематизовано комунікативні рівні взаємодії між культурними інституціями, що акумулюють та зберігають об'єкти культурної спадщини, суспільством та міжнародною спільнотою в контексті викликів воєнного часу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни набувають принципово нового змісту та функціонального навантаження, трансформуючись з переважно фахових інституційних практик у комплексний соціокультурний і комунікативний процес, спрямований на збереження історичної пам'яті, підтримку національної ідентичності та протидію деструктивним інформаційним впливам. Війна актуалізує не лише проблему фізичного збереження культурних об'єктів і документів, а й необхідність їхньої оперативної фіксації,

інтерпретації та публічної репрезентації.

Отже, архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни слід розглядати як стратегічний ресурс культурної та інформаційної безпеки держави, що може бути спрямованим на розроблення інтегрованих моделей комунікативної взаємодії між архівами, іншими закладами культури громадянським суспільством та міжнародними інституціями, а також на осмислення етичних і правових аспектів репрезентації культурної спадщини у воєнний та повоєнний періоди.

Список використаних джерел

1. Бергелська А. Проблеми збереження та захисту архівів, бібліотечних фондів й інших об'єктів культурної спадщини в умовах війни. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* / редкол.: Ю. Половинчак (голов. ред.), С. Закірова (заст. голов. ред.), Т. Дубас (відп. секр.) [та ін.] ; відп. ред. С. Закірова ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2023. Вип. 69. С. 193–214.
2. Вербіцька О. Проекти довгострокового архівування національної культурної і наукової спадщини та надання доступу до електронних ресурсів у Німецькій національній бібліотеці. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2010. Вип. 28. С. 211–224.
3. Вірютіна К., Козоріз Л. Формування цифрового архіву документів про російсько-українську війну: кейс Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка. *Бібліотеки університетів під час війни: нові моделі та засоби роботи* : зб. тез за матеріалами Міжунів. круглого столу, 8 трав. 2025 р. / М-во освіти і науки України, Департамент науки і освіти Харків. обл. військ. адмін., Наук. б-ка Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого, Каф. документознавства та укр. мови Нац. аерокосміч. ун-ту «ХАІ». Харків : Право, 2025. С. 30–38.
4. Возьянов І. І. Ініціативне документування подій російсько-української війни: нормативне забезпечення. *III Міжнародна науково-практична конференція «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень»*, м. Вінниця, 01 листопада 2024 р., ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця, 2024. С. 24–27.
5. Грінберг Л. Ф. Оцифрування документної спадщини архівів і бібліотек під час війни. *Інформація та соціум* : зб. матер. VIII Міжнарод. наук.-практ. конф., 02 червня 2023 р., Вінниця / ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця, 2023. С. 78–80.
6. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» – унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 1. С. 79–87.
7. Кадол О. Роль музеїв у збереженні культурної спадщини України під час воєнних викликів. *Філософія та управління*. 2025. № 1(5). С. 51–58. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.1.06>.
8. Капітан Л., Товтин Я. Роль музеїв та культурних інституцій у збереженні та популяризації культурної спадщини в цифрову епоху. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2025. Вип. 51. С. 548–554.
9. Ковальська Л., Яворська Т., Ковальський Г. Документно-інформаційні ресурси архівів, бібліотек і музеїв: цифрові трансформації та виклики війни. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 4(276). С. 3–18. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.04.003>.
10. Логвіненко К. О. Цифрові фотоархіви як чинник збереження культурної спадщини й формування національної ідентичності в Україні. *Культурологічний альманах*. 2025. Вип. 2 (14). С. 426–431.
11. Лозинська Т. М. Організація архівної справи в умовах війни. *Innovation Processes in Science and Education* : Materials of the VI International Research and Practical Internet Conference (November 20, 2024) : collection of abstracts [for the general ed. Ph.D Serhii Onyshchenko]. Zdar nad Sazavou : "DEL s.z.", 2024. С. 12–14.
12. На усноісторичному клубі обговорили архівування свідчень. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/pa-usnoistorychnomu-klubi-obgovoryly-arhivuvannya-svidchen> (дата звернення: квітень 2025).
13. Надольська В. Громадські ініціативи зі збереження об'єктів культурної спадщини в Україні (2022–2023 рр.). *Втрати нерухомих пам'яток України під час російсько-української війни в 2022–2023 рр. : фіксація та дослідження* : збірник наукових праць на пошану пам'яті історика та пам'яткознавця Сергія Кота / за заг. ред. В. Смоля, відп. ред. Р. Маньковська, упор. Г. Денисенко, Т. Катаргіна, Н. Ковпаненко, С. Архипова. Київ : Інститут історії України НАН України, 2024. С. 138–143.
14. Онлайн-семінар «як воєнні архіви формують наші наративи?» URL: https://institutfrancais-ukraine.com/fr/news/atelier06062025?utm_source (дата звернення: квітень 2025).
15. Охріменко М. Охорона культурної спадщини в умовах війни в Україні: законодавство та практичні аспекти реалізації. *Text and image: essential problems in art history*. 2022. №1(13). С. 51–66. DOI: <https://doi.org/10.17721/2519-4801.2022.1.05>

16. Про схвалення Стратегії захисту документальної спадщини як запоруки збереження національної ідентичності та державності на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 № 1349-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1349-2024-%D1%80> (дата звернення: квітень 2025).

17. Сенченко Н. М., Сенченко О. М. Нормативно-правові засади оцифровування документальної спадщини України. *Молодий вчений*. 2024. № 1 (125). С. 15–23. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-15>.

18. Столярчук Б., Остапчук-Будз М. Документування фольклорної інформації: мережеві ресурси для збереження культурної спадщини. *Нова педагогічна думка*. 2024. № 1 (117). С. 70–76.

19. Українські архіви: документування шкоди, завданої російською збройною агресією. URL: https://en.lb.ua/news/2025/03/09/35174_ukrainian_archives_documenting.html (дата звернення: квітень 2025).

20. Enacting Archives at the Most Documented War Symposium. URL: <https://www.iwm.at/documenting-ukraine/blog/enacting-archives-at-the-most-documented-war-symposium> (дата звернення: квітень 2025).

21. Cultural heritage and armed conflicts. URL: https://www.unesco.org/en/heritage-armed-conflicts?utm_source (дата звернення: квітень 2025).

22. Kovalenko Yu. Digital preservation of ukrainian audiovisual heritage during wartime: challenges and institutional practices. *Culture Crossroads*. 2025. Vol. 27. P. 73-86. DOI: <https://doi.org/10.55877/cc.vol27.534>.

References

1. Berehelska, A. (2023). Problems of preservation and protection of archives, library funds and other cultural heritage objects in wartime. *Scientific works of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 69, 193–214 [in Ukrainian].
2. Verbitska, O. (2010). Projects of long-term archiving of national cultural and scientific heritage and provision of access to electronic resources in the German National Library. *Scientific works of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 28, 211–224 [in Ukrainian].
3. Viriutina, K., & Kozoriz L. (2025). Formation of a digital archive of documents about the Russian-Ukrainian war: the case of the Kharkiv State Scientific Library named after V. H. Korolenko. University libraries during the war: new models and means of work: collection of abstracts based on materials of the Interuniversity Round Table (May 8, 2025, Kharkiv), 30–38 [in Ukrainian].
4. Vozianov, I. I. (2024). Initiative documentation of the events of the Russian-Ukrainian war: regulatory support. III International Scientific and Practical Conference ‘Applied Aspects of Modern Interdisciplinary Research’ (November 1, 2024, Vinnytsia), 24–27 [in Ukrainian].
5. Grinberg, L. F. (2023). Digitisation of documentary heritage of archives and libraries during the war. Information and society: collected materials. VIII International Scientific and Practical Conference (June 2, 2023, Vinnytsia), 78–80 [in Ukrainian].
6. Dobrovolska, V. V. (2020). Electronic library ‘Ukrainika’ – a unique integrated resource of digital documentary heritage. *Library science. Document science. Informology*, 1, 79–87 [in Ukrainian].
7. Kadol, O. (2025). The role of museums in preserving the cultural heritage of Ukraine during military challenges. *Philosophy and management*, 1 (5), 51–58. <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.1.06> [in Ukrainian].
8. Kapitan, L., & Tovtyn, Ya. (2025). The role of museums and cultural institutions in preserving and popularising cultural heritage in the digital age. *Ukrainian culture: past, present, development paths*, 51, 548–554 [in Ukrainian].
9. Kovalska, L., Yavorska, T., & Kovalskyi, H. (2024). Documentary and information resources of archives, libraries and museums: digital transformations and challenges of war. *Library Bulletin*, 4 (276), 3–18. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.04.003> [in Ukrainian].
10. Lohvinenko, K. O. (2025). Digital photo archives as a factor in preserving cultural heritage and forming national identity in Ukraine. *Cultural Almanac*, 2 (14), 426–431 [in Ukrainian].
11. Lozynska, T. M. (2024). Organisation of archival work in war conditions. Innovation Processes in Science and Education: Proceedings of the VI International Research and Practical Internet Conference (November 20, 2024). ‘DEL c.z.’, 12–14 [in Ukrainian].
12. The oral history club discussed archiving testimonies. (n.d.). <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/nasnoistorychnomu-klubi-obgovoryly-arhivuvannya-svidchen> [in Ukrainian].
13. Nadolska, V. (2024). Public initiatives for the preservation of cultural heritage sites in Ukraine (2022–2023). Losses of immovable monuments of Ukraine during the Russian-Ukrainian war in 2022–2023: recording and research: a collection of scientific works in honour of the memory of the historian and monument expert Serhii Kot. Kyiv, 138–143 [in Ukrainian].
14. Online seminar ‘How do war archives shape our narratives?’ (2025). https://institutfrancais-ukraine.com/fr/news/atelier06062025?utm_source [in Ukrainian].
15. Okhrimenko, M. (2022). Protection of cultural heritage in times of war in Ukraine: legislation and practical aspects of implementation. *Text and image: essential problems in art history*, 1(13), 51–66. DOI: 10.17721/2519-4801.2022.1.05 [in Ukrainian].
16. On approval of the Strategy for the Protection of Documentary Heritage as a Guarantee of Preservation of National Identity and Statehood for the Period Until 2027 and Approval of the Operational Plan of Measures for Its

Implementation in 2025-2027: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 24, 2024 No. 1349-р. (2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1349-2024-%D1%80> [in Ukrainian].

17. Senchenko, N. M., & Senchenko, O. M. (2024). Regulatory and Legal Principles of Digitising the Documentary Heritage of Ukraine. *Young Scientist*, 1 (125), 15–23. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-15> [in Ukrainian].

18. Stoliarchuk, B., & Ostapchuk-Budz, M. (2024). Documentation of folklore information: network resources for the preservation of cultural heritage. *New pedagogical thought*, 1 (117), 70–76 [in Ukrainian].

19. Ukrainian Archives: Documenting the Damage Caused by Russian Armed Aggression. (2025). https://en.lb.ua/news/2025/03/09/35174_ukrainian_archives_documenting.html [in Ukrainian].

20. Enacting Archives at the Most Documented War Symposium. (n.d.). <https://www.iwm.at/documenting-ukraine/blog/enacting-archives-at-the-most-documented-war-symposium> [in English].

21. Cultural heritage and armed conflicts. (n.d.). https://www.unesco.org/en/heritage-armed-conflicts?utm_source [in English].

22. Kovalenko, Yu. (2025). Digital preservation of Ukrainian audiovisual heritage during wartime: challenges and institutional practices. *Culture Crossroads*, 27, 73–86. <https://doi.org/10.55877/cc.vol27.534> [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025

Отримано після доопрацювання 08.12.2025

Прийнято до друку 19.12.2025

Опубліковано 29.12.2025

УДК [004.946:004.738.5]:930.85

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351584

Цитування:

Думанський Н. О., Вовк Н. С. Використання VR- та AR-технологій у збереженні культурної спадщини України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 65–73.

Dumanskyi N., Vovk N. (2025). Implementation of VR and AR Technologies in the Preservation of Ukraine's Cultural Heritage. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 65–73 [in Ukrainian].

Думанський Нестор Остапович,
старший викладач кафедри соціальних
комунікацій та інформаційної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-6908-2751>
nestor.o.dumanskyi@lpnu.ua

Вовк Наталія Степанівна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності
Національного університету
«Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-2470-7188>
natalia.s.vovk@lpnu.ua

ВИКОРИСТАННЯ VR- ТА AR-ТЕХНОЛОГІЙ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Метою роботи є аналіз можливостей використання цифрових технологій, зокрема віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), для збереження, відтворення та популяризації культурної спадщини України в умовах воєнних загроз. **Методологія дослідження** базується на комплексному аналізі сучасних підходів до цифровізації культурної спадщини, включаючи методи 3D-сканування, фотографії, VR/AR-моделювання та інформаційного моделювання будівель (BIM). Використано порівняльний аналіз практик та систематизацію результатів застосування цифрових технологій для матеріальної і нематеріальної спадщини. **Наукова новизна** статті полягає у виокремленні інтегрованого підходу до цифрового збереження культурних об'єктів, який поєднує VR/AR-технології, мобільне документування, краудсорсинг та стандартизацію метаданих для забезпечення доступності й автентичності культурних ресурсів. Запропоновано концепцію «культурного резервного фонду», що дозволяє зберегти культурні цінності навіть за втрати фізичних оригіналів. **Висновки.** Цифровізація культурної спадщини в Україні є багатошаровим процесом, який забезпечує комплексний захист і збереження матеріальних та нематеріальних об'єктів. VR і AR-технології дозволяють відтворювати архітектурні споруди, традиції, мистецькі практики та соціокультурні явища, створюючи доступ до культурного надбання навіть у випадку руйнування фізичних об'єктів. Цифрові платформи сприяють навчальним і науковим цілям, розвитку віртуального туризму та підвищенню суспільної обізнаності через інтерактивні й краудсорсингові рішення. Забезпечення кібербезпеки, регулярне оновлення форматів, захист авторських прав та державна підтримка є ключовими умовами ефективності цифрової трансформації. Координація між державними органами, науковими установами, музейними інституціями та технологічними розробниками створює стійку екосистему цифрової спадщини, здатну адаптуватися до кризових умов, інтегрувати міжнародні стандарти та зберігати автентичність культурного змісту для майбутніх поколінь.

Ключові слова: цифровізація культурної спадщини, віртуальна реальність (VR), доповнена реальність (AR), збереження нематеріальної спадщини, культурна ідентичність, технології збереження культурної спадщини в кризових умовах.

Dumanskyi Nestor,

Senior Lecturer

Department of Social Communications and information activities

Lviv Polytechnic National University

Vovk Nataliia,

PhD in History, Associate Professor

Department of Social Communications and information activities

Lviv Polytechnic National University

IMPLEMENTATION OF VR AND AR TECHNOLOGIES IN THE PRESERVATION OF UKRAINE'S CULTURAL HERITAGE

The purpose of the work is to analyze the potential of digital technologies, particularly virtual reality (VR) and augmented reality (AR), for preserving, reconstructing, and promoting Ukraine's cultural heritage under conditions of military threats. The study is based on a comprehensive analysis of contemporary approaches to digitalization of cultural heritage, including 3D scanning, photogrammetry, VR/AR modeling, and Building Information Modeling (BIM). A comparative analysis of practical applications and systematization of results for both tangible and intangible heritage were conducted. The scientific novelty of the research lies in the identification of an integrated approach to digital preservation, combining VR/AR technologies, mobile documentation, crowdsourcing, and metadata standardization to ensure accessibility and authenticity of cultural resources. The study proposes the concept of a "cultural reserve fund," which allows cultural values to be preserved even when physical originals are lost. The conclusions demonstrate that digitalization of cultural heritage in Ukraine is a multilayered process that provides comprehensive protection and preservation of tangible and intangible objects. VR and AR technologies enable the reconstruction of architectural structures, traditions, artistic practices, and socio-cultural phenomena, offering access to cultural assets even when physical objects are damaged or destroyed. Digital platforms support educational and research purposes, promote virtual tourism, and enhance public awareness through interactive and crowdsourced solutions. Ensuring cybersecurity, regular format updates, copyright protection, and state support are essential for effective digital transformation. Coordination between governmental bodies, research institutions, museums, and technology developers fosters a resilient digital heritage ecosystem capable of adapting to crisis conditions, integrating international standards, and preserving the authenticity of cultural content for future generations.

Keywords: digitalization of cultural heritage, virtual reality (VR), augmented reality (AR), preservation of intangible heritage, cultural identity, technologies for cultural heritage preservation in crisis conditions.

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах цифровізація культурної спадщини України набуває особливого значення не лише як прояв технологічного розвитку, а і як стратегічний інструмент збереження національної пам'яті та ідентичності в умовах війни. Застосування віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR) відкриває нові можливості для репрезентації, дослідження і популяризації об'єктів культурної спадщини. VR забезпечує створення цифрових моделей пам'яток, доступних незалежно від місця перебування користувача, тоді як AR інтегрує додаткові візуальні та інформаційні елементи в реальний простір, збагачуючи процес сприйняття. Для архітектурної спадщини це означає можливість тривимірної реконструкції пошкоджених / втрачених елементів.

Важливу роль у цифровій трансформації відіграє також інформаційне моделювання будівель (BIM), яке дозволяє аналізувати стан історичних об'єктів з інженерного та архітектурного погляду

ще до початку реставраційних робіт. Такий підхід сприяє виявленню конструктивних проблем у віртуальному середовищі та оптимізації ресурсів під час фізичного відновлення пам'яток. Окремий аспект актуальності теми пов'язаний з необхідністю фіксації та цифрового відтворення об'єктів, зруйнованих унаслідок бойових дій, що дає змогу зберегти їх культурну цінність для суспільства. Міжнародний досвід засвідчує ефективність державної підтримки VR-ініціатив у сфері культурної спадщини, які об'єднують зусилля науковців, музейних інституцій і технологічних розробників, забезпечуючи широку доступність цифрових ресурсів.

Мета дослідження – аналіз можливостей використання цифрових технологій, зокрема віртуальної (VR) і доповненої реальності (AR), для збереження, відтворення та популяризації культурної спадщини України в умовах воєнних загроз.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема-тику цифровізації культурної спадщини та

використання інноваційних технологій для її збереження активно досліджують у сучасному науковому дискурсі. У працях вітчизняних і зарубіжних учених розглядають як технічні можливості застосування VR, AR, дронів і 3D-сканування, так і соціокультурні, правові та безпекові аспекти цифрової трансформації спадщини. Особливу увагу приділяють ролі цифрових технологій у збереженні культурних цінностей в умовах воєнних загроз і кризових ситуацій.

У своїх працях М. Öztürk [12], Т. Prasad, А. Sehgal, S. Ghiya [13], R. Stewart, C. Stewart [18] висвітлюють трансформаційний вплив цифрових технологій на збереження, презентацію та відновлення культурної спадщини в усьому світі. Зокрема, науковці Muhammad Shoaib Siddiqui, Т. А. Syed А. Nadeem, W. Nawaz, А. Alkhodre [9], М. Öztürk [12], G. Qi [14], R. Stewart, C. Stewart [18] детально розглядають використання імерсивних технологій, таких як віртуальна (VR) та доповнена (AR) реальність, для створення інтерактивного досвіду відвідувачів, віртуальної реконструкції археологічних об'єктів та розвитку віртуального туризму. Окрім цього, S. Ioniță, D. Turcanu-Carutiu [7], підкреслюють роль сучасного обладнання, зокрема дронів (UAV), для аерофотограмметрії та лазерного сканування (LiDAR), що дозволяє здійснювати точний моніторинг нерухомих пам'яток як ззовні, так і всередині приміщень. Важливе значення має також, на думку Н. Вовк [1], D. Ortega-Sánchez, А. В. López-Sanvicente [11], М. О. Shevchenko [16] R. Stewart, C. Stewart [18], створення цифрових бібліотек і міжнародних платформ, таких як Europeana, що забезпечують глобальний доступ до культурних надбань через використання стандартизованих метаданих та інноваційних стратегій маркетингу.

Водночас автори С. D. Nguyen [10], Т. Prasad, А. Sehgal, S. Ghiya [13], І. Siliutina, О. Tytar, М. Barbash, N. Petrenko, L. Yepyk [17], Y. Zheng [20] акцентують на системних викликах, пов'язаних із дигіталізацією: загрозах кібербезпеці, конфліктах щодо авторських прав між публічними та приватними інтересами, а також проблемі цифрового старіння форматів даних. Особливо критичним процес оцифрування стає в умовах збройних конфліктів; на прикладі російсько-української війни автори М. Колеко [2], Є. Рачков [3], О. Тур, В. Шабуніна, В. Саранча [4], Y. Trach, М. Tolmach, О. Chaikovska, Т. Gumeniuk [19] демонструють, що цифровізація є питанням національної безпеки, дієвим інструментом протидії «урбіциду» та засобом збереження національної ідентичності перед загрозою фізичного знищення пам'яток. Автори М. Колеко [2], Є. Рачков [3] М. О. Shevchenko [16], І. Siliutina, О. Tytar,

М. Barbash, N. Petrenko, L. Yepyk [17] наголошують, що для України цифрові ініціативи та створення віртуальних копій артефактів є ключовими для майбутньої реставрації, що вимагає вдосконалення нормативно-правової бази та розробки національної стратегії, узгодженої зі стандартами Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Поняття культурної спадщини охоплює широкий спектр матеріальних та нематеріальних надбань, які мають історичну, художню, наукову чи соціальну цінність для нації та світової спільноти. У контексті української практики під культурною спадщиною розуміють сукупність об'єктів, явищ і знань, що передаються від покоління до покоління та формують колективну пам'ять і культурну ідентичність. Ця категорія включає і традиційні «культурні реліквії», і сучасно осмислену «культурну спадщину».

Традиційна класифікація культурної спадщини базується передусім на розмежуванні між матеріальними (архітектурні пам'ятки, археологічні об'єкти, твори образотворчого мистецтва, документи й книги тощо) та нематеріальними компонентами (усні традиції та вирази, виконавські мистецтва, соціальні звичаї, ритуали та святкування, знання і практики стосовно природи й космосу, а також традиційні ремесла).

Сучасна наукова думка підкреслює інтеграцію понять матеріальної та нематеріальної спадщини в єдину систему. Це допомагає створювати більш комплексний підхід до їх захисту та використання. Цифровізація відіграє ключову роль у цьому процесі – вона дозволяє перетворити навіть невлесимі форми нематеріальної культури на цифрово фіксовані об'єкти без втрати їхньої «живої» природи [20]. Цей процес трансформації з мобільного та змінного стану до відносно стабільної цифрової репрезентації не зупиняє розвиток нематеріальних практик, а створює умови для їх збереження без втрати автентичності.

В умовах війни питання чіткої класифікації стає особливо важливим. Адже фіксація втрат потребує деталізованих категорій, архітектура постраждалих міст має належати до групи нерухомих пам'яток, побутові артефакти локальних громад можуть класифікуватися як рухомі, а обряди чи пісенні традиції, як нематеріальні пам'ятки [3]. Без належної класифікації оцифрованих об'єктів існує ризик втрати системності в архівах та репозиторіях.

Цифрова трансформація у сфері культури охоплює складний і багатошаровий процес інтеграції сучасних технологій, що змінюють способи збереження, презентації та взаємодії з культурною спадщиною. Інноваційні технології VR та AR відкривають нове поле для переосмислення

класифікації спадщини у цифровому середовищі. Віртуальні реконструкції будівель або подій дозволяють одночасно віднести один і той же цифровий проєкт до кількох категорій (наприклад, тривимірна модель стародавнього театру є водночас копією матеріальної пам'ятки і записом нематеріальної культурної практики, театрального мистецтва того часу) [6]. Ці технології забезпечують можливість створення цифрових копій фізичних об'єктів, які стають доступними для дослідження навіть у випадку їх повної або часткової руйнації через збройні конфлікти чи стихійні лиха.

VR-модельовання дає змогу користувачам «відвідувати» реконструйовані історичні місця без фізичної присутності. Це не лише відкриває доступ людям, які географічно віддалені, але й допомагає мінімізувати ризик додаткового пошкодження реальних об'єктів у процесі їх демонстрації [18].

AR-технології накладають додаткову інформацію на реальні простори, створюючи змішане середовище для глядача. У випадку, коли архітектурні фасади втратили свою автентичність через реставраційні зміни або руйнування, AR може відновити первинний вигляд об'єкта візуально, прямо під час його огляду [14].

Цифровізація має вагоме значення в умовах війни: фіксація втрат культурної спадщини стає надзвичайно актуальною. У випадках пошкодження музеїв чи археологічних пам'яток VR моделі дозволяють експертам проводити дистанційний аналіз стану об'єктів і планувати реставрацію без необхідності перебувати на місці події [20]. Застосування 3D сканування також дає змогу зберегти точну геометрію та текстуру артефактів перед початком будь-яких ремонтних робіт [6]. Водночас процес цифрової трансформації культури в Україні можна розглядати як спосіб створення «культурного резервного фонду». Це своєрідний страховий архів надбань, навіть якщо оригінал буде втрачено назавжди, копія залишиться доступною онлайн для майбутніх поколінь [14].

Наукова спільнота підкреслює важливість того, щоб ці цифрові копії інтегрувалися в глобальні бази даних спадщини й були сумісними з міжнародними стандартами обміну інформацією [17].

Цифрова репрезентація спадщини завдяки VR має очевидну перевагу у доступності, оскільки користувач може «побачити» об'єкт у будь-який момент часу і незалежно від свого розташування [12]. Це особливо важливо для України в умовах війни, коли переміщення територією країни часто утруднене або небезпечне. Також виникає ефект «збереженої пам'яті» – досвід перебування у віртуальному середовищі формує стійке когнітивне уявлення про вигляд та атмосферу

культурної локації. Застосування VR варто розглядати як продовження традицій музейної справи у новому форматі. Вона не замінює живого контакту з артефактом повністю, але створює місток між фізично недосяжним минулим і сучасною аудиторією. Це поєднання технології та культури потребує постійної оцінки ефективності такої взаємодії й адаптації методів відповідно до очікувань різних груп користувачів [4]. У результаті VR стає не лише засобом презентації пам'яток, але й інструментом їх фактичного збереження у колективній та індивідуальній пам'яті суспільства.

Культурна спадщина є вразливою до широкого спектра загроз, які можуть мати як природне, так і антропогенне походження. Її втрата або пошкодження не лише зменшують матеріальне надбання суспільства, але й підривають цілісність колективної пам'яті та національної ідентичності. В умовах воєнного стану ці ризики суттєво зростають. Руйнування архітектурних пам'яток та знищення музейних колекцій стають наслідками прямих атак чи вторинних чинників, таких як пожежі або інженерні аварії [17]. На додачу до фізичних загроз виникають проблеми нестачі ресурсів для мінімізації шкоди. Культурні установи сьогодні працюють в умовах обмеженого фінансування, що перешкоджає оперативному впровадженню заходів безпеки та відновлення.

Спектр загроз охоплює як матеріальні чинники (воєнні дії, стихійні лиха), так і нематеріальні (кіберзлочинність, технологічна деградація). Для комплексної протидії необхідно одночасно зміцнювати фізичний захист архітектурних об'єктів та інституцій збереження спадщини і забезпечувати довготривалу життєздатність цифрових репрезентацій у форматах VR та AR [19]. Лише поєднання технічних рішень із координацією на політичному й правовому рівнях може мінімізувати ці ризики та гарантувати безперервність культурного надбання для наступних поколінь.

Методи цифрового збереження культурної спадщини у кризових умовах потребують комплексного бачення, яке поєднує технічні рішення, організаційні стратегії та правові підходи. В умовах загроз, описаних у попередньому розділі, ключовим є створення багаторівневих систем захисту даних, які працюють як у цифровому, так і у матеріальному просторі. Одним із ефективних підходів є інтеграція цифрових і матеріальних методів збереження. Тривимірні моделі та аудіовізуальні ресурси повинні мати свої дублікати на фізичних носіях, друкованих копіях чи локально збережених медіа-дисках [10]. Така двостороння стратегія дає можливість відновити інформацію навіть після технічної або кібернетичної катастрофи.

Створення високоякісних цифрових

репрезентацій вимагає застосування сучасних технологій оцифрування, 2D- та 3D-сканування, фотogramметрії, панорамної фото- та відеозйомки. У випадку архітектурних об'єктів доцільно використовувати лазерне сканування для точної фіксації геометрії споруд та супутникові системи дистанційного зондування для документування їхнього розташування [20]. Для нематеріальної спадщини (музика, танець) варто застосовувати високороздільний аудіозапис і мультикамеральну зйомку. Завдяки VR та AR такі результати можна інтегрувати у віртуальний простір для відтворення автентичного досвіду [8]. Значне значення має формування безпечної цифрової інфраструктури. Сервери для збереження даних повинні бути обладнані системами резервного копіювання із регулярною актуалізацією, а доступ до баз, захищений шифруванням та багатофакторною автентифікацією [10]. Кожен об'єкт спадщини має отримати свій «паспорт» у вигляді метаданих, що містять технічну інформацію про файл, дату створення моделі чи запису, умови доступу і права на використання [1]. Це допомагає уникнути плутанини при інтеграції об'єктів у міжнародні платформи культурної спадщини. Важливим елементом є професійна стандартизація процесів цифровізації.

Як зазначають дослідники, із збільшенням обсягу оцифрованого контенту установи культури повинні впроваджувати єдині стандарти якості, це стосується як технічних параметрів (роздільна здатність зображень, формати файлів), так і процедур документування. Стандарти охоплюють й питання авторських прав. Правила використання матеріалів мають бути чітко сформульовані для уникнення їхнього неправомірного комерційного використання [15]. Тут виникає потреба в балансі між відкритим доступом до культурного надбання для дослідницьких та освітніх цілей і обмеженням його експлуатації у комерційному секторі без належної компенсації.

В умовах війни особливо актуальним стає мобільне документування культурної спадщини. Використання портативних 3D-сканерів та камер високої роздільності дозволяє швидко фіксувати стан пам'яток без потреби встановлення масштабної апаратури. Цей підхід є гнучким і може бути застосований силами місцевих громад або волонтерів за підтримки державних чи міжнародних організацій. Методи краудсорсингу доповнюють професійні записи. Публікація фотографій або відео зі смартфонів може слугувати додатковим джерелом при реконструкції втрачених деталей об'єкта. VR і AR відіграють подвійну роль: вони не лише дозволяють демонструвати відтворені пам'ятки публіці, але й стають інструментами дослідницького аналізу стану культурного об'єкта.

Оновлюваний VR-модуль дозволяє реставраторам порівнювати різні етапи пошкоджень у часі та планувати рівень втручання без прямого доступу до фізичного місця [17]. AR-додатки можуть накладати історичний вигляд пам'ятки поверх її поточного стану на екранах мобільних пристроїв просто на місці огляду. Це корисно як для документування втрат, так і для мотивації громади до відновлення культурного середовища [14].

Ще одним напрямом роботи є створення спеціалізованих веббаз даних із відкритою частиною для користувачів і закритими сегментами для експертів-реставраторів [20]. Така структура забезпечує широке інформування населення при одночасному збереженні контрольованого доступу до вихідних даних високої точності. Міжнародна кооперація у цьому питанні допомагає адаптувати напрацьовані формати й протоколи до українського контексту та інтегрувати дані в Європейські або глобальні репозитарії [10]. У перспективі варто розглянути комбіноване використання локального і хмарного збереження даних. Локальні сервери гарантують незалежність від зовнішніх мереж у кризових ситуаціях, тоді як хмарні сервіси забезпечують доступність результатів для глобальної спільноти навіть при фізичній недоступності архівів [9]. Обидва варіанти потребують постійного технічного оновлення й перевірки сумісності форматів.

Отже, методи цифрового збереження у кризових умовах базуються на поєднанні кількох принципів: точна фіксація культурних об'єктів за допомогою сучасних технологій оцифрування; багаторівневий захист отриманих даних; стандартизація процесів; інтерактивне використання VR та AR для моніторингу й презентації; участь громадськості через мобільний запис і краудсорсинг; інтеграція результатів у міжнародний інформаційний простір. Це створює передумови для того, щоб навіть за найскладніших умов війни чи стихійних лих культурна спадщина України залишалася частиною живого соціального й освітнього середовища та продовжувала виконувати свою роль носія національної пам'яті.

Майбутні перспективи розвитку цифровізації культурної спадщини України із використанням VR- та AR-технологій тісно пов'язані із загальними тенденціями у сфері інформаційних технологій, а також із національними цілями з охорони та популяризації культурного надбання. Перспектива полягає, зокрема, у створенні цілісних інтегрованих платформ, де різні типи об'єктів, від архітектурних пам'яток до нематеріальних практик, будуть представлені у взаємопов'язаному цифровому просторі. Такий підхід дозволить поєднувати бази даних архівів, музеїв та бібліотек у

єдину інтероперабельну систему з доступом як для дослідників, так і широкої публіки [16]. Розширення можливостей VR та AR зумовлюватиметься розвитком технічних стандартів і програмних інструментів. Платформи на зразок VRTK або авторські бібліотеки в поєднанні з системами трекінгу дають змогу створювати складніші механізми взаємодії користувача із середовищем і передбачати нові формати участі аудиторії [9]. Це означає не лише перегляд об'єктів у 3D, а й моделювання сценаріїв використання пам'яток у історичному контексті, що розширює освітній і дослідницький потенціал проєктів.

Подальший розвиток напрямку ймовірно спиратиметься на поглиблену інтеграцію крос-дисциплінарних технологій. Такі сфери як штучний інтелект, блокчейн і IoT можуть бути залучені для вирішення проблем аутентифікації цифрових копій, відстеження змін стану об'єктів та забезпечення прозорого управління правами [13]. Наприклад, алгоритми машинного навчання здатні оптимізувати процеси 3D-моделювання, автоматично відновлювати втрачені фрагменти текстур чи архітектурних деталей на основі історичних фото.

Блокчейн-технології можуть стати основою для реєстру цифрових репрезентацій спадщини із незмінними записами про походження й авторські права, що особливо актуально в умовах активного онлайн-розповсюдження контенту. В умовах війни пріоритетом залишатиметься мобільність рішень і швидкість реагування. Використання дронів для аерофотозйомки та лазерного сканування зі значної висоти значно прискорює процес документування особливо небезпечних або важкодоступних ділянок [7]. Інтеграція цих даних із VR-платформами дозволяє не тільки миттєво створювати моделі пошкоджених об'єктів, але й оперативно поширювати їх серед міжнародної експертної спільноти для отримання рекомендацій щодо консервації чи реставрації. Швидкість обробки та синхронізації таких ресурсів може бути покращена завдяки хмарним сервісам із паралельною локальною архівацією. Ще одним перспективним напрямком є розбудова віртуального туризму на основі культурної спадщини. Поєднання VR/AR з інтерактивними гідами забезпечить персоналізацію маршруту і можливість відвідування навіть тих локацій, які перебувають за межами фізичної досяжності через воєнні чи природні причини [9]. Економічний ефект від такої діяльності вже продемонстровано в окремих дослідженнях. Підвищення туристичної привабливості регіонів через віртуальні екскурсії сприяє розвитку місцевої економіки та міжнародному іміджу країни [6].

Державна підтримка цього сектору може включати податкові стимули або грантове фінансування стартапів у сфері VR/AR культурного

призначення. Особливе місце займає перспектива удосконалення освітніх функцій цифрової спадщини. Створення курсів та навчальних модулів на основі VR дозволить майбутнім менеджерам культури й реставраторам отримувати практичний досвід роботи з моделями пам'яток ще під час навчання [5]. Це не лише економить ресурси (зменшуючи потребу у фізичних виїздах), але й створює умови для симуляції сценаріїв роботи з надбанням різного ступеня пошкодження. У найближчому майбутньому можна очікувати активнішого залучення громадськості до цифрового збереження через краудсорсингові платформи. Вони дозволять користувачам завантажувати власні фото- чи відеоматеріали для поповнення баз даних оцифрованих об'єктів. Така модель уже показала свою цінність під час кризових ситуацій, оскільки аматорські записи стають джерелом важливих деталей для реконструкції автентичного вигляду пам'яток [11]. Водночас існують виклики, які необхідно враховувати при плануванні розвитку – загроза послаблення автентичності цифрових копій через надмірну художню інтерпретацію або комерціалізацію VR-контенту без належної наукової експертизи. Тому співпраця розробників із музейними кураторами та істориками має бути постійною складовою будь-якого проєкту.

Інституційна перспектива передбачає посилення координації між державними органами культури й міністерствами, відповідальними за цифровий розвиток, включаючи створення міжвідомчих груп з питань цифровізації культурного надбання [16]. Це сприятиме швидшому впровадженню новітніх технологій оцифрування на практиці та забезпечить узгодженість політик захисту матеріальної й цифрової складових спадщини. Можна сказати, що стратегічний розвиток полягає не лише у впровадженні технічних новацій, але й у створенні стійкої екосистеми цифрової спадщини, гнучкої до загроз війни чи стихійних лих, відкритої до громадської участі та здатної інтегрувати найновіші технологічні досягнення без втрати автентичності культурного змісту [2].

Наукова новизна статті полягає у виокремленні інтегрованого підходу до цифрового збереження культурних об'єктів, який поєднує VR/AR-технології, мобільне документування, краудсорсинг та стандартизацію метаданих для забезпечення доступності та автентичності культурних ресурсів. Запропоновано концепцію «культурного резервного фонду», що дозволяє зберегти культурні цінності навіть за втрати фізичних оригіналів.

Висновки. Цифровізація культурної спадщини України за допомогою технологій віртуальної та доповненої реальності відкриває нові можливості для збереження національного надбання в умовах воєнних загроз і природних катастроф.

Впровадження VR і AR дозволяє створювати точні тривимірні моделі пам'яток, які можуть слугувати як науковими ресурсами для реставрації, так і доступними платформами для широкої аудиторії, забезпечуючи безперервний доступ до культурних цінностей незалежно від фізичного стану оригіналів. Ці технології сприяють збереженню як матеріальної, так і нематеріальної спадщини, поєднуючи в цифровому просторі архітектурні об'єкти, традиції, мистецькі практики та соціокультурні явища.

Водночас важливо враховувати виклики, пов'язані з кібербезпекою, технологічним старінням платформ і правовим статусом цифрових копій. Забезпечення надійного зберігання, регулярного оновлення форматів і захисту авторських прав є необхідними умовами для довготривалої життєздатності цифрових архівів. Залучення громадськості через краудсорсингові ініціативи та інтерактивні платформи підвищує рівень суспільної свідомості і сприяє формуванню колективної відповідальності за збереження культурної спадщини.

Інтеграція цифрових ресурсів у національні та міжнародні інформаційні системи створює передумови для культурного діалогу і взаємного

визнання цінності спадщини різних народів. Подальший розвиток технологій, зокрема штучного інтелекту, блокчейну та інтернету речей, відкриває перспективи для автоматизації процесів моделювання, аутентифікації та управління правами, що підвищить ефективність і прозорість збереження культурних об'єктів.

Особливу увагу слід приділяти мобільним і оперативним методам документування, які дозволяють швидко фіксувати стан пам'яток у кризових ситуаціях, а також створенню інтерактивних освітніх і туристичних продуктів, що розширюють доступ до культурної спадщини. Координація між державними органами, науковими установами та технологічними розробниками сприятиме формуванню єдиної екосистеми цифрової спадщини, здатної адаптуватися до викликів часу і зберігати автентичність культурного змісту.

Отже, цифрові технології стають не просто інструментом презентації, а важливим елементом стратегії збереження і популяризації культурної спадщини, що забезпечує її стійкість і доступність для майбутніх поколінь, зберігаючи національну ідентичність і пам'ять у складних історичних умовах.

Список використаних джерел

1. Вовк Н. С. Особливості метаданих Європіани як сукупності інформації для опису цифрової культурної спадщини. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2023. Вип. 64. С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5333.064.01>.
2. Колеко М. Нормативно-правові основи оцифрування книжкових пам'яток України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2023. № 12. С. 39–54. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570>.
3. Рачков Є. Знищення, збереження та переосмислення міської культурної спадщини України під час російсько-української війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Історія*. 2022. Вип. 62. С. 12–48. DOI: <https://doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-01>.
4. Тур О. М., Шабуніна В. В., Саранча В. І. Дигіталізація архівних фондів, музейних та бібліотечних колекцій як чинник збереження національної культурної спадщини України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290983>.
5. Boyko O., Ziakun A., Povalii T., Zhylenko E. Development of a video tour as a component of the activities of the manager of socio-cultural sphere: Memorialization and digitization // *Socio-Cultural Management Journal*. 2023. Vol. 6, № 2. P. 52–71. DOI: <https://doi.org/10.31866/2709-846X.2.2023.291286>.
6. Chen X. Virtual reality (VR) for cultural heritage preservation in China. *Asian Journal of Computing and Engineering Technology*. 2024. Vol. 5, № 1. DOI: <https://doi.org/10.47604/ajcet.2807>.
7. Ioniță S., Turcanu-Carutiu, D. Use of drones for digitization and monitoring the built cultural heritage: Indoor and outdoor. *Heritage – New Paradigm*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.5772/intechopen.100346>.
8. Miao F., Zhang N. Digitization, preservation, and dance narrative exploration of Red Music cultural heritage in Hebei Province: A multidisciplinary approach. *International Journal of Social Sciences and Public Administration*. 2024. Vol. 2, № 2. P. 211–221. DOI: <https://doi.org/10.62051/ijsspa.v2n2.31>.
9. Muhammad Shoaib Siddiqui, Syed T. A., Nadeem A., Nawaz W., Alkhodre A. Virtual tourism and digital heritage: An analysis of VR/AR technologies and applications. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*. 2022. Vol. 13, № 7. P. 303–315. DOI: <https://doi.org/10.14569/IJACSA.2022.0130739>.
10. Nguyen C. D. Digital cultural heritage in the crossfire of conflict: Cyber threats and cybersecurity perspectives. *Insights: The UKSG Journal*. 2024. Vol. 37. DOI: <https://doi.org/10.1629/uksg.647>.
11. Ortega-Sánchez D., López-Sanvicente A. B. Design, content validity, and inter-observer reliability of the “Digitization of Cultural Heritage, Identities, and Education” (DICHIE) instrument. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2023. Vol. 10. Art. 53. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01550-z>.

12. Öztürk M. The use of immersive technologies as a representation tool in the protection of archaeological heritage. *Mimarlık ve Yaşam*. 2023. Vol. 8, № 4. P. 817–836. DOI: <https://doi.org/10.26835/my.1352984>.
13. Prasad T., Sehgal A., Ghiya S. A study on cultural heritage preservation in the digital era. *International Journal of Scientific Research in Engineering and Management*. 2024. Vol. 8, № 2. P. 1–13. DOI: <https://doi.org/10.55041/IJSREM28803>.
14. Qi G. Research on digital protection and revitalization of Wenzhou Shuomen ancient port site based on VRAR technology. *Scientific Journal of Technology*. 2024. Vol. 6, № 5. P. 101–109. DOI: <https://doi.org/10.54691/4zh8n98>.
15. Sančanin B., Penjišević A. The importance of the digitization process for the promotion of cultural heritage of the Republic of Serbia: Empirical and statistical findings. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*. 2023. Vol. 11, № 2. P. 221–229. DOI: <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2023-11-2-221-229>.
16. Shevchenko M. O. European Union experience in digitizing historical and cultural heritage: Ways of implementation in Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2020. Vol. VIII (230), № 38. P. 71–75. DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-230VIII38-17>.
17. Siliutina I., Tytar O., Barbash M., Petrenko N., Yepyk L. Cultural preservation and digital heritage: Challenges and opportunities. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, № 75. P. 262–273. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.22>.
18. Stewart R., Stewart C. Digital approaches for the presentation of tourist sites with historical significance. *Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage*. 2023. Vol. 13. P. 325–332. DOI: <https://doi.org/10.55630/dipp.2023.13.34>.
19. Trach Y., Tolmach M., Chaikovska O., Gumeniuk T. Problems of cultural heritage preservation in the context of the armed conflict growth. *Information Technology in Disaster Risk Reduction (ITDRR 2019)*. IFIP Advances in Information and Communication Technology. Vol. 575. Cham: Springer, 2020. P. 31–44. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-48939-7_4.
20. Zheng Y. The copyright challenges of cultural heritage digitization and its countermeasures. *International Journal of Social Sciences and Public Administration*. 2024. Vol. 4, № 1. P. 371–389. DOI: <https://doi.org/10.62051/ijsspa.v4n1.44>.

References

1. Vovk, N. S. (2023). Osoblyvosti metadanykh Yevropanyi yak sukupnosti informatsii dlia opysu tsyfrovoy kulturnoi spadshchyny [Features of European metadata as a set of information for describing digital cultural heritage]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 64, 7–15. <https://doi.org/10.31516/2410-5333.064.01> [in Ukrainian].
2. Koleko, M. (2023). Normatyvno-pravovi osnovy otsyfruvannia knyzhkovykh pamiatok Ukrainy [Regulatory and legal foundations of digitization of book monuments of Ukraine]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, 12, 39–54. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.12.2023.293570> [in Ukrainian].
3. Rachkov, Ye. (2022). Znyshchennia, zberezhennia ta pereosmyslennia miskoi kulturnoi spadshchyny Ukrainy pid chas rosiisko-ukrainskoi viiny [Destruction, preservation and rethinking of urban cultural heritage of Ukraine during the Russian-Ukrainian war]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii "Istoriia"*, 62, 12–48. <https://doi.org/10.26565/2220-7929-2022-62-01> [in Ukrainian].
4. Tur, O. M., Shabunina, V. V., & Sarancha, V. I. (2023). Dyhitalizatsiia arkhivnykh fondiv, muzeinykh ta biblioteknykh kolektsii yak chynnyk zberezhennia natsionalnoi kulturnoi spadshchyny Ukrainy [Digitization of archival, museum and library collections as a factor in preserving the national cultural heritage of Ukraine]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 3, 49–56. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290983> [in Ukrainian].
5. Boyko, O., Ziakun, A., Povalii, T., & Zhylenko, E. (2023). Development of a video tour as a component of the activities of the manager of socio-cultural sphere: Memorialization and digitization. *Socio-Cultural Management Journal*, 6(2), 52–71. <https://doi.org/10.31866/2709-846X.2.2023.291286> [in English].
6. Chen, X. (2024). Virtual reality (VR) for cultural heritage preservation in China. *Asian Journal of Computing and Engineering Technology*, 5(1). <https://doi.org/10.47604/ajcet.2807> [in English].
7. Ioniță, S., & Turcanu-Carutiu, D. (2022). Use of drones for digitization and monitoring the built cultural heritage: Indoor and outdoor. *Heritage – New Paradigm*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.100346> [in English].
8. Miao, F., & Zhang, N. (2024). Digitization, preservation, and dance narrative exploration of Red Music cultural heritage in Hebei Province: A multidisciplinary approach. *International Journal of Social Sciences and Public Administration*, 2(2), 211–221. <https://doi.org/10.62051/ijsspa.v2n2.31> [in English].
9. Muhammad Shoaib Siddiqui, Syed, T. A., Nadeem, A., Nawaz, W., & Alkhodre, A. (2022). Virtual tourism and digital heritage: An analysis of VR/AR technologies and applications. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 13(7), 303–315. <https://doi.org/10.14569/IJACSA.2022.0130739> [in English].
10. Nguyen, C. D. (2024). Digital cultural heritage in the crossfire of conflict: Cyber threats and cybersecurity perspectives. *Insights: The UKSG Journal*, 37. <https://doi.org/10.1629/uksg.647> [in English].
11. Ortega-Sánchez, D., & López-Sanvicente, A. B. (2023). Design, content validity, and inter-observer reliability of the “Digitization of Cultural Heritage, Identities, and Education” (DICHIE) instrument. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10, Article 53. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01550-z> [in English].

12. Öztürk, M. (2023). The use of immersive technologies as a representation tool in the protection of archaeological heritage. *Mimarlık ve Yaşam*, 8(4), 817–836. <https://doi.org/10.26835/my.1352984> [in English].
13. Prasad, T., Sehgal, A., & Ghiya, S. (2024). A study on cultural heritage preservation in the digital era. *International Journal of Scientific Research in Engineering and Management*, 8(2), 1–13. <https://doi.org/10.55041/IJSREM28803> [in English].
14. Qi, G. (2024). Research on digital protection and revitalization of Wenzhou Shuomen ancient port site based on VRAR technology. *Scientific Journal of Technology*, 6(5), 101–109. <https://doi.org/10.54691/4zh8n98> [in English].
15. Sančanin, B., & Penjišević, A. (2023). The importance of the digitization process for the promotion of cultural heritage of the Republic of Serbia: Empirical and statistical findings. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 11(2), 221–229. <https://doi.org/10.23947/2334-8496-2023-11-2-221-229> [in English].
16. Shevchenko, M. O. (2020). European Union experience in digitizing historical and cultural heritage: Ways of implementation in Ukraine. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, VIII(230/38), 71–75. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2020-230VIII38-17> [in English].
17. Siliutina, I., Tytar, O., Barbash, M., Petrenko, N., & Yepyk, L. (2024). Cultural preservation and digital heritage: Challenges and opportunities. *Amazonia Investiga*, 13(75), 262–273. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.75.03.22> [in English].
18. Stewart, R., & Stewart, C. (2023). Digital approaches for the presentation of tourist sites with historical significance. *Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage*, 13, 325–332. <https://doi.org/10.55630/dipp.2023.13.34> [in English].
19. Trach, Y., Tolmach, M., Chaikovska, O., & Gumeniuk, T. (2020). Problems of cultural heritage preservation in the context of the armed conflict growth. In *Information Technology in Disaster Risk Reduction (ITDRR 2019)* (Vol. 575, pp. 31–44). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-48939-7_4 [in English].
20. Zheng, Y. (2024). The copyright challenges of cultural heritage digitization and its countermeasures. *International Journal of Social Sciences and Public Administration*, 4(1), 371–389. <https://doi.org/10.62051/ijsspa.v4n1.44> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 06.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 16.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

Цитування:

Курасова С. І. Цифрова репрезентація нематеріальної культурної спадщини України в бібліотечно-інформаційних проєктах. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 74–80.

Kurasova S. (2025). Digital Representation of Ukraine's Intangible Cultural Heritage in Library and Information Projects. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 74–80 [in Ukrainian].

Курасова Сніжана Ігорівна,

аспірантка Національної бібліотеки
України імені В. І. Вернадського

<https://orcid.org/0009-0007-1605-0351>

p_snizhanad@ukr.net

ЦИФРОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЄКТАХ

Метою статті є аналіз бібліотечно-інформаційних проєктів, спрямованих на цифрову репрезентацію нематеріальної культурної спадщини України, та визначення їх ролі у збереженні, документуванні й популяризації культурної спадщини в сучасному інформаційному середовищі. **Методологія.** Дослідження проведено на основі аналізу бібліотечно-інформаційних ресурсів, електронних виставок, веббібліографічних дайджестів, мультимедійних проєктів та бібліографічних покажчиків, присвячених нематеріальній культурній спадщині України. Використано методи системного, порівняльного та контент-аналізу для оцінки структури, функціоналу та ефективності цифрових ресурсів, а також для виявлення напрямів розвитку бібліотечно-інформаційних практик у контексті цифровізації культурної спадщини. **Наукова новизна** статті полягає в комплексному узагальненні досвіду цифрової репрезентації нематеріальної культурної спадщини в бібліотечно-інформаційних проєктах, зокрема електронних виставках, веббібліографічних дайджестах та мультимедійних ресурсах. Систематизовано практичні механізми цифровізації НКС, оцінено роль бібліотек у забезпеченні доступу до інформації та інтеграції традиційних і сучасних форм документування. **Висновки.** Цифрові платформи бібліотек виступають ефективним інструментом збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Електронні ресурси забезпечують широкому колу користувачів доступ до культурної інформації, підвищують інтерактивність матеріалів і сприяють формуванню національної самосвідомості. Отже, бібліотеки України виконують не лише функцію збереження, а й активну просвітницьку роль, інтегруючи наукові, культурні та освітні аспекти НКС у цифровому середовищі та створюючи умови для сталого розвитку культурно-освітніх практик.

Ключові слова: нематеріальна культурна спадщина, цифрова репрезентація, бібліотечно-інформаційні проєкти, електронні виставки, веббібліографічні ресурси, мультимедійні платформи, документування культурної спадщини.

Kurasova Snizhana,

PhD Student, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

DIGITAL REPRESENTATION OF UKRAINE'S INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE IN LIBRARY AND INFORMATION PROJECTS

The purpose of the article is to analyze library and information projects aimed at the digital representation of Ukraine's intangible cultural heritage and to determine their role in preserving, documenting, and promoting cultural heritage in the modern information environment. **Methodology.** The study is based on the analysis of library and information resources, digital exhibitions, web bibliographic digests, multimedia projects, and bibliographic indexes devoted to Ukraine's intangible cultural heritage. Systemic, comparative, and content analysis methods were applied to assess the structure, functionality, and effectiveness of digital resources, as well as to identify directions for the development of library and information practices in the context of cultural heritage digitalization. **The scientific novelty** of the article lies in a comprehensive generalization of the experience of digital representation of intangible cultural heritage in library and information projects, including digital exhibitions, web bibliographic digests, and multimedia

resources. For the first time, practical mechanisms for the digitalization of intangible cultural heritage have been systematized, and the role of libraries in ensuring access to information and integrating traditional and modern forms of documentation has been evaluated. **Conclusions.** The analysis confirms that library digital platforms serve as an effective tool for the preservation and promotion of intangible cultural heritage. Digital resources provide a wide audience with access to cultural information, enhance the interactivity of materials, and contribute to the development of national consciousness. Therefore, libraries in Ukraine perform not only a preservation function but also an active educational role, integrating scientific, cultural, and educational aspects of intangible cultural heritage in the digital environment and creating conditions for the sustainable development of cultural and educational practices.

Keywords: intangible cultural heritage, digital representation, library and information projects, digital exhibitions, web bibliographic resources, multimedia platforms, cultural heritage documentation.

Актуальність теми дослідження. Нематеріальна культурна спадщина (НКС) є важливою складовою національної ідентичності та культурної пам'яті, але традиційні форми її збереження стають недостатньо ефективними в умовах цифровізації. Бібліотеки України відіграють ключову роль у документуванні та популяризації НКС через електронні виставки, веббіографічні дайджести та мультимедійні проєкти, забезпечуючи доступ до культурної спадщини широкому колу користувачів. Дослідження цифрової репрезентації НКС дозволяє оцінити ефективність бібліотечно-інформаційних практик та окреслити перспективи розвитку електронних ресурсів для збереження, систематизації та популяризації культурної спадщини.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема збереження, документування та популяризації нематеріальної культурної спадщини України представлена в низці бібліотечно-інформаційних ресурсів, зокрема електронних виставках, цифрових проєктах і бібліографічних виданнях. Значну роль у репрезентації локальних культурних практик відіграють електронні виставки та тематичні онлайн-ресурси, присвячені традиційним формам народної культури та їх документуванню в бібліотечному середовищі [1; 6; 8].

Важоми сегмент джерельної бази становлять бібліографічні та веббіографічні видання, спрямовані на систематизацію документних ресурсів з проблематики нематеріальної культурної спадщини. Зокрема, бібліографічні покажчики та дайджести, присвячені кулінарній спадщині, фольклорно-етнографічним традиціям регіонів і окремим видам народного мистецтва, створюють підґрунтя для наукових досліджень і сприяють збереженню культурної пам'яті [3; 7; 9; 12].

Окрему увагу в сучасних публікаціях приділено національному та міжнародному вимірам охорони культурної спадщини, зокрема в контексті діяльності ЮНЕСКО та реалізації міжнародних програм із документування музичного фольклору як складової нематеріальної культурної спадщини людства [4; 13].

Актуальним напрямом досліджень є

цифровізація документальної спадщини та розвиток електронних бібліотек. Матеріали, присвячені створенню Національної електронної бібліотеки України, а також практичний досвід бібліотек у реалізації інформаційно-просвітницьких і мультимедійних проєктів, засвідчують зростання ролі бібліотек як центрів цифрової репрезентації та комунікації нематеріальної культурної спадщини [2; 5; 10].

Отже, аналіз досліджень і публікацій підтверджує наукову й практичну значущість бібліотечно-інформаційної діяльності у сфері документування нематеріальної культурної спадщини та актуалізує потребу подальшого розвитку цифрових форм її збереження й популяризації.

Метою статті є аналіз бібліотечно-інформаційних проєктів, спрямованих на цифрову репрезентацію нематеріальної культурної спадщини України, та визначення їх ролі у збереженні, документуванні й популяризації культурної спадщини в сучасному інформаційному середовищі.

Виклад основного матеріалу. В Україні бібліотеки виконують важливу роль у збереженні та популяризації НКС, документуючи та поширюючи знання про традиції, ремесла, обряди й усну творчість. Прикладом такої ролі є конкретні кейси, реалізовані в бібліотеках різного рівня. Усі вони для реалізації цього надважливого завдання у тій чи іншій мірі використовують цифрові інструменти.

Насамперед зупинимось на проєкті Національної історичної бібліотеки України «Нематеріальна культурна спадщина в документних джерелах». Його мета полягає у створенні комплексної електронної системи, яка забезпечує користувачам доступ до максимально повного та систематизованого корпусу інформаційних ресурсів з НКС. Ці ресурси охоплюють різноманітні форми культурного вираження, включно з традиціями, звичаями, фольклором, ремеслами, традиційними світоглядними уявленнями, народним вбранням та національною кухнею.

Основні завдання проєкту: здійснити систематизацію документів з НКС із фондів Національної історичної бібліотеки України; забезпечити

оперативний та зручний пошук інформації; підвищити якість і доступність інформаційних послуг для всіх соціальних груп, у тому числі для осіб з особливими потребами.

«Національна історична бібліотека України як інститут збереження історичного, культурного та мовного різноманіття залишається вірною своїй головній історичній місії по виявленню, збереженню культурної документальної спадщини, його ретрансляції майбутнім поколінням через забезпечення доступу до інформаційних ресурсів на принципах об'єднання традицій і досягнень сучасної цивілізації» [11], – констатують дослідники.

У межах проєкту організовуються тематичні книжкові виставки, присвячені елементам НКС, включеним до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України (зокрема, про косівську кераміку). Експозиції оновлюються та презентуються у читальній залі Бібліотеки протягом року. Паралельно формується Електронна бібліографічна база даних НКС НІБУ, що забезпечує комплексний доступ до релевантних документних джерел [6].

Щоб зрозуміти основні завдання і механізми реалізації проєкту, до прикладу, можна проаналізувати структуру одного з випусків «Випуск 24. Борщівська народна вишивка» [1], який з'явився на сайті бібліотеки 26 червня 2025 р. Цифрова презентація має чітко структуровану композицію, що відповідає цілям збереження та популяризації елементів НКС через цифрові технології.

Презентація розпочинається з офіційної інформації про внесення «Борщівської народної вишивки» до Національного переліку елементів НКС України наказом Міністерства культури та інформаційної політики України № 2182 від 2020 р. Це підкреслює офіційний статус елемента та його значення для національної культури. Далі надається історична довідка про місто Борщів, що є центром цієї традиції. Інформація про географічне розташування, історичні етапи розвитку та культурні особливості міста допомагає створити контекст для розуміння значення народної вишивки в місцевій культурі. Цей розділ включає посилання на джерела, що підтверджують історичні факти, що додає науковій обґрунтованості представленої інформації.

Презентація також містить візуальні матеріали, зокрема карту, що ілюструє географічне розташування Борщова, та уривки з документів, які підтверджують історичні дані. Ці елементи візуалізації сприяють кращому сприйняттю інформації та підвищують її доступність для користувачів. Завершується презентація посиланням на офіційний реєстр Національного переліку елементів НКС України, що дозволяє користувачам отримати додаткову інформацію та підтвердження

офіційного статусу елемента.

Загалом структура цього цифрового повідомлення є логічною та послідовною, що відповідає цілям бібліотеки з збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини через цифрові технології. Використання документальних джерел, візуальних матеріалів та офіційних посилань сприяє створенню науково обґрунтованого та доступного ресурсу для користувачів [1].

Наступна ініціатива втримує цифрові елементи, оскільки презентовані на сайті бібліотеки. 20 серпня 2020 р. відкрилася та експонується у читальній залі Національної історичної бібліотеки України (НІБУ) книжкова виставка «Нематеріальна культурна спадщина: від покоління до покоління», присвячена 29-й річниці незалежності України. Вона демонструє видання з фонду бібліотеки, що висвітлюють елементи нематеріальної культурної спадщини, включені до Національного переліку. Виставка покликана ознайомити відвідувачів із традиціями, обрядами, ремеслами та іншими культурними практиками, які передаються з покоління в покоління, підкреслюючи їх значення для збереження національної ідентичності та культурної пам'яті. Експозиція поєднує історичні джерела, дослідження та сучасні видання, створюючи можливість для всебічного ознайомлення з темою нематеріальної спадщини [8].

Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ), виконуючи функції науково-інформаційного центру університету, з квітня 2014 р. реалізує довгостроковий патріотичний освітній проєкт «Скарби нації» з наукової проблеми «Збереження культурної та мистецької спадщини України».

Метою проєкту є дослідження та популяризація елементів нематеріальної культурної спадщини України (НКСУ) як унікальних культурних і мистецьких маркерів держави. Реалізація ініціативи охоплює інформаційно-бібліографічну діяльність, створення електронних ресурсів та організацію культурно-просвітницьких заходів.

Основні завдання проєкту: популяризація елементів НКСУ шляхом організації зустрічей із майстрами, виставок-презентацій, видання інформаційних матеріалів; виховання патріотизму та заохочення до вивчення і збереження культурної спадщини; підвищення рівня культурної самоосвіти студентської молоді.

Напрями діяльності: інформаційний – підготовка та видання науково-популярних і довідкових публікацій, створення мультимедійних презентацій та буктрейлерів; бібліографічний – формування електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Нематеріальна культурна спадщина України», структура якого відповідає національному переліку елементів НКСУ та складається з шести

тематичних частин. Кожна містить довідкові матеріали, відомості про сучасних носіїв традицій, бібліографію книжкових і періодичних джерел та вебліографію; творчий – проведення майстер-класів, виставок, творчих зустрічей.

Серед знакових результатів – презентація на вебсайті бібліотеки творів відомих майстринь петриківського розпису: серії «Вірменські Хачкари у петриківському розписі» М. Саркісян та «Петриківські рушники» В. Міленко.

У межах проєкту організовано численні культурно-просвітницькі події: лекції, семінари, виставки, зустрічі з народними майстрами. Зокрема, для студентів спеціальності «Туризм» проведено бінарну лекцію «Народні промисли в Україні та унікальні осередки їх поширення і популяризації», відвідання виставки «Символи косівської кераміки» у Національному історико-культурному заповіднику «Києво-Печерська лавра», а також зустріч з автентичним носієм етнічної культури гончарем М. Сусаком (м. Косів).

Важливою складовою стали майстер-класи, зокрема зі створення ляльки-мотанки (В. Мірошник), петриківського розпису (Т. Гарькава, М. Саркісян) та писанкарства (О. Янощак-Пшибила). Ці заходи сприяли розширенню практичної складової ознайомлення студентів з етнотуристичними ресурсами України та інтегрувалися в освітні програми, зокрема в авторський курс «Український етнічний туризм».

Окремою подією стала виставка польського малярства «Кольорове Заліп'є», організована спільно з Етнографічним музеєм у Тарнові (Польща) та презентована під час Міжнародної науково-практичної конференції «Україна і Світ».

Розвиваючись упродовж кількох років, проєкт вийшов за межі університетського середовища та набув нового формату у межах діяльності культурологічної студії «Автентика», яка спрямована на популяризацію українських народних ремесел, декоративно-прикладного мистецтва та творчості сучасних майстрів.

Проєкт «Скарби нації» демонструє, що ключовим чинником збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини в Україні є саме цифрові платформи. Незалежно від конкретних зустрічей, майстер-класів чи культурно-просвітницьких подій, електронні ресурси, вебсайти та мультимедійні матеріали забезпечують доступ до знань про традиції, ремесла та обряди широкому колу користувачів. Цифровізація дозволяє систематизувати інформацію, створювати інтерактивні колекції, документувати творчість сучасних носіїв традицій і надавати універсальний доступ до культурного контенту. Отже, саме завдяки цифровим технологіям бібліотека виступає не

лише як зберігач знань, а як активна платформа культурно-освітньої комунікації, інтегруючи науку, мистецтво та суспільство [10].

Наукова бібліотека КНУКіМ 27 листопада 2020 р. презентувала свою діяльність із поширення знань про НКС у межах онлайн-науково-практичної конференції «Нематеріальна культура спадщина та сталий розвиток туризму». Для проведення заходу активно використовували цифрові технології, зокрема онлайн-платформу Zoom, що дозволило об'єднати учасників із різних міст України та забезпечити інтерактивну комунікацію.

Доповіді та презентації включали використання цифрових ресурсів бібліотеки, що демонстрували креативні підходи до збереження, популяризації та доступу до нематеріальної культурної спадщини через сучасні інформаційні та технологічні інструменти. Конференція об'єднала три тематичні платформи, які продемонстрували досвід та напрацювання закладів вищої освіти України (Київ, Мелітополь) та Обласного центру Української культури (Одеса) у збереженні та охороні нематеріальної культурної спадщини.

Перша платформа конференції під назвою «Нематеріальна культура спадщина як туристичний ресурс: досвід, практики, інновації» зібрала науковців Київського національного університету культури і мистецтв. З доповіддю «Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв як креативний простір поширення знань про нематеріальну культурну спадщину» виступила О. Скаченко, завідувачка сектором Наукової бібліотеки КНУКіМ. Друга платформа конференції «Нематеріальна культурна спадщина як ресурс розвитку сталого туризму на Мелітопольщині», представила науко-педагогічних працівників Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Ця конференція стала важливим кроком у розвитку наукових досліджень та практичних ініціатив, спрямованих на збереження та популяризацію НКС України, а також на інтеграцію цієї спадщини у туристичну індустрію [5].

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського є провідним у світі сховищем єврейської народної музики, записаної на воскових циліндрах Едісона. Ці записи були здійснені видатними етнологами, такими як Сусман Кісельгоф, Мойсей Береговський та Софія Магід, у період з 1912 по 1947 рік. Їхня колекція єврейського музичного фольклору була внесена до реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу» у 2005 році, що підкреслює її виняткову культурну та історичну цінність [13].

Записи містять автентичні народні пісні, що були зафіксовані етнографами в різних регіонах,

зокрема на території сучасної України. Вони є важливим джерелом для вивчення єврейської культури, музики та історії. Колекція зберігається в архівах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, де проводиться її наукове дослідження та популяризація.

Оскільки нематеріальна культурна спадщина (НКС) та документальна спадщина тісно пов'язані, важливо згадати про проєкт «Документальна спадщина України: опитування в межах створення Національної електронної бібліотеки України» [2]. Він, зокрема, дозволяє систематизувати інформацію про наявні документальні фонди, що містять відомості про елементи НКС, та створити підґрунтя для їх цифровізації і інтеграції у Національну електронну бібліотеку, забезпечуючи доступ до цих матеріалів для науковців, студентів і широкої аудиторії [2]. Проєкт спрямований на збереження, популяризацію та легкий доступ до спадщини України через цифрові технології.

Окрему нішу популяризації НКС посідають різні інформаційні матеріали.

У 2018 р. працівники Наукової бібліотеки КНУКіМ підготували бібліографічний покажчик «Петриківський розпис» до 5-річчя внесення цього мистецтва до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО. Покажчик містить 541 опис публікацій та електронних ресурсів, присвячених петриківському розпису та його майстрам у період 1930–2018 років. Структура покажчика включає вступні статті, основний розділ та довідково-допоміжний апарат. Основний розділ поділений на чотири підрозділи: у першому представлені книги, альбоми, каталоги та комплекти листівок; у другому – наукові та публіцистичні статті зі збірок наукових праць, часописів та газет, присвячені петриківському розпису; третій підрозділ містить п'ять публікацій про персоналії народних майстрів; четвертий підрозділ присвячено інформаційним ресурсам інтернету [9].

Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека у 2018 р. видала бібліографічний покажчик «Фольклорно-етнографічні традиції Миколаївщини» в якому систематизовано фольклор Миколаївщини. Покажчик містить бібліографічні описи видань з фольклору Півдня України: записи фольклорних текстів, художніх творів з фольклорними сюжетами, досліджень з історії фольклористики, всього 250 бібліографічних описів. Бібліографічний опис за потребою супроводжується анотаціями. Покажчик складається з текстової і бібліографічної частини. Матеріали систематизовані за розділами: «Фольклористично-народознавчі дослідження краю», «Фольклорні скарби Південного Прибужжя» [7].

У 2020 р. Державною бібліотекою України

для юнацтва було створено бібліографічний покажчик «Нематеріальна культурна спадщина України» Вип. 1, який містить 316 джерел. Покажчик вміщує описи книг, статей з періодичних та продовжуваних видань, енциклопедій, словників та електронних ресурсів. Матеріал згруповано у 8 розділах, кожен із яких має вступний текст. Допоміжним апаратом слугує іменний покажчик. З електронною версією видання можна ознайомитись на сайті бібліотеки [12].

Рівненська бібліотека для молоді у 2021 р. випустила веббіографічний дайджест «Кулінарна спадщина Рівненщини». Дайджест містить статті з інтернет-ресурсів про кулінарні традиції, фото, гастрономічну карту області, кулінарні фестивалі, проєкти, гастроальманахи, які проходять на Рівненщині. Видання складається з 5 розділів (Традиційні страви та кулінарна спадщина Рівненщини, Мацик – страва, що єднає покоління, Дослідження автентичних кулінарних страв Рівненщини, Кулінарний каталог із самобутніми стравами Рівненщини, Гастрономічні проєкти та кулінарні фестивалі на Рівненщині) та іменного покажчика [3].

У 2023 році, напередодні Дня Незалежності України, було опубліковано інформаційний дайджест «Нематеріальна культурна спадщина: українські надбання під захистом ЮНЕСКО». Довідник підготовлено працівниками інформаційно-бібліографічного відділу Тернопільської обласної бібліотеки для молоді.

Видання містить систематизовану інформацію про українські елементи нематеріальної культурної спадщини, які перебувають під охороною ЮНЕСКО, їхнє історичне та культурне значення, а також сучасний стан збереження. Дайджест покликаний популяризувати знання про культурні традиції України серед широкої аудиторії, сприяти формуванню національної самосвідомості та підвищувати інтерес молоді до вивчення і збереження нематеріальної спадщини. Видання поєднує науково-бібліографічний підхід із доступною подачею матеріалу, що робить його корисним як для фахівців, так і для широкого кола читачів [4].

Завдяки бібліографічним покажчикам та цифровому представленню НКС значно зростає доступність та інтерактивність матеріалів. Відвідувачі не лише з України, а й з усього світу можуть не лише ознайомитися з бібліографічними даними, а й досліджувати історичний та культурний контекст елементів НКС за допомогою мультимедійних ресурсів. Так цифровізація дозволяє зберігати унікальні матеріали, що підвищує їхню довгострокову доступність, і одночасно створює можливості для наукового аналізу, порівняльних досліджень та освітніх проєктів.

Показово, що цифрові платформи бібліотек стають ключовими інструментами збереження та

популяризації НКС, оскільки поєднують у собі традиційні бібліотечні функції з новими можливостями інтерактивного та глобального доступу до культурного контенту.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі бібліотечно-інформаційних проєктів, спрямованих на цифрову репрезентацію нематеріальної культурної спадщини України, та визначенні їх ролі у збереженні, документуванні та популяризації культурної спадщини. Узагальнено досвід створення електронних виставок, вебліографічних дайджестів та мультимедійних ресурсів у національних бібліотеках, показано їхню ефективність у забезпеченні доступу до інформації, інтеграції традиційних і цифрових форм документування та формуванні національної самосвідомості.

Висновки. Аналіз бібліотечно-інформаційних проєктів свідчить, що цифрові платформи відіграють ключову роль у збереженні, документуванні та популяризації нематеріальної культурної

спадщини України. Електронні виставки, вебліографічні дайджести та мультимедійні ресурси забезпечують доступ до культурної інформації широкому колу користувачів і сприяють інтеграції традиційних та цифрових форм документування.

Бібліотеки демонструють здатність не лише зберігати знання, а й виступати активними центрами культурно-освітньої комунікації, поєднуючи наукові, мистецькі та освітні аспекти НКС. Досвід реалізації таких проєктів підкреслює перспективи подальшого розвитку електронних ресурсів, що дозволяє підвищити доступність, інтерактивність та наукову цінність матеріалів нематеріальної культурної спадщини.

Отже, цифрова репрезентація НКС в бібліотечно-інформаційних проєктах стає ефективним інструментом збереження культурної спадщини, формування національної самосвідомості та підтримки сталого розвитку культурно-освітніх практик.

Список використаних джерел

1. Випуск 24. Борщівська народна вишивка. URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/858/> (дата звернення: 03.10.2025).
2. Документальна спадщина України: опитування в межах проєкту зі створення Національної електронної бібліотеки України. URL: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5144-dokumentalna-spadshchyna-ukrainy-opytuvannia-v-mezhakh-proiektu-zi-stvorennia-natsionalnoi-elektronnoi-biblioteki-ukrainy?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.10.2025).
3. Кулінарна спадщина Рівненщини : вебліографічний дайджест / Рівнен. обл. б-ка для молоді; уклад. Т. Устиненко; ред. С. Патрикей. Рівне, 2021. 40 с.
4. Культурна спадщина: українські надбання під захистом ЮНЕСКО. URL: https://tor.gov.ua/list/?id=19080&type=view&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.10.2025).
5. Наукова бібліотека КНУКіМ презентувала свою діяльність з поширення знань про нематеріальну культуру спадщину. URL: https://lib.knukim.edu.ua/naukova-biblioteka-knukim-prezentuv/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.10.2025).
6. Нематеріальна культурна спадщина в документних джерелах. URL: <https://www.nibu.kyiv.ua/nks/> (дата звернення: 03.10.2025).
7. Нематеріальна культурна спадщина України. Вип. 1 : бібліогр. покажч. / уклад. : С. Бадрук та ін. ; ред. : В. Кучерява, Н. Лінкевич ; Держ. б-ка України для юнацтва. Київ : [Б. в.], 2020. 103 с.
8. Нематеріальна культурна спадщина: від покоління до покоління. URL: https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/313/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.10.2025).
9. Петриківський розпис : бібліогр. покажч. / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка ; уклад.: Г. О. Стешенко, О. О. Скаченко. Київ, 2018. 77 с.
10. Скарби нації: лонгрід / підгот. Олена Скаченко ; технічна підтримка Євгена Дорошенка ; Наук. б-ка Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2017. URL: <http://skarbi-natsiyi.tilda> (дата звернення: 03.10.2025).
11. Снігирьова Л., Нестеренко О. Роль та значення бібліотек у збереженні та популяризації нематеріальної культурної спадщини. Національна бібліотека України для дітей. 2021. URL: https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2021/11/01/snigyrova_nesterenko_rol_ta_znachennja_bibliotek.pdf (дата звернення: 03.10.2025).
12. Фольклорно-етнографічні традиції Миколаївщини : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Русанова; ред.: Л. Голубенко, Н. Моїсєєва; Миколаїв. обл. універс. наук. б-ка. Миколаїв, 2018. 40 с.
13. Collection of Jewish Musical Folklore (1912–1947). URL: <https://www.unesco.org/en/memory-world/collection-jewish-musical-folklore-1912-1947> (дата звернення: 03.10.2025).

References

1. Issue 24. Borshchiv folk embroidery. URL: <https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/858/> [in Ukrainian].
2. Documentary Heritage of Ukraine: Survey within the Project to Create the National Electronic Library of Ukraine. Retrieved from: https://ula.org.ua/novyny-ta-podii/novyny/5144-dokumentalna-spadshchyna-ukrainy-opytuvannia-v-mezhakh-proiektu-zi-stvorennia-natsionalnoi-elektronnoi-biblioteki-ukrainy?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
3. Culinary heritage of the Rivne region: a bibliographic digest / Rivne. regional. youth magazine; compiled by T. Ustinenko; edited by S. Patrikey. Rivne (2021), 40 [in Ukrainian].
4. Cultural heritage: Ukrainian heritage under UNESCO protection. Retrieved from: https://tor.gov.ua/list/?id=19080&type=view&utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
5. The Scientific Library of KNUKIM presented its activities in disseminating knowledge about intangible cultural heritage. URL: https://lib.knukim.edu.ua/naukova-biblioteka-knukim-prezentuv/?utm_source=chatgpt.com
6. Intangible cultural heritage in documentary sources. URL: <https://www.nibu.kyiv.ua/nks/> [in Ukrainian].
7. Intangible cultural heritage of Ukraine. Vol. 1: bibliographic index / [compiler: S. Badruk [and others]; editors: V. Kucheryava, N. Linkevich]; State Library of Ukraine for Youth. Kyiv: [B. v.], 2020. 103 p. [in Ukrainian].
8. Intangible cultural heritage: from generation to generation. Retrieved from: https://nibu.kyiv.ua/exhibitions/313/?utm_source=chatgpt.com [in Ukrainian].
9. Petrykivskyi painting: bibliographic index / Ministry of Culture of Ukraine, Kyiv. National University of Culture and Arts, scientific journal; compiled by: G. O. Steshenko, O. O. Skachenko. Kyiv (2018), 77 [in Ukrainian].
10. Treasures of the nation. [Electronic resource]: longread / prepared by Olena Skachenko; technical support by Yevhen Doroshenko; Scientific. b-ka Kyiv. National. University of Culture and Arts. Electronic. text. and graphic. data. Kyiv, 2017. Retrieved from: <http://skarbi-natsiyi.tilda> [in Ukrainian].
11. Snigyriv L., Nesterenko O. The role and importance of libraries in the preservation and popularization of intangible cultural heritage. National Library of Ukraine for Children. 2021. Retrieved from: https://nibu.kyiv.ua/media/uploads/2021/11/01/snigyrova_nesterenko_rol_ta_znachennja_bibliotek.pdf [in Ukrainian].
12. Folklore and ethnographic traditions of the Mykolaiv region: bibliographic index / compiled by G. Rusanov; ed.: L. Golubenko, N. Moiseeva; Mykolaiv. regional university scientific publishing house. Mykolaiv (2018), 40 [in Ukrainian].
13. Collection of Jewish Musical Folklore (1912–1947). Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/memory-world/collection-jewish-musical-folklore-1912-1947> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 03.11.2025
Отримано після доопрацювання 04.12.2025
Прийнято до друку 15.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

ІНФОРМОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 002.2:070.48(477.83)«18/19»

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351588

Цитування:

Хома І. Я. Профспілкова преса як форма організаційно-управлінської документації (на прикладі українських товариств «Зоря» та «Сила»). *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 81–88.

Khoma I. (2025). Trade Union Press as a Form of Organisational and Administrative Documentation (Case Study of the Ukrainian Societies “Zoria” and “Syla”). *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 81–88 [in Ukrainian].

Хома Іван Ярославович,

доктор історичних наук, завідувач кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини

Національного університету

«Львівська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

ivan.y.khoma@lpnu.ua

**ПРОФСПІЛКОВА ПРЕСА ЯК ФОРМА
ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ
(на прикладі українських товариств «Зоря» та «Сила»)**

Мета дослідження полягає у визначенні місця профспілкової преси в системі документної комунікації українських товариств Львова та з'ясуванні її організаційно-управлінських функцій. У статті здійснено документознавчий аналіз профспілкової преси українських товариств Львова кінця XIX – першої половини XX ст. як специфічної форми організаційно-управлінської документації. Профспілкові періодичні видання розглянуто не лише як історичні джерела або засоби масової інформації, а і як інституційні документи, що забезпечували функціонування професійних і робітничих організацій, реалізацію управлінських рішень та координацію діяльності членів товариств. **Методологічну основу** дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, застосовано контент-аналіз профспілкових і фахових періодичних видань, що дозволило виявити їх функціональне призначення, тематичні домінанти та управлінські настанови, які транслиювалися через друковані органи товариств «Зоря» та «Сила». Для систематизації джерельної бази використано метод класифікації документів, що дало змогу розглядати профспілкову пресу як складову організаційно-управлінської документації поряд зі статутами, протоколами та звітними матеріалами. Також застосовано історико-генетичний та порівняльний методи для аналізу діяльності українських професійних товариств Львова кінця XIX – першої половини XX ст.. **Наукова новизна** роботи полягає в переосмисленні профспілкової преси українських товариств Львова як форми організаційно-управлінської документації, що виконувала інформаційну, регулятивну, мобілізаційну та ідеологічну функції у діяльності інституцій. Уперше акцентовано на ролі профспілкових видань як елементів системи документального забезпечення управління професійними об'єднаннями. **Висновки.** Установлено, що профспілкова преса була важливим інструментом управління, комунікації та самоорганізації українських товариств Львова, сприяла формуванню колективної ідентичності та забезпечувала стабільність функціонування організацій в умовах соціально-економічних і політичних трансформацій.

Ключові слова: профспілки, профспілкова преса, організаційно-управлінська документація, документна комунікація, Східна Галичина, профспілкові товариства, Львів.

Khoma Ivan,

Doctor of Historical Sciences, Head of the Department of History, Museology and Cultural Heritage, Lviv Polytechnic National University

**TRADE UNION PRESS AS A FORM OF ORGANISATIONAL AND ADMINISTRATIVE DOCUMENTATION
(CASE STUDY OF THE UKRAINIAN SOCIETIES “ZORIA” AND “SYLA”)**

*The article presents a document studies analysis of the trade union press of Ukrainian societies in Lviv in the late nineteenth and the first half of the twentieth century as a specific form of organisational and managerial documentation. Trade union periodicals are considered not only as historical sources or mass media, but as institutional documents that ensured the functioning of professional and workers' organisations, the implementation of managerial decisions, and the coordination of collective activities. **The purpose of the study** is to determine the place of trade union press within the system of documentary communication of Ukrainian societies in Lviv and to identify its organisational and managerial functions. **The research methodology** is based on a combination of general scientific and specialised document studies methods, including structural and functional analysis, historical-documentary approach, content analysis of periodicals, and methods of document classification. **Scientific novelty** lies in reinterpreting the trade union press of Ukrainian societies in Lviv as a form of organisational and managerial documentation that performed informational, regulatory, mobilising, and ideological functions in the activities of institutions. For the first time, special emphasis is placed on the role of trade union periodicals as elements of the documentation support system of professional associations' management. **Conclusions.** It is established that the trade union press served as an important managerial and communicative tool that facilitated coordination, self-organisation, and consolidation of Ukrainian societies in Lviv, contributing to the formation of collective identity and ensuring organisational stability under conditions of socio-economic and political transformations.*

Keywords: trade unions, trade union press, organisational and managerial documentation, documentary communication, Eastern Galicia, trade union societies, Lviv.

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження зумовлена потребою розширення предметного поля документознавства шляхом осмислення історичних форм організаційно-управлінської документації громадських і професійних інституцій. У системі документального забезпечення діяльності українських товариств кінця XIX – першої половини XX ст. важливу роль відігравала профспілкова преса, яка поєднувала інформаційні, управлінські та комунікативні функції, забезпечуючи стабільність і ефективність функціонування організацій.

У наукових публікаціях профспілкові періодичні видання українських товариств Львова здебільшого розглядаються як історичні джерела або складова медіапростору відповідної доби. Водночас їх документознавчий потенціал, зокрема як форми організаційно-управлінської документації, залишається недостатньо розкритим. Це обмежує можливості комплексного аналізу механізмів управління, внутрішньої комунікації та самоорганізації професійних спільнот у минулому.

Особливої уваги потребує вивчення профспілкової преси українських товариств Львова як інституційного документа, що виконував регулятивну, мобілізаційну та ідеологічну функції. Через періодичні видання здійснювалося

інформування членів організацій, формування колективної позиції, координація спільних дій та поширення управлінських рішень. Аналіз цих процесів у документознавчому вимірі сприяє поглибленню розуміння еволюції документної комунікації та ролі документа в управлінні громадськими інституціями.

Актуальність теми також зумовлена сучасними тенденціями розвитку документознавства, орієнтованими на міждисциплінарні дослідження та переосмислення традиційних форм документування. Залучення матеріалів профспілкової преси як об'єкта документознавчого аналізу дає змогу актуалізувати історичний досвід організаційно-управлінської документації та використати його для теоретичних узагальнень у сфері документної комунікації.

Метою дослідження є документознавчий аналіз профспілкової преси українських товариств Львова як форми організаційно-управлінської документації та визначення її місця, функцій і ролі в системі документної комунікації кінця XIX – першої половини XX ст.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання функціонування українських професійних і профспілкових об'єднань у Східній Галичині кінця XIX – першої половини XX ст. залишається

недостатньо розробленим у вітчизняній історіографії, особливо в аспекті їхньої внутрішньої комунікації та документаційного забезпечення діяльності. Наявні наукові праці, присвячені історії профспілкового руху та розвитку професійних товариств, зосереджуються переважно на організаційній еволюції спілок, їх суспільно-політичній ролі та впливі на соціально-економічні процеси регіону [1–6].

Окремий напрям досліджень становлять публікації, у яких розглядається профспілкова та фахова періодика як джерело з історії професійного середовища, зокрема поліграфістів і робітників інших галузей [7; 8; 23]. У цих працях увага акцентується на тематичному наповненні видань, їх ідеологічних засадах, ролі в поширенні професійних і національних ідей. Водночас профспілкова преса здебільшого трактується як інформаційний або публіцистичний феномен, тоді як її функціонування як складника системи організаційно-управлінської документації залишається поза межами спеціального аналізу.

Подібна ситуація простежується і в польській науковій традиції, де профспілкова та фахова преса розглядається передусім у бібліографічному, типографічному або історико-журналістському вимірах [24]. Попри ґрунтовні напрацювання, профспілкова публіцистика рідко осмислюється як інструмент управління професійними спільнотами або як форма документної комунікації, що забезпечувала регуляцію внутрішніх процесів у межах організацій.

Отже, у сучасному науковому дискурсі відчутний брак комплексних досліджень, у яких профспілкове середовище аналізувалося б через призму його документальних практик. Особливого значення в цьому контексті набуває розгляд профспілкової преси як інституційного документа, що поряд зі статутами, звітами та відозвами формував нормативно-комунікативний простір діяльності українських товариств. Документознавчий аналіз таких видань дає змогу глибше реконструювати механізми управління, внутрішньої взаємодії та самоорганізації професійних спільнот, а також визначити місце профспілкової преси в системі організаційно-управлінської документації.

Виклад основного матеріалу. Генеза та розвиток українських професійних товариств на західноукраїнських землях, зокрема у Львові, супроводжувалися формуванням власної системи документної комунікації, у межах якої важливу роль відігравала профспілкова преса як складник документаційного забезпечення діяльності товариств. У документознавчому вимірі періодичні видання, що виходили під егідою професійних і робітничих об'єднань, доцільно розглядати як інституційні

документи публічного типу, покликані забезпечувати організаційне функціонування товариств, реалізацію управлінських рішень та координацію колективної діяльності.

Для документознавчого аналізу профспілкової преси як форми організаційно-управлінської документації обрано товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» та українських робітників «Сила», оскільки вони репрезентують два різні, але взаємодоповнювальні сегменти українського професійного середовища Львова кінця XIX – першої половини XX ст.

Товариство «Зоря» об'єднувало ремісників і промисловців та здійснювало видавничу діяльність через фаховий орган «Новий ремісник», який виконував регулятивні, координаційні та ідеологічні функції в межах організаційно-управлінської документації товариства. Натомість товариство «Сила», що представляло українське робітництво, видавало профспілковий орган «Український робітник», спрямований на мобілізацію, соціальний захист і координацію колективних дій.

Порівняльний аналіз діяльності цих товариств дозволяє простежити універсальність документознавчих функцій профспілкової преси незалежно від соціального складу організацій та водночас виявити специфіку її використання в різних професійних середовищах.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. українське громадянство Львова дедалі частіше пов'язувало питання національного розвитку з економічною самоорганізацією та професійною солідарністю. Ці процеси знайшли систематичне відображення на сторінках профспілкової та фахової преси, яка виконувала не лише інформаційну, а й організаційно-управлінську функцію, характерну для документів, що регламентують діяльність громадських інституцій. Через публікацію програмних статей, звернень і публічних декларацій у періодичних виданнях трансливалися управлінські настанови та стратегічні орієнтири діяльності товариств. Так, на сторінках тогочасної преси наголошувалося на необхідності організації «армії праці» як підґрунтя економічної незалежності українського народу [22, 1], а також на важливості підтримки власних кооперативних і професійних інституцій [20, 1–2]. Такі публікації мали характер програмних документів, спрямованих на формування управлінської позиції та колективної дії членів товариств.

У цьому контексті профспілкова преса постає як форма організаційно-управлінської документації, що забезпечувала зв'язок між керівними органами товариств і їх членством. Вона фіксувала управлінські позиції провідних діячів, виконувала функцію нормативно-ціннісного регулювання та

сприяла формуванню єдиного інформаційного простору професійної спільноти. Саме через періодичні видання відбувалася легітимація управлінських рішень, поширення моделей організаційної поведінки та консолідація членів організацій навколо спільних цілей.

Створення у Львові українських професійних товариств, зокрема товариства рукодільників «Побратим» у 1872 р. та товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» у 1884 р., супроводжувалося активним використанням друкованого слова як інструменту управлінської та організаційної комунікації [9, 22]. Декларовані у статутних документах цілі цих товариств знаходили подальший розвиток і конкретизацію саме у профспілковій пресі, яка виконувала роль публічного каналу поширення управлінських рішень і програмних установок [19, 80; 21, 18].

Отже, профспілкові періодичні видання українських товариств Львова слід розглядати як важливий елемент системи організаційно-управлінської документації, що поєднував програмні, інформаційні та регулятивні функції та забезпечував стабільність діяльності професійних об'єднань в умовах соціально-економічних трансформацій. Особливо чітко ці функції простежуються у діяльності товариств «Зоря» та «Сила», періодичні органи яких виконували роль постійного управлінського комунікатора між керівництвом і членством.

У діяльності товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» профспілкова преса посідала особливе місце в системі організаційно-управлінської документації. Поряд зі статутами, протоколами засідань і звітною документацією, періодичні видання виконували функцію постійного каналу управлінської комунікації, через який керівні органи товариства взаємодіяли з членством та ширшим професійним середовищем.

Задекларовані у програмних і статутних документах «Зорі» цілі – організація українських ремісників і промисловців, надання матеріальної та фахової допомоги, національне виховання молоді – отримували практичну реалізацію саме через публікації у фаховій та профспілковій пресі [19, 80; 21, 18]. У цьому контексті періодичні видання виконували регулятивну функцію, оскільки містили роз'яснення управлінських рішень, рекомендації щодо професійної діяльності та настанови, спрямовані на унормування поведінки членів товариства.

Профспілкова преса «Зорі» також виконувала інформаційно-координаційну функцію, забезпечуючи обіг актуальної інформації про діяльність органів управління, фахові ініціативи, заходи з підтримки ремісничої молоді та розвиток кооперативних форм господарювання. Через

публікацію оголошень, звернень і публічних звітів формувався спільний інформаційний простір товариства, що сприяв узгодженню дій його членів і підтримці організаційної дисципліни.

Важливою складовою організаційно-управлінського потенціалу профспілкової преси була ідеологічна та мобілізаційна функція. На сторінках періодичних видань систематично трансливалися національно орієнтовані економічні ідеї, зокрема заклик до підтримки власного виробника та реалізації принципу «свій до свого» [21, 18]. Такі публікації мали характер програмних текстів, спрямованих на консолідацію членів товариства навколо спільних цінностей і стратегічних завдань.

Умови діяльності товариства «Зоря» в міжвоєнний період, зокрема адміністративний тиск і поліцейські обмеження, зумовлювали зростання ролі друкованих органів як відносно автономної форми управлінської документації. За відсутності підтримки з боку державних інституцій та в умовах обмеження організаційної активності, профспілкова преса ставала важливим інструментом збереження внутрішньої комунікації й стабільності діяльності товариства [10, 4; 11, 4; 12, 129].

Отже, у діяльності товариства «Зоря» профспілкова преса виконувала комплекс організаційно-управлінських функцій – інформаційну, регулятивну, координаційну та мобілізаційну – і була невід'ємним елементом системи документаційного забезпечення управління. Саме в межах цієї документної практики формувалися механізми професійної самоорганізації та національно зорієнтованої солідарності українських ремісників і промисловців Львова.

У системі організаційно-управлінської документації українських професійних і робітничих товариств Львова профспілкова преса виконувала не лише інформаційні, а й чітко виражені регулятивні та мобілізаційні функції. Через періодичні видання здійснювалося унормування внутрішніх процесів діяльності організацій, формування колективних установок та стимулювання активної участі членів товариств у професійному й громадському житті.

Регулятивний потенціал профспілкової преси виявлявся насамперед у поширенні управлінських настанов, рекомендацій і роз'яснень, що стосувалися умов праці, форм самоорганізації та взаємодії в межах професійної спільноти. На сторінках періодичних видань систематично публікувалися матеріали, спрямовані на впорядкування діяльності українських робітників і ремісників, визначення пріоритетів професійної солідарності та підтримки власних економічних інституцій [22, 1; 20, 1–2]. У цьому сенсі преса виконувала функцію публічного регулятора, що доповнював

внутрішню статутну документацію товариств.

Особливо чітко регулятивна функція прос-тежується у діяльності товариства «Зоря», де профспілкові та фахові видання використовувалися для поширення програмних положень і норм організаційної поведінки. Через друковані органи транслиювалися управлінські рішення керівництва, роз'яснювалися цілі діяльності товариства та формувалися механізми дисциплінованої участі членів у професійному житті [19, 80; 21, 18].

Поряд із регулятивною, профспілкова преса відігравала важливу мобілізаційну роль, спрямовану на активізацію колективних дій і консолідацію членства. У період соціально-економічних криз і зростання безробіття друковані органи товариства «Сила» стали основним засобом мобілізації українського робітництва навколо питань соціального захисту, взаємодопомоги та національної солідарності [16, 19, 26]. Через публічні звернення, відозви та програмні статті формувалася спільна позиція щодо необхідності організованої боротьби за права та гідні умови праці [18, 14].

Мобілізаційний характер профспілкової преси особливо яскраво проявлявся у зверненнях керівних органів товариства до членства та ширшої української громади, в яких містилися заклики до активної участі в діяльності самостійних українських організацій, підтримки безробітних і морального та матеріального сприяння робітничим виданням [16, 63–64]. Такі тексти мали характер управлінських документів публічної дії, спрямованих на формування колективної мобілізації та узгоджених дій.

Періодичні органи «Український робітник» та одноднівка «До боротьби» виступали ефективними каналами мобілізаційної комунікації, що забезпечували оперативне реагування на суспільні виклики та координували дії українського робітництва. Реакція з боку інших професійних організацій засвідчує, що ці видання мали реальний вплив на професійне середовище та виконували функцію інструменту колективного представництва інтересів українських робітників [17, 18].

Отже, профспілкова преса українських товариств Львова виступала важливим інструментом регуляції та мобілізації, поєднуючи управлінські, нормативні та комунікативні функції. У документознавчому вимірі це дозволяє трактувати її як ефективний механізм впливу на організаційну поведінку та соціальну активність членів професійних спільнот.

Аналіз діяльності українських професійних і робітничих товариств Львова кінця XIX – першої половини XX ст. дає підстави розглядати профспілкову пресу як невід'ємний елемент системи організаційно-управлінської документації. Періодичні

видання, що функціонували в межах товариств, мали інституційно закріплений характер і забезпечували сталість документної комунікації між керівними структурами та членством, доповнюючи статутну, звітну й протокольну документацію [19, 80; 21, 18].

Профспілкова преса поєднувала ознаки кількох типів управлінських документів – програмних, регулятивних, координаційних і мобілізаційних. Через публікацію управлінських настанов, звітів про діяльність, звернень і відозв періодичні видання забезпечували реалізацію управлінських рішень та формували єдиний інформаційно-нормативний простір професійних спільнот [22, 1; 20, 1–2]. У цьому сенсі профспілкова преса виконувала функцію постійного публічного управлінського комунікатора.

Порівняльний аналіз діяльності товариств «Зоря» та «Сила» засвідчує універсальність цього механізму незалежно від соціального складу організацій. У середовищі ремісників і промисловців, так само як і серед українського робітництва, профспілкова преса забезпечувала нормативно-ціннісну регуляцію, формування колективної ідентичності та узгодження дій членів товариств [16, 19, 26; 18, 14]. Водночас соціальна специфіка кожного об'єднання зумовлювала тематичні відмінності змісту періодичних видань, не змінюючи їх документознавчої сутності.

Важливою ознакою профспілкової преси як організаційно-управлінської документації була її адаптивність до зовнішніх умов. В умовах адміністративного тиску, обмеження організаційної діяльності та соціально-економічних криз періодичні видання залишалися ефективним засобом підтримки внутрішньої комунікації, координації допомогових ініціатив і мобілізації членів організацій [16, 63–64; 17, 18]. Це підсилювало їх роль як стабілізаційного чинника в управлінській системі товариств.

Порівняльний аналіз діяльності товариств українських ремісників і промисловців «Зоря» та українських робітників «Сила» дає змогу виявити спільні й відмінні риси функціонування профспілкової преси як форми організаційно-управлінської документації. В обох випадках періодичні видання виступали інституційно закріпленими каналами документної комунікації між керівними органами товариств і членством, забезпечуючи реалізацію управлінських рішень, координацію діяльності та формування колективної позиції.

Разом із тим, характер і функціональне навантаження профспілкової преси визначалися соціальним складом і завданнями відповідних організацій. У діяльності товариства «Зоря» фаховий орган «Новий ремісник» виконував передусім

регулятивно-координаційну функцію, спрямовану на впорядкування професійної діяльності ремісників і промисловців, поширення економічних та кооперативних ідей, а також підтримку національно зорієнтованої самоорганізації.

Натомість у товаристві «Сила» профспілковий орган «Український робітник» мав виразно мобілізаційний і соціально-захисний характер. Через публікацію відозв, звернень і програмних матеріалів видання виконувало функцію активізації робітничого середовища, координації колективних дій і представництва інтересів українського робітництва в умовах соціально-економічної нестабільності.

Отже, профспілкова преса українських товариств Львова постає як багатофункціональна форма організаційно-управлінської документації, що поєднувала інформаційні, регулятивні та комунікативні функції. Її аналіз у документознавчому вимірі дає змогу глибше осмислити механізми управління, самоорганізації та соціальної взаємодії професійних спільнот у межах історичних форм громадської діяльності [16; 19; 21].

Наукова новизна дослідження полягає у документознавчому переосмисленні профспілкової преси українських товариств Львова кінця XIX – першої половини XX ст. як форми організаційно-управлінської документації. Уперше профспілкові періодичні видання розглянуто не лише як історичне джерело або засіб масової інформації, а як інституційні документи, що забезпечували реалізацію управлінських рішень, внутрішню регуляцію діяльності та комунікацію в межах професійних спільнот.

У роботі виокремлено та систематизовано основні документні функції профспілкової преси – інформаційну, організаційну, регулятивну, мобілізаційну та ідеологічну – у контексті діяльності українських професійних і робітничих товариств Львова. Запропоновано підхід до трактування профспілкових видань як елементів системи документального забезпечення управління громадськими інституціями.

Подальшу новизну становить обґрунтування ролі профспілкової преси як складника документної комунікації, що поєднував нормативні, програмні та комунікативні аспекти діяльності організацій. Результати дослідження розширюють теоретичні уявлення про історичні форми організаційно-управлінської документації та можуть бути використані у подальших студіях з документознавства, історії соціальних комунікацій і професійних об'єднань.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що профспілкова преса українських професійних і

робітничих товариств Львова кінця XIX – першої половини XX ст. була не лише засобом поширення інформації чи ідеологічних настанов, а й повноцінним елементом системи організаційно-управлінської документації. У документознавчому вимірі періодичні видання виконували функції інституційно закріплених документів публічного типу, що забезпечували сталість внутрішньої комунікації, координацію діяльності членства та реалізацію управлінських рішень професійних об'єднань.

З'ясовано, що профспілкова преса поєднувала ознаки кількох типів управлінських документів – програмних, регулятивних, координаційних і мобілізаційних. Через публікацію звернень, відозв, програмних статей, звітних матеріалів і оголошень періодичні органи товариств формували нормативно-ціннісний простір професійної спільноти, сприяли унормуванню організаційної поведінки та консолідації членів навколо спільних цілей. У цьому сенсі профспілкова преса доповнювала статутну, протокольну й звітну документацію, виконуючи функцію постійного публічного управлінського комунікатора.

Особливу роль профспілкові періодичні видання відігравали в умовах соціально-економічних трансформацій та адміністративних обмежень діяльності українських товариств. За відсутності належної інституційної підтримки вони ставали відносно автономним інструментом підтримки внутрішньої комунікації, збереження організаційної стабільності та мобілізації членства. Це дозволяє розглядати профспілкову пресу як адаптивну форму організаційно-управлінської документації, здатну реагувати на зміну зовнішніх умов і потреб професійної спільноти.

Порівняльний аналіз діяльності різних професійних об'єднань засвідчує універсальність документознавчих функцій профспілкової преси незалежно від соціального складу організацій. Водночас тематичні акценти й змістове наповнення періодичних видань визначалися специфікою професійного середовища, що не змінювало їхньої інституційної сутності як елементів управлінської документації.

Отже, профспілкову пресу українських товариств Львова доцільно трактувати як важливий компонент історичної системи документального забезпечення управління, що поєднував інформаційні, регулятивні та комунікативні функції. Її вивчення в документознавчому аспекті відкриває додаткові можливості для глибшого осмислення механізмів самоорганізації, управління та соціальної взаємодії професійних спільнот у межах громадянського суспільства.

1. Берест І. Діяльність «Товариства взаємної допомоги приватних службовців» Галичини в 1848 році. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки*. 2018. Вип. 27. С. 51–56. DOI: <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2018-27-51-56>.
2. Берест І. Історія професійних спілок України (Східна Галичина 1817–1918 рр.) : монографія. Львів : Ліана-М, 2017. 736 с.
3. Берест І., Берест Р., Пасічник М., Савчук Г., Олійник М. Аналіз статуту та першого року діяльності Львівського товариства галицьких лікарів («Towarzystwo lekarzów galicyjskich»). *Медичні перспективи*. 2020. Т. 25, № 2. С. 168–176. DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799>.
4. Берест І. Р. Аналіз львівської профспілкової преси поліграфістів на прикладі часописів Czcionka i Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych. *Грані*. 2017. Т. 20, № 11. С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.15421/1717142>.
5. Берест І. Р. Загальноміське професійне товариство взаємодопомоги друкарів Львова в 1856–1867 роках: аналіз діяльності. *Грані*. 2018. Т. 21, № 11. С. 6–13. DOI: <https://doi.org/10.15421/1718146>.
6. Берест І. Р., Гончар О. В. Аналіз основної польської історіографії профспілкового руху в Галичині. *Інформація, комунікація, суспільство 2025* : зб. матеріалів XIV Міжнар. наук. конф. (с. Зозулі, Львівська обл., 22–24 трав. 2025 р.). Львів, 2025. С. 246–247.
7. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817–1939). Дрогобич : Відродження, 1995. 128 с.
8. Гончар С., Гончар О. Загальні проблеми медіакомунікацій на сторінках галицької профспілкової преси XIX століття. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матеріали міжнар. наук. конф. (22–23 листоп. 2023 р.). Харків : ХДАК, 2023. Ч. 1. С. 52–53.
9. Державний архів Львівської області (ДАЛО). Ф. 110 (Львівське міське староство). Оп. 1. Спр. 806.
10. ДАЛО. Ф. 295 (Товариство українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові). Оп. 1. Спр. 14.
11. ДАЛО. Ф. 295 (Товариство українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові). Оп. 1. Спр. 64.
12. ДАЛО. Ф. 295 (Товариство українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові). Оп. 1. Спр. 63.
13. ДАЛО. Ф. 295 (Товариство українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові). Оп. 1. Спр. 66.
14. ДАЛО. Ф. 301 (Товариство українських робітників «Сила» у Львові). Оп. 1. Спр. 2.
15. ДАЛО. Ф. 301 (Товариство українських робітників «Сила» у Львові). Оп. 1. Спр. 14.
16. ДАЛО. Ф. 301 (Товариство українських робітників «Сила» у Львові). Оп. 1. Спр. 7.
17. ДАЛО. Ф. 301 (Товариство українських робітників «Сила» у Львові). Оп. 1. Спр. 8.
18. ДАЛО. Ф. 295 (Товариство українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові). Оп. 1. Спр. 29.
19. *Діло*. 1937. 25 вересня.
20. «Зоря». Її минуле й сучасне : пам'ятна книга з нагоди сорокових роковин існування товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» у Львові. Львів : Накладом товариства «Зоря», 1924. 30 с.
21. *Український вісник*. 1921. 31 серпня.
22. *Український робітник*. Орган українського робітництва. Львів, поч. XX ст.
23. Berest I., Honchar S., Gonchar O. Trade Unions of Eastern Galicia During the Socio-political Processes of the 19th–Early 20th Centuries. *Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management*. 2024. Vol. 2. P. 141–164. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7
24. Tadeusiewicz H. Polskie czasopisma drukarskie XIX wieku (stan zachowania i stan badań, charakterystyka bibliograficzno-typograficzna). *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*. 1979. Т. 18, nr 2. S. 25–40.

References

1. Berest, I. (2018). Activities of the “Society of Mutual Aid of Private Clerks” in Galicia in 1848. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Series: Historical Studies*, 27, 51–56. DOI: <https://doi.org/10.25264/2409-6806-2018-27-51-56> [in Ukrainian].
2. Berest, I. (2017). History of Trade Unions of Ukraine (Eastern Galicia, 1817–1918). Liana-M [in Ukrainian].
3. Berest, I., Berest, R., Pasichnyk, M., Savchuk, H., & Oliynyk, M. (2020). Analysis of the statute and the first year of activity of the Lviv Galician Physicians’ Society (“Towarzystwo lekarzów galicyjskich”). *Medical Perspectives*, 25(2), 168–176. DOI: <https://doi.org/10.26641/2307-0404.2020.2.206799> [in Ukrainian].
4. Berest, I. R. (2017). Analysis of Lviv trade-union press of printers on the example of the journals Czcionka and Przewodnik dla spraw drukarsko-litograficznych. *Hrani*, 20(11), 17–21. DOI: <https://doi.org/10.15421/1717142> [in Ukrainian].
5. Berest, I. R. (2018). City-wide professional mutual aid society of Lviv printers in 1856–1867: An activity analysis. *Hrani*, 21(11), 6–13. DOI: <https://doi.org/10.15421/1718146> [in Ukrainian].
6. Berest, I. R., & Honchar, O. V. (2025). Analysis of Polish historiography of the trade-union movement in Galicia. In *Information, Communication, Society 2025: Proceedings of the 14th International Scientific Conference* (pp. 246–247). Lviv [in Ukrainian].
7. Berest, R. (1995). Essays on the History of the Trade-Union Movement in Western Ukraine (1817–1939). *Vidrodzhennia* [in Ukrainian].

8. Honchar, S., & Honchar, O. (2023). General problems of media communications in the Galician trade-union press of the 19th century. In *Cultural Studies and Social Communications: Innovative Development Strategies* (Vol. 1, pp. 52–53). KhSAC [in Ukrainian].
9. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 110 (Lviv City Starostwo), Inventory 1, File 806 [in Ukrainian].
10. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 295 (Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists “Zoria” in Lviv), Inventory 1, File 14 [in Ukrainian].
11. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 295 (Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists “Zoria” in Lviv), Inventory 1, File 64 [in Ukrainian].
12. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 295 (Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists “Zoria” in Lviv), Inventory 1, File 63 [in Ukrainian].
13. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 295 (Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists “Zoria” in Lviv), Inventory 1, File 66 [in Ukrainian].
14. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 301 (Society of Ukrainian Workers “Syla” in Lviv), Inventory 1, File 2 [in Ukrainian].
15. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 301 (Society of Ukrainian Workers “Syla” in Lviv), Inventory 1, File 14 [in Ukrainian].
16. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 301 (Society of Ukrainian Workers “Syla” in Lviv), Inventory 1, File 7 [in Ukrainian].
17. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 301 (Society of Ukrainian Workers “Syla” in Lviv), Inventory 1, File 8 [in Ukrainian].
18. State Archive of Lviv Region (SALR). Fund 295 (Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists “Zoria” in Lviv), Inventory 1, File 29 [in Ukrainian].
19. Dilo (1937, September 25) [in Ukrainian].
20. Zoria. Its Past and Present. (1924). Commemorative book dedicated to the 40th anniversary of the Society of Ukrainian Craftsmen and Industrialists “Zoria” in Lviv. Published by the Society “Zoria” [in Ukrainian].
21. Ukrainskyi Visnyk. (1921, August 31) [in Ukrainian].
22. Ukrainskyi Robitnyk. (Early 20th century). Trade-union periodical of Ukrainian workers. Lviv [in Ukrainian].
23. Berest, I., Honchar, S., & Gonchar, O. (2024). Trade unions of Eastern Galicia during the socio-political processes of the 19th–early 20th centuries. *Data-Centric Business and Applications: Advancements in Information and Knowledge Management*, 2, 141–164. https://doi.org/10.1007/978-3-031-59131-0_7 [in English].
24. Tadeusiewicz, H. (1979). Polish printing journals of the 19th century (state of preservation and research, bibliographic and typographic characteristics). *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*, 18(2), 25–40 [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 10.12.2025
Прийнято до друку 18.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

УДК 004.77:[024+027.81

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351591

Цитування:

Прокопенко Л. І., Горбань Ю. І. Мобільні застосунки як інструмент оптимізації онлайн-обслуговування бібліотек та забезпечення інформаційних потреб користувачів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 89–96.

Prokopenko L., Horban Yu. (2025). Mobile applications as a tool for optimizing online library services and meeting users' information needs. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 89–96 [in Ukrainian].

Прокопенко Людмила Іванівна,

кандидатка культурології, доцентка,
доцентка Київського національного університету
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0003-0657-4550>
lyudmila976@ukr.net

Горбань Юрій Іванович,

кандидат культурології, професор,
завідувач кафедри інформаційної діяльності
та зв'язків з громадськістю
Київського національного університету
культури і мистецтв
<http://orcid.org/0000-0001-5837-4409>
y.i.gorban@gmail.com

МОБІЛЬНІ ЗАСТОСУНКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ОНЛАЙН-ОБСЛУГОВУВАННЯ БІБЛІОТЕК ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ

Мета статті – дослідити використання мобільних застосунків як інструментів оптимізації онлайн-обслуговування бібліотек та забезпечення інформаційних потреб користувачів, а також виділити перспективні напрями подальшого використання. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні загальнонаукових методів пізнання (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення) і спеціальних методів (контент-аналіз сайтів бібліотек) на емпіричному й теоретичному рівнях, що дали змогу комплексно вивчити різноманітні аспекти дослідження. **Наукова новизна**. У статті розкрито теоретико-практичні аспекти використання мобільних застосунків як інструментів оптимізації онлайн-обслуговування бібліотек та забезпечення інформаційних потреб користувачів, визначено перспективні напрями подальшого використання. **Висновки**. Розглянуто теоретико-практичні аспекти використання мобільних застосунків як інструментів оптимізації онлайн-обслуговування бібліотек та забезпечення інформаційних потреб користувачів в умовах цифровізації; виявлено, що використання мобільних застосунків у бібліотечній галузі розглядається як перспективний та дієвий засіб забезпечення доступу користувачів до інформаційних ресурсів, що сприяє оптимізації процесів бібліотечного онлайн-обслуговування та популяризації діяльності бібліотек. З'ясовано, що мобільні застосунки як інноваційна форма бібліотечного обслуговування забезпечують користувачам вільний доступ до електронних ресурсів і колекцій, задовольняючи їх інформаційні потреби. Мобільні застосунки в бібліотеках є ключовим інструментом для оптимізації онлайн-обслуговування та забезпечення різноманітних інформаційних потреб користувачів – від швидкого пошуку ресурсів до персоналізованих рекомендацій. Визначено перспективні напрями подальшого використання мобільних застосунків та їх відповідності потребам користувачів.

Ключові слова: бібліотека, публічна бібліотека, мобільні застосунки, користувач, обслуговування, онлайн-обслуговування, інформаційні потреби, інноваційна діяльність, комунікація, цифровізація, електронний ресурс, інформаційний ресурс.

Prokopenko Lyudmila,

PhD in Cultural Studies,

Associate Professor of the Kyiv National University of Culture and Arts

Horban Yurii,

Candidate of Cultural Studies, Professor,

Head of the Department of Information Activities and Public Relations,

Kyiv National University of Culture and Arts

MOBILE APPLICATIONS AS A TOOL FOR OPTIMIZING ONLINE LIBRARY SERVICES AND MEETING USERS' INFORMATION NEEDS

The purpose of this article is to explore the use of mobile applications as tools for optimising online library services and meeting users' information needs, as well as to identify promising areas for further use. The methodology of the article It is based on the application of general scientific methods of cognition (analysis, synthesis, comparison, generalization) and special methods (content analysis of library websites) at the empirical and theoretical levels, which made it possible to comprehensively study various aspects of the research. *The scientific novelty.* The article reveals theoretical and practical aspects of using mobile applications as tools for optimizing online library services and meeting users' information needs, and identifies promising areas for further use. *Conclusions.* The theoretical and practical aspects of using mobile applications as tools for optimizing online library services and meeting users' information needs in the context of digitalization were considered; It has been found that the use of mobile applications in the library sector is considered a promising and effective means of providing users with access to information resources, which contributes to the optimization of online library service processes and the promotion of library activities. It has been established that mobile applications, as an innovative form of library service, provide users with free access to electronic resources and collections, satisfying their information needs. Mobile applications in libraries are a key tool for optimizing online services and meeting the diverse information needs of users: from quick resource searches to personalized recommendations. Promising areas for the further use of mobile applications and their relevance to user needs have been identified.

Keywords: library, public library, mobile applications, user, service, online service, information needs, innovative activity, communication, digitization. electronic resource, information resource.

Актуальність теми дослідження. Модернізація бібліотечної галузі надає нові можливості для інтеграції мобільних сервісів, удосконалення доступу до електронних ресурсів та розширення комунікаційних каналів із користувачами, що підвищує якість інформаційного обслуговування та сприяє формуванню інноваційного середовища бібліотек. У просуванні електронних ресурсів бібліотек та забезпеченні інформаційних потреб користувачів онлайн-послугами ефективними засобами є мобільні застосунки. Мобільні застосунки – це програмне забезпечення, розроблене для функціонування на мобільних телефонах, смартфонах або комунікаторах, призначення якого полягає у виконанні певних функцій чи завдань, відповідно до потреб користувача. Мобільні додатки дозволяють користувачам легко отримувати доступ до електронних бібліотек, баз даних, популярних електронних видань на своїх смартфонах та планшетах, що збільшує зручність читання, особливо в дорозі або вільний час. Водночас, як зазначають Ю. Горбань та Н. Гайсинюк, «мобільні технології надають змогу бібліотечним працівникам швидше дізнаватися про потреби їх користувачів і на цій основі вдосконалювати систему їх дистанційного обслуговування» [8].

Застосування мобільних технологій у

бібліотечній практиці є ефективним засобом інтеграції в нову цифрову реальність. Технологічні вдосконалення мобільних засобів комунікації, підвищення швидкості передачі даних, оперативність з'єднання є запорукою якісного інформаційно-бібліотечного обслуговування, наданні сучасних сервісів та послуг у забезпеченні інформаційних потреб користувачів. Новий комунікаційний контекст цифрового середовища сприяв формуванню широкого спектру мобільних вебінструментів, що забезпечують різноманітні функціональні можливості, зокрема адаптивність вебсайтів, використання технології QR-кодів (швидкого реагування) та ін.

Отже, бібліотеки постають активними учасниками цифрової трансформації та використовують мобільні технології для розширення доступу до ресурсів, удосконалення послуг та задоволення інформаційних потреб сучасного користувача.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема теоретичних та практичних аспектів використання мобільних застосунків у бібліотечній практиці активно досліджується як українськими, так і закордонними науковцями та практиками бібліотечної галузі. Серед українських дослідників, у працях яких висвітлено наукові розвідки щодо використання мобільних застосунків бібліотеками,

обґрунтовано стратегії їх розвитку задля покращення обслуговування та підвищення комунікації з користувачами, зазначимо праці: О. Безсмертної [1], О. Білик [3], В. Бондаренко, Т. Гранчак та В. Струнгар [4–7], Ю. Горбаня та Н. Гайсинюк [8], О. Макарової [9; 10], К. Тишкевич [15] та багато інших.

Комплексні дослідження мобільних застосунків у бібліотечно-інформаційній сфері здійснює Бондаренко В. І. Зокрема, науковиця обґрунтовує види, специфіку та можливості надання бібліотечних послуг за допомогою мобільних додатків, висвітлює закордонний досвід функціонування таких застосунків та розглядає підходи до їх адаптації в українських практиках [5]; визначає мобільні застосунки, як комплексний ресурс, створений задля розширення та ефективності доступу до ресурсів історико-культурної спадщини, їх популяризації, заохочення користувачів до досліджень та отримання нових знань [4].

Особливості розробки безкоштовних мобільних застосунків бібліотеки, процес їх створення та подальші перспективи розвитку розкрито В. Бондаренко та В. Струнгар. Авторки підкреслюють, що мобільні застосунки можна розглядати як важливу складову мобільного бібліотечного сервісу, що забезпечує якість обслуговування користувачів, виступає ефективним інструментом для надання додаткової інформації, сприяє просуванню та популяризації бібліотеки. Дослідниці розробили алгоритм створення безкоштовного застосунку для доступу до інформаційно-аналітичного бюлетеня «Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти» (Constitutional process in Ukraine) [7].

Концепцію мобільного застосунку BiblioTime як перспективного онлайн-сервісу бібліотек України для юнацтва, молоді обґрунтовано Тишкевич К. І. Авторкою запропоновано модель (назва, схема, структура, функції) безкоштовного мобільного застосунку для користувачів Державної бібліотеки України для юнацтва та обумовлено специфіку його використання, з можливістю адаптації до нових оновлень [15].

Досвід поширених напрямів застосування доповненої реальності (AR) в бібліотеках України та світу через створення відповідних застосунків із навчальними матеріалами, візуальне представлення інформації, надання доступу до об'єктів культурної спадщини, організація екскурсій, виставок тощо висвітлено В. Бондаренко та Т. Гранчак [6]. Досвід розробки та використання сучасних мобільних бібліотечних додатків в діяльності Баварської державної бібліотеки розкрила О. Макарова [9].

Ю. Горбань і Н. Гайсинюк наголошують, що мобільна оптимізація є важливою складовою для вебсайту бібліотеки університету через те, що значна кількість користувачів звертається до

інформаційних ресурсів зі своїх мобільних пристроїв. Розробка мобільної версії вебсайту та інтеграція із соціальними медіа можуть розширити аудиторію та забезпечити зручний доступ до ресурсів з будь-якого пристрою [8].

Водночас, науковці значну увагу приділяють дослідженню особливостей застосування мобільних застосунків для популяризації читання серед різних категорій користувачів. Зокрема, Б. Яворський, В. Майданюк наголошують, що «мобільні застосунки відіграють ключову роль у популяризації читання завдяки зручності, доступності та можливості адаптації контенту під індивідуальні потреби користувача» [17]. Ю. Половинчак та В. Бондаренко визначають роль мобільних технологій у забезпеченні читацьких потреб та висвітлюють популярні серед читачів застосунки за рейтингами App Store та Google Play. Авторками запропоновано типологію читацьких застосунків, у межах якої виокремлено три основні групи: рідери, застосунки для відстеження читання; інструменти для читацьких практик [14]. О. Ткаченко та Д. Капкан акцентують на особливостях, перевагах та недоліках аналогів мобільних застосунків для читання та прослуховування книжок, а саме: Audible, Amazon Kindle, Apple Books, Google Play Books, Scribd та визначають можливості їх вдосконалення, з урахуванням впливу на потреби користувачів. Зазначено, що мобільні застосунки для читання та прослуховування книжок розвиваються у трьох напрямках: «персоналізація, технологічна інтеграція та прагнення створити максимально зручний програмний» застосунок для різних категорій користувачів [16, 99].

Значну увагу до означеної тематики приділяють закордонні дослідники з різних країн світу. Зокрема, Т. Манджулою (Т. Manjula) зосереджено увагу на дослідженні мобільних додатків, як інструментів доступу до інформаційних ресурсів бібліотек та ефективного обслуговування користувачів; проаналізовано мобільні додатки бібліотек світу (MendikMobile, LIS Books, DukeMobile та ін.), особливості ресурсів, доступних за допомогою цих сервісів. Наголошено, що мобільні застосунки є ефективним засобом поширення бібліотечних інформаційних продуктів та послуг в цифровому середовищі [21]. Аджай Шанкер Мішра (Ajay Shanker Mishra), Джай Крішна Джа (Jai Krishna Jha) та Сачін Кумар Умр (Sachin Kumar Umre) аналізують мобільні застосунки, їх типи (нативні, гібридні, вебзастосунки), наводять приклади та обґрунтовують використання в бібліотечному обслуговуванні для забезпечення інформаційних потреб користувачів [22]. К. Айянар та К. Р. Арункумар зазначають, що мобільні застосунки є важливим інструментом модернізації бібліотек в цифрову епоху, сприяють доступу до інформації, навчанню, інформаційній грамотності та комунікаціям [18].

Практики наголошують, що зростання ролі мобільних технологій зумовлює потребу бібліотек вирішувати питання щодо оптимізації сервісів, створення мобільної вебприсутності на власних вебсайтах [1] та пропонують шляхи адаптації закордонних успішних практик, враховуючи місцеві умови, для розвитку мобільних сервісів українських бібліотек [5].

Виклад основного матеріалу. Інтеграція мобільних застосунків у бібліотечні сервіси, їх належна розробка забезпечує користувачам оперативний доступ до інформаційних ресурсів та послуг, сприяє розвитку інформаційної компетентності, підвищує ефективність взаємодії з бібліотекою в умовах цифрової трансформації суспільства. Бібліотеки України та світу забезпечують доступ користувачів до інформаційних ресурсів і сервісів у цифровому середовищі за допомогою мобільних застосунків.

Закордонний досвід засвідчує активне використання мобільних застосунків у діяльності публічних та академічних бібліотек.

Бібліотека Стенфордського університету (США) забезпечує інформаційні потреби користувачів за допомогою застосунку BrowZine. BrowZine – це застосунок для смартфонів та пристроїв Apple або Android, який допомагає переглядати наукові електронні журнали, доступні в бібліотеках Стенфордського університету. За допомогою застосунку користувачі можуть зберігати та впорядковувати найчастіше використовувані електронні ресурси, збережені у обліковому записі [25].

Публічна бібліотека Святої Марії штату Огайо (США) надає можливість доступу до ресурсів за допомогою додатку Reader Zone, який можна встановити на будь-який пристрій Apple або Android. Читачі та їхні родини можуть приєднуватися до програм, керувати власним обліковим записом у Reader Zone через мобільний застосунок. За допомогою застосунку Libby користувачі можуть отримати доступ до електронної колекції цифрової бібліотеки Огайо [24]. Публічна бібліотека Ролли надає доступ користувачам до колекції електронних книг та аудіокниг на різних пристроях, таких як Kindle, Nook, iPad та смартфони. За допомогою застосунку libby (програми для читання в бібліотеці), користувачі можуть брати електронні книги, аудіокниги, журнали та інші ресурси безкоштовно [19].

Публічна бібліотека Нью-Йорка (США) надає доступ до електронних та аудіокниг на мобільних пристроях за допомогою Amazon Kindle, Google Android та Apple iOS. Електронні книги можна читати в Інтернеті або завантажуючи застосунки для читання електронних книг, зокрема: Libby/Overdrive – додаток Libby надає доступ до електронних книг та електронних аудіокниг на мобільних пристроях та планшетах. Користувачі,

які зареєструвалися для отримання цифрової бібліотечної картки через SimplyE, можуть використовувати свою картку для доступу до електронного контенту. Також публічна бібліотека надає доступ до ресурсів користувачам, які мають проблеми з зором. За допомогою застосунків BARD та Bookshare можна читати за допомогою збільшення, перетворення тексту в мовлення або шрифту Брайля з будь-якого смартфона, планшета чи комп'ютера [20].

Публічна бібліотека Торонто (Канада) надає доступ користувачам до бібліотечних послуг із мобільних пристроїв (iPhone/iPad та Android) за допомогою мобільних застосунків, а саме: доступ до облікового запису бібліотеки та пошук у каталозі (з інструкцією встановлення вебсайту бібліотеки на телефон); електронні книги та аудіокниги OverDrive (OverDrive доступний через додаток Libby); платформа бібліотеки Cantook (завантаження французьких електронних книг та аудіокниг); бібліотека Biblioboard (завантаження місцевих та авторських електронних книг, які самостійно видавали свої твори за допомогою бібліотеки Biblioboard); доступ до журналів Flipster та газети NYTimes.com (наприклад, для доступу до ресурсів «Нью-Йорк Таймс», перш ніж розпочати роботу з додатком, необхідно створити профіль на NYTimes.com та запросити абонемент на 72 години безкоштовного доступу); кулінарний застосунок New York Times для iPhone/iPad та Android; доступ через бібліотеку до застосунку PressReader, який надає онлайн-доступ до газет та журналів з понад 100 країн більш ніж 60 мовами для користувачів; застосунок Noora, що забезпечує доступ користувачів до музики, фільмів, коміксів із телефону, планшета або смарттелевізора, а також надає можливість завантажувати їх для перегляду офлайн (перегляд класичного кіно, документальні фільми на телефоні, планшеті або смарттелевізорі); додаток Medici.tv (перегляд концертів класичної та джазової музики, опери та балету в прямому ефірі та на запит користувачів); Музична бібліотека Naxos (доступ до класичної музики); Джаз музичної бібліотеки Naxos; Naxos Music Library World (потоківна передача музики з усього світу). Також бібліотека надає доступ до електронного навчання в LinkedIn. За допомогою бібліотечного квитка та PIN-коду користувач отримує доступ до застосунку LinkedIn Learning, де користувач бібліотеки може дивитися відеоуроки, які проводять експерти з вебдизайну, розробки програмного забезпечення, фотографії, управління проектами тощо. До ресурсів вивчення мов бібліотека надає доступ за допомогою Mango Languages. Зазначені застосунки вимагають входу за допомогою бібліотечної картки. Широкий спектр мобільних застосунків свідчить про їх спрямованість на комплексне забезпечення різносторонніх інформаційних потреб і запитів

користувачів [23].

Водночас, велика кількість мобільних застосунків, які використовують закордонні бібліотеки, «спрямовані на задоволення спеціальних потреб користувачів, зокрема на представлення доступу до унікальних історико-культурних ресурсів спеціальних бібліотечних колекцій» [4, 156].

Власні мобільні додатки мають також національні бібліотеки Франції (онлайн-бібліотека Gallica), Іспанії (два тематичні застосунки: BNE 300 Años (Національний бібліотеці Іспанії 300 років) та Quijote interactivo (Інтерактивний Кіхот), Австралії (NLA Catalogue), Швейцарії (мобільний додаток Schweiz. National bibliothek), Німеччина (Баварська державна бібліотека – Bayern in historischen Karten та Schätze der Bayerischen Staatsbibliothek), Колумбії (Eduardo Carranza) та ін. Проект Europeana (Європейська цифрова бібліотека) використовує кілька мобільних додатків: Europeana, Europeana Open Culture, Eagle Mobile App, з метою забезпечення доступу користувачів до оцифрованих книг, що відображають різні аспекти європейської культури [4].

Цифровий освітній мобільний застосунок електронної бібліотеки Europeana - Birdie Memory (<https://www.birdiememory.com/en/>), функціонує з елементами доповненої реальності та спрямований для навчання дітей з природознавства. Застосунок доступний англійською, французькою та іспанською мовами на всіх пристроях Android 10+ або iOS 15+. За допомогою застосунку та інтерактивних технологій діти вивчають навколишнє середовище, знайомляться з орнітологією (Спів птахів взято із записів Британської бібліотеки Лондона та Музею природознавства Берліна).

Отже, можна зробити висновок, що мобільні застосунки виступають не лише інструментом доступу до інформації, але й засобом формування культурної ідентичності, популяризації національних інформаційних ресурсів, культурної спадщини, навчання та розвитку, підтримки наукових досліджень.

Серед практичного досвіду бібліотек України зазначимо досвід Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки щодо використання мобільного додатку «ЗОУНБ Mobile» (<https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.zp.zounb>). За допомогою застосунку користувачі отримують доступ до електронного каталогу бібліотеки та інших ресурсів, сервісів попереднього замовлення документів, віртуальної довідки, електронної доставки документів, продовження абонементу (строків користування документами) та можливість отримати штрихкод читацького квитка [12]. Наукова бібліотека Хмельницького національного університету створює виставки праць викладачів та окремих видань за допомогою програми Magical Picture – мобільного застосунку з технологією доповненої реальності, що створює ефект

«живого» фото у смартфоні [11].

Популярним серед користувачів є мобільний застосунок Української цифрової бібліотеки (розробник – Український інститут книги). За допомогою застосунку «Українська цифрова бібліотека» (<https://ubi.org.ua/uk/activity/ukra-nska-cifrova-biblioteka>) зареєстровані користувачі можуть обрати для читання твори (не більше, ніж 20 одночасно) та завантажити їх на свій пристрій. Застосунок створений з метою популяризації книги і читання, надання доступу до сучасних та класичних літературних творів українських та закордонних авторів.

Популяризація читання за допомогою мобільних застосунків здійснюється через інтерактивні сервіси, персоналізовані рекомендації, доступність електронних та аудіокниг, що робить процес читання зручним для різних категорій користувачів, з урахуванням їх потреб. Б. Яворський та В. Майданюк зазначають, що найбільш поширеними платформами для електронного читання є Kindle, Apple Books, Google Play Books, PocketBook Reader, а серед сервісів аудіокниг: Audible, Storytel, Librivox [17].

Варто вказати мобільні застосунки для дітей, за допомогою яких популяризується книга і читання. Зокрема, у 2022 році за підтримки організації Save the Children та в партнерстві з Міністерством освіти і науки України створено безкоштовний застосунок Library for All (Бібліотека для всіх), спрямований на допомогу дітям у навчанні незалежно від місця перебування. Застосунок доступний безкоштовно та пропонує дітям книги українською та англійською мовою, що охоплюють різні сфери інтересів. Застосунок Library For All Ukraine доступний для iOS та Android. Такі додатки допомагають дітям знайти цікаву літературу, формувати любов до читання [2].

Водночас, зазначимо найбільш популярні серед користувачів застосунки з електронними та аудіо книгами: Librarius, PocketBook Reader, Google Play Books, Абук, Yakaboo, Rork, Kuka, які є ефективними інструментами взаємодії з користувачами у цифровому середовищі, сприяють промоції книги та читання, є зручним і доступним інструментом для комфортного читання електронних книг в цифровому форматі, що максимально відповідає потребам сучасних українських користувачів.

Використання мобільних застосунків у бібліотечній галузі розглядається як перспективний та дієвий засіб забезпечення доступу користувачів до інформаційних ресурсів, що сприяє оптимізації процесів бібліотечного онлайн-обслуговування та популяризації діяльності бібліотек.

Також бібліотеки розробляють методичні рекомендації з використання мобільних технологій та оптимізації свого онлайн-обслуговування відповідно до мобільного формату (адаптивного

сайту, бібліотечних мобільних додатків, віртуального читачького квитка, QR-кодів; інтерактивних сервісів для мобільних пристроїв; навчання користувачів мобільній грамотності) [13].

Для забезпечення інформаційних потреб користувачів бібліотеки створюють інформаційні ресурси і послуги, «використовують різні вебсервіси, технології хмарних обчислень, мобільні технології і додатки (qr-коди для створення інтерактивних виставок книг бібліотеки, мобільні аудіогіди, програми електронної видачі книг на пристрій користувача та ін.), соціальні мережі і аналітику нового покоління» [10, 36].

Отже, зазначимо, що мобільні застосунки у бібліотеках є ключовим інструментом для оптимізації онлайн-обслуговування та забезпечення різноманітних інформаційних потреб користувачів: від швидкого пошуку ресурсів до персоналізованих рекомендацій.

Наукова новизна. У статті розглянуто теоретико-практичні аспекти використання мобільних застосунків як засобу оптимізації онлайн-обслуговування та забезпечення інформаційних потреб користувачів бібліотек та визначено перспективні напрями цієї діяльності.

Висновки. Досвід використання цих інноваційних практик підтверджує доцільність їхнього впровадження для оптимізації комунікації між бібліотекою та користувачами, забезпечення їх обслуговування та окреслює перспективи подальшого розвитку мобільних бібліотечних сервісів у контексті цифрової трансформації суспільства. З'ясовано, що мобільні застосунки як інноваційна форма бібліотечного обслуговування забезпечують користувачам вільний доступ до електронних ресурсів і колекцій, задовольняючи їх інформаційні потреби. Використання бібліотеками мобільних додатків сприяє користувачам: освіті,

навчанню, самоосвіті; доступу до фахової інформації, до історико-культурної спадщини; промоції книги і читання. Мобільні застосунки оптимізують бібліотечне обслуговування, роблячи його доступним, персоналізованим, інтерактивним та мультимедійним; надають користувачам доступ до інформаційних ресурсів у будь-який час та з будь-якого місця; забезпечують інклюзивні послуги (розширення доступу різним категоріям користувачів); сприяють популяризації та позитивному іміджу. Це дозволяє бібліотекам відповідати сучасним інформаційним потребам користувачів і залишатися актуальними в цифрову епоху.

Серед перспективних напрямів подальшого використання мобільних застосунків та їх відповідності потребам користувачів виокремимо наступні: систематичні вивчення інформаційних потреб користувачів бібліотек, сервісних очікувань вебаудиторії, що допоможе виявити ключові тенденції, глибше їх дослідити та удосконалити наявні інформаційні послуги; проводити заняття для користувачів з мобільної грамотності, щодо користування мобільним пристроєм (смартфоном, планшетом) для доступу до інформації, онлайн-сервісів, навчання, роботи та комунікації, що включає розуміння функцій гаджетів, мобільних застосунків та захисту від кіберзагроз, зокрема в рамках загальної цифрової грамотності; проводити інтерактивні тренінги для бібліотечних працівників щодо використання застосунків у бібліотечній практиці; залучати фахівців для удосконалення мобільних сервісів.

Подальше дослідження буде спрямоване на висвітлення ролі мобільних застосунків для промоції української книги в електронних бібліотеках України та світу впливу в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Безсмертна О. В. «Мобільна стратегія» розвитку бібліотек. *Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі* : матеріали наук.-практ. інтернет-конф., Харків, 5–12 жовт. 2015 р. Харків, 2015. С. 14–20. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/98247fcc-8ea2-455b-b6c2-a78a27b68487/content> (дата звернення: 02.10.2025).
2. Бібліотека для всіх: створено платформу цифрової бібліотеки. *Міністерство освіти і науки України*. 2022. URL: https://mon.gov.ua/news/biblioteka-dlya-vsikh-stvoreno-platformu-tsifrovoi-biblioteki?_cf_chl_tk=1PMzc09zzPYCqdGpRWWzU1Zte2PZJj1d2xwiwroH5NMuw32_7QhNjW8hfxI9MewIHQGo06aV7ZsOFjKgNoyjk (дата звернення: 02.10.2025).
3. Білик О. Мобільні застосунки – складова ефективності та дієвості сучасних бібліотек. *Бібліотечна планета*. 2020. № 3. С. 16–19.
4. Бондаренко В. «Мобільна» історико-культурна спадщина: інноваційний сервіс для вітчизняних бібліотек. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 65. С. 152–172.
5. Бондаренко В. Мобільні додатки в бібліотечній практиці: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 382–407.
6. Бондаренко В., Гранчак Т. Бібліотечні проекти доповненої реальності (AR): зарубіжний досвід. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2021. Вип. 7. С. 100–114. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233305>.
7. Бондаренко В., Струнгар В. Особливості розробки мобільного застосунку бібліотеки в онлайн-конструкторі: критерії, алгоритм створення, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 61. С. 192–207. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.61.192>.

8. Горбань Ю. І., Гайсинюк Н. А. Оптимізація вебсайту бібліотеки закладу вищої освіти для покращення доступу до інформаційних ресурсів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 83–90. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2023.284669>.
9. Макарова О. І. Мобільні бібліотечні додатки як черговий етап діджиталізації сучасної бібліотеки. *Інтернаука*. 2022. № 13. С. 38–41.
10. Макарова О. І. Технічні та програмні засоби в діяльності сучасної бібліотеки. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : зб. матеріалів Третьої міжнар. наук. конф., м. Київ, 14–16 трав. 2020 р. Київ, 2020. С. 35–37. URL: <https://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/information-komunikation.pdf> (дата звернення: 02.10.2025).
11. Мацей О. О. Інформаційні технології у сучасних бібліотеках: нові можливості і перспективи. *Бібліотека в освітньому просторі : інформ. бюл.* Хмельницький, 2023. № 28. С. 33–41.
12. Мобільний додаток для користувачів бібліотеки. *Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека*. 2022. URL: <https://zounb.zp.ua/2022/01/12/mobilnij-dodatok-dlya-koristuvachiv-biblioteki/> (дата звернення: 02.10.2025).
13. Мобільні технології в бібліотеках : методичні рекомендації / уклад. А. О. Мороз. Миколаїв, 2021. 27 с.
14. Половинчак Ю., Бондаренко В. Мобільні застосунки в контексті сучасних читальських практик. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2024. Вип. 71. С. 242–265.
15. Тишкевич К. Мобільний застосунок Bibliotime як онлайн-сервіс бібліотек України для юнацтва, молоді. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2023. Vol. 01(37). URL: <https://nsg-2023.blogspot.com/2023/02/20230110.html> (дата звернення: 02.10.2025).
16. Ткаченко О., Капкан Д. Мобільні застосунки для читання та прослуховування книжок. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2025. Т. 8(1). С. 90–103. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.8.1.2025.335534>.
17. Яворський Б. М. Майданюк В. П. Роль мобільних застосунків у популяризації читання: як цифрові технології можуть збільшити інтерес до книг. *Матеріали LIV Всеукраїнської науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*, м. Вінниця, 24–27 берез. 2025 р. Вінниця, 2025. С. 209–212. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/48596/23661.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 02.10.2025).
18. Ayyanar K., Arunkumar K. Mobile App and the Library Services. *Rejuvenating libraries in modern society (ncrlms-2019)* : Conference. Tamil Nadu, 2019. P. 77–83. URL: https://www.researchgate.net/publication/339676167_MOBILE_APP_AND_THE_LIBRARY_SERVICES (дата звернення: 02.10.2025).
19. Ebooks. *Rolla Public Library*. URL: <https://rollapubliclibrary.org/ebooks/> (дата звернення: 02.10.2025).
20. Help with E-Books & E-Audiobooks. *The New York Public Library*. URL: <https://www.nypl.org/books-music-movies/help> (дата звернення: 02.10.2025).
21. Manjula T. Library mobile apps: for effective services of library. *Journal of library and information communication technology*. 2019. Vol. 5(2). P. 17–31.
22. Mishra A. S., Jha J. K., Umre S. K. Mobile App and the library services. *International Journal of Information, Library & Society*. 2017. Vol. 6(2). P. 27–32. URL: <http://publishingindia.com/GetBrochure.aspx?query=UERGQnJvY2h1cmVzfc80MzM2LnBkZnwwNDMzNi5wZGY=> (дата звернення: 02.10.2025).
23. Mobile Apps for Library Services. *TPL: Toronto Public Library*. URL: <https://www.torontopubliclibrary.ca/books-video-music/downloads-ebooks/mobile-apps.jsp> (дата звернення: 02.10.2025).
24. Reader Zone App – Join the SMCPL Reading Challenges. *St. Marys Community Public Library*. URL: <https://smcpl.org/readerzone/> (дата звернення: 02.10.2025).
25. What is BrowZine? *Stanford University*. URL: https://guides.library.stanford.edu/Find-articles/using_Browzine (дата звернення: 02.10.2025).

References

1. Bezsmertna, O. V. (2015). "Mobile Strategy" of Library Development. Libraries and Society: Movement in Time and Space: Proceedings of the Scientific-Practical Internet Conference, Kharkiv, October 5–12, 2015. Kharkiv, 14–20. Retrieved from: <https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/98247fcc-8ea2-455b-b6c2-a78a27b68487/content> [in Ukrainian].
2. Library for All: A Digital Library Platform Has Been Created. (2022). Ministry of Education and Science of Ukraine. Retrieved from: https://mon.gov.ua/news/biblioteka-dlya-vsikh-stvoreno-platformu-tsifrovoi-biblioteki?__cf_chl_tk=1PMzc09zzPYCqdGpRWwZU1Zte2PZJl1d2xwiwroH5NMuw32_7QhNjW8hfxI9MewlHQGo06aV7ZsOFjKgNoyjk [in Ukrainian].
3. Bilyk, O. (2020). Mobile applications - a component of the efficiency and effectiveness of modern libraries. *Library Planet*, 3, 16–19 [in Ukrainian].
4. Bondarenko, V. (2022). "Mobile" historical and cultural heritage: an innovative service for domestic libraries. *Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 65, 152–172 [in Ukrainian].
5. Bondarenko, V. (2016). Mobile applications in library practice: foreign experience and domestic realities. *Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 43, 382–407 [in Ukrainian].
6. Bondarenko, V., & Hrachak, T. (2021). Library projects of augmented reality (AR): foreign experience. *Ukrainian Journal of Library Science and Information Sciences*, 7, 100–114. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.7.2021.233305> [in Ukrainian].

7. Bondarenko, V., & Strunhar, V. (2021). Features of developing a mobile library application in an online designer: criteria, creation algorithm, prospects. *Scientific Works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 61, 192–207. DOI: <https://doi.org/10.15407/np.61.192> [in Ukrainian].
8. Horban, Yu. I., & Haisyniuk, N. A. (2023). Optimization of the website of the library of a higher education institution to improve access to information resources. *Library Science. Document Science. Informatics*, 2, 83–90. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2023.284669> [in Ukrainian].
9. Makarova, O. I. (2022). Mobile library applications as the next stage of digitalization of a modern library. *Internauka*, 13, 38–41 [in Ukrainian].
10. Makarova, O. I. (2020). Technical and software tools in the activities of a modern library. Information, communication and knowledge management in a globalized world: collection of materials of the Third International Scientific Conference, Kyiv, May 14–16, 2020. Kyiv, 35–37. Retrieved from: <https://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/information-komunikation.pdf> [in Ukrainian].
11. Matsei, O. O. (2023). Information technologies in modern libraries: new opportunities and prospects. *Library in the educational space: information bulletin Khmelnytskyi*, 28, 33–41 [in Ukrainian].
12. Mobile application for library users. (2022). Zaporizhzhia Regional Universal Scientific Library. Retrieved from: <https://zounb.zp.ua/2022/01/12/mobilnij-dodatok-dlya-koristuvachiv-biblioteki/> [in Ukrainian].
13. Moroz, A. O. (2021). (Comp.). Mobile technologies in libraries: methodological recommendations. Mykolaiv [in Ukrainian].
14. Polovynchak, Yu., & Bondarenko, V. (2024). Mobile applications in the context of modern reading practices. *Scientific works of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 71, 242–265 [in Ukrainian].
15. Tyshkevych, K. (2023). Mobile application Bibliotime as an online service of Ukrainian libraries for youth. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*, 01(37). Retrieved from: <https://nsg-2023.blogspot.com/2023/02/20230110.html> [in Ukrainian].
16. Tkachenko, O., & Kapkan, D. (2025.). Mobile applications for reading and listening to books. *Digital platform: information technologies in the socio-cultural sphere*, 8(1), 90–103. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-796X.8.1.2025.335534> [in Ukrainian].
17. Iavorskyi, B. M., & Maidaniuk, V. P. (2025.). The role of mobile applications in the popularization of reading: how digital technologies can increase interest in books. *Materials of the LIV All-Ukrainian Scientific and Technical Conference of VNTU Divisions*, Vinnytsia, March 24–27, 2025. Vinnytsia, 209–212. Retrieved from: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/48596/23661.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [in Ukrainian].
18. Ayyanar, K., & Arunkumar, K. (2019). Mobile App and the Library Services. *Rejuvenating libraries in modern society (ncrlms-2019) : Conference. Tamil Nadu*, 77–83. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/339676167_MOBILE_APP_AND_THE_LIBRARY_SERVICES [in English].
19. Ebooks. Rolla Public Library. Retrieved from: <https://rollapubliclibrary.org/ebooks/> [in English].
20. Help with E-Books & E-Audiobooks. The New York Public Library. Retrieved from: <https://www.nypl.org/books-music-movies/help> [in English].
21. Manjula, T. (2019). Library mobile apps: for effective services of library. *Journal of library and information communication technology*, 5(2), 17–31.
22. Mishra, A. S., Jha, J. K., & Umre, S. K. (2017). Mobile App and the library services. *International Journal of Information, Library & Society*, 6(2), 27–32. Retrieved from: <http://publishingindia.com/GetBrochure.aspx?query=UERGQnJvY2h1cmVzfC80MzM2LnBkZnwwNDMzNi5wZGY=> [in English].
23. Mobile Apps for Library Services. TPL: Toronto Public Library. Retrieved from: <https://www.torontopubliclibrary.ca/books-video-music/downloads-ebooks/mobile-apps.jsp> [in English].
24. Reader Zone App – Join the SMCPL Reading Challenges. St. Marys Community Public Library. Retrieved from: <https://smcpl.org/readerzone/> [in English].
25. What is BrowZine? Stanford University. Retrieved from: https://guides.library.stanford.edu/Find-articles/using_Browzine [in English].

*Стаття надійшла до редакції 06.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 16.12.2025
Опубліковано 29.12.2025*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

УДК 027:070:061.1

DOI 10.32461/2409-9805.4.2025.351595

Цитування:

Добровольська В. В. Місце і роль навчальної дисципліни «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» в підготовці докторів філософії за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 97–103.

Dobrovolska V. (2025). The Place and Role of the Course 'Library and Archival Studies' in the Training of Postgraduate Students in Specialty b13 'Library, Information and Archival Science'. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 97–103 [in Ukrainian].

Добровольська Вікторія Василівна,
доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, завідувач кафедри артменеджменту
та інформаційних технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
провідний науковий співробітник
відділу теорії та історії бібліотекознавства
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
<https://orcid.org/0000-0002-0927-1179>
vika_dobrovolska@ukr.net

МІСЦЕ І РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БІБЛІОТЕКОЗНАВЧІ ТА АРХІВОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ»
В ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ В13
«БІБЛІОТЕЧНА, ІНФОРМАЦІЙНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Метою дослідження є визначити місце й ролі навчальної дисципліни «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» в підготовці докторів філософії за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, зокрема через аналіз її впливу на формування загальних і спеціальних компетентностей, дослідницьких навичок та здатності здобувачів до реалізації інноваційних науково-дослідних проєктів у сфері бібліотекознавства, документознавства та архівознавства. **Методологія статті.** У дослідженні застосовано системний і комплексний підхід до аналізу освітньо-наукової програми, модульної структури дисципліни та навчально-дослідних завдань, а також методи контент-аналізу, порівняльного аналізу наукових публікацій, методи систематизації та узагальнення нормативних документів у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. **Наукова новизна** дослідження полягає в комплексному обґрунтуванні ролі дисципліни як ключового елемента освітньо-наукової програми, що забезпечує формування загальних і спеціальних компетентностей здобувачів. Вперше поєднано аналіз модульної структури курсу, програмних результатів навчання та навчально-дослідних завдань із розвитком дослідницьких компетентностей і здатності до інноваційної діяльності у сфері бібліотекознавства, документознавства та архівознавства. **Висновки.** Дисципліна «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» посідає ключове місце в підготовці докторів філософії, забезпечуючи методологічну основу наукових досліджень і формування системних дослідницьких компетентностей. Її зміст і модульна структура сприяють послідовному досягненню програмних результатів навчання, інтегрують теоретичну підготовку з практичними завданнями, а також розвивають здатність здобувачів створювати нові знання та впроваджувати інновації в професійній діяльності.

Ключові слова: бібліотекознавчі дослідження, архівознавчі дослідження, інформаційна, бібліотечна та архівна справа, доктор філософії, освітньо-наукова програма, компетентності, дослідницькі навички, цифрові інструменти, інноваційні підходи.

Dobrovolska Viktoriia,

Doctor of Science in Social Communications, Professor,
Head of the Department of Art Management and Information Technologies
of the National Academy of Managers of Culture and Arts,
Leading Researcher of the Department of Theory and History of
Library Science of the Institute of Library Science of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

THE PLACE AND ROLE OF THE COURSE 'LIBRARY AND ARCHIVAL STUDIES' IN THE TRAINING OF POSTGRADUATE STUDENTS IN SPECIALTY B13 'LIBRARY, INFORMATION AND ARCHIVAL SCIENCE'

*The purpose of the study is to determine the place and role of the course 'Library and Archival Studies' in the training of Doctor of Philosophy students in specialty B13 'Library, Information and Archival Science' at the National Academy of Cultural and Arts Management, in particular through the analysis of its impact on the development of research competencies, research skills, and the ability of students to implement innovative research projects in the fields of librarianship, documentation studies, and archival science. **Methodology.** The study applies a systematic and comprehensive approach to the analysis of the educational and scientific programme, the modular structure of the course, and research-based learning tasks. Content analysis, comparative analysis of scientific publications, and methods of systematisation and generalisation of regulatory documents in the field of library, information, and archival science were also employed. **The scientific novelty** of the study lies in the comprehensive justification of the role of the course as a key element of the educational and scientific programme, ensuring the formation of general and specialised competencies of doctoral students. For the first time, the analysis of the modular structure of the course, learning outcomes, and research-based tasks has been combined with the development of research competencies and the ability to engage in innovative activities in librarianship, documentation studies, and archival science. **Conclusions.** The course 'Library and Archival Studies' occupies a key place in the training of Doctor of Philosophy students, providing a methodological foundation for scientific research and the development of systematic research competencies. Its content and modular structure facilitate the sequential achievement of learning outcomes, integrate theoretical training with practical tasks, and develop the students' ability to generate new knowledge and implement innovations in professional practice.*

Keywords: library studies, archival studies, library, information and archival science, Doctor of Philosophy, educational and scientific programme, research skills, digital tools, innovative approaches.

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах трансформації інформаційного суспільства, цифровізації культурної спадщини та розвитку наукових комунікацій зростає потреба у підготовці висококваліфікованих наукових кадрів у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Особливої ваги набуває формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти системних знань і практичних навичок здійснення наукових досліджень, здатності до критичного аналізу наукових концепцій та застосування сучасних методів дослідницької діяльності.

У цьому контексті навчальна дисципліна «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» відіграє ключову роль у підготовці докторів філософії, оскільки забезпечує теоретико-методологічну основу наукових пошуків у галузі бібліотекознавства, документознавства та архівознавства, сприяє розвитку дослідницьких компетентностей і формуванню цілісного бачення сучасних наукових процесів у документно-інформаційній сфері.

Актуальність дослідження зумовлена також необхідністю наукового осмислення місця та ролі зазначеної дисципліни в структурі освітньо-

наукових програм закладів вищої освіти, зокрема Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, у контексті забезпечення якості підготовки докторів філософії та відповідності освітнього процесу сучасним викликам і потребам галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема підготовки фахівців у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, зокрема формування їхніх професійних і дослідницьких компетентностей, активно розглядається в сучасних наукових дослідженнях. Значну увагу вітчизняні науковці приділяють трансформації освітніх програм, упровадженню компетентнісного та інноваційного підходів, а також інтеграції цифрових технологій в освітній процес.

У контексті аналізу освітньо-професійних програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» вагомим є дослідження Н. Бачинської, у якому висвітлено поєднання традиційних і інноваційних підходів до проєктування змісту освітніх програм, окреслено виклики та перспективи їх оновлення відповідно до сучасних вимог галузі [1]. Питання еволюційних трансформацій вищої бібліотечно-інформаційної освіти

комплексно проаналізовано в монографії А. Гуменчука, де визначено закономірності розвитку освітньої галузі та акцентовано на зростанні ролі науково-дослідної складової у підготовці фахівців [4].

Окремий напрям досліджень становлять праці, присвячені формуванню компетентностей здобувачів вищої освіти. Так, Н. С. Вовк [3] та В. В. Касьян [5] розглядають особливості набуття професійних, управлінських і організаційних компетентностей у процесі навчання та проходження виробничої практики, підкреслюючи важливість практикоорієнтованого підходу. Компетентнісний вимір підготовки бібліотечних фахівців у контексті розвитку інноваційного медіапростору проаналізовано також у дослідженні С. Хрущ [12].

Значний інтерес становлять публікації, у яких акцент зроблено на міждисциплінарному та науково-дослідному компонентах освітнього процесу. Зокрема, О. Матвієнко та М. Цивін обґрунтовують доцільність інтеграції сучасних концепцій документно-інформаційної науки в підготовку магістрів [8]. Досвід фахової підготовки у закладах вищої освіти на прикладі Маріупольського державного університету висвітлено в роботі В. Кудлая та І. Петрової, де підкреслено роль системного підходу до формування професійних і дослідницьких умінь [6].

Проблеми цифровізації та використання інформаційних технологій в освітній і професійній діяльності розкрито в працях І. Лобузін, який аналізує цифрові бібліотечні проекти та управління життєвим циклом колекцій [7], а також у дослідженні О. Прігунова та Ю. Яворської, присвяченому інноваційним підходам до організаційного забезпечення освітньої діяльності [9].

Важливе значення для обґрунтування змісту освітньо-наукової підготовки мають нормативні документи, зокрема Стандарт вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [11] та постанова Кабінету Міністрів України щодо змін у переліку галузей знань і спеціальностей [10]. Вони визначають вимоги до програмних результатів навчання, компетентностей і науково-дослідної складової підготовки докторів філософії.

Метою дослідження є визначення місця та ролі навчальної дисципліни «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» у підготовці докторів філософії за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа» у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв, зокрема через аналіз її впливу на формування загальних та спеціальних компетентностей, дослідницьких навичок та здатності здобувачів до реалізації інноваційних науково-дослідних проєктів у

сфері бібліотекознавства, документознавства та архівознавства.

Виклад основного матеріалу. Навчальна дисципліна «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» є обов'язковою освітньою компонентою у межах освітньо-наукової програми (ОНП) «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня розроблену у відповідності зі Стандартом вищої освіти України для третього (освітньо-наукового) рівня у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» [11] у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Змістом курсу передбачено вивчення основних напрямів теоретичної та науково-практичної діяльності документно-інформаційних інституцій, пов'язаних із виявленням, аналізом та узагальненням бібліотекознавчих, документознавчих і архівознавчих досліджень, а також опанування методологічних засад організації та проведення наукових досліджень у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Метою дисципліни є формування знань і навичок щодо розв'язування актуальних проблем в галузі професійної та науково-дослідницької діяльності з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, що передбачає переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та розуміння процесів і явищ, закономірностей та особливостей досліджень, що проводились і проводяться у бібліотекознавстві, документознавстві та архівознавстві, їх сучасної організації як особливого напрямку дослідницької діяльності [2].

Завдання дисципліни включають: формування у здобувачів уявлення про сучасні бібліотекознавчі, документознавчі та архівознавчі дослідження; ознайомлення з історичним розвитком та досягненнями вітчизняного бібліотекознавства, документознавства та архівознавства; вироблення навичок науково-дослідної роботи, організації і проведення соціологічних досліджень; орієнтування у бібліотекознавчих, документознавчих та архівознавчих дослідженнях провідних документно-інформаційних інституцій України; уміння формувати базу даних щодо дисертаційних досліджень з бібліотекознавства, документознавства та архівознавства незалежної України [2].

Під час вивчення освітньої компоненти здобувачі набувають компетентностей відповідно до Стандарту вищої освіти України для третього (освітньо-наукового) рівня та ОНП:

Інтегральна компетентність: здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності в інформаційній,

бібліотечній та архівній справі, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності: здатність розв'язувати комплексні проблеми в інформаційній, бібліотечній та архівній справі на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел [2].

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, що створюють нові знання в інформаційній, бібліотечній та архівній справі та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані в профільних фахових наукових виданнях; здатність застосовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень в інформаційній, бібліотечній та архівній справі; здатність розвивати категорійно-поняттєвий та аналітично-дослідницький апарат, виявляти й обґрунтовувати нові закономірності в інформаційній, бібліотечній та архівній справі [2].

Програмні результати навчання: створювати передові концептуальні та методологічні знання, планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження, реалізовувати інновації з інформаційної, бібліотечної та архівної справи і на межі галузей знань, а також формувати дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні сучасних світових досягнень з відповідного напрямку; висувати і перевіряти гіпотези, необхідні для обґрунтування висновків докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень та моделювання, наявні статистичні дані, використовувати передові концептуальні та методологічні напрацювання для отримання нових знань та/або здійснення інновацій; планувати і виконувати емпіричні та теоретичні дослідження з інформаційної, бібліотечної та архівної справи й дотичних міждисциплінарних напрямків з використанням сучасних інструментів та методик [2].

Визначені програмні результати навчання, що передбачають здатність здобувачів вищої освіти створювати передові концептуальні та методологічні знання, планувати й виконувати наукові та прикладні дослідження, висувати та перевіряти наукові гіпотези, а також використовувати сучасні інструменти й методики дослідження в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, зумовлюють логіку побудови змісту навчальної дисципліни.

Їх досягнення забезпечується через модульну структуру курсу, кожен елемент якої спрямований на послідовне формування дослідницьких компетентностей і практичних навичок відповідно до сучасних наукових досягнень.

Модуль 1. Теоретичні основи наукових досліджень. Опрацювання модуля забезпечує формування здатності створювати передові концептуальні та методологічні знання, необхідні для здійснення наукової діяльності. У межах модуля здобувачі опановують методологію наукового пізнання, логіку побудови наукового дослідження, принципи висування та перевірки гіпотез, а також методи теоретичного аналізу й моделювання. Це сприяє досягненню програмних результатів навчання, пов'язаних із обґрунтуванням наукових висновків, використанням доказової бази та застосуванням сучасних методологічних підходів.

Модуль 2. Бібліотекознавчі та документознавчі дослідження. У межах модуля реалізується досягнення програмних результатів навчання, що стосуються планування й виконання емпіричних та прикладних досліджень у сфері бібліотечної та документознавчої діяльності. Здобувачі набувають навичок аналізу інформаційних ресурсів, документних потоків, цифрових колекцій та електронних бібліотек із використанням сучасних дослідницьких інструментів і методик. Модуль сприяє формуванню дослідницьких умінь, достатніх для реалізації інноваційних проєктів у галузі та на межі міждисциплінарних напрямків.

Модуль 3. Архівознавчі дослідження документно-інформаційних інституцій. Зміст модуля спрямований на досягнення програмних результатів навчання, пов'язаних із виконанням теоретичних та емпіричних досліджень в архівознавстві та суміжних галузях. У процесі вивчення модуля здобувачі опановують методи дослідження архівних інформаційних ресурсів, аналізу процесів цифровізації архівної справи та оцінювання інноваційних підходів до збереження й використання документної спадщини. Це забезпечує формування здатності застосовувати передові методологічні напрацювання для отримання нових знань та впровадження інновацій у професійній діяльності [2].

Навчальна дисципліна посідає важливе місце в структурі освітньо-наукової програми підготовки фахівців зі спеціальності бібліотечна, інформаційна та архівна справи, оскільки забезпечує формування науково-дослідної складової професійної підготовки здобувачів вищої освіти. Курс є методологічною основою для засвоєння спеціальних дисциплін та створює підґрунтя для виконання індивідуальних науково-дослідних завдань та дисертаційних досліджень.

Дисципліна логічно інтегрується в освітню програму, спираючись на знання, здобуті під час

вивчення загальнонаукових і фахових курсів, та водночас забезпечує наступність у формуванні дослідницьких компетентностей, необхідних для здійснення самостійної наукової й прикладної діяльності. Вона виконує інтегративну функцію, поєднуючи теоретичні засади наукового пізнання з практикою бібліотекознавчих, документознавчих та архівознавчих досліджень. У контексті освітньо-наукової програми курс орієнтований на підготовку здобувачів до здійснення наукових досліджень на рівні сучасних світових досягнень, розвитку здатності формувати наукові проблеми, висувати та перевіряти гіпотези, застосовувати передові методологічні підходи й інструменти дослідження. В освітньо-професійній програмі дисципліна забезпечує формування практичних навичок планування та реалізації прикладних досліджень, спрямованих на впровадження інновацій у діяльність документно-інформаційних інституцій.

Курс виступає системоутворювальним елементом освітньої програми, що забезпечує досягнення програмних результатів навчання, формування загальних і спеціальних компетентностей та підготовку здобувачів до професійної, наукової й інноваційної діяльності у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Практична реалізація навчальної дисципліни ґрунтується на поєднанні традиційних і інноваційних форм навчання, спрямованих на активізацію науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти. До основних форм навчання належать лекційні заняття та самостійна робота. В освітньому процесі застосовуються проблемно-орієнтоване навчання, проєктний метод, кейс-метод, а також елементи дослідницького та міждисциплінарного підходів. Такі методи сприяють розвитку критичного мислення, умінню аналізувати наукові джерела та формувати власні дослідницькі позиції.

У процесі викладання дисципліни активно використовуються сучасні цифрові інструменти, що забезпечують ефективну організацію дослідницької діяльності. Здобувачі вищої освіти залучаються до роботи з електронними бібліотеками, наукометричними базами даних, інституційними репозитаріями, цифровими архівами та онлайн-платформами для академічної комунікації. Для виконання досліджень застосовуються методики бібліометричного та контент-аналізу, аналізу документних потоків, статистичної обробки даних, а також методи теоретичного узагальнення й моделювання. Використання цифрових інструментів сприяє формуванню навичок роботи з великими масивами інформації та інтеграції результатів досліджень у цифрове наукове середовище.

З метою досягнення програмних результатів навчання передбачено виконання навчально-дослідних завдань, орієнтованих на розв'язання актуальних проблем документно-інформаційної сфери. До таких завдань належать: підготовка аналітичних оглядів наукових публікацій з обраної проблематики; розроблення та обґрунтування програми власного дослідження; аналіз діяльності бібліотек, архівів або інших документно-інформаційних інституцій у контексті цифровізації; опрацювання та інтерпретація емпіричних даних; підготовка наукових доповідей і публікацій. Виконання зазначених завдань забезпечує формування стійких дослідницьких навичок і здатності застосовувати отримані знання у професійній та науковій діяльності [2].

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні ролі дисципліни як ключового елемента освітньо-наукової програми, що забезпечує формування загальних і спеціальних компетентностей здобувачів. Вперше поєднано аналіз модульної структури курсу, програмних результатів навчання та навчально-дослідних завдань із розвитком дослідницьких компетентностей і здатності до інноваційної діяльності у сфері бібліотекознавства, документознавства та архівознавства.

Висновки. Навчальна дисципліна «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» займає ключове місце в освітньо-науковій програмі підготовки докторів філософії за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна, та архівна справа» у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. Вона забезпечує методологічну та теоретичну основу для проведення наукових досліджень, формує у здобувачів системні знання та практичні навички, необхідні для критичного аналізу наукових концепцій, висування та перевірки гіпотез, планування і реалізації емпіричних і теоретичних досліджень. Дисципліна інтегрує знання з бібліотекознавства, документознавства та архівознавства, сприяє розвитку дослідницьких компетентностей та здатності створювати нові знання і впроваджувати інновації у професійній діяльності. Її зміст і модульна структура забезпечують послідовне досягнення програмних результатів навчання, поєднуючи теоретичну підготовку з практичними дослідницькими завданнями, що готують здобувачів до самостійної наукової та прикладної роботи на рівні сучасних світових стандартів.

Отже, дисципліна виконує інтегруючу функцію у формуванні професійної та науково-дослідної компетентності майбутніх докторів філософії, стаючи фундаментальною складовою їхньої підготовки в академічній та професійній сфері.

Список використаних джерел

1. Бачинська Н. А. Запровадження освітньо-професійних програм спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: традиції та інновації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 4. С. 95–101. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2022.269816>.
2. Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження : робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня “Доктор філософії” спеціальності 029 “Інформаційна, бібліотечна та архівна справа” / розроб. В.В. Добровольська. Київ: НАКККиМ, 2025. 22 с.
3. Вовк Н. С. Особливості набуття компетентностей управління та організації заходів у випускників спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 140–145. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294094>.
4. Гуменчук А. В. Вища бібліотечно-інформаційна освіта: еволюційні трансформації та закономірності розвитку. Київ : Ліра-К, 2024. 283 с.
5. Касьян В. В. Формування професійних компетентностей здобувачів освіти під час проходження виробничої практики. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 133–139. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294092>.
6. Кудлай В. О., Петрова І. О. Фахова підготовка в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи в Маріупольському державному університеті: 20 років досвіду. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 142–147. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.291000>.
7. Лобузин І. Цифрові бібліотечні проекти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій : монографія. Київ, 2016. 216 с.
8. Матвієнко О. В., Цивін М. Н. Сучасні концепції документно-інформаційної науки як освітня компонента підготовки магістрів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 136–141. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290999>.
9. Прігунов О. В., Яворська Ю. Л. Інноваційні підходи та інформаційні технології в організаційному забезпеченні освітньої діяльності. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 146–155. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294098>.
10. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 1021. *Верховна Рада України. Законодавство України* : офіц. сайт. Київ, 1994–2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2025).
11. Стандарт вищої освіти: третій (освітньо-науковий) рівень, ступінь доктор філософії, галузь знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа : затв. та введ. в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.12.2021 № 1435. Київ : МОН України, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/029-Inform.bibl.arkhiv.sprava-dokt.filos.pdf> (дата звернення: 31.08.2025).
12. Хрущ С. С. Компетентності бібліотечного фахівця як чинник формування інноваційного медіапростору. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 156–164. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294101>.

References

1. Bachynska, N. A. (2022). Introduction of educational and professional programmes of specialty 029 ‘Information, library and archival affairs’: traditions and innovations. *Library science. Document science. Informology*, 4, 95–101. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2022.269816>. [in Ukrainian].
2. Dobrovolska, V.V. (2025). Library and archival research: working programme of the academic discipline for applicants of the third (educational and scientific) level ‘Doctor of Philosophy’ specialty 029 ‘Information, library and archival affairs’. NAKKKiM [in Ukrainian].
3. Vovk, N. S. (2023). Peculiarities of acquiring management and event organization competencies among graduates of specialty 029 ‘Information, library and archival affairs’. *Library science. Document science. Informology*, 4, 140–145. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294094>. [in Ukrainian].
4. Humenchuk, A. V. (2024). Higher library and information education: evolutionary transformations and patterns of development. Lira-K [in Ukrainian].
5. Kasian, V. V. (2023). Formation of professional competencies of education seekers during industrial practice. *Library science. Document science. Informology*, 4, 133–139. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294092>. [in Ukrainian].
6. Kudlai, V. O. & Petrova, I. O. (2023). Professional training in the field of information, library and archival affairs at Mariupol State University: 20 years of experience. *Library science. Document science. Informology*, 3, 142–147. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.291000> [in Ukrainian].
7. Lobuzin, I. (2016). Digital library projects: technological solutions and collection life cycle management. Kyiv [in Ukrainian].

8. Matvienko, O. V. & Tsyvin, M. N. (2023). Modern concepts of document and information science as an educational component of master's degree training. *Library science. Document science. Informology*, 3, 136–141. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290999> [in Ukrainian].

9. Prihunov, O. V. & Yavorska, Yu. L. (2023). Innovative approaches and information technologies in the organisational support of educational activities. *Library science. Document science. Informology*, 4, 146–155. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294098>. [in Ukrainian].

10. On amendments to the list of branches of knowledge and specialties in which applicants for higher and professional pre-higher education are trained: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2024 No. 1021. Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation of Ukraine: official website. Kyiv, 1994–2025. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Higher education standard: third (educational and scientific) level, Doctor of Philosophy degree, field of knowledge 02 Culture and Art, specialty 029 Information, library and archival affairs: approved and put into effect by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12/24/2021 No. 1435. MES of Ukraine. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/029-Inform.bibl.arkhiv.sprava-dokt.filos.pdf> [in Ukrainian].

12. Khrushch, S. S. (2023). Competencies of a library specialist as a factor in the formation of an innovative media space. *Library Science. Document Science. Informology*, 4, 156–164. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2023.294101>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.10.2025
Отримано після доопрацювання 03.12.2025
Прийнято до друку 12.12.2025
Опубліковано 29.12.2025

ПОДІЇ ТА ФАКТИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Міністерство культури України
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Київський національний університет культури і мистецтв
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Донецький національний університет імені Василя
Національний університет «Львівська політехніка»
Національний університет «Одеська політехніка»
Маріупольський державний університет
Національна спілка документознавців України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Кафедра артменеджменту та інформаційних технологій

Шановні колеги!

Запрошуємо науковців, освітян, дослідників, здобувачів наукових ступенів, студентів, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур та бізнес-спільноти взяти участь у

**II Всеукраїнській науково-практичній конференції
з міжнародною участю**

**«КУЛЬТУРА, ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ:
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДІАЛОГ»**

9–10 квітня 2026 року

Тематичні напрями роботи конференції:

Секція 1. Бібліотечна, інформаційна та архівна справа: теоретичні та практичні аспекти.

Секція 2. Медіа, інформація, комунікація: нові парадигми та міждисциплінарні зв'язки.

Секція 3. Документознавство та інформаційна діяльність у контексті сучасних наукових досліджень.

Секція 4. Інформаційні технології та соціальні комунікації: інновації і перспективи.

Секція 5. Менеджмент культурних та креативних індустрій.

Секція 6. Актуальні проблеми теоретичної і практичної культурології в глобальному процесі цифровізації.

Секція 7. Культура як чинник формування освітнього середовища: стратегії, технології, практики.

Секція 8. Артменеджмент та інновації: сучасні підходи в управлінні та адмініструванні.

Офіційні мови конференції – українська, англійська, мови країн Європейського Союзу.

Формат роботи конференції – змішаний.

Участь у роботі конференції – безкоштовна.

Умови участі

Для участі в конференції просимо подати тези доповіді та заяву-анкету учасника (форма заявки додається) до 01 квітня 2026 р. на електронну адресу: conferenceNAKKKIM@ukr.net (наприклад: **1 Бондаренко І. П. тези (у назві файлу має бути № секції, прізвище, ініціали учасника конференції та містити слово «тези»; 1 Бондаренко І. П. анкета).**

Здобувачі освіти обов'язково вказують наукового керівника.

Редколегія не розглядатиме тези, оформлені з порушенням вимог або ті, що не відповідають тематиці конференції.

Всім учасникам конференції буде надіслано електронний збірник (PDF) матеріалів конференції. Також матеріали конференції будуть розміщені на сайті Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв окремим збірником.

Адреса доступу: <https://nakkkim.edu.ua/nauka/vydannia-akademii>

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Контактні особи:

Добровольська Вікторія Василівна: +38 (067) 264-43-35;

Ткаченко Наталія В'ячеславівна: +38 (096) 585-95-98

Електронна пошта: conferenceNAKKKIM@ukr.net

Адреса оргкомітету

01015, Україна, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, каб. 102 (кафедра АМІТ)

Вимоги до оформлення тез

1. Обсяг тез наукової доповіді – 3–5 сторінок формату А-4 (зі списком використаних джерел).

2. Технічні параметри: електронна версія має бути файлом версії Microsoft Word (розширення *.doc, .docx). Гарнітура – Times New Roman, кегль – 14 pt; береги: верхній, нижній, лівий, правий – 20 мм; міжрядковий інтервал – 1,5; абзацний відступ – 1,25 см; сторінки без нумерації; переносів і приміток не застосовувати. Тези проходять перевірку на плагіат.

3. Послідовність розміщення інформації у тезах доповіді:

- напрям конференції відповідно до тематики доповіді (секція);
- прізвище, ім'я, по батькові автора (шрифт – курсив, жирний);
- науковий ступінь, вчене звання (курсив);
- місце роботи (посада, назва ЗВО) (курсив);
- місто, держава (курсив);
- назва тез (великі літери, шрифт – жирний);
- текст тез;

- список використаних джерел укладається відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Посилання на джерела подаються у квадратних дужках, наприклад: [6, с. 56]. Приклади оформлення бібліографічних посилань: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/Vydannia/Pryklady_oformlenia_bibliografii_za_DSTU-2015.pdf

Тези доповідей подаються в електронному форматі до 01.04.2026 р.

та будуть опубліковані в авторській редакції!

Тези здобувачів вищої освіти надсилають наукові керівники!

Зразок оформлення тез**Секція 1. Бібліотечна, інформаційна та архівна справа: теоретичні та практичні аспекти**

Добровольська Вікторія Василівна,
 докторка наук з соціальних комунікацій, професорка,
 завідувачки кафедри артменеджменту та інформаційних технологій
 Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
 м. Київ, Україна

НАЗВА ТЕЗ (ВЕЛИКІ ЛІТЕРИ, ШРИФТ – ЖИРНИЙ)

Автори відповідають за точність викладених фактів, цитат і покликань, а також за дотримання академічної доброчесності та авторських прав. Оригінальність тексту має бути не менше 80%. Усі матеріали будуть опубліковані в авторській редакції, без редагування. Матеріали, які не відповідають зазначеним вимогам та подані пізніше вказаного терміну, оргкомітет розглядати не буде.

Список використаних джерел

1. Бережна С. В., Коробкіна О. Г. Цифровізація наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. *Цифрова трансформація освіти та науки* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Харків, 2–3 берез. 2023 р.). Харків, 2023. С. 12–20. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/10952> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Палеха Ю. І., Горбань Ю. І. Інформаційна культура : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2020. 400 с.
3. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995 № 32/95-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.01.2025).

Анкета-заява
на участь у II Всеукраїнській науково-практичній конференції
з міжнародною участю
«Культура, інформація, комунікація: міждисциплінарний діалог»

Прізвище, ім'я, по батькові	
Науковий ступінь, учене звання	
Місце роботи (навчання), посада	
Група, курс (для здобувачів), рік навчання (для аспірантів)	
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання наукового керівника (для здобувачів освіти)	
Назва доповіді	
Назва секції, до якої належить доповідь	
Електронна адреса	
Номер телефона для контакту	
Форма участі в конференції	

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТМЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
оголошує набір**

Галузь знань – В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»

Галузь знань – Д «Бізнес, адміністрування та право»

Освітній ступінь – «бакалавр», «магістр», «доктор філософії»

Форми навчання: денна, заочна

БАКАЛАВР

1 курс; 2 курс (добір)

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-професійна програма «Інформаційна діяльність та медіакомунікації»

Спеціальність – **Д3 «Менеджмент»**

Освітньо-професійна програма «Артменеджмент, інновації та підприємництво»

МАГІСТР

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-професійна програма

«Інформаційна діяльність та документаційне забезпечення управління»

Спеціальність – **Д3 «Менеджмент»**

Освітньо-професійна програма «Менеджмент підприємницької діяльності»

ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ

Спеціальність – **В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа»**

Освітньо-наукова програма «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Терміни навчання:

- **за освітнім ступенем «бакалавр»:** на базі повної загальної освіти – 3 роки 10 місяців;
на базі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, фахового молодшого бакалавра,
молодшого бакалавра – 2 рік 10 місяців;
- **за освітнім ступенем «магістр»** – за наявності освітнього ступеня бакалавра, магістра
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – 1 рік 4 місяці.
- **за освітньо-науковим ступенем «доктор філософії»** – за наявності освітнього ступеня магістра,
(освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) – 4 роки.

КОНТАКТИ

Більш детальну інформацію можна отримати за адресою:

01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, ауд. 102

Добровольська Вікторія Василівна тел.: (067) 264 43 35

E-mail: vika_dobrovolska@ukr.net, vdobrovolska@dakkkim.edu.ua

Наші спільноти у Facebook: <https://www.facebook.com/groups/namsca/>

Instagram: https://www.instagram.com/nakkkim_academy/

YouTube: <https://www.youtube.com/channel/UCZo7CWDp2QrA0ekKtVQMhaw>

ЯК НАС ЗНАЙТИ

Від станції метро «Арсенальна» їхати в бік Києво-Печерської лаври:
автобус – №24 або №25; тролейбус – №38 до зупинки «Церква Спаса на Берестові»

ПОКАЖЧИК ЗМІСТУ ЗА 2025 РІК

Бібліотекознавство

Berestov O. Use of artificial intelligence and chatbots in public libraries. 2025. № 1. С. 8–16.

Perederii I., Hula R. Integration practices of archives, libraries and museums: project-based dimension in global and ukrainian context. 2025. № 2. С. 6–15.

Осаула В., Крутаков А. Бібліотеки як провідники резильєнтності української культури в умовах війни. 2025. № 2. С. 16–21.

Добровольська В. В. Бібліотеки козацької старшини XVI–XVIII століть: читацькі інтереси та книжковий репертуар. 2025. № 3. С. 6–12.

Філіна Т. В. Трансформація публічних бібліотек України у відкриті громадські простори: досвід бібліотеки майдану. 2025. № 3. С. 13–18.

Прокопенко Л. І. Бібліотека як простір психосоціальної підтримки користувачів в умовах воєнного стану. 2025. № 3. С. 19–25.

Ніколайчук А. П. Англосаксонська модель публічної бібліотеки та особливості її впровадження в країнах ЄС. 2025. № 3. С. 26–31.

Opirskiy M. Normative legal acts as a source of library science terminology for reference publications. 2025. № 3. С. 32–42.

Збанацька О. М. Історичний ракурс сучасного бібліотекознавства. 2025. № 4. С. 6–17.

Kupanets N., Demchuk N., Kvikvinia A. Principles, priorities and features of information and analytical activities of a modern library. 2025. № 4. Р. 18–30.

Наливайко О. О. Вплив цифровізації на поняттєву систему бібліотечної справи. 2025. № 4. С. 31–36.

Ніколайчук А. П. «Третє місце» як стратегія розвитку публічних бібліотек України в умовах війни. 2025. № 4. С. 37–42.

Нудищук Г. М. Публічні бібліотеки як «інститути довіри» в контексті російсько-української інформаційної війни. 2025. № 4. С. 43–50.

Цімох О. В. Публічні бібліотеки як інститути культурної дипломатії: теоретичні засади та законний дискурс. 2025. № 4. С. 51–57.

Документознавство

Romanyshyn Yu., Laba O., Krupa Kh. Methodology for conducting an information and document audit: An integrative approach. 2025. № 1. С. 17–28.

Denys I., Hrydzhuk O., Duda N. The role of the book as the main type of document in information activities. 2025. № 1. С. 29–37.

Добровольська В. В. Цифровізація культурної спадщини України в умовах воєнного стану. 2025. № 2. С. 22–29.

Головач Н. М. Збереження культурної спадщини в умовах воєнних конфліктів: міжнародні практики, проекти та цифрові рішення. 2025. № 2. С. 30–35.

Денисюк Ж. З. Комунікативні стратегії репрезентації та документування національної культурної спадщини в умовах консцієнтальної війни. 2025. № 3. С. 43–49.

Лобузіна К. В., Боровик В. В., Омеляшко Р. О. Тезаурус як семантичне ядро науково-довідкового апарату чорнобильського науково-інформаційного фонду етнокультурної спадщини. 2025. № 3. С. 50–65.

Біловус Л. І. Вплив російсько-української війни на систему збереження та відновлення культурної спадщини України: інституційний та емпіричний вимір. 2025. № 3. С. 66–72.

Чередник Л. А. Цифрові сервіси та системи електронного документообігу в органах публічного управління. 2025. № 3. С. 73–78.

Денисюк Ж. З. Архівування і документування національної культурної спадщини в умовах війни: комунікативний вимір. № 4. С. 58–64.

Думанський Н. О., Вовк Н. С. Використання VR- та AR-технологій у збереженні культурної спадщини України. № 4. С. 65–73.

Курасова С. І. Цифрова репрезентація нематеріальної культурної спадщини України в бібліотечно-інформаційних проєктах. № 4. С. 74–80.

Інформологія. Соціальні комунікації

Zbanatska A. Motivation of consulting activities: Library aspect. 2025. № 1. С. 38–48.

Chekshurina V., Homotiuk O., Patriak O. Features of Asynchronous Digital Communications in Educational and Professional Clusters. 2025. № 2. С. 36–47.

Ткаченко Н. В. Етичні стандарти у сфері інформаційних комунікацій: нові тенденції та практичні підходи. 2025. № 2. С. 48–54.

Гайван А. О. Штучний інтелект як інструмент оптимізації інформаційних ресурсів та потоків у бібліотеках закладів вищої освіти. 2025. № 2. С. 55–60.

Філіпова Л. Я., Корчукова Д. І. Інтеграція інформаційних і медійних комунікацій в умовах електронного бізнесу. 2025. № 3. С. 79–86.

Збанацька О. М. Сучасні цифрові тренди та їхній вплив на соціокультурну сферу України. 2025. № 3. С. 87–95.

Охріменко Г. В., Костюченко О. М. Система внутрішніх комунікацій у репутаційному менеджменті закладу культури в Україні: вимір корпоративної культури. 2025. № 3. С. 96–101.

Хома І. Я. Профспілкова преса як форма організаційно-управлінської документації (на прикладі українських товариств «Зоря» та «Сила»). 2025. № 4. С. 81–88.

Прокопенко Л. І., Горбань Ю. І. Мобільні застосунки як інструмент оптимізації онлайн-обслуговування бібліотек та забезпечення інформаційних потреб користувачів. 2025. № 4. С. 89–96.

4. Підготовка фахівців

Дубова С. В., Матвієнко О. В., Парченко Н. В. Визначення рівня зрілості кіберосвіти в Україні: методологічний підхід. 2025. № 2. С. 61–68.

Драпалюк Д. Профілізація і диверсифікація освітніх програм підготовки бібліотечних та інформаційних фахівців. 2025. № 2. С. 69–74.

Добровольська В. В. Місце і роль навчальної дисципліни «Бібліотекознавчі та архівознавчі дослідження» в підготовці докторів філософії за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа». 2025. № 4. С. 97–103.

Наукове видання
Scientific publication

**Бібліотекознавство.
Документознавство.
Інформологія**

Library Science. Record Studies. Informology

*Науковий журнал
Виходить щоквартально
Quarterly Scientific Journal*

**№ 4
2025**

Редактор – *Оксана Бугайова*
Редагування англomовних статей,
анотацій і транслітерації – *Ольга Рубчак*
Комп'ютерна верстка – *Аріадна Терещенко*
Дизайн обкладинки – *Олександр Саприкін*

Editor – *Oksana Buhaieva*
English-language article editing,
annotations, and transliteration – *Olga Rubchak*
Computer layout – *Ariadna Tereshchenko*
Cover design – *Oleksandr Saprykin*

Адреса редакції:
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9, корп. 11, каб. 210 *Editorial address:*
01015, Kyiv, Lavrska St., 9, Bldg. 11, Office 210

наука@dakkkim.edu.ua, vika_dobrovolska@ukr.net

Вимоги до публікацій на сайті:

Publication requirements on the website:

https://nakkkim.edu.ua/images/Instytut/default/Vymohy_2025.pdf

Підп. до друку 25.12.2025. Формат 60x84 1/8.
Папір др. апарат. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 6,39.
Облік.-вид. арк. 12,04. Тираж 100 прим.

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
01015, м. Київ, вул. Лаврська, 9